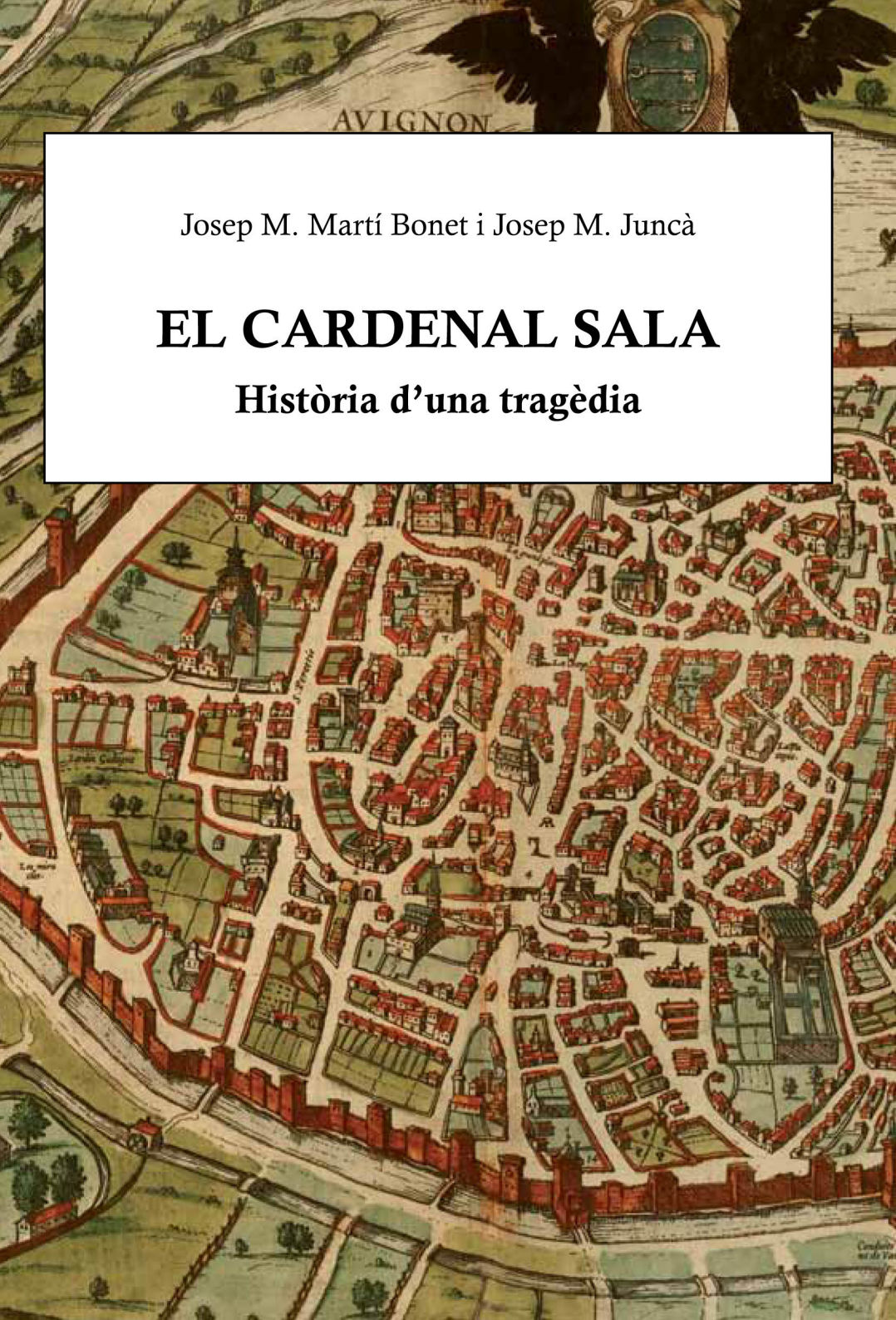

A detailed historical map of Avignon, France, showing the city's layout, the Rhône river, and the papal palace. The map is oriented with North at the top. The city is enclosed by a red wall with towers. The Rhône river flows along the bottom and left sides. The papal palace is a large, complex of buildings in the center-right. The word 'AVIGNON' is written in capital letters at the top center. The map is a woodcut print with a colorized version, showing red roofs, green fields, and blue water.

Josep M. Martí Bonet i Josep M. Juncà

EL CARDENAL SALA

Història d'una tragèdia

EL CARDENAL SALA

Història d'una tragèdia

per J. M. Martí Bonet i J. M. Juncà

amb la col·laboració de Joana Alarcón

Barcelona 2014

© dels textos: els autors

© d'aquesta edició: l'Arxiu Diocesà de Barcelona

Disseny gràfic i maquetació: Joana Alarcón

1ª edició: Juliol de 2014

A TALL D'INTRODUCCIÓ

Dos cardenals de Montserrat

Parlar del cardenal Benet de Sala —abat benedictí de Montserrat i d'altres monestirs com el de Sant Pau del Camp de Barcelona, Sant Pere de Portella, Santa Maria de Gerri, abat electe de Ripoll i bisbe de Barcelona— evoca tot seguit la figura d'un altre monjo de Montserrat que esdevingué també cardenal i bibliotecari de la Santa Església Romana: Anselm Albareda i Ramoneda¹. Tenim, doncs, dos cardenals que foren emergents en llurs eminències dins el seu temps: principis del segle XVIII i primera meitat del XX respectivament. Ambdós destacaren pel seu gran amor a l'Església i a Catalunya en moments molt difícils: l'un durant la Guerra de Successió, i l'altre en l'època immediatament anterior a la guerra civil espanyola del 1936-1939 i la posterior, o sigui, la del franquisme.

¹ Ascari Mundó, al *Diccionari de la Història Eclesiàstica de Catalunya* (vol. I, pàgina 39) afirma que Joaquim (Anselm) Albareda i Ramoneda (1892-1966) professà la vida monàstica a Montserrat, on canvià el nom de Joaquim pel d'Anselm Maria. Féu els estudis eclesiàstics al monestir i obtingué la llicenciatura en teologia a l'*Anselmianum* de Roma. Interessat per la història dels monestirs catalans, es preparà intensament a la *Scuola Vaticana de Paleografia e Diplomatica* amb el cardenal Franz Ehrle i a Friburg de Brisgòvia amb Heinrich Finke. Nomenat arxiver del monestir de Montserrat per l'abat Antoni M. Marcet, es lliurà a una intensa activitat de recerca documental per moltes biblioteques i arxius d'Europa. Fundà la revista *Analecta Montserratensia* i *Catalonia Monàstica*. Publicà quasi un centenar d'obres entre llibres i articles. Destaca la seva *Història de Montserrat* (1931)... El 1936 Pius XI el nomenà prefecte de la Biblioteca Apostòlica Vaticana, i exercí aquest càrrec durant vint-i-cinc anys. Rebé la distinció d'abat titular de Ripoll. Organitzà els serveis de la Biblioteca Apostòlica Vaticana... Joan XXIII el féu cardenal el 1962. Fou ordenat arquebisbe titular de Gisària... Intervingué al concili Vaticà II a favor de l'actualització dels estudis en les universitats catòliques i en els seminaris.

La insistència i tenacitat de Mn. Juncà. Arxius i biblioteques consultades

Caldria llegir i rellegir els estudis de l'esmentat cardenal Albareda publicats per *Analecta Montserratensia*, volums VI i VII (anys 1925 i 1928); per donar compte de l'ingent treball del nostre cardenal benedictí. Així ho hem fet i ho volem palesar en el present esforç que ha suposat escriure aquestes notes biogràfiques. I també seria necessari repassar tots els documents referents al que podríem denominar “l'afer del cardenal Sala” —més de tres-cents— i procurar veure llurs originals. Amb aquest objectiu el nostre esforçat col·laborador, Mn. Josep M. Juncà i Ramon, ha esmerçat els seus millors estris d'escodrinador científic. El resultat és una investigació tan àmplia —fins i tot podríem dir tossuda o constant—, doncs això és el que es pot deduir del que m'han confessat els meus col·legues arxivers en parlar del pas segur i molt matiner del bon amic Mn. Juncà pels arxius; tots el recorden i parlen de la seva insistència i tenacitat, “és una vertadera màquina tot terreny” diuen.

D'aquesta manera s'han visitat els arxius de Roma (Vaticà, Sant Pau Extramurs, Basílica dels Dotze Apòstols,...), Barcelona (Arxiu Diocesà i Capitular, Biblioteca de Catalunya, Casa de l'Ardiaca, Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona, Biblioteca Balmesiana, Biblioteca de l'Ateneu...). S'han visitat i s'han fet moltes reproduccions de l'Arxiu de Simancas, del Ministeri d'Afers Exteriors de l'arxiu de l'Església Espanyola de Montserrat a Roma, així com d'altres arxius d'Avinyó, Viena, Milà,...

El treball, doncs, ha donat els seus fruits: en primer lloc hom pot comprovar que el cardenal Albareda fou un gran investigador, i que en les seves narracions i transcripcions és molt primmirat, cosa que dóna seguretat a qui, com nosaltres, segueix les seves petjades. També cal dir que dels prop de tres-cents documents nosaltres l'aportem una vuitantena que són nous o no inclosos en el text dels documents d'Albareda.

És ben cert que nosaltres no pretenem altra cosa que gaudir amb la nostra història, i, amb tota senzillesa, ens agradaria aportar alguns aspectes que potser posaran de relleu punts i temes nous, especialment tenint present l'amplíssima bibliografia que

² Anselm M. ALBAREDA: *Contribució a la biografia del cardenal Dom Benet de Sala O. S. B. Abat de Montserrat (La persecució de Felip V)*, a “*Analecta Montserratensia*”, vol VI. Monestir de Montserrat, 1925, pàgs. 77-224 / *Correspondència adreçada al cardenal Dom Benet de Sala, monjo de Montserrat*, a “*Analecta Montserratensia*”, vol VII. Monestir de Montserrat, 1928, pàgs. 309-365. Emprarem les abreviatures **Alb VI** i **Alb VII** per referir-nos al primer i al segon estudi respectivament.

ha tractat el tema de la Guerra de Successió. Ens referim especialment a dos autors: Ferran Soldevila i Joan Mercader³.

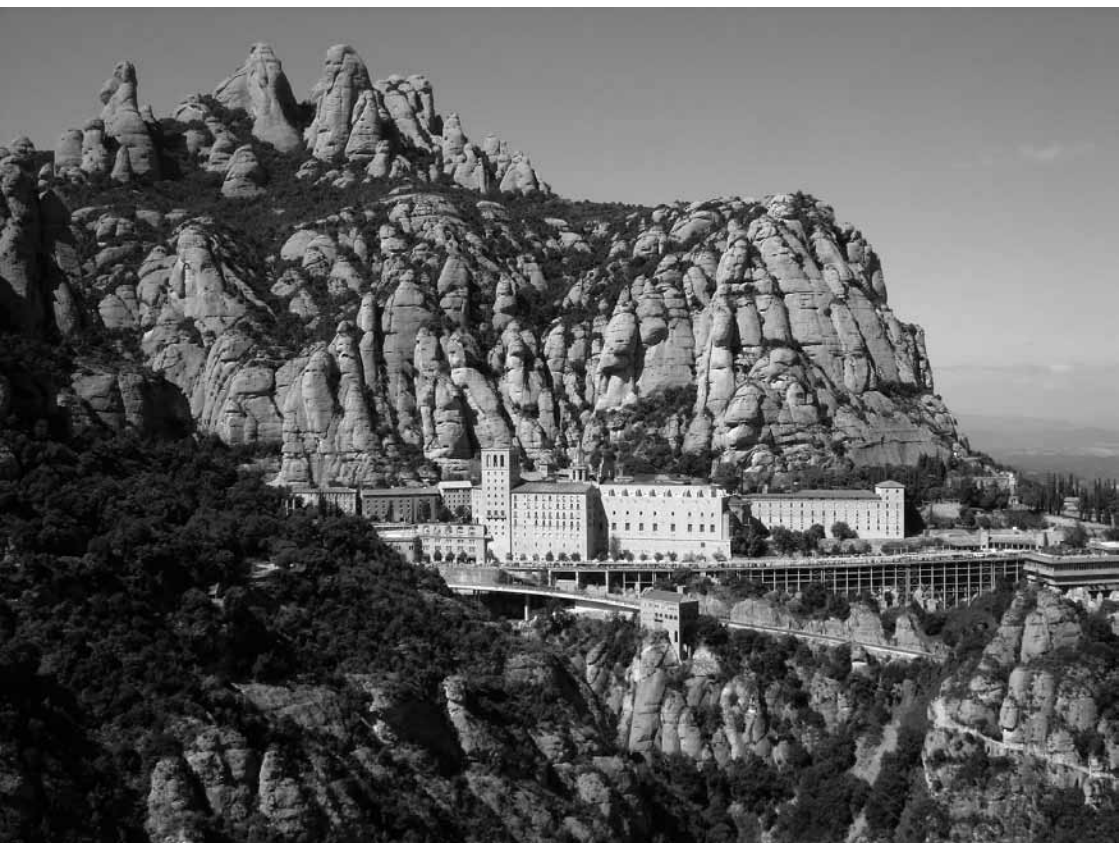
Com adverteix el cardenal Albareda, ja Enric Claudi Girbal⁴ publicà l'any 1886 una *Biografia del cardenal gerundense Fray Benito de Sala y de Caramany*, que a més de tenir el mèrit d'haver estat la primera, aporta una gran quantitat de dades interessants. De totes formes, més que d'una biografia, es tracta d'un esbós biogràfic, amb moltes llacunes per omplir. Així, els primers cinquanta anys de la seva vida queden resumits en quatre pàgines; s'ignoren moltes dades i queda empetitida una de les actuacions més brillants del futur cardenal Sala, que és el seu magisteri a Salamanca, on es féu famós per la subtilitat del seu enginy⁵.

Josep M. Martí i Bonet

³ F. SOLDEVILA: *Història d'Espanya*. Barcelona, 1956, vol. V / Joan MERCADER i RIBA: *Felip V i Catalunya*. Barcelona, 1968. J. ALBAREDA: *Felipe V y el triunfo del absolutismo*. Barcelona, 2002. J.M. TORRAS i RIBÉ: *Felip V contra Catalunya*. Barcelona, 2005.

⁴ E. C. GIRBAL: *Biografía del cardenal gerundense D. Fr. Benito de Sala y de Caramany*. Gerona, 1886.

⁵ Alb VI, pàgs. 78 i 79.

Monestir de Montserrat en l'actualitat.

BENET DE SALA, FILL DE GIRONA

Els orígens d'un gran home

El 16 d'abril de 1646, Benet de Sala i de Caramany va néixer a Girona. La partida de baptisme diu textualment: «A vint de Abril mil sis cens coranta sis fonch bateiat Benet, Aleix, Eleuteri, Theodoro Josep i Francesch, Joan, Narcís, fill legítim i natural del Dr. Francesch Sala, doctor en drets, y de la Sra. Anna Sala y Caramany, sa muller; foren padrins el Sr. Don Josep de la Nuça y Rochabertí y la Sra. Doña Magdalena Desbach y de Homs, viuda del Sr. Don Francisco Desbach y Descallar en Girona, domiciliat en Girona domiciliat per mi lo Dr. Francesc Palahí, ardiaca de Besalú y canonge de la Seu. Dia y anys susdits».

Benet era, doncs, fill de Francesc de Sala i d'Anna Caramany i Cella. El seu pare era doctor en dret civil i eclesiàstic. Fou batejat quatre dies després a la col·legiata i parròquia de Sant Feliu de la mateixa ciutat⁶. Apadrinaren el nen Josep de Lanuza i de Rocabertí, comte de Palència que fou després virrei i capità general de Mallorca, i la senyora Magdalena d'Homs, vídua del noble Francesc d'Assís Desbach i Descatllar, domiciliats a Girona, senyors d'Orriols⁸.

⁶ La partida es troba en els llibres de baptismes de la parròquia de Sant Feliu de Girona, concretament al volum 8, foli 470.

⁷ E. C. GIRBAL: *Biografía...*, pàg. 9: «Este personaje, durante los acontecimientos que presenció Gerona en el año 1640 con motivo de la guerra llamada vulgarmente "de los segadors", fue designado por el consejo de la ciudad para, en unión del noble D. José Caramany, dirigir la defensa de la plaza. El mismo D. José Lanuza (La Nuça) fue otro de los caballeros catalanes que a expensas propias, con armas y caballos y gente de servicio, asistieron en el sitio de la misma ciudad en 1653».

⁸ E. C. GIRBAL: *Biografía...*, pàg. 9: «Este caballero fue nombrado capitán de una compañía de cien hombres enviada por la Ciudad en auxilio de la plaza de Salces, sitiada por los franceses, habiendo sido herido malamente de un balazo el 16 de septiembre de 1639, muriendo de sus resultas pocos días después».

Òbviament el nen Benet, per explicacions dels seus, coneixia perfectament els episodis —molts d'ells bèl·lics— que els seus parents havien protagonitzat; principalment n'hi ha que participaren en la famosa Guerra dels Segadors. Cal dir també que pertanyia a la provinciana burgesia o noblesa de la regió de Girona.

Sala monjo de Montserrat

Ingressà a Montserrat el 1658, quan tenia uns dotze anys. Possiblement primer va entrar a l'escolania i després passà a ser monjo, però tot seguit es matriculà per cursar estudis de filosofia a Barcelona. Pocs anys després del 1665 anà a la facultat de teologia de la famosa Universitat de Salamanca.

Tant a Barcelona com a Salamanca, el monjo Sala defensà públicament les seves tesis amb gran èxit. Les seves intervencions públiques esdevien grans manifestacions acadèmiques que normalment agafaven un caire de debat. Les tesis defensades eren publicades sobre folis molt ben impresos, amb il·lustracions magnífiques, o sobre teixits de seda, constituint així exemplars molt delicats i valuosos per als bibliòfils.

El jove monjo Benet destacà a la ciutat del riu Tormes, arribant a ser professor de teologia en el col·legi dirigit pels benedictins de Sant Vicenç.

A Salamanca. El prestigiós doctor.

Quod natura non dat, Salmantica non praestat

És ben sabut que la Universitat de Salamanca tenia a la seva base els col·legis, que eren els que formaven als seus alumnes. Jo (Martí i Bonet) també vaig estudiar a Salamanca, i el que fou professor nostre precisament a la mateixa Universitat Pontifícia de Salamanca, el Dr. Lluís Sala Balust, exposa en diversos llibres la història dels col·legis majors i menors que existien al voltant de la famosa universitat⁹, i afirma que tots els ordes religiosos tenien el seu col·legi a prop de la universitat, però que abans dels dominics i dels franciscans ja fou fundat un col·legi pels benedictins i pels canonges regulars de Sant Isidre de Lleó: era el Col·legi de

⁹ LI. SALA i BALUST: *Visitas y reformas de los colegios mayores de Salamanca en el reinado de Carlos III*. Valladolid, 1958 / *Constituciones, estatutos y ceremonias de los antiguos colegios seculares de la Universidad de Salamanca*. Madrid, 1962 (3 vol.).

Sant Vicenç. Precisament el monestir de Sant Vicenç dels monjos de Sant Benet fou el més antic de Salamanca, restaurat pels cluniacencs l'any 1143. El 1504 passà a dependre de Sant Benet el Real de Valladolid, i és en aquest darrer període quan esdevé col·legi universitari¹⁰.

A Salamanca, en època del monjo pare Sala de Montserrat, hi havia col·legis majors i menors. Els majors eren el de Sant Bartomeu, que tenia el seu origen el 1401, i el de Santiago de Zebedeo de Cuenca, fundat el 1510. Els menors eren el *Colegio Viejo* d'Oviedo, anomenat també "Pa i Carbó", de l'any 1381, i el de l'arquebisbe de Toledo (1479); el de Sant Tomàs Cantuariensis (1510); el de Santa Maria i Tots els Sants o del "Monte Olivete" (1514); el de San Millán (1518); el de Santa Maria de Burgos (1520); el de la Santa Creu de Cañizares (1527); el col·legi de la Concepció dels nens orfes (1540); el de Santa Maria Magdalena (1545); el de San Pelayo (1546); el de Santa Maria dels Àngels (1563); el de Santa Maria de les Neus o dels "Doctrinos" (1566); el de Sant Prudenci (1604); el de Sant Ildefons (1604); el de Santa Creu de Sant Adrià, que es va unir al de la Creu de Cañizares; i ja des del segle XVIII el de la Concepció, que s'uniria al de Santa Maria dels Àngels.

Òbviament aquests col·legis i la Universitat de Salamanca tenien molta vida, àdhuc en l'època del jove monjo Sala de Montserrat. El seu homònim Sala Balust i el monjo, també de Montserrat, Colombà, ens expliquen amb tot luxe de detalls en què consistia la vida intel·lectual d'aquests centres d'alta cultura eclesiàstica, una de les primeres del món occidental.

Sabem, doncs, que el nostre jove monjo Sala es va doctorar a Salamanca. Va ser precisament allà perquè Montserrat depenia de la congregació benedictina de Valladolid, i els alumnes més avantatjats anaven a perfeccionar-se al col·legi de Sant Vicenç de Salamanca.

Tenim constància que Sala destacà notablement en els ambients universitaris per la claredat i l'ortodòxia de les seves explicacions, i tant fou així que el mateix rei d'Espanya Carles II li donà el títol de catedràtic als trenta anys (1676). A Salamanca, doncs, es dedicarà a la docència durant, almenys, cinc anys (1676-1681)¹¹.

¹⁰ M. COLOMBAS i GARCÍA: *Orígenes y primer desarrollo del colegio de San Vicente de Salamanca a "Salamanticensis"*, 7. Salamanca, 1960, pàgs. 257-330.

¹¹ E. C. GIRBAL: *Biografía...*, pàg. 10: «Entre los papeles existentes en la biblioteca provincial de Salamanca, procedente de su antigua universidad, los cuales, a nuestro ruego, registró el ilustre y digno bibliotecario D. Agustín Bullón, se hallan los libros de Doctores y Catedráticos de 1670-1685, y en ellos consta únicamente que el R. P. M. Fr.

Posteriorment caigueren sobre ell diversos càrrecs de gran responsabilitat que el feren un clar candidat a l'episcopat, o com a mínim a ésser abat i a tenir altres càrrecs com el de “Definidor General” i el de “Visitador dels Monestirs Catalans”.

A l'*Apèndix II* hom pot consultar la producció literària del pare Benet Sala en aquesta època, i bé es pot comprovar l'aixioma universal: “*quod natura non dat, Salmantica non praestat*”. Òbviament, la natura, o millor dir el bon Déu, va donar al jove Benet Sala moltes qualitats i virtuts, i Salamanca les va enquadrar en la seva glòria acadèmica.

Benito Sala tomó posesión de una cátedra de Regencia de Artes el 12 de octubre de 1680. En dicho expediente resulta cortada la hoja impresa en la cual acaso constaban los méritos y servicios de Fr. Benito Sala. En la lista de profesores empieza éste a figurar como tal en el año 1676 y deja de aparecer desde el 1681».

ABAT DE QUATRE MONESTIRS

El 1681 fou nomenat abat de Montserrat, i prengué possessió del càrrec el dia 3 d'agost. La carta de nomenament arribaria a Montserrat durant la vacant deixada pel pare abat Albià, l'anterior abat¹².

El monestir benedictí de Montserrat tingué quatre períodes molts clars fins arribar al gran auge i expansió del darrer segle (s. XX): en primer lloc, tenim el període que comprèn els seus orígens i creixement (segles XII i XIII), el de la seva dependència de Ripoll (segle XIV), el de la seva independència i supeditació a Valladolid (segle XV i XVIII), i per últim el de la destrucció causada pels francesos i per les persistents desamortitzacions (segle XIX). Tots aquests períodes es troben àmpliament comentats en la nostra història de l'església de Barcelona i en una evocació històrica d'Europa¹³.

L'inici de l'auge de Montserrat

Com ja sabem, des del segle XV Montserrat passà d'abadia exempta i únicament depenent de la Santa Seu a priorat depenent d'un altre priorat, el de Sant Benet el Reial de Valladolid. En un principi aquesta dependència fou providencial amb una estela de grans reformadors i homes eminentment humanistes, com fou l'abat García de Cisneros, que morí el 27 de novembre de 1510¹⁴, l'obra del qual fou continuada pel seu deixeble, el pare Pedro de Burgos, que governà el monestir de Montserrat durant vint-i-set anys amb gran encert seguint les directrius del seu predecessor.

¹² Alb VII, pàg. 312 / A. M. ALBAREDA O. S. B.: *Història de Montserrat*. Montserrat, 1946.

¹³ J. M. MARTÍ i BONET: *Historia de las diócesis...*, pàgs. 294-296 i *Els primers pilars d'Europa: Benet, Agustí de Canterbury, Bonifaci i Oliba* (Barcelona, 2012), pàgs. 57-68.

¹⁴ A. M. ALBAREDA O.S.B.: *Historia de Montserrat...*, pàg. 110.

A Pedro de Burgos el va succeir al càrrec d'abat de Montserrat el pare Garriga, el pas del qual fou molt beneficiós per a l'abadia. Així podríem seguir exposant la vida del monestir fins l'arribada del pare Sala el 1681. El pare Garriga fou el darrer dels grans abats de Montserrat anteriors a la reconstrucció.

En tan sols tres segles la congregació de Valladolid va donar a Montserrat noranta abadiats, cosa que ens fa pensar en períodes de temps molt reduïts entre un abat i l'altre. És cert que alguns d'ells foren insignes, com el nostre pare Sala, i la majoria no duraven ni els quatre anys preceptuats. D'aquesta manera, entre els abats que es van succeir hi havia Benet de Tocco bisbe de Vic, Girona i Lleida; i Manuel Espinosa, bisbe d'Urgell i arquebisbe de Tarragona. Tanmateix, els canvis en la corona espanyola també foren motiu d'inestabilitat en els programes que es poguessin idear a Montserrat. El cardenal Albareda afirma: *«Cal observar que cap comunitat podrà oferir cada quatre anys i durant tres segles un home de dots extraordinàries i excepcionals com correspon a les urgències d'un santuari-monestir que cada cop suscitava més interès. Hom —continua el cardenal Albareda— se sent temptat de sospirar i reclamar els abats, aquells d'abans, prelats, grans senyors que actuaven amb magnificència benedictina; en aquests últims segles la temptació suggereix en denominar priors a aquests abats d'una existència efímera, de vegades d'actuació anodina, que avui es posaven el pectoral i la mitra i demà es sumaven a la llista no petita d'exabats que pul·lulaven pel monestir. Malgrat tot, l'obra realitzada durant aquests segles —en els quals cal tenir present la de l'abat Sala— és notable: el santuari cada cop és més visitat i es reclamen molts miracles com consta en el “exvots”; es multipliquen els llibres que parlen d'aquests prodigis traduïts a moltes llengües, arribant a ser “lloats” en molts àmbits d'Europa i d'Amèrica»*¹⁵.

¹⁵ A. M. ALBAREDA O.S.B.: *Historia de Montserrat...*, pàg. 121: *«Al objeto de recoger limosnas para la construcción del templo y atender a los pobres y peregrinos, fúndanse pequeños prioratos en el Viejo y Nuevo Mundo que divulgaron por todas partes el nombre de Montserrat. La devoción a la Moreneta toma tales caracteres de extensión e intensidad que pocos santuarios marianos del mundo pueden compararse... Alrededor de lo que es el santuario se expanden leyendas y reliquias como la que ofreció Juan de Austria a su regreso de Lepanto que trajo a Montserrat los trofeos de la victoria que colgara en los célebres claustros montserratinos repletos de objetos sacros; la linterna o farol de la capitana apresada en la escuadra otomana; la legendaria lámpara del Rey moro que inspiró a la musa popular catalana. De Francisco I de Francia»*.

L'abat Sala i Montserrat

Poc sabem del pas pel monestir de l'abaciat del pare Sala, però tenim constància que ell féu ampliar la cambra abacial. Accedí al càrrec a la mort de l'abat Francesc Albià, el 1681, i quatre anys després passà a ser abat de Sant Pau del Camp a Barcelona. L'abaciat durava quatre anys, per tant aquests abats poc podien fer. No és cert que en l'època de l'abat Sala Montserrat iniciés una decadència; el cardenal Albareda ens diu d'aquest període (pensem que molt encertadament) que «*Montserrat no va patir decadència ni gran ni petita*»¹⁶. L'esplendor del culte rivalitzà amb el tribut a la Santíssima Mare de Déu en els temps de major glòria del monestir. Cent “monjos de cor” constituïen la comunitat de dret. De fet no tots residien al Santuari: uns regentaven els nombrosos priorats montserratins disseminats per tot arreu; i altres, els més joves —com va ser el cas del pare Sala— ultimaven llurs estudis en col·legis i universitats, especialment a “la Meca” dels centres universitaris: Salamanca. Montserrat semblava en aquest període de l'abat Sala una arxiabadia, car a més de l'abadia de Santa Cecília de Montserrat, en la mateixa muntanya, altres abadies estaven sotmeses a la de Montserrat: les abadies de Sant Genís de les Fonts i la de Sant Benet de Bages. La nota cultural es mantenia vibrant en el període de l'abaciat del pare Sala. Es podia sentir ja el desvetllar dels estudis historicocrítics iniciats a França amb l'admirable exemple dels benedictins de Sant Maur, trobant-se imitadors a Montserrat, que donarà els seus fruits uns anys després amb l'arxiver Benet Ribas¹⁷, membre de la Reial Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona i col·lega de molts erudits, com els pares Caresmar, Pasqual, Martí,... Les ciències físiques i naturals estaven ben representades en la figura del Dr. Pare Gerard Joana, autor d'*Estudios científicos sobre la montaña de Montserrat*, i el pare Ametller, inventor de màquines hidràuliques i d'un instrument musical semblant al clavicèmbal. L'escola de música començarà un període fructífer amb els mestres Julià, Anselm Viola i Narcís Casanoves, aquests últims ja de ple segle XVIII.

Sant Pau del Camp de Barcelona

Exercí l'abaciat de Sant Pau del Camp de Barcelona durant un període de vuit anys (1684-1693) ple d'ombres documentals. Àdhuc hi ha autors que afirmen que sols

¹⁶ A. M. ALBAREDA O.S.B.: *Historia de Montserrat...*, pàg. 123.

¹⁷ C. BARAUT i OBIOLS: *Ribas i Calaf, Benet*. DHEC III, pàg. 234.

fou abat electe de Sant Pau del Camp, o almenys així hauria signat el 30 de juliol del 1684. El nostre pare Sala també apareix signant com a abat de Sant Pere de la Portella o de Frontanyà. Ambdós monestirs estaven units, per això és normal que esdevingués abat dels dos. Recordem que durant un temps formaren part de la congregació Claustral Tarraconense i que Sant Pau tenia la primacia.

Sant Pau del Camp de Barcelona ja existia abans del 911, quan fou construït com a monestir benedictí pel comte Guifré Borrell, fill de Guifré el Pelós; la comunitat monàstica sembla que desaparegué després de la ràtzia d'Almansor el 985, si bé l'església no tornà a existir fins a finals dels segle XI, quan Sant Pau fou novament dotat i Geribert Guitart i la seva muller Rotlendis el concediren al monestir de Sant Cugat a fi que hi promogués novament la vida monàstica, cosa que sembla que s'acomplí entorn del 1117. El 1127, a instància del bisbe sant Oleguer, que era també arquebisbe de Tarragona, i atesa la mala actuació del prior de Sant Pau, Ponç, hom sol·licità de l'abat Rotllà de Sant Cugat la correcta gestió del monestir. Tot i constar la vigilància de Sant Cugat sobre Sant Pau, aquest darrer era autònom, tan sols subjecte a l'autoritat papal. Al segle XVI el monestir s'uní successivament a Santa Maria de Montserrat i a Sant Benet de Bages, i el 1617 (ja en temps del pare Sala) al monestir de Sant Pere de Portella (al Bages).

L'any 1820 Sant Pau fou exclaustrat temporalment, i ja definitivament el 1835, quan l'església fou erigida en parròquia. Anteriorment (2008) l'església era regida pel diaca permanent Mn. Abadies, no tenia sacerdot, però actualment n'és el rector Mossèn Tort (2014)¹⁸.

Abat de Sant Pere de Portella i de Santa Maria de Gerri

El monestir de Sant Pere de Portella (o de Frontanyà), situat dins el municipi de la Quar (Berguedà, diòcesi de Solsona, abans d'Urgell), fou fundat per Guifré i la seva mare Dolça abans del 997. L'abat Cesari obtingué la confirmació del seu patrimoni per part de la Santa Seu el 1016. Dos anys després el famós bisbe Oliba de Vic hi envià dos monjos de Ripoll per redreçar l'observança. Consagrà l'església el 1035, però anà decaient al segle XIII i sobretot al segle XIV. A causa de la pesta negra, estigué sense comunitat durant uns quants anys (1348-1356). Pertanyia a la congregació

¹⁸ J. M. MARTÍ i BONET: *Barcelona, Sant Pau del Camp*. DHEC, vol. I, pàgs. 225-226.

Claustral Tarraconense. El 1540 fou saquejat per bandolers que en foragitaren els monjos (1540-1548). Patí la plaga del segle XVI dels abats comendataris, fins que l'any 1617 s'uní a Sant Pau del Camp i només restaren al seu lloc dos o tres monjos. La decadència anà en augment fins arribar a l'exclaustració del 1835, malgrat que el 1775 es féu un nou palau abacial. Durant la guerra carlina fou seu de la universitat de Cervera (1838-1840)¹⁹.

Els darrers abats independents, o sigui, que no ho eren alhora de Sant Pau del Camp, foren Benet Fontanella (1604-1611) i Pere Sanxo (1612-1621). Per tant, l'abat Sala era simultàniament abat dels dos monestirs, tot i que el lloc on hi havia més monjos era al monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona.

Almenys el 1693 el pare Sala era abat de Santa Maria de Gerri, encara que l'abaciologi elaborat recentment pel pare Ernest Zaragoza el posa entre els abats Miquel Guanter (1686-1689) i Francesc Cordelles (1698-1739). Per tant, segons aquesta darrera teoria, el nostre pare Benet Sala fou abat de Gerri entre els anys 1689 i 1698.

El monestir de Santa Maria (o de Sant Vicenç) de Gerri està situat a la ribera esquerra del riu Noguera Pallaresa, a l'entrada del congost de Collegats que separa el Pallars Sobirà del Pallars Jussà. Fundat el 807, creixé amb gran vigor i el 966 aconseguí del Papa l'exempció episcopal. La protecció dels comtes del Pallars l'afavorí, però també fou motiu de conflictes. Una progressiva feudalització dels abats durant el segle XI comportà la pèrdua d'influència religiosa de la casa. Vers el 1090 s'inicià un període de redreçament que durà fins a finals del segle XIII, i que fou seguit per un altre de defensa davant els comtes que no acabà fins a la desaparició del comtat (1488). A partir d'aleshores la vida del cenobi és més poc coneguda, però sembla més pacífica; el 1631 el monestir s'incorporà a la benedictina Congregació Claustral Tarraconense, de la qual ja n'hem fet esment i hem exposat. El liderat de la Congregació estava a Sant Pau del Camp de Barcelona. Per tant, era bastant normal que l'abat d'aquest monestir esdevingués també abat de Gerri²⁰.

Aquest monestir tenia en temps del pare Sala uns sis monjos, i per això era lògic que l'abat pràcticament continués a Sant Pau del Camp, o almenys pels documents sabem amb seguretat que el pare Sala residia a Barcelona.

¹⁹ E. ZARAGOZA i PASCUAL: *Sant Pere de la Portella (o de Frontanyà)*. DHEC, vol. I, pàg. 128.

²⁰ E. ZARAGOZA i PASQUAL: *Monestir de Sant Vicenç (o de Santa Maria) de Gerri*. DHEC, vol. II, pàg. 272.

Abat electe de Ripoll?

L'any 1696 el pare Sala fou elegit abat de Ripoll, però de seguida renuncià, possiblement perquè esperava la prebenda del bisbat de Barcelona. Veiem que la família dels Sala, tot i pertànyer a un notable estrat social, passava grans dificultats econòmiques. El mateix pare Sala ens explica, a través del seu copiador de cartes que escriví mentre estava detingut a la ciutat d'Avinyó (1707-1713), que quan els francesos ocuparen Girona el 1696 el seu mateix germà (que mantenia a través de la seva hisenda de Girona tota la família) rebia l'ajut del seu germà (el pare Sala) a Barcelona. L'ajut econòmic procedia de les rendes de l'abadia de Gerri, de la qual encara n'era l'abat, car va renunciar a l'abadia de Ripoll²¹.

²¹ E. C. GIBAL: *Biografía del cardenal gerundense D. Fr. Benito de Sala...*, pàg. 11: «Villanueva en su *Viaje literario*, tomo XII, pág. 66, les continúa en el catálogo de los abades de Gerri, citándole solamente como tal en 1698. Añade asimismo, que se tenía por suyo un retrato pequeño que en el tiempo del autor existía sobre la puerta de la sacristía en la parte interior».

CARLES II I EL NOU BISBE SALA

Primers mesos al bisbat de Barcelona. Cronologia de la Guerra de Successió Espanyola

Sabem que el 8 de juliol de l'any 1698 el rei Carles II —possiblement mogut per una petició del mateix abat Sala— escriu a l'ambaixador de Roma, el Comte d'Altamira, i exposa que, vacant el bisbat de Barcelona, proposa al Papa per a aquest càrrec el pare Benet de Sala, abat de Gerri²². A Roma no van fer oïdes sordes a la petició reial i uns mesos després, concretament el 24 de novembre de 1698, el pare Sala és elegit bisbe de Barcelona. A les butlles d'elecció episcopal del papa Innocenci XII —que morí a Roma el 27 de setembre del 1700 i que fou substituït per Climent XI— s'exposen alguns detalls biogràfics del pare Sala; per exemple, que tenia 57 anys, que era abat de Santa Maria de Gerri de la diòcesi d'Urgell, mestre en teologia, de pares honestos i catòlics d'un matrimoni legítim. Tot a proposta de Carles II «in Christo filii nostri hispaniarum Regis Catholici». El bisbe Sala, un cop prengui possessió, podrà «salubiter regere et feliciter gubernare» l'església (diòcesi) de Santa Eulàlia de Barcelona. Les butlles són custodiades en llurs còpies a la sèrie de l'Arxiu Diocesà de Barcelona anomenada *Registra gratiarum* de l'any 1698, dia 29 de novembre²³. Més endavant exposarem com el nou bisbe pare Sala, restaurà el palau episcopal de Barcelona després de la mort del seu antecessor Manuel Alba.

²² Doc. 6 (Vegi's apèndix documental) i *Alb VI* amb el manuscrit de la Biblioteca de Catalunya núm. 895, que és l'epistolari esmentat del pare Sala que va escriure a Avinyó en el plec 9, en el número 28.

²³ R. RITZLER, P. SEARIN: *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi*... Pàdua, 1952, vol. V, pàg. 114: «Benet Sala O.S.B. bisbe de Barcelona el 24 de novembre del 1698 després de l'òbit de Manuel d'Alba. Fou presentat pel rei catòlic Carles II... reservà una pensió de 1165 ducats d'or. Va néixer a la ciutat de Girona, té al voltant de 56 anys d'edat, és doctor en teologia i en dret canònic a la Universitat de Salamanca. Fou abat de Montserrat i de Sant Pau del Camp de Barcelona. El 15 de maig del 1711 fou elegit inquisidor general pels regnes d'Espanya. Fou creat cardenal "in pectore reservatur" el 18 de maig del 1712 i el nomenament no fou publicat sinó el 30 de juny del 1713. Morí el 1715».

Aprofitem el present apartat per fer una cronologia dels fets més importants de la Guerra de Successió Espanyola.

1700 Mort de Carles II

1704 Presa de Gibraltar per part dels aliats, en concret pels anglesos.

1704-1705 Setge de Gibraltar. Intent fallit borbònic de recuperar el penyal.

1705 Setge de Barcelona, que cau en mans dels aliats (amb l'arxiduc Carles).

1705 L'Arxiduc és coronat rei de Barcelona com a Carles III.

1706 Setge de Barcelona. Catalunya resta definitivament en mans austríaques.

25 d'abril de 1707 Derrota d'Almansa i paulatina caiguda de l'Aragó i País Valencià.

29 de juny de 1707 Felip V deroga els furs dels Regnes de València i d'Aragó.

1711-1713 Abandó dels anglesos i els holandesos, i en menor grau de l'Arxiduc Carles.

30 de juny al 10 de juliol de 1713 Junta de Braços dels estaments eclesiàstic, militar i reial del Principat de Catalunya, en què s'acordà defensar amb les armes les Constitucions de Catalunya contra les tropes de Felip V.

13 i 14 d'agost de 1714 Batalla de Talamanca. Darrera victòria de l'exèrcit austracista-català.

11 de setembre de 1714 Durant la batalla, les autoritats catalanes es neguen a una rendició incondicional i exigeixen la signatura de capitulacions.

12 de setembre de 1714 Berwick renuncia a exigir la rendició incondicional i acaba concedint capitulacions.

13 de setembre de 1714 Entrada de les tropes felipistes a Barcelona.

18 de setembre de 1714 Signatura de les Capitulacions de Cardona.

22 de setembre de 1714 Les autoritats borbòniques no respecten ni les Capitulacions de Barcelona ni les de Cardona, i inicien la repressió.

5 de juliol de 1715 Entrada de les tropes felipistes a les illes Pitiüses, que juren fidelitat a Felip V.

11 de juliol de 1715 Entrada de les tropes felipistes a la ciutat de Mallorca.

28 de novembre de 1715 Publicació del Decret de Nova Planta

16 de gener de 1716 Publicació del Decret de Nova Planta al Principat de Catalunya.

El dietari de Barcelona i el nou bisbe

En el dietari general de l'arxiu de l'Ajuntament de Barcelona es troba consignat que el dilluns 26 de gener del 1699, dos enviats del pare Sala es presentaren al Consistori notificant que el seu emissari ja tenia en el seu poder les butlles episcopals, oferint-se en el seu nom per major servei a la ciutat de Barcelona; i l'endemà altres dos delegats del Consell passaren a visitar el bisbe electe, pare Sala, donant-li l'enhorabona. El dia 28 es presentà el vicari general i féu lliurament de la butlla que anava dirigida «al poble del nou bisbe». L'esmentat vicari general afirmà que el bisbe prengué possessió del bisbat (de la mitra) de Barcelona el dia 21 de gener del 1699²⁴.

²⁴ Doc. 7. El text de la butlla de nomenament del bisbe de Barcelona dirigida als fills de la ciutat i de la diòcesi de Barcelona diu: «*Innocentius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis populi civitatis et diócesis Barcinonensis. Salutem et apostolicam benedictionem. Hodie ecclesia Barcinonensis est tunc per obitum bonae memoriae Emmanuelis (Manuel de Alba, †1697) Episcopi Barcinonensis extra romanam curiam defuncti. Pastoris solatio destituto, de persona dilecti filii Benedicti electi Barchinonensis nobis et fratribus nostris ob suorum exigentiam meritorum accepta de fratribus eorundem consilio. Apostolica auctoritate providimus, ipsumque illi in episcopum prefecimus et pastorem, curam et administrationem ipsius ecclesie, illi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo prout in nostris inde rescriptis (...) plenius continetur. Quocirca universitatem vestram monemus et hortamur attente vobis per apostolica scripta mandantes, quatenus eundem Benedictum electum tamquam Patrem et Pastorem animarum vestrarum devote suscipientes ac debita honorificentia pertractanda, eius munitis et mandatos, itaque ipse Benedictus electus in vobis devotionis filios, et vos in eo per consequens Patrem benevolum invenisse gaudeatis. Datum Romae apud Sanctam Mariam, anno Incarnationis Dominicae 1698 Kalendas Decembris, Pontificatus nostri anno 8.º*—R. Paulinus.—Locus signi plumbei».

Sant Pacià, bisbe antecessor del cardenal Sala (del segle IV). Pintura de finals del segle XV.

S'ALBIRA UN GRAN BISBE

Primeres actuacions del bisbe Sala a Barcelona

En la vida del bisbe Sala, el seu biògraf Girbal posa de relleu que assistí a un concili provincial l'any 1699, convocat pel metropolità Josep de Llinàs²⁵. El 24 d'abril del mateix any concedí facultats per la dedicació de la nova capella del monestir de les Dones *Arrepentides*, erigit a Barcelona al carrer de Sant Pau. El mateix papa Climent XI i el bisbe Sala, recolzaren aquesta misericordiosa fundació. El programa de l'acte deia així: «Quinta esencia de mutación.—En la mudanza y traslación de casa que han hecho las Mujeres Arrepentidas de la Ciudad de Barcelona de la Calle de las Egipcíacas, a la que se les ha fabricado de nuevo en la Calle de San Pablo.— La capilla fue costejada per Thomàs Lorient, impressor en la Excelentísima ciudad de Barcelona.— Siendo sus Excelentísimos Concelleres los Señores Magino Barrera, Dr. Francisco Orriols, Dr. Rafael Nobona, Josep Aparicio, Bartolomé Roig, Francisco Ferrán.—Predicó el Reverendísimo P. M. Fr. Raymundo Costa, Maestro en Filosofía, Doctor en Teología de las gravísimas Universidades de Barcelona, y Valencia y en aquella Catedrático de Prima de Sagrada Escritura, Examinador Synodal del Arzobispado de Valencia, y de los Obispos de Barcelona, Tortosa, y Solsona, Prior que fue del Real Convento de Santa Catharina Màrtir de Barcelona, y dignísimo Provincial de la siempre venerabilísima Religión de Predicadores en la Corona de Aragón.—Barcelona: En Casa de Cormellas, por Thomas Lorient, impresor.—Y à su costa véndese en Casa Juan Pablo Martí á la Librería».

Dos anys després aquest monestir es transformà en un monestir de religioses Agustines, i en aquesta ocasió també es publicà un altre programa que deia:

²⁵ E. C. GIRBAL: *Biografia...*, pàg. 12.

«Festivos aplausos, que consagra a Dios Trino y Uno, la Excelentísima ciudad de Barcelona por aver (sic) elevado en el Santo estado de religiosas a las mugeres arrepentidas, con la facultad necesaria el Ilustrísimo y Reverendísimo señor Dr. D. Jorge Spinola, Arzobispo de Cesarea, Nuncio Apostólico, Legado de Latere por la Santidad de N. S. padre Clemente XI en estos Reynos de Espanya y Collector General, etc., predicado por el Reverendísimo P. M. Fr. Antonio Abat de la orden de predicadores, etc.»²⁶.

Cal recordar els difunts i pregar per ells

El 6 de setembre de 1699²⁷ —no feia un any de la presa de possessió de l'exabat de Montserrat, el pare Sala, al bisbat de Barcelona— aquest escriu una carta pastoral, o millor dit un edicte, preparant la celebració del 2 de novembre, dia dels difunts. Aquest document es troba custodiat a l'Arxiu Diocesà de Barcelona en la sèrie *Edictes i Circulars Episcopals*. El nou bisbe escriu amb un català elegant i concís, i el tema és: estimular i protegir nous sufragis per als fidels difunts de la diòcesi. És ben cert que al voltant del culte, i com a memòria dels fidels difunts, hi havia moltíssima activitat a totes les parròquies, catedrals i llocs de culte. Era la recordança de tantes persones que ens han precedit en la fe i en el camí terrenal vers l'altra vida. Era molt lloable que els bons cristians, feligresos diocesans, recordessin amb gran puntualitat i amb molt sentiment els seus avantpassats. Era com si aquests tornessin, amb una presència misteriosa en tots els membres d'aquella societat tan propícia als records entranyables així com al temor de les penes del purgatori. Aquest culte no sols movia xifres molt grans de diners, sinó també i sobretot una gran i incalculable estimació als difunts. El començament del document és el següent: «Nos Don Fr. Benet Sala, per la gràcia de Déu, y de la Santa Sede Apostolica Bisbe de Barcelona, y del Consell de Sa Magestat... Atenent, y considerant fer una de las cosas mes pies, y religiosas posar en sa deguda execució les pies institucions dels defunts, y vehent, que en la execució de testaments, y pies causes en esta Ciutat, y Bisbat se han fet, i fan diversos abusos, així en diferir lo posarles en son degut effecte, com y també en no ferho, inseguint lo modo per lo testador senyalat, y considerant també, que en cosa tan christiana, y del servey de Deu, així la commissió, com la omissió son tan detestables, i

²⁶ E. C. GIRBAL: *Biografia...*, pàg. 12.

²⁷ ADB: *Edictes i circulars. Any 1699*. Doc. 9.

perjudicials à les consciencies dels que sens pietat defraudan les animes del be, y sufragi, quels resultarie si posposada tota malicia, y dilació se executàs (lo que en remissió de sos pecats estan purgant en purgatori los defunts) han instituhit, y llegat: Perçò, y altrament inseguint lo disposat per lo Sagrat Concili de Trento, y Constitucions Provincials de Tarragona, que tant propri nos fan ser executors de totes les pies voluntats, nos (el bisbe Sala) ha paregut molt necessari ordenar, y provehir de remey segons que ab thenor de les presents ordenam, amonestám, y manam a totes, y qualsevols persones, així Ecclesiasticas, com Seculars de qualsevol estat, grau, ò condició que sien, les quals per alguns Defunts, y altrament son estades, ò de lo esdevenidor seran elegides, y anomenades en Marmessors, Executors, ò Administradors de las pies voluntats de aquells, que quant mes prest puguen ils sie possible exercescan, y cumplen aquellas, tot dol, y frau posposats. E per quant avem també vist, que algunes pesones Ecclesiasticas son estades per alguns defunts, ò altrament elegides en executors de pies disposicions; les quals per alguns respectes humans, ò per complaurer à persones en axò interessades no han dubtat de eximirse, y escusarse de la obligaciò tenien, de hont se es seguit que aquellas no son estadas cumplides, segons que per los defunts era estat disposat, y ordenat».

El bisbe continua amonestant a què les administracions del culte als difunts es facin amb diligència i puntualitat, i amenaça a qui no ho faci amb imposar-li una pena de deu lliures aplicades a obres pies: «El mateix bisbe o l'auditor de pies causes tindran cura de l'administració de dites causes a favor dels fidels difunts»²⁸.

Les causes pies i els difunts

També es lamenta que molts administradors de les causes pies dels difunts són negligents, i que no posen els diners en llocs segurs. Per això amonesta a fer-ho amb molta cura. Els diners que cal destinar als sufragis als difunts no es poden emprar per a altres finalitats, si no és per decret del bisbe. Aquells diners cal

²⁸ Doc. 9: «Perçò, y altrament ab thenor de las presents amonestám, y sots pena de deu lliures à obras pias aplicadoras à coneguda nostra, ò altres penas à Nos arbitrarias, en virtud de santa obediencia, y en subsidi de excomunicaciò maior, y sots decret de nullitat, los manàm, que no intenten, ni menos presumen per qualsevol causa, ò rahò renunciar la Administraciò de pies voluntats en ma, y poder de alguna publica, ni privada persona; ans be si entenen tenir per dit effecte alguna justa causa la proposen davant Nos, ò nostre Auditor de pies causes pera que vista aquella pugàm provehir sobre la admiciò, ò rejecciò, y sobre la execuciò de dita pia voluntad, lo que de justicia serà trobat fahedor».

posar-los en un lloc totalment segur, com per exemple la «taula dels comuns». Per complir aquesta diligència el bisbe posa un límit de tres mesos.²⁹

El bisbe Sala mana que tots els rectors, vicaris i curats de la ciutat de Barcelona acompleixin el que es diu a l'edicta, i posa per termini deu dies. Mana també que enviïn al bisbat els noms i cognoms dels difunts dels últims deu anys.³⁰ Recorda també l'obligació de tenir a cada parròquia els llibres d'òbits segons decret de la Constitució Provisional de la Tarraconense.³¹

²⁹ Doc. 9: «És molt lamentable -continua el bisbe Sala- que molts testadors volguessin que es diguessin misses, aniversaris o altres sufragis i els hereus no son diligents i ho posen en llocs que no donen suficients redits». Finalment el bisbe Sala mana que totes les esglésies del bisbat presentin elencs dels difunts dels darrers deu anys que hagin manifestat llurs últimes voluntats. També exposaran l'estat de l'administració i gestió de les causes pies o últimes voluntats dels difunts. I exigeix que es complimentin els llibres de registre de difunts que en algunes parròquies del bisbat de Barcelona ja es registraven àdhuc abans del concili de Trento.

³⁰ Doc. 9: «Més avant atenten, y considerant que molts de dits administradors, y executors de pias voluntats de defunts fins assí son estats descuydats, y negligents en son carrech, y obligació, que tenint de esmersar lo diner de sa administració sobre llochs tutos, y segurs, han esmersat, y consignat aquell a sos parents, ò altres persones ab obligació de propietats de poch valor, y moltas vegades subiectes à vincles, y acreadors, y de aqui se ha seguit que ditas pies causes, perdudas las rendas, han estat indotadas, y las pias disposicions dels defunts fraudades, y asi mateix altres que segons lo tenor dels testaments avian de fer esmersos de les dites causes pies à obs de missas, y Aniversaris, y aquells no agen fets, ni consta esser esmersats: Perçò y altrament amonestàm, y manàm à totes las personas, axí ecclesiasticas, com Seculars, que de assi al devant no esmersen sobre propietats, ni altrament quantitats de monedas que sian de pia voluntat sense expressa llicencia, è decret nostre, ò de nostre Auditor de causes pies, y en los esmersos fahedors posen, ò posar fassen clausula expressa, que en cas de llució de aquells se agen de depositar en la Taula dels comuns deposits de la present Ciutat de Barcelona, ò en altre lloch tuto, y segur ab decret nostre ò de N. auditor, è assò fassen sots decret de nullitat de tot allò que contra assò fet, ò intentat hauràn, sots pena de haver de refer, y restituhir de bens propis à la tal causa pia tots los danys ne patirà, y altres penas á Nos arbitrarias. E axi mateix amonestàm, y manàm à tots aquells à qui toca, y especte fer las tals fundacions, y esmersos, que per descuyts se han deixat de fer los fassen dins tres mesos comptadors del die de la publicació de las presents en avant en lloch tuto, y segur, ab expressa llicencia, eo Decret nostre, ò de dit nostre Auditor de causes pies, a fi y effecte de que las voluntats dels Testadors sien en tot, y per tot cumplides, y degudament executades. »

³¹ Doc. 9: «E finalment perque ab maior facilitat se pogan fer executar, y cumplir ditas pias voluntats ab tenor de las presents amonestàm, y en virtut de santa obediencia manàm à tots, y sengles Rectors, Vicaris, y altres Preveres, així Curats, en la present Ciutat, y Bisbat constituïts, y à quiscu d'ells à soles, que rebudas las presents nostres lletres, ò de ellas aguda noticia dins deu dies primers vinents comptadors de dit die en avant nos fassen memorial de tots los defunts, que de deu anys à esta part poch mes, ò manco son morts en sas respectives Parroquias, y dels noms, y cognoms dels hereus, marmessors, eo bens tinents de aquells que no han cumplidas las ultimas voluntats dels Defunts, ni estan difinit, y dels dits hereus, que no hauràn assegurat en deguda forma, y ab decret, y autoritat de nostres Predecessors, y nostra, eo de N. Auditor de causas pias, y fet dit memorial lo donen. Ò envien à Nos, eo al Notari, y Escrivà de N. Cort; peraque nominatim, y ab tota individuació pugàm procehir contra de ells, y quiscu de ells fins à total compliment de ditas cosas per deguts remeys dejusticia; E no res menys de assi al devant, inseguint la Constitució Provincial, aporten llibre de obits, en lo qual continuen, y descriguen los noms, y cognoms de tots los que moriran en sas respectives Parroquias. »

També caldrà que els marmessors i els hereus constin per escrit.³²

L'edecte acaba amb la datació i la signatura del bisbe. Diu: «De manament de dit il·lustríssim et reverendíssim senyor bisbe de Barcelona (Dr. de Sala) ha despedides les presents Josep M. Mandri prevere, notari i escrivà de la cúria eclesiàstica de la Taula dels testaments y pias causas de la present Ciutat y Bisbat de Barcelona»³³.

³² Doc. 9: «E que quiscum any fassen ins donen memorial dels marmessors, hereus, els bens tinents de dits defunts à fi, y effecte que sien aquells compellits en cumplir, y executar las pias voluntats; y en donar compte, y rahò de aquellas com convinga, axi per la total execució de ditas pias causas; y després de publicadas las presents las affixereu en las portas de vostres respectives Iglesias; pera que vinga à noticia de tots, y no pugen allegar ignorància. »

³³ E. C. GIRBAL: *Biografia...*, pàg. 13: «Del mismo tiempo es un decreto suyo mandando que los maitines, oratorios y otras funciones públicas terminasen en cualquier iglesia de la diócesis antes del toque de oraciones».

Glorificació de sant Oleguer, antecessor del cardenal Sala (del segle XII). Pintura de l'artista Pau Priu a la Sala Capitular de la catedral de Barcelona. 1705.

LA VISITA *AD LIMINA* DEL 1701 DEL BISBE SALA

L'*speculum* i la visita *ad limina* del 1701: dues fonts històriques notables

El 27 d'agost del 1701 el bisbe Sala envià a Roma per la visita *ad limina* la relació de l'estat de l'església de Barcelona en un text que hem trobat a l'Arxiu Secret Vaticà de la Congregació del Concili³⁴.

Els bisbes havien de visitar Roma i donar informacions sobre la manera com regien la diòcesi i quin era l'estat del bisbat, del clergat, les parròquies, els monestirs,... i la vida espiritual de la diòcesi. Doncs gràcies al text de la visita del bisbe Sala, tenim moltes notícies de l'esmentada diòcesi catalana. Amb la munió d'informacions que ens dóna, complementades amb les proporcionades per l'arxiver Campillo (segle XVIII), podem oferir una molt exacta perspectiva històrica de la diòcesi d'aquell moment. El Dr. Antoni Campillo va escriure la seva obra *Speculum Titulorum Ecclesiasticorum* en cinc grans volums, síntesi de la major part de la documentació que custodia l'Arxiu Diocesà de Barcelona³⁵.

³⁴ Doc. 17. *Arxiu Secret del Vaticà. Sagrada Congregació del Concili*. ASV. S. Congregació del Concili / J. M. MARTÍ i BONET: *Historia de las diócesis...*, pàgs. 241-247.

³⁵ Antoni Campillo i Matheu, fill d'Alonso, escultor, i Maria, va néixer a Barcelona i fou batejat a l'església parroquial de Sant Pere de les Puel·les el 21 d'agost del 1698. Es graduà en Filosofia a la Universitat de Tolosa (França), i el mes de juny del 1721 entrà a formar part dels oficials de la cúria de la diòcesi de Barcelona. Entre el mes de juny del 1721 i juny del 1724, va rebre les ordes sagrades, essent ordenat sacerdot el 2 de juny del 1724. En el mateix mes de juny del 1724 fou nomenat beneficiat de l'església parroquial de Sant Jaume, de Barcelona. El 1726 actuà de secretari en la visita pastoral del bisbe Bernat Ximénez, el 1735, en la de Felip d'Aguado, i el 1739 en la de Francisco del Castillo. A 10 de juny del 1740, després de dinou anys d'actuació a la cúria, segons fonts documentals, fou nomenat secretari de la cúria, notari major i arxiver de la mateixa. Aquests són els càrrecs que va exercir fins a darreries del 1778, moment en què quedà paralític. Moria el 19 de novembre del 1779. El 1776 publicà *Disquisitio methodi consignandi annos aerae christianae*.

Estadístiques diocesanes

D'ell, i principalment de les notícies que ens dóna el bisbe Sala en la visita *ad limina* de principis del segle XVIII, podem presentar la següent síntesi en la qual hom observa que l'estructura beneficional era molt important. Centenars de clergues es dedicaven a “aixecar cargues” (en argot popular) dels seus beneficis. Cal observar que el benefici contenia uns drets a percebre uns diners o rèdits d'uns capitals de les respectives causes pies, i a l'ensem, calia acomplir uns deures (misses, oficis, aniversaris, pregàries...) que eren com “aixecar les obligacions” o donar puntual satisfacció de totes i cadascuna de les “cargues” inherents al respectiu benefici. El règim beneficional era el sistema gràcies al qual una bona part dels sacerdots (uns mil cinc-cents el segle XVIII) subsistien, podríem dir, culturalment i econòmica. Les fonts coincideixen en afirmar que a la diòcesi de Barcelona hi havia 1.440 beneficis, incloent-hi els 250 rectors, hebdomadaris, vicaris perpetus i els 24 canonges de la catedral. Més concretament podem presentar aquesta estadística: 602 beneficiats a la ciutat de Barcelona, i fora de la ciutat, és a dir, a la resta de la diòcesi n'hi havia 838. Si el benefici suposa una “honesta sustentació” dels prebendats, dóna una mitjana de rèdits molt elevada, especialment si els sumem tots. De tot això es pot deduir que els beneficis són la font més important que sustenta l'estament clerical secular (sacerdots diocesans). Cal assenyalar també algunes esglésies amb major nombre de beneficiats: la catedral 250 beneficiats (incloent canonges); Santa Anna 12 canonges; Santa Maria del Mar 120 beneficiats; Santa Maria del Pi 28; Terrassa 19; Sabadell 18; Martorell 25; Vilafranca del Penedès 60; Piera 28; Granollers 22; Sarrià 25; Cabrera de Mar 9; Castellar 7; Sant Vicenç dels Horts 9; Sant Baudili de Sant Boi de Llobregat 10; l'Arbós 19; Vilanova i la Geltrú 23; Sitges 12; Caldes 12; Sant Celoni 13,...

El preàmbul de la visita *ad limina*

A les visites *ad limina* hi ha un preàmbul on s'indica allò que el bisbe relator vol exposar, com serien les normes a seguir a la diòcesi; com, per exemple, que durant el temps quaresmal es predica a la catedral, la ciutat i els pobles.

La predicació és en català, i s'insisteix en les corporacions que tenen comunitat de preveres (unes vint esglésies) en les quals es recita l'ofici diví i es celebren misses conventuals amb cant i orgue. S'insisteix que durant el pontificat del bisbe Sala

hi ha un increment del culte eucarístic i de la devoció als sants patrons; els més importants són: Immaculada, sant Sever, santa Eulàlia i sant Ramon de Penyafort. De Santa Eulàlia de Barcelona es diu que hi ha una “màxima devoció”. Afirmar també que els fidels respecten els decrets de la Santa Església i dels Papes...

En tot el relat de la visita *ad limina* s’observa un gran respecte vers el Papa, al qual nombroses vegades —segons expressió textual— «li besem els peus».

El relat és molt detallat, tractant a més els monestirs i convents masculins i femenins que existeixen a la ciutat de Barcelona i fora d’ella. També es tracta del Seminari (del qual es diu que està molt malmès a causa de les guerres) i de la Universitat.

Hi ha curiositats, com un cos sencer i incorrupte de sant Innocent i els cossos incorruptes de santa Madrona —la qual és implorada quan hi ha sequera— i de sant Oleguer.

A continuació presentem el text íntegre —traduït— de la visita *ad limina* del 1701. Certament, a l’Arxiu Secret Vaticà (en les relacions de les visites *ad limina* que el vell dicasteri denominat “la Sagrada Congregació del Concili” custodia) es troba una exposició completa de l’estat de la diòcesi de Barcelona l’any 1701, elaborat —segons diu l’epígraf— per Benet Sala, el seu bisbe, que després seria creat cardenal³⁶. En una carta adjunta, prèvia a la relació, el bisbe Sala s’excusa per no visitar personalment Roma a causa de la seva edat —ja ancià, diu, doncs té seixanta anys—, i per això envia el seu ardiaca major Onofre Delfeu³⁷.

Situació religiosa de la diòcesi

La relació comença amb un paràgraf en el qual Benet Sala exposa com, no per mèrits propis sinó per benignitat de la Seu Apostòlica, fou designat bisbe de

³⁶ ASV, S. Congr. Concilii 111, A.

³⁷ ASV, S. Congr. Concilii 111, A, 262: Beatissime Pater. Munus mihi redendi ratione villicationis meae deo sculandi pedes V. Sanctitatis sacraque Apostolorum limina visitandi ad praescriptum Constitutionis S. M. Sixti quinti per me ipsum cum debita obedientia et servitutis obsequia adimplere exoptabar, sed tamen quia me conspicio impeditum ob gravescenter aetatem sexaginta annorum aliosque languores importunos et inveteratos Onuphrium Delfeu Archidiaconum majorem hujus ecclesiae elegi. ad S. V. pedes meo nomine osculandum, et sacra Apostolorum limina visitandum. Dignetur igitur S. V. visitationem hanc meo nomine acceptare pro ut ita spero ex paterna benignitate S. V. quam Deus optimus maximus incolumen servet pro totius Ecclesiae incremento [...] Barcinone 28 Augusti 1701, Benedictus episcopus Barcinonensis.

Barcelona. En els tres anys que porta al govern de la diòcesi s'ha incrementat el culte eucarístic, una bona part de la diòcesi ha estat visitada per ell o pels seus legats (*probos viros*), ha reafirmat la fe ortodoxa en aquesta diòcesi i ciutat amb grans sacrificis, ha ensenyat a venerar els decrets dels Sants Pares i dels Papes, i ha procurat per tots els mitjans possibles augmentar la *cura animarum*, la pràctica de la recepció devota i correcta dels sagraments.

A la ciutat de Barcelona i a la seva diòcesi hi ha instituts, congregacions, oratoris i llocs en els quals es practica l'oració mental i altres exercicis espirituals cada dia de la setmana per un espai de temps i amb gran devoció.

Patrons espirituals de Barcelona

La ciutat de Barcelona encapçala tot el Principat de Catalunya, on resideix el *prorex* (virrei) amb el senat suprem per governar i administrar la justícia secular en nom del rei catòlic de les Espanyes. La ciutat té com a patrons: la Immaculada Concepció de la Verge Maria, sant Sever (bisbe i màrtir) i sant Ramon de Penyafort «ciutadà que fou de Barcelona». La festa de santa Eulàlia és el dotze de febrer segons decret del papa Urbà VIII (1623-1644); a ella se li ret una summa devoció a la ciutat.

Canonges i beneficiats

La catedral de Barcelona està dedicada a l'exaltació de la Santa Creu. El capítol té vuit canonges preveres, vuit diaques i vuit sotsdiaques. El capítol està presidit pel bisbe. La mensa episcopal té plena jurisdicció eclesiàstica. Entre els canonges hi ha 15 dignitats, de les quals el diaca n'és la major després del bisbe.

La catedral té 250 beneficis (perpetus, simples, residencials,...) i existeixen també els patrons o els que ostenten el patronat. Aquests senyors poden presentar els seus candidats per ocupar la vacant quan es doni el cas.

Existeix l'ofici canonical de penitenciari, la prebenda i canonicat del qual resta a disposició de la Santa Seu³⁸.

³⁸ ASV, S. Congr, Concilii 111, A, 264.

La catedral de Barcelona

Tots els dies es recita l'ofici a la catedral, tant diürn com nocturn, amb la celebració de misses tant conventuals com *submissa voce*, devota i atentament amb assistència del poble i segons l'observància de ritus i rúbriques del Missal i del Breviari Romà, amb el cant de veus i orgue, sufragant totes les despeses el capítol.

Es predica els diumenges i festius, així com els dies de Quaresma, i es fa en català. En aquesta catedral es veneren les relíquies de sant Sever, bisbe d'aquesta Església i màrtir, i les dels Sants Innocents. Hi ha un petit cos íntegre d'un d'aquests que es troba incorrupte (actualment, any 2014, no es troba); les relíquies de santa Eulàlia de Barcelona en una capella sota l'altar major estructurada molt artísticament; al voltant de l'altar hi ha la tomba de Santa Eulàlia, amb unes làmpades amb seixanta ciris encesos dia i nit. Hi ha dies que augmenta el nombre de ciris, ja que hi ha una gran devoció. També el poble té una veneració freqüent i una gran devoció i culte summe al cos de sant Oleguer, que després de cinc segles es conserva íntegre i incorrupte amb tota la carn i la pell que es podria palpar, així «l'Omnipotent Déu sempre es manifesta admirable en els seus sants».

La Seu Apostòlica havia reconegut l'immemorable culte que a Barcelona sempre s'ha tributat a sant Oleguer, i Roma va concedir que es celebrés la missa del comú de confessors bisbes amb l'ofici propi del sant barcelonès.

S'ha construït la capella més gran per al sepulcre del sant (Oleguer) amb una bonica làpida escultural de marbre on els fidels poden apropar-se al sepulcre per venerar-lo amb major facilitat. No obstant això, encara no s'ha traslladat el cos del sant (1701) perquè la capella no està totalment acabada i el clergat i el poble desitgen que això es faci amb la pompa solemne que es requereix, però no es pot fer, per les calamitats presents, tot i que jo (Sala) dic que es faci tan aviat com es pugui, o sigui la renovada capella de Sant Oleguer³⁹.

A la ciutat de Barcelona hi ha la col·legiata de Santa Anna amb un prior i dotze canonges, en altre temps regulars i ara seculars, que la serveixen.

³⁹ ASV, S. Congr. Concilii 111, A, 265

Esglésies parroquials

A Barcelona hi ha vuit esglésies parroquials amb les seves demarcacions concretes. En aquestes esglésies els sagraments són administrats als fidels. La primera és la de Santa Maria del Mar⁴⁰, unida al vicari perpetu amb cent vint beneficiats. Tots ells formen una comunitat.

La segona església parroquial és la de la beata Maria del Pi, regida per un rector i vint-i-vuit beneficiats residents que formen una comunitat.

En les dues esglésies (la del Pi i la de Santa Maria del Mar) tots els dies, en hora diürna i hora nocturna, es canta l'Ofici Diví, i els diumenges, festius i en l'època de la Quaresma es predica la Paraula de Déu.

La sisena església és la de Sant Jaume, de la que en té *cura animarum* el seu rector. També hi ha beneficiats que formen comunitat.

La setena és la de Sant Cugat del Rec. Hi ha rector i beneficiats, tanmateix aquests últims no formen comunitat, tot i que ajuden el rector en les misses conventuals i en les dels aniversaris. Hi ha distribucions esporàdiques lliurades pel rector i els "obers" de la parròquia⁴¹.

La vuitena és la parròquia de Santa Eulàlia de Mèrida, unida al priorat de Santa Anna de Barcelona. És regida per un vicari perpetu, però només existeix la institució, ja que l'edifici fou totalment arrasat durant l'última guerra que va patir Barcelona (això no és del tot cert, car es conservaren algunes runes). Els fidels actuals (1701) intenten reconstruir-la. Els sagraments els administren el rector de Sant Cugat del Rec o els hebdomadaris de Sant Pere de les Puel·les.

⁴⁰ ASV, S. Congr, Concilii 111, A, 265.

⁴¹ A totes les parròquies hi havia una junta de seglars que es feien dir "obers" o "de la obra" que administraven, amb el rector, la part material (l'edifici, objectes de culte, retaules,...) del temple. Tenien molta importància, i durant les desamortitzacions del segle XIX, en algunes parròquies, aquests seglars passaren a ser titulars davant el perill de que els béns de l'església fossin desamortitzats i espoliats. D'altra banda es donava el cas, per exemple, a Santa Maria del Mar de què els "obers" donaven abusivament la clau de la basílica al rector quan aquest prenia possessió de l'església. A més, tots els raspalls (o bacines) d'almoines eren administrats i controlats per ells.

Monestirs i convents masculins de Barcelona

A la ciutat existeixen els següents monestirs masculins (22), i en tots ells s'observen les corresponents regles: un dels dominics predicadors; dos de Sant Francesc; tres de caputxins; un de Sant Agustí dels eremites i un altre de Sant Agustí però descalços o de Santa Mònica; un dels carmelites d'observança i dos dels descalços; dos de la beata Maria de la Mercè de la redempció dels captius; un dels serfs de la beata Maria; un de Sant Francesc de Paula (mínims); un de la Santíssima Trinitat d'observança i un altre dels trinitaris descalços; un denominat de Sant Pau del Camp de l'orde benedictí de la província Tarraconense (noviciat); un de Sant Antoni de Vienne on només resideix el comendador; el col·legi de la Companyia de Jesús, annex al col·legi de la Verge Maria i Sant Jaume de Cordelles...; un monestir dels clergues regulars de Sant Gaietà; un dels clergues "minores" i un altre de clergues que tenen cura dels malalts a l'Hospital. Hi ha també una casa dels monjos de Císter, un oratori de Sant Felip Neri, en el que a més de celebrar-se misses, es practica l'oració mental amb gran profit espiritual⁴².

Monges a la ciutat de Barcelona

Setze són els monestirs de les monges: Santa Maria dels Àngels, sota la regla de Sant Domènec; Santa Maria Magdalena (regla de Sant Agustí) i Sant Jeroni; Santa Elisabet (regla de Sant Agustí); Caputxines (regla de Sant Francesc de les caputxines i Santa Clara); sis monestirs per a l'educació de nenes subjecte a l'obediència i jurisdicció del bisbe; monestir de Sant Jaume de Jonqueres; el de Sant Pere de les Puel·les; el de Santa Clara de l'Orde de Sant Benet; el Monestir de Montsió sota la regla de Sant Domènec; Sant Francesc de Jerusalem; de Monte Carmel descalces; el d'observança de les mínimes de Sant Francesc de Paula i el de Valldonzella de l'orde de Sant Bernat.

Estan també les monges de Sant Joan de Jerusalem, procedents del convent del Gayre de la diòcesi de Lleida. Hi ha també els col·legis carmelites de l'observança de la Mare de Déu de la Mercè i dels sants Ramon i Vicenç de l'orde dels predicadors.

⁴² ASV, S. Congr. Concilii 111, A, 227: «Aquest oratori es troba sota jurisdicció ordinària on pel preposít i sacerdots seculars es celebren misses i s'administren els sagraments de la penitència i de l'eucaristia amb gran devoció i caritat. Es fa oració mental i altres molts exercicis, virtuts per a la salvació i edificació de les ànimes que allà assisteixen».

Monestirs fora de Barcelona

Fora de Barcelona hi ha els següents monestirs: Sant Jeroni de la Vall d'Hebrón, Sant Jeroni de la Murtra, de la Cartoixa de Montalegre, els benedictins de Sant Cugat amb “cura d'ànimes”, regit per un vicari a voluntat (*ad nutum*) de l'abat i de l'ordinari que l'aprova.

Hospitals

Existeixen diversos hospitals dins la ciutat: el primer és el més gran i està dedicat a la invocació de la Santa Creu, pels seus orígens comuns (catedral i hospital). En ell hi ha malalts i expòsits, dels quals es té cura, als que s'alimenta i educa, i en aquest hospital hi ha un nombre adequat de preveres per a l'administració dels sagraments.

Un altre hospital és el de Sant Llàtzer per als leprosos. Un altre és el dels orfes, nens i nenes sense pares. Un altre hospital és el de la Misericòrdia per als vells pobres i altres persones pobres, nens, homes i dones que amb gran estima són acollits en ell. L'hospital de Sant Sever per a preveres de la diòcesi, administrat i gestionat pels preveres administradors segons la pia disposició del fundador. Existeix un altre hospici per a les dones penedides d'haver dut una vida escandalosa. Aquest hospici, abans de les guerres i calamitats que ha patit la diòcesi, podia viure bé, però actualment (1701) en faltar les almoines i les dots viuen en la gran misèria.

Universitat, Seminari i Inquisició

Totes les ciències i arts floreixen a l'insigne Universitat amb notable nombre d'escolars. La mateixa ciutat corre amb les despeses de la fàbrica i els salaris dels trenta professors. Aquests tenen assegurat el seu treball per períodes de tres anys.

El seminari està erigit, però tot i així, a causa de les guerres, el seu edifici fou en part destruït; a més compta amb pocs rèdits i els que li queden han disminuït molt pel que fa al seu valor. Tot això fa que els prelats antecessors del bisbe Sala haguessin iniciat la seva reedificació i ell (Sala) la vol continuar.

Existeix a la ciutat el Tribunal de la Santa Inquisició contra la *pravtatem haereticam*. Hi ha tres inquisidors dotats de gran ciència i virtuts provades.

Existeix la cancelleria reial amb una autoritat eclesiàstica per als contenciosos entre la jurisdicció secular i l'eclesiàstica.

Santa Madrona

A Montjuïc, monticle proper a la ciutat, existeix un convent restaurat pels pares caputxins on es venera el cos de Santa Madrona dins una arca de plata. A la Santa se li demana que intercedeixi perquè plogui. Amb aquesta finalitat, així com per commemorar el dia del seu naixement, es celebren processons populars sense que hi falti l'assistència dels canonges i els prohoms de la ciutat.

Dues-centes cinc són les parròquies disperses per tota la diòcesi de Barcelona, algunes d'elles unides a la *mensa capitular*, altres unides als monestirs i altres patrons. N'hi ha algunes que els seus rectors són promoguts a través de la cúria pontifícia.

Pobles i ciutats fora de Barcelona

A la vila de Terrassa hi ha dues esglésies parroquials: una de Sant Pere i l'altra del Sant Esperit, de les quals n'és el cap el prior amb dos canonges. La *cura animarum* l'exerceix un vicari perpetu. A Terrassa també hi ha el monestir dels recolets de Sant Francesc.

Cal assenyalar altres monestirs dins la demarcació diocesana: a la vila de Granollers, on resideix l'oficial forani, anomenat "degà", hi ha dos monestirs masculins: un dels caputxins i un altre dels mínims.

A la ciutat de Mataró hi ha tres convents: un dels caputxins i un altre dels carmelites descalços, i un altre de dones carmelites descalces. A la vila de Sant Celoni un dels caputxins.

A Vilafranca del Penedès (amb una església que és la seu de l'arxidiaconat del Penedès i que té un vicari perpetu) amb seixanta beneficiats que constitueixen una comunitat, té quatre monestirs: el de Sant Francesc d'observança, el dels caputxins, el de la Santíssima Trinitat i el de les monges carmelites de l'obsevança. Hi ha també en aquesta vila un tribunal eclesiàstic regit per un oficial forani: el degà.

A la localitat denominada de Santa Margarida (Penedès) existeix un convent de dominics a les cases on es diu que va viure la família de Sant Ramon de Penyafort.

Al poble de Vilarrodona hi ha un monestir de serventes de la beata Maria.

A la vila de Piera existeix una església parroquial regida pel rector; en ella hi ha una comunitat de preveres i un tribunal eclesiàstic regit per un “oficial forani” anomenat també “degà”. En aquesta parròquia hi ha un monestir de la Santíssima Trinitat. A la parròquia de Gelida hi ha un monestir d'eremites de Sant Agustí, i a la localitat de Sant Boi de Llobregat un monestir de serventes de la Verge Maria.

A la vila de Sabadell hi ha l'església parroquial governada pel seu rector que forma una comunitat amb un grup de preveres. Dins la parròquia hi ha el monestir dels caputxins de Sant Francesc.

A la vila de Martorell hi ha l'església parroquial i un monestir de caputxins de Sant Francesc que fou constituït fa poc temps (1701).

A totes les parròquies de la diòcesi entre les misses solemnes de qualsevol diumenge s'exposen en català els rudiments de la fe, així com en temps quaresmal.

Altars portàtils i altres temes

El bisbe Sala aprofita la visita (o expedient) *ad limina* per demanar una resposta oficial a un possible abús que es dona a la seva diòcesi de Barcelona: ja sigui la celebració per part de religiosos de la Santa Missa en els dominis de laics sobre altars portàtils, ja sigui a llocs on mai foren construïts oratoris o capelles aprovades per l'ordinari percebent els seus corresponents estipendis de diner en detriment de parròquies i altres esglésies canònicament erigides⁴³.

En el text de la visita *ad limina* se'ns diu que a la catedral hi havia el cos incorrupte de Sant Oleguer. Es trobava en una capella interna de la girola, i ara definitivament

⁴³ El text de la visita està signat el 28 d'agost del 1701 i conclou amb aquestes frases: «Haec sunt Sanctissime Pater quae in Domino judico in hac osculatione pedium S. V. et veneratione sanctorum liminum. Apostolorum referenda ut meo muneri satisfaciatur. Quae autem mihi proecienda et corrigenda sunt S. V. misericorditer imperet et benigne corrigat me enim semper humilem et suplice praebeo obediturus in omnibus Altissimum deprecam ut diu S. V. in commune bonum incolumen conservet Barcinone 28 Augusti 1701 Beatissime Pater Humilis S. V. Subditus Benedictus episcopus Barcinonensis».

en el lloc on abans era la sala capitular⁴⁴. Amb motiu d'aquest fet, es celebrà una gran festa el 12 de novembre del 1701: «Amb motiu d'aquesta solemnitat el Dr. Fr. Josep Bruguera, canonge Penitenciari d'aquella Santa Església, Catedralici de prima de Cànon de la Universitat i Vicari general i Oficial de l'Il·lustríssim Sala, predicà el sermó que s'imprimí a la mateixa ciutat, amb el següent títol: *Panegírico de la magestuosa traslación del admirable cuerpo de San Olaguer (sic), hijo de Barcelona, canónigo, obispo y patrón de la ciudad de Barcelona, y arzobispo de Tarragona, de su antigua capilla de la Santa Iglesia de esta ciudad, y á otra de la misma Iglesia nuevamente construida.-Con la circunstancia de hallarse favorecida con la Real presencia de sus Magestades (que Dios prospere y guarde) en el dia segundo de tan ostentosa Solemnidad, que celebró el muy Ilustre y Fidelísimo Consistorio de los Diputados y Oidores de Cuentas de este Principado siendo diputados, etc.- Hecho por el Muy Ilustre Senyor Don Josep Romaguera Canonge Penitenciari de la mateixa S. Iglesia, etc.-Impreso de orden del muy Ilustre y Fidelísimo Consistorio por Rafael Figueró.- En 4.º, sin año de impresión*».

El 12 de novembre de 1702 el bisbe Sala establí una més fèrria clausura a les germanes del tercer orde de Sant Francesc segons consta al *registre de gràcies* de l'Arxiu Diocesà de Barcelona. Es tingueren presents especialment les noves vocacions que provenien de la famosa casa de misericòrdia⁴⁵.

⁴⁴ J. M. MARTÍ i BONET: *Oleguer, servents de les esglésies de Barcelona i Tarragona*. Barcelona, 2002.

⁴⁵ ADB Reg. *Gratiarum*, a. 1702, fol. 44.

Torres romanes del Palau Episcopal. Segle IV (la interior té l'acabament barroc).

BENET DE SALA I LA CASA DE MISSIÓ

Fundació de la Casa de Missió

El bisbe Sala realitzà també el que potser fou l'acte més important del seu primer quinquenni a l'episcopat: la fundació de la Casa de la Missió⁴⁶, la primera que es va concedir a Espanya. Fou el novembre de 1704. A l'Arxiu Diocesà de Barcelona trobem l'edecte pastoral dirigit als sotsdiaques, diaques, preveres de la diòcesi i a tots aquells que volien accedir als ordes sagrats (seminaristes). A benefici de tots ells, es va instituir pel papa Innocenci XI la singular “casa de Missió”. El bisbe Sala ens ho explica amb tot detall: «Com per especial Decret de la Santetat de Innocencio XI, de clara memoria, los que desitjan promouerse als tres Ordes Sagrats, degan provenirse, y fer deu dias de exercicis espirituals, en la casa de la Congregació de la Missió, en las parts ahont aquella se troba fundada, y en las

46 ADB *Edictes i circulars episcopals*, a. 1704 / J. HERRERA: *Paules. Diccionario de Historia Eclesiástica de España*. Madrid, 1973. Vol III, pàg. 1150: «Cal dir que a Barcelona els membres de la Missió sabem que del 1704 foren rebuts formant la primera casa de la Congressió de la Missió (fundada per Sant Vicenç de Paül a París). El Sant, amb quatre companys, signaven l'acta fundacional del 17 d'abril del 1625. Aquesta fundació rebé l'aprovació pontificia a través d'una butlla denominada “Salvatoris Nobis” d'Urbà VIII el 12 de gener del 1633. Els seus fins eren quatre: Evangelitzar els pobres, especialment a la gent rural; fundar i dirigir seminaris i promoure els exercicis espirituals i associacions sacerdotals per a la formació del clergat; dirigir a les filles de la caritat (“paules”), i altres tasques populars com missions... Els seus vots són de caràcter privat però reservats al Papa, almenys els membres adeptes del clergat secular, amb vida de comunitat i amb regles de perfecció sacerdotal. Les virtuts característiques són la humilitat, la senzillesa, la tranquil·litat, la mistificació i el zel per les ànimes. El seu lema és “Evangelizare pauperibus missit me”. El 8 de juliol del 1704 arribaren a Barcelona, procedents d'Itàlia, els sacerdots de la missió: Domènec Orseze, Joan Balcone, Lluís Narváez, Antoni Camino, Narvaez de Córdoba. Aquests dos últims eren d'Espanya, però haurien ingressat a la Casa de la Missió d'Itàlia. Llavors entrà en escena un català de Barcelona, canonge d'aquesta ciutat: Francesc Senjust i Pagès. Aquest exemplar canonge havia aconseguit del papa Climent XI que aquest grup de membres de la casa de la Missió pogués evangelitzar Catalunya. La petició de Mn. Senjust també anava en la direcció d'acomplir el que va preceptuar el papa Innocenci XI de que els ordenants fessin exercicis espirituals».

parts, que nos troba Congregació de la Missió, en algun Convent de Religiosos; y fins vuy en dits Convents haguessen fet los exercicis los Ordenandos del present Bisbat, per no haverse en esta Ciutat instituhida Congregació de la Missió; y estant Nos (bisbe Sala) tractant ab Personas graves, y doctas del Institut de la Congregació de la Missió, que algunas Personas pias, y devotas havian excitat, y desitjaven fundar en la present Ciutat; lo Eminentissim, y Reverendissim Senyor Cardenal Pauluccio ab carta de 20, de Setembre 1703, à Nos escrita de manament de Sa Santedat (Climent XI); nos haguès participat, lo molt que desitjava sa Santedat, de que la Congregació, y Casa de la Missió se fundàs en esta Ciutat, y propagàs en las parts de Espanya, ordenantnos aixi mateix sa Santedat, que promoguessem lo dit Institut, y Fundació, assegurantnos que de ella ne resultaria gran profit espiritual per nostres ovelles: E Nos (bisbe Sala) inseguint les ordes de sa Santedat (Climent XI), lo dia 6 de Novembre de 1703, haguessem erigida la dita Congregació de la Missió, en las casas del Illustre Francisco de Senjust, y de Pagès principal Promotor de dita Congregació, segons lo Institut del Venerable Vicens Paul per la Sede Apostolica aprobat; y després ab carta de 6 de Novembre del mateix any, haguessem cerciorat á la Santedat de la dita nova Fundació de la Congregació de la Missió, y juntament inseguint lo precepte del Evangeli, y lo costum de alguns Sants Prelats, que prengueren los Ministres per predicarlo de la Sede Apostolica, suplicat á sa Santedat (Climent XI), à qui está encomanada tota la vinya del Senyor, se dignàs enviar, y acceirer obradors en ella, fent venir alguns sacerdots de la Casa de la Missió de Roma, en la Casa de Missionaris de la present Ciutat; y à la sobredita representació, y suplica se haguès dignat sa Santedat respondrernos ab especial Breu, baix lo anell del pescador. Dat. en Roma als 29. de Decembre 1703. ab lo qual sa Santedat explicant lo contento, que tenia de la nova Congregació de la Missió erigida en la present Ciutat per lo molt profit».

Objectiu de la Casa de Missió: instrucció en l'oració i en la doctrina cristiana

Posteriorment el bisbe de Barcelona exposa els objectius de la casa de la Missió: «Portarà a bon port les ovelles del nostre bisbat... seran instruïts en la doctrina cristiana i es predicarà als rústics i els ordenados (en l'orde del sacerdoci) seran conduïts a la perfecció ab pràctiques i obres espirituals pera provar llur vocació y en altres obres de caritat en lo proxim; com y també per esperar promovent lo Altíssim

que después de fundada en aquesta ciutat, se ha de propagar, y extendre en altres parts de Espanya. El mateix Papa (Climent XI) nos manà perfeccionassem la dita congregació posant aquesta baix la nostra protecció (del bisbe Sala) y declarant el Papa en el dit breu de la dita congregació de la Missió de la present Ciutat fos agregada a la congregació de la Missió de Itàlia, y después sa santitat (Climent XI) en lo mes de juliol del corrent any (1704) se hagués dignat enviar (a Barcelona) los Pares Don Juan Domingo Ursessio, Don Joan Francisco Bascono y Don Luis Narváez, Sacerdots de la Casa y Congregació de la Missió de Roma, pera que en la novament erigida en la present Ciutat posassen en pràctica y execució los estatuts de aquella. Posteriorment el papa envià un altre Breu, baix lo anell del pescador, datat en Roma els 19 de juliol del 1704⁴⁷ ab lo qual repetint dita sa Santedat (papa) la alegria y contento que tenia de haver-se fundat en aquesta Ciutat (de Barcelona) dita congregació de dits missionaris».

Els sacerdots i la Casa de Missió. Exercicis espirituals

Posteriorment el bisbe (en el citat edicte) exposa els motius per haver aprovat i fundat la Casa de la Missió⁴⁸: especialment veu la necessitat de la formació i espiritualitat dels que han de ser o son sacerdots o han d'ordenar-se. Hi ha frases d'alta espiritualitat sacerdotal: «El sacerdot és el mitjancer ò intercessor per los homes ab la Divina Magestat». Per això han d'actuar sense presumpció i sense judici (interès) propi. Repeteix que això hi pot ajudar si els sacerdots abans d'ordenar-se i durant la seva vida sacerdotal practiquen els exercicis espirituals.

⁴⁷ Doc. 27.

⁴⁸ Doc. 27. ADB *Edictes i circulars episcopals*, a.1704: «E Nos considerant la excellencia del Estat Sacerdotal, y ab quanta puresa, y perfecció se deuen prevenir los que se han de promoure als Sagrats Ordes, puis segons la Doctrina del Apostol, lo Sacerdot se constitueix medianer, ò intercessor per los homens ab la Divina Magestat per offerirli Dons, y Sacrificis per los pecats, à la qual Dignitat ningú deu entrar per presumpció, y judici propi, si sols los que seràn cridats, y elegits de Deu nostre Senyor, com ho fench lo Summo Sacerdot Aaron; y lo apostol Sant Joan nos amonesta, que examinèm, y provèm nostres esperits, si son de Déu, dependint de asso la salvació, ò ruina eterna de nostres animes; considerant que la millor disposició per conseguir tant important fi, es que los que aspiran à ser promoguts als Sagrats Ordes examinen antes molt exactament son esperit, pera coneixer si son cridats de Deu nostre Senyor à tant soberana elecció, y si se senten moguts de verdadera vocació, premeditant anticipadament ab tot cuydado, y devoció, si se troban ab la disposició necessaria, de sciencia, prudencia, y virtuts, inspirats del Divino Esperit, y ab foras vigorosos de animo, pera poder entrar, cumplir, y perseverar ab las obligacions, y carrech, que de nou volen empendrer; Y atenent juntament, que la Iglesia nostra Mare ha estatuhidas las Intersticias, per a que los iniciats à Ordes en lo intermedia de ellas se exerciten en aquell Orde à que seràn promoguts, y altrament ab obras de bon exemple, pera que aixi com van pujant de grau, crescan també amb virtuts per entrar después ab la reverencia, y perfecció deguda al Orde Sacerdotal».

Finalment el bisbe Sala mana que els que s'han d'ordenar estiguin obligats a fer exercicis. Aquesta normativa obligatòria té presents els decrets dels papes Innocenci XI i Climent XI. El bisbe Sala decreta i mana que quinze dies abans del dissabte de les tempores (quan s'han d'ordenar) complimentaran els documents pertinents, seran examinats i entraran a la Casa de la Missió de Barcelona per fer exercicis, amb atenció i sense distreure als que es reuneixen a la dita Casa de Missió.

Exposa també que caldrà que els ordenats portin: roquet, bonet, ornaments, breviari, etc. Entraran a fer exercicis a les quatre de la tarda del dimecres de tempores, i sortiran a ordenar-se el matí de dissabte per «anar a aprendre ordes, i després de ser ordenats tornaran a la dita Casa de la Missió per completar els exercicis espirituals».⁴⁹

Finalment mana que tots els rectors, domers, vicaris y altres que exercissin *cura animarum* publiquin el decret episcopal a totes les esglésies a ells encomanades⁵⁰.

⁴⁹ «Tenint present els decrets dels papes Innocenci XI i Clement XI vuy (avui) la Iglesia de Déu benaventuradament governantnos (el bisbe Sala de Barcelona) ordenam, y manam que todas las Personas sobreditas de qualsevol estat, grau, ò condició que sian, que desitjaran promouerse à Ordes majors ab títols instituhits en lo present Bisbat, ò altrament per rahò de son origen, ab títols en altre Bisbat instituhits; encara que per causa de necessitat, y utilitat de la Iglesia, tingan dispensadas las intersticias, que antes de propouerse à dits Ordes, fassen deu dias de Exercicis espirituals, en la Casa de la Congregació de la Missió novament instituïda en la present Ciutat; y perque las ditas Personas que se hauran de ordenar, tingan noticia del que hauràn de fer, y com se hauràn de prevenir per entrar en la dita Casa de la Missió, los notificám, y fem á saber: PRIMERAMENT: Que quinze dias antes del Dissapte de las Temporas en que se hauràn de ordenar, han de compareixer en la nostra Curia del Vicariat Ecclesiastich de Barcelona, per abilitar los papers de que necessitan per ordenarle, juntament pera que en dita Curia sels assenyalen Examinadors per abilitarse en literatura. Després que hauran abilitat los papers, y seràn abilitats en literatura, lo dia del dimecres antes de la semana de las Temporas á las quatre horas de la tarda, se conferiràn en la Casa de la Congregació de la Missió, per fer los Exercicis espirituals, previnguts de sobrepellis, bonete, y Breviari, y juntament ab los vestiments, y ornaments de qué necessitan per ordenarse. Y los que hauran de ordenarse de Presbyteros, de Missal; ab comminació, que si á las quatre horas de la tarda nos trobaràn en dita Casa de Missionaris, no tindran lloch de entrar despres en ella, y seràn exclosos dels Ordes, per aquella vegada; y si algun, lo que nos creu, fos inquietàs, y perturbàs los Exercicis, perque nos pugan fer ab tota edificació, y quietut, será privát de ordenarse. Mes avant, se fa á saber, que los Ordenandos eixiràn junts lo Dissapte al matí per anar á pendrer los Ordes, y despres de ser ordenats, sen tornaran en la dita Casa de la Missió, per lo complement dels Exercicis espirituals. Y ultimament los que seràn iniciats de Ordes majors, que trobaràn en la present Ciutat, se conferiràn en la dita Casa de Missionaris, per frequentar los Sagraments de la Penitencia; y Eucharistia, y juntament per exercitarse en lo Orde, á que ultimament seràn promoguts; quant en la Casa dels Missionaris hi haurá Capella, ò Iglesia capas per dit effecte, y en lo entretanet los que trobaràn en la present Ciutat, com fora de ella, exercitaràn son Orde en las Iglesias quela apareixerá, portant del sobredit certificatorias dels Parrocos, ò Superiors de ditas Iglesias, com y també de haver frequentat los Sagraments de la Penitencia, y Eucharistia».

⁵⁰ Doc. 27, ADB *Edictes i circulars episcopals*, a. 1704. «Y pera que las sobreditas Llettras vingan à noticia de tothom, y ningú de ellas puga allegar ignorancia; manàm als Rectores, Domers, Vicaris, y altres exercint Cura de ànimas en la present Ciutat, y Bisbat de Barcelona, en virtud de Santa Obediencia, y en subsidi de Excomunicació major, que las presents nostras Llettras publiquen en sas Iglesias, en un dia de Festa de Precepte en la forma

Els canonges Senjust i Enveja

L'afer de la fundació de la Casa de la Missió a Barcelona tingué una gran repercussió arreu de la diòcesi, i especialment fou molt beneficiós pels sacerdots i clergues — uns mil quatre-cents —, car aquests trobaren aixopluc espiritual en ella. El gran promotor fou Mn. Francesc Senjust i de Pagès, canonge d'Urgell i abans prior de Santa Oliva (a prop de Vilafranca del Penedès). Aquest personatge lliurà les seves rendes i la seva pròpia casa a favor de la dita fundació. S'establí a la Casa de la Missió al carrer Tallers de la Ciutat Comtal, segons el protocol notarial del notari Vicenç Gavarró de Barcelona⁵¹.

Segons diuen les fonts, els grans protectors foren els dos canonges Senjust i Enveja. El primer era germà del que fou bisbe de Vic Manuel Senjust i Pagès, que fou alhora víctima —com el bisbe Sala— de les ires de Felip V, partidari en la guerra de successió de l'arxiduc Carles⁵². De Francesc Senjust tenim una àmplia documentació: hi ha cartes del mateix Felip V on aquest rei es refereix a la instància que li envià Senjust per fundar la Casa de la Missió a Barcelona. La carta va dirigida al bisbe Sala i diu: «Reverendo en Cristo Padre Obispo de Barcelona, de consideración, habiendo visto lo que representas en las (cartas) del 12 de mayo pasado (1403) acerca la instancia que ha hecho Francisco de San Just y Pages [sic] de que se le permita fundar en esta ciudad de Barcelona una congregación para que en ella se congreguen y sustenten los clérigos seculares que Dios moviere a los santos ejercicios de esta fraternal Junta subordinados a los obispos con cargo de ser en dicha forma coadjutores en el

acostumada, y despres fixen aquellas en alguna part publica de ellas pera que à tothom sian notorias. Dadas en nostre Palau Episcopal de Barcelona als 15 de Novembre, any de la Nativitat del Senyor 1704. Fr. Benet, Bisbe de Barcelona. Locus Sigilli. De Manament de dit Illustrissim, y Reverendissim Sr. Bisbe de Barcelona, ha despedit las presents. Lo Doctor Francisco Ràfols, Prevere, Notari, y Escrivā de la Curia del Vicariat Ecclesiastich de Barcelona».

⁵¹ Arxius Notarials; *Notari Gavarró*, a. 1705. Hi ha l'acta de les donacions del sacerdot Mn. Senjust a la nova casa de la missió: «Dictus Franciscus de Senjust et de Pagès presbiter atque Prior Sanctae Olivae in Penitensi Barcinonensis Diocesis, olim vero canonicus almae cathedralis Urgellensis ecclesiae barcinonensis canonicus... agentes praevio regio beneplacito Philipo V Hispaniarum regem...». Es concedeixen propietats, censals i beneficis per a la fundació de la Casa de la Missió. Entre els beneficis n'hi ha un a la capella del palau episcopal dedicat a Santa Eulàlia. Així mateix es concedeix la casa propietat de Senjust que es troba -diu el text- al carrer Tallers de Barcelona.

⁵² V. GIRBAU i TÀPIES: *Manuel Senjust i de Pagès*; DHEC III, pàg. 418: «Manuel de Senjust era de família noble i fou canonge prior de Tortosa i conseller del Principat (1702). Aviat, però, acceptà la causa de l'arxiduc Carles i va ésser nomenat membre de la Junta d'Estat de Catalunya (1705) i bisbe de Vic (1706), càrrec del qual no prengué possessió fins l'any 1710 a causa de la Guerra de Successió. Fundà la festa de Sant Bernat Calbó a la catedral de Vic. En acabar la guerra, Felip V, tal com féu amb altres bisbes catalans, el desterrà de la diòcesi (1717). Morí al mas "Xatmar de Baix", a la parròquia de l'Ametlla del Vallès, i fou sebollit a Barcelona».

oficio pastoral sin titulo o color de nuevo instituto o religión sino de un saludable retiro y exercicio proprio del sagrado orden de presbiteros, pues tiene casa bastante y mil cien libras para su sustento y reconocimiento también la fervorosa y ejemplar aplicación de este sujeto que me ponderais y que será de gran servicio de Dios y mio y utilidad publica el condescender con su suplica: He resuelto concederle licencia como en virtud de la presente se la concedo para efectuar dicha Congregación y fundación en la forma en la forma expresada y encargaros hago den las órdenes y providencias para cumplimiento y que nadie se los embarase, que en ello me daré por muy servido. Datum en Buen Retiro a XXX de Junio MDCCIII. Yo el Rey»⁵³.

Progressos de la Casa de Missió

Les cròniques de Catalunya també es fan ressò de la fundació de la Casa de la Missió a Barcelona gràcies a la intervenció del bisbe Sala. Així ho relata: «Con Breve de Clemente XI dirigido al Obispo de Barcelona, se fundó dia 19 en la Calle de Tallers de Barcelona la Congregación de la Misión la primera en Espanya, siendo su Fundador, y primer Ministro D. Francisco Senjust, y de Pagès, Prior que habia sido de Santa Oliva, y Canónigo de Urgel, en el cual entregó su renta, y casa para dicha fundación, aumentándola en renta el Doctor Gernónimo Enveja Canónigo de Barcelona. Fue esta Congregación instituïda por el Venerable Vicente Paul año 1625, y confirmada por Urbano VIII, año 1632, declarándola Congregación de Sacerdotes Seculares, cuyo instituto es predicar misiones en villas y lugares fuera de las ciudades y asistir al clero las ceremonias, y ejercicios propios de su estado»⁵⁴.

L'obra de la Casa de Missió de Barcelona fou, com hem dit, la pionera a Espanya. Era essencialment una congregació que pretenia posar en pràctica la constitució apostòlica del Papa el beat Innocenci XI, que volia que tots els sacerdots —

⁵³ Doc. 22 Veieu també el Doc.21: «Reverendo en Cristo Padre, obispo de mi consideración por parte de Francisco Senjust y Pagès, presbítero, se me ha dado el memorial que se remite copia en que expresa como de veinte años a esta parte se ha ejercitado en instruir ordenandos predicar misiones entre los mas necesitados y franquear casa para ejercicios espirituales a personas eclesiásticas y seculares con grande fruto de renovación de costumbres. Por cuias consideraciones y las demas que refiere me suplica sera servido de darle permiso para que pueda fundar en Barcelona una cassa bastante donde abiten congregados los sacerdotes seculares que Dios moviere y se efectuen los referidos ejercicios pues para ellos tiene mil y cien libras de renta cada año y habiendo visto su instancia en este mi consejo supremo ha parecido encargarnos como lo hago, me informes sobre ella lo que se ofrecieres y parecieres para que entendido mande lo que convenga. Dat. en Madrid a XXXI de Enero MDCCIII. Yo el Rey». Adjunta està la instància de Mn. Senjust.

⁵⁴ FELIU DE LAPEÑA: *Anales de Cataluña*, vol. 3, pàg. 951.

especialment aquells que s'havien d'ordenar— practiquessin exercicis espirituals. A Barcelona sabem que la primera tanda la van donar el 20 de novembre del 1704. Fou un èxit, doncs hi assistiren quatre-cents sacerdots. Aquesta pràctica es continuava tots els anys i es feia els dies de *tempores* (al mes de desembre). En els exercicis de 1708 Mn. Senjust, possiblement amb la complicitat del bisbe Sala, s'assolí la presència en els exercicis de cinc-centes persones. En aquesta ocasió hi participaren el bisbe electe de Vic Manuel Senjust i Pagès, amb el bisbe de Girona Miquel Joan de Taverner i Rubí. Aquest bisbe era partidari de Felip V, i els altres dos (el de Barcelona i el de Vic) es van adherir a l'arxiduc Carles, per tant, durant alguns períodes no pogueren residir a la diòcesi com a represàlia del Borbó, així ho veurem. Tanmateix, el bisbe de Girona imposà per tot el seu clergat, a més dels exercicis anuals, unes peculiars reunions mensuals o “conferències”⁵⁵.

Les conferències anaven dirigides especialment al clergat jove, o almenys als que s'havien d'ordenar. Així sabem que el nombre d'ordenants no baixava del centenar en època del bisbe Sala.

La Casa de la Missió es va estendre per tots els bisbats de Catalunya i àdhuc de Mallorca. L'any 1734 es va arribar a manar que els ordenants fessin deu dies d'exercicis espirituals a la Casa de la Missió de Barcelona, la que també era denominada “Casa Santa i Santificant”, però no sols pels sacerdots, sinó també pel gran nombre de seglars, especialment artesans i gent de la milícia (militars), que anaven a aquesta “Santa Casa” per reformar els seus costums. Durant la segona dècada del segle XVIII havien passat per ella en règim d'internat quasi quatre mil sacerdots. Això significava en bona mesura la reforma del clergat, però no només aquest estament, ja que els soldats (professionals) també rebien formació espiritual. Sabem, per exemple, que el 1751 el capità general marquès d'Armillas presentà al ministre de guerra Sebastià Eslava un memorial de reforma de costums militars basant-se en la pràctica d'exercicis de la Casa de la Missió de Barcelona. Es volia reformar d'aquesta manera tot l'exèrcit, possiblement amb una forta dosi d'ingenuïtat.

⁵⁵ El pontificat gironí de Miquel Joan de Taverner i Rubió (1700-1720) inicià el règim més dur i centralitzador del govern del bisbe a l'església en part contra els canonges. Va suprimir el costum que els tres vicaris generals sols fossin canonges. Controlava el clergat a través de la concessió de llicències per confessar i predicar. Als religiosos no els eren concedides aquestes llicències si no es manifestaven clarament a favor de Felip V. Tenia al seu voltant sacerdots als quals pretenia formar: eren uns trenta, i els posà els llocs diocesans importants quan estigué segur de quines eren les parròquies de més importància del bisbat. Veieu J. M. MARQUÈS i PLANAGUMÀ: *Historia de las diócesis españolas... Gerona*. Madrid, 2006, pàg. 580.

Però la Missió no només anava dirigida a sacerdots i militars, sinó que les poblacions rurals també se'n podien beneficiar. Molts sacerdots es traslladaven de la “Casa Santa” fins aquests pobles. Hi ha un llibre de missions (iniciat el 15 de maig el 1717 i que arriba fins el 16 de desembre del 1833) que gràcies a ell sabem que les missions populars tenien una durada d'entre quatre i sis setmanes. Sols durant l'any 1833 es feren en diversos pobles més de 1000 missions i més d'un milió quatre-centes confessions generals.

D'un ritme semblant podem parlar a les Cases de la Missió de Reus, de Palma de Mallorca, de Barbastre i de Guisona. Després es fundaren Cases de la Missió a Badajoz, Madrid i València durant la primera meitat del segle XIX. Després aquest moviment s'estengué per tot Amèrica⁵⁶.

Fou un gran encert del bisbe Sala acollir aquest moviment que arrelà en les mateixes entranyes del nostre poble. I tot començà a Barcelona amb el seu prelat, el bisbe i després cardenal Pare Benet de Sala, benedictí ex-abat de Montserrat.

⁵⁶ J. HERRERA: *Història de la Congregació de la Missió*. Madrid, 1949.

PRIMERES ACTUACIONS DEL BISBE SALA

Producció literària episcopal del bisbe Sala

Podríem expressar el pensament del nostre bisbe Sala a través de les obres, decrets i pastorals que publicà, especialment durant la primera dècada del segle XVIII. Tanmateix, bona mostra de la seva producció literària són les circulars que hem citat anteriorment, a les quals cal afegir un petit opuscle: «*Luz de verdades católicas y explicación de la doctrina christiana* que siguiendo la costumbre de la casa professa que la Compañía de Jesús de México todos los jueves del año ha explicado en su iglesia el Padre Martínez de la Parra, professor de la misma Compañía. Contiene tres tratados: I/ *La explicación de la Doctrina Christiana*, II/ *Los mandamientos del decálogo*, III/ *Los santos sacramentos en común*, ofrecido al ilustrissimo y reverendissimo Sr. Don Fray Benito de Sala y Caramany por la gracia de Dios y de la Santa Sede Apostólica obispo de Barcelona, del consejo de su Majestad,...» (Barcelona, Impremta de Rafael Figuera, 1701). Abans d'ésser bisbe, el pare Sala va escriure com a mínim uns vint llibres i diversos opuscles. Vegi's, per exemple, la seva producció literària a Salamanca que consta a l'*Apèndix II*.

Arranjament del Palau Episcopal de Barcelona

Hem dit que el bisbe Sala en fer-se càrrec del palau episcopal, que trobà en un estat penós després que morís l'anterior bisbe, Manuel Alba, i els seus familiars s'ho enguessin absolutament tot, «àdhuc els claus de les vidrieres». Ell, bisbe electe, estigué un any i mig esperant les butlles del nomenament que havien d'arribar de Roma, i durant aquest període no rebia les rendes de la Reverenda Càmera —o fons de les *regalies* que servien per pagar els bisbes—. Per si fos de poca importància aquest contratemps, es trobà amb què havia de fer obres molt urgents al palau

episcopal, doncs es trobava en molt mal estat degut a la invasió dels francesos en els darrers anys del segle XVIII. Les bombes i les bales impactaren sobre les cases de Barcelona, i sembla ser que un dels edificis més afectat fou precisament el palau episcopal. La torre que hi ha al centre del palau, avui al costat del menjador, i des de la que es pot veure el carrer de la Palla, estava sense teules, i les que havien quedat estaven col·locades en un saló on hi havia “retrats dels bisbes de Barcelona”. El barroer trasllat d'aquestes teules l'havia dut a terme el responsable de la seu vacant, al qual el bisbe recriminà després la seva poca generositat, ja que àdhuc el mateix dia que es reberen les butlles ell es va cobrar la part de les rendes que corresponien a la seu vacant.

Tot això ho explica vers l'any 1710, quan es trobava atrapat a Avinyó i preparava un memorial per demanar rescabalar-se de les despeses que féu a Barcelona. I demana que se li concedeixi el 10% o 15% de les despeses de la reparació del palau episcopal de Barcelona.

Nosaltres considerem de gran importància aquest escrit del bisbe Sala. Es troba entre els seus documents que es conserven a la Biblioteca de Catalunya, als quals ens estem referint constantment.

La torre es quedà sense teules, totalment descoberta

En primer lloc explica per què la torre que hi ha dins del Palau Episcopal es troba sense teules i en un estat lamentable: «Per la mort del Sr. D. Manuel de Alba, bisbe de Barcelona a darreries d'abril o primers de maig de 1697, quedà vacant el bisbat de Barcelona, i havent retirat la càmera episcopal totes les coses de valor del palau [de Barcelona] o casa episcopal fins endur-se els claus que unien les vidrieres als marcs de les finestres, maltractant aquestes amb força i violència». I explica la gran destrossa que patí el Palau a causa dels bombardejos de l'any 1697: «Cap al mes de juny següent (1697) el reial exèrcit de sa majestat cristiana (el rei de França) assetjà la ciutat de Barcelona i les bombes i les bales que eren llançades i disparades amb morters i canons pels assetjadors van deixar en ruïnes moltes cases de la ciutat, i les episcopals són les que en sortiren més mal parades en una ciutat [Barcelona] que després de defensar-se aferrissadament, es veié obligada a capitular el seu lliurament a les tropes franceses, que entraren a primers d'agost i es mantingueren en ella fins el dia 4 de gener de l'any següent, del 1698». El bisbe Sala explica la

reacció del rei d'Espanya davant tanta “desolució”. Aixó diu: «Immediatament el rei D. Carles II —que Déu tingui en la seva glòria— nomenà un virrei i lloctinent del principat de Catalunya, i a mitjans de març [1698] em nomenà a mi (Benet de Sala), abat en aquells moments de Santa Maria de Gerri, com bisbe de Barcelona». Continua emprant la tercera persona: «ocupà el seu càrrec tan aviat com li va ser possible per les butlles que arribarien des de Roma a finals de novembre, per tant no va poder entrar i prendre possessió a finals de gener del 1699, havent tardat la càmera [reverenda del govern] dos anys en fer efectives les rendes d'aquest bisbat. En aquest lapsus i uns dos o tres mesos abans d'entrar el referit bisbe [Sala] en possessió, però trobant-se ja com a bisbe electe present a Barcelona, va haver d'anar algun cop a reconèixer les cases episcopals per a què abans de l'entrada de l'hivern es reparés el que semblava més deteriorat a causa de les temudes pluges.

»Va merèixer la seva atenció una torre que es trobava totalment descoberta en els dos o tres costats, de la qual hi havia tres sostres amb voltes que cobrien diferents estances que podien servir com a habitació de la seva família, amb unes voltes que perillaven, quedant la torre [que es pot veure des del carrer de la Palla] sense sostre. El bisbe va intentar evitar aquest dany aprofitant l'ocasió quan un dels secretaris assistents a les cúries [del bisbat] avisà el bisbe electe. Aquest secretari era el nomenat pel vicari general que el cabildo havia determinat durant el període de la seu vacant.

» El citat secretari de la cúria episcopal havia acusat que el mateix *col·lector de la reverenda càmera*, o sigui l'encarregat de les cases episcopals, havia enviat descobrir que, per aprofitar les teules, s'havien transportat aquestes teules al gran saló [que és sobre l'actual capella del palau episcopal, o sigui l'actual sala de lectura de l'Arxiu Diocesà], on es conserven els retaules i quadres de tots aquells que havien estat bisbes de Barcelona.

»El bisbe electe va fer cridar el responsable de la casa i li va dir que, havent transcorregut més d'un any i mig des de que responsable o *col·lector de la càmera* rebia totes les rendes del bisbat, tenia l'obligació de mantenir i conformar el palau, que durant el setge havia patit l'efecte de les bombes i les bales; com també era obra indispensable netejar i reparar els seus sostres, doncs amb les aigües que entrarien a l'hivern el dany seria més gran que el patit durant el període anterior».

El culpable era el col·lector de la cambra

El bisbe Sala també li va dir al *col·lector de la cambra* (o sigui el responsable de les cases episcopals) que li havia arribat la notícia que ell mateix havia fet descobrir el teulat d'aquella torre –assenyalant que la tenia davant d'ell- per revestir el teulat del Saló, i que aquesta era raó de més per donar ordre de fer-ho. El *col·lector* no va negar aquest fet, només es va excusar dient que immediatament després del setge hi havia escassetat de teules per la necessitat que en aquell moment tenien tots aquells que tenien cases per protegir-se de les pluges. També va dir que reconeixia la raó del bisbe i que tot seguit donaria ordre per a què tot fos reparat.

El bisbe Sala continua la queixa contra l'autèntic responsable, és a dir, el *col·lector*, afirmant: «En dos dies, el dissabte, dia en què a Barcelona surt el correu cap a Madrid, el *col·lector* tornà a veure's amb el bisbe [Sala] per dir-li que ell era tan sols una persona que rebia ordres, que de tot havia de donar comptes al Sr. Nunci a Madrid, i que li havia escrit a aquest una carta aquell mateix dia i sens dubte Il·lustríssim [el nunci] enviaria l'ordre per cobrir la torre, que només venia per saber si el mateix bisbe volia escriure al Sr. Nunci. El bisbe [Sala] li va respondre que no li semblava apropiat importunar [el nunci] amb aquesta impertinència quan el mateix col·lector per obligació del seu càrrec i ofici havia d'executar-lo i amb més raó havent donat ell mateix motiu per a la queixa. Va escriure doncs el *col·lector* amb aquest motiu i es va tornar a veure en quinze dies amb el bisbe, portant a la mà un paper o carta que representava que deia que el bisbe, un cop rebudes les butlles, prendria possessió del seu bisbat i podria representar i demanar després a la nunciatura allò que se li oferís, i que seria sempre molt ben atès per fer-li justícia en aquell tribunal. El *col·lector* mai més va tenir cura dels diners de la vacant de tan justificada reparació, i el bisbe electe –perquè no se li arruïnés més la casa episcopal- ordenà i manà pel seu compte fer i córrer amb les despeses de l'obra».

El bisbe Sala va emprendre les obres

Continua l'exposició dels fets produïts ja després que el bisbe Sala tingués el nomenament: «Arribaren les butlles –de nomenament del bisbe Sala- signades el 23 de novembre i sense que el bisbe pensés en què si el *col·lector* s'havia signat aquell mateix dia al matí, abans o després de la posta de sol el citat *col·lector* es quedà amb el producte corresponent a aquell mateix dia, després d'haver recollit les seves rendes

íntegres dels gairebé dos anys que durà la vacant. Després el mateix bisbe prengué possessió a finals de gener de l'any següent i manà fer cridar a dos mestres oficials, un arquitecte i un fuster, per fer un reconeixement del palau i dictaminar sobre els danys i obres indispensables. Se'ls va dir que serien pagats per la Nunciatura de Madrid, o com a mínim que seria acceptat el recurs del tribunal de la Nunciatura. Aquesta darrera solució, però, seria difícil que fos acceptada pel tribunal, perquè seria alhora jutge i part, i el fisc tindria interès en allargar el plet a dispenses del bisbe Sala demandant per cansar-lo amb “provisions” poc decisives, i fent-li gastar en moltes dilacions que acostumen a veure's en els plets eclesiàstics. Per tot això el bisbe [Sala] determinà desistir de la petició i considerarà que li seria més convenient –després de les despeses del cost de les butlles [papals de nomenament episcopal per al bisbe Sala] i de les prevencions per a la decència de la seva persona i nova família- evitar tots aquests inconvenients. Així, es proposà reparar poc a poc i amb temps tot el que havia resultat malmès.

»Així ho executà el bisbe. I de tot això es pot deduir que els ministres de la *reverenda càmera* no es van disgustar, doncs no es van veure al·ludits per les despeses que en aquell temps havien sobrevingut i que ells mateixos havien ocasionat. El qual suposà, davant la necessitat de diners, un gran amor i zel que s'exposen de nou per a la solució, especialment tenint en compte els deures de la manutenció i conservació de les *regalies* antiquíssimes a les quals es veien obligats els Reis Catòlics».

Les obres van arruïnar el bisbe Sala

Tot el que hem indicat motivà que el bisbe Sala enviés alguns ministres de la Cúria Reial (entre ells el seu agent) a l'ardiaca Vadella i així sol·licità la gràcia o la llicència per poder disposar dels seus béns almenys en el moment de la seva mort, en haver estat durant tant temps presoner i involuntàriament absent del seu bisbat i casa de Barcelona. I acaba el mateix bisbe Sala «Per consegüent, notablement impedit per poder saber en més de set anys de l'estat en què es trobaven tant el cobrament de les seves rendes com la satisfacció dels deutes contrets, va fer les esmentades gestions. Però no havent rebut resposta positiva i final sobre aquest tema, i darrerament no havent pogut aconseguir la referida gràcia que amb menys rellevants motius es podria acordar, mitjançant el pagament del deu o el quinze per cent de la quantitat sol·licitada i que es demana disposar, es demana, doncs, que la citada quantitat –no expressada perquè el document és un esberrany- es podria enviar, estant a Avinyó

rodejat de contendents en guerra, a través de Gènova i d'aquí a Avinyó, tenint present la diversitat de l'estimació dels doblons i els escuts». Recordem que aquest anterior text fou escrit pel mateix bisbe Sala quan es trobava exiliat a Avinyó i que no obtingué cap diner per aquest concepte, és a dir, per les despeses de la reparació del Palau Episcopal que ell efectuà en el seu primer any de pontificat a Barcelona. Estava totalment arruïnat.

Al final hi ha una nota on insisteix que té «necessitat d'aquells diners que va anticipar per sostenir diàriament el seu personal i família, i àdhuc perquè cal preveure si es cau en alguna malaltia en un territori estrany i sense correspondència».

El bisbe Sala vesteix aquesta petició amb diverses cites de juristes i amb casos anteriors que van succeir a Venècia, als Estats Pontificis, a Alemanya, a França, a Portugal,... Tot una exposició en tota forma jurídica, però sense cap resultat pràctic, continuava sent pobríssim.

EL BISBE SALA I LA TRANSICIÓ ENTRE ELS ÀUSTRIES I ELS BORBONS

En el ric epistolari de Benet de Sala tenim dotze documents en els quals es pot veure la gran estima que Carles II rei d'Espanya tenia a qui seria en el temps cardenal Sala. A la mort de Carles II, la mateixa reina vídua Maria Anna comunica el 23 de novembre del 1700 al bisbe de Barcelona que «por las cláusulas del testamento del rey D. Carlos, ha sucedido en estos reinos y los de la Corona de Aragón el Sr. Felipe IV de Aragón y V de Castilla». Aquesta carta la signen la reina vídua, Manuel Arias, Ferran d'Aragó —inquisidor general— i el famós cardenal Portocarrero, que en la pràctica fou el principal artífex de la posterior cessió dels regnes d'Espanya a França, concretament al “Rei Sol”⁵⁷. Del cardenal Portocarrero s'ha dit que era “una eminentíssima, excel·lentíssima i il·lustríssima mediocritat”, malgrat que dirigí el canvi de família regnant a Espanya dels Àustries als Borbons⁵⁸.

La incògnita de Carles II

Cal, però, exposar molt breument la relació que Carles II tingué amb el bisbe Benet de Sala que posteriorment seria cardenal (1713).

Carles II nasqué a Madrid l'any 1661, essent el darrer a Espanya en la línia successòria dels Habsburg (Àustries). Va ser fill del segon matrimoni de Felip IV d'Espanya amb la seva neboda Marianna d'Àustria, la qual ocupà la regència (1665-1675) durant la minoria d'edat del seu fill Carles. Aquest (Carles II) fou de naturalesa raquítica i malaltissa, i oligofrènic segons sembla com a resultat d'un matrimoni consanguini. Alguns historiadors volen veure en la política de Carles

⁵⁷ Doc. 11

⁵⁸ Duque MAURA: *Vida y reinado de Carlos II*, Madrid, pàg. 435.

II, malgrat les moltes deficiències i desencerts, un intent per obrir les possibilitats d'intervenció dels regnes perifèrics (entre ells la corona d'Aragó i Catalunya) en la vida política de la monarquia. És ben eloqüent el contrast entre els adjectius atribuïts a Carles II: mentre per a la historiografia castellana ha esdevingut el símbol de l'ocàs (*el hechizado* i el sobirà impotent davant dels exèrcits de Lluís XIV), en canvi, segons alguns cronistes catalans com Narcís Feliu de la Peña, és un home clau de la recuperació del Principat a finals del segle XVII⁵⁹ i fou «el millor rei que ha tingut Espanya». Al País Valencià revalidà els Furs de Jaume I i durant el seu regnat, concretament el 1670, es creà el port franc de València. A Aragó donà la possibilitat de crear la Junta Econòmica (1674), i retornà el càrrec de vice-canceller de Catalunya amb representació dels regnes catalano-aragonesos, quan abans era Castella que representava —pràcticament i teòrica— Catalunya a través del president del consell d'Aragó.

Camí obert a la Guerra de Successió

En el pla internacional, l'època de Carles II es caracteritzà per una actitud defensiva davant l'imperialisme francès obsessionat per incorporar-se les terres situades al voltant del Rin, fet que motivà diversos enfrontaments bèl·lics als Països Baixos de domini castellà. Tanmateix, aquesta política de confrontació amb França canvià a finals del seu regnat, i el motiu d'aquest canvi fou l'enemistat amb Leopold emperador d'Àustria, el qual pretenia aconseguir com fos els dominis més propers a ell que pertanyien a Castella. Leopold havia planejat que quan Carles II no tingués descendència en seria el seu successor el seu fill l'arxiduc Carles. El rei d'Espanya, ja molt malalt i influenciat pel cardenal Luís Fernández de Portocarrero, primat de Toledo, disposà en el seu testament (1698) la successió a favor del príncep Josep Favian de Baviera, però aquest morí prematurament el 1699 i la qüestió successòria restà oberta novament. Malgrat les presions de la seva muller Maria Anna de Neuburg i de l'ambaixador austríac el comte Ferdinand Bonaventura von Harrach, el rei dictà un nou testament (3 d'octubre de 1700) a favor del nét de Lluís XIV, Felip d'Anjou. Poc després, l'1 de novembre, Carles II moria sense haver revocat aquesta decisió, deixant així el camí obert a la Guerra de Successió que s'iniciaria al cap de pocs mesos.

⁵⁹ Narcís FELIU DE LA PENYA, a Joan REGLÀ: *Carles II de Castella i de Catalunya-Aragó*. GEC, vol. IV, pàg. 430.

Documents entre Carles II i Benet de Sala

El primer document que tenim de la relació entre Carles II i Benet de Sala està signat a Madrid amb data de l'1 de juliol de 1682. En aquell moment Sala era abat de Montserrat. El monarca espanyol afirma en aquesta carta que ha manat que en totes les esglésies del seu regne es facin pregàries per l'acabament de l'epidèmia que estava causant estralls a Castella⁶⁰. Una altra carta data del 23 de desembre de 1682 i es refereix a unes obres que cal fer a Puigcerdà en terrenys que depenen de Montserrat⁶¹. La tercera carta ja va adreçada no a l'abat de Montserrat sinó al “pare Sala abat de Sant Pau del Camp de Barcelona”; en ella li comunica que ha mort la seva esposa Maria Lluïsa d'Orleans, i per això demana que en dit monestir es facin els sufragis acostumats per l'etern repòs⁶².

Cal tenir present que ja l'any 1684, abans d'acabar el quadrienni d'abat de Montserrat, Sala va ser promogut per Carles II a l'abadia de Sant Pau del Camp, que era de patronat reial. Sant Pau del Camp era el primer monestir de la congregació benedictina de Catalunya. Set mesos després de la carta en la qual s'anunciava la mort de la seva primera esposa, el rei Carles manifestà el seu reial propòsit de contraure matrimoni amb Maria Anna de Neuburg⁶³, i manà que es fessin amb aquesta intenció pregàries i una processó solemne amb una missa. El seu lloctinent i capità general de Catalunya tingués cura que això es complís. La carta és datada del 16 de setembre de 1689.

Carles II sentia simpatia vers Benet Sala

El 12 d'abril de 1690 Carles II tornava a escriure al P. Sala amb uns termes que demostrin confiança vers ell. Diu: «Habiendo sido Nuestro Señor servido de que la Reina entrase en España el día 24 de mayo y que se celebrasen las entregas a seis de este abril, he querido daros la noticia para manifestaros la estimación y atención que mereceis y para que podais dar muy especiales gracias a Dios». Posteriorment, Benet de Sala fou nomenat abat de Sant Pere de la Portella, i per últim abat de

⁶⁰ Doc. 1

⁶¹ Doc. 2

⁶² Doc. 3

⁶³ Doc. 4

Gerri, i en aquest darrer període es van iniciar tots els tràmits per ser nomenat bisbe de Barcelona. Així, Carles II el 8 de juliol de 1698 escriu a l'Ambaixador de Roma i Comte d'Altamira que ha vacat el bisbat de Barcelona per la mort de Manuel d'Alba, que fou bisbe de la ciutat comtal durant els anys 1693-1697⁶⁴.

En tot el carteig entre Sala i Carles II es veu que existia una simpatia mútua, manifestada per part del rei quan li oferí vàries abadies de patronat reial com la de Ripoll, a la qual Sala renuncià. En el cas de la mitra de Barcelona, però, mig any després de la primera notícia la proposta reial es féu efectiva. Així sabem que l'abat Sala prengué possessió del bisbat de Barcelona el dia 21 de gener de 1699⁶⁵.

Segueixen dues cartes de notable interès. La primera fa referència a la promulgació de la butlla de la croada —l'Arxiu Diocesà de Barcelona disposa d'una documentació molt àmplia sobre aquesta institució—. Aquesta butlla tenia com a objectiu la recaptació de diners per cobrir les necessitats creades per les activitats pròpies de l'Església a Terra Santa, tot i que el rei rebia un percentatge aplicable a les seves batalles. D'aquí el gran interès per la seva publicació i per fer propaganda i difusió de la mateixa. És del 20 de novembre de 1699⁶⁶.

La segona carta porta la data del 30 d'octubre de 1700 i en ella es diu que la salut del rei Carles II és molt precària i per això havia nomenat a l'arquebisbe de Toledo, el (tenebrós) cardenal Portocarrero, governador general dels regnes d'Espanya⁶⁷.

Després de la mort de Carles II l'1 de novembre del 1700, tot es va precipitar. Hom observa que els preparatius de la guerra es fan sentir especialment en la recerca de mitjans econòmics que es preveuen molt quantiosos. Per això es demana al papa Climent X (1670-1679) que amplii, per exemple, els tributs de la croada, i es demana també que amplii el període que pugui continuar vigent la

⁶⁴ J. M. MARTÍ i BONET: *Historia de las diócesis españolas. Barcelona, Terrassa i Sant Feliu de Llobregat*. Madrid, 2006, pàg. 237: «Manuel de Alba nació en Alcalá de Henares. Era hijo de un médico del rey Carlos II y catedrático de Salamanca. Obispo titular de Solsona en 1686. En 1693 fue nombrado obispo de Barcelona. De él quedan algunos decretos relativos a la reforma del clero». Veieu també E. BARTRINA: *Manuel de Alba*, a DHEC I, 37.

⁶⁵ Doc. 7. Ja abans Carles II comunicà al seu lloctinent a Catalunya que el cardenal Iudice va trametre en carta del 30 de novembre les butlles de nomenament del bisbe de Barcelona a favor del Pare Benet Sala i li manà que dongués les providències oportunes per tal que el P. Sala prengué possessió de la diòcesi de Barcelona. Era el 19 de gener del 1699. Veieu també el Doc. 8.

⁶⁶ Doc. 9

⁶⁷ Doc. 10

butlla. Normalment estaríem parlant d'un període d'un any, però el Papa l'amplià a sis anys. Així s'indica en la carta que la reina regent Marianna, vídua de Carles II, fa arribar al bisbe Sala⁶⁸.

⁶⁸ Doc. 12

Felip V

PERIODE DE GRANS TRIBULACIONS

Abans de continuar, cal que donem unes pinzellades biogràfiques de la vida de Felip V, possiblement un dels reis més mal vistos pels catalans a causa de la seva insuportable tirania i manca absoluta de compassió vers els seus vassalls, els qui ben aviat passarien a considerar-se enemics.

Felip V

Felip V nasqué a Versalles l'any 1683 i fou rei de Castella des de l'any 1700 fins a la seva mort el 1766. Fou rei de Catalunya i Aragó entre el 1700 i 1705. Durant aquest darrer any i degut a la Guerra de Successió entrà a governar Aragó, Catalunya i València l'arxiduc Carles (passant a ser després el rei Carles VI), que era fill de l'emperador Leopold d'Àustria al qual succeirà deixant pràcticament sols els catalans, que defensaren heroicament la seva causa fins el famós 11 de setembre de 1714, dia en què Barcelona fou envaïda per les tropes de Felip V.

Durant la primera dècada del segle XVIII Felip V era rei de Sicília (1700-1713), de Nàpols (1700-1707) i de Sardenya (1700-1703), i posteriorment fou reconegut rei d'Espanya pel tractat d'Utrech (1713-1746).

Felip V era fill de Lluís de França, el gran delfí que no pogué arribar a governar França perquè el Rei Sol Lluís XIV durà molts anys a la corona borbònica francesa. Abans de ser rei d'Espanya, Felip V era portador del títol de duc d'Anjou, per tant era nét del Rei Sol, el rei que tingué en les seves mans durant molts anys el destí de mitja Europa.

El 1700 el darrer Àustria hispànic, Carles II, feble a nivell mental i greument malalt, fou induït per fortes pressions del partit francòfil de la cort castellana

i sobretot per l'esmentat cardenal Portocarrero a deixar-li a Felip V els seus dominis en herència.

Un cop mort Carles II d'Espanya, l'arxiduc Carles d'Àustria —segon fill de l'emperador Leopold I—, aliat amb les principals potències europees amb les que formà la Gran Aliança de la Haia, refusà el testament i reclamà la corona per les armes, i així començava la Guerra de Successió espanyola, de la qual en van sortir molt mal parats el nostre personatge Benet de Sala i tot Catalunya com veurem tot seguit.

Per què Catalunya no podia veure Felip V?

L'entronització dels Borbó-Anjou, de centralitzadora tradició i de caire absolutista, inquietà profundament els regnes de València, Catalunya i Aragó, especialment el Principat, on les transgressions de les seves *Constitucions* foren constants; per exemple, podríem citar el nomenament del cardenal Fernández de Portocarrero com a lloctinent abans d'haver jurat el rei les *Constitucions*, o els incidents per la intervenció inconstitucional del rei en l'Estudi General de Catalunya. Davant la imminència del conflicte i preocupat per la situació internacional, Lluís XIV aconsellà al seu nét que tranquil·litzés els regnes de la corona catalana-aragonesa, però Felip V en un principi evità jurar constitucions d'Aragó a Saragossa i les de Catalunya, tot i que després es va veure obligat a jurar-les. Tanmateix bé es podia imaginar que el “Rei Sol” era conscient que la instauració de Felip V d'Anjou a Espanya volia dir que la resta d'Europa s'aixecaria contra ell i contra el nét. D'altra banda tampoc tenia massa esperances de rebre cap ajut per part dels espanyols. Era obvi que Lluís XIV i Felip V no serien vistos amb bons ulls pels nadius de la Península Ibèrica, i especialment pels catalans. Lluís XIV temia que el testament de Carles II fos un parany per debilitar definitivament l'hegemonia francesa sobre Europa. Així el 7 de novembre del 1700 el Rei Sol dirigirà a Viena, Villars, el seu ambaixador, amenaçant l'emperador Leopold amb no acceptar el testament si prèviament no es subscribia un verinós tractat de participació en el repartiment d'Europa i les colònies espanyoles d'Amèrica. El rei de França volia que l'emperador regnés a Espanya i a Amèrica, però sota la seva vigilància. Els altres regnes i dominis d'Espanya als Països Baixos i Itàlia eren concedits a l'emperador com a compensació. Tot plegat era un autèntic bunyol!

Felip V era un titella en mans del Rei Sol i Maria Lluïsa de Savoia

Felip V, de fet, era un simple titella en mans del rei francès Lluís XIV, però sorprenentment el totpoderós rei de França acceptà unilateralment la corona per al seu nét. Així el 12 de novembre el nét reial sortia cap a Madrid portant una carta del mateix Lluís XIV als membres espanyols del Consell d'Estat i a la vídua de Carles II, anunciant l'acceptació de la corona per al seu nét.

Tot es precipità i Felip V seria rei d'Espanya, però també hi hauria una molt cruenta contesa entre els països d'Europa i una lacerant guerra civil dins els territoris de la mateixa corona: hi haurà un intent d'invasió de Portugal. No es podia admetre — segons el cardenal Portocarrero — que en el mateix territori hi haguessin enemics “espanyols”: els de la perifèria (Portugal i Catalunya).

Un fet molt significatiu és que en totes les reunions en nom del govern espanyol hi havia l'ambaixador de França, com si sempre hi fos present el Sol (Rei Sol) francès. Òbviament les directrius polítiques vingueren de Versalles i els principals càrrecs foren assignats per Lluís XIV; les finances espanyoles foren reorganitzades per experts financers francesos com Joan Orry; l'exèrcit i la casa reial espanyola (de Felip V) es reformaren seguint el model francès, amb l'arribada, àdhuc, d'una gran munió d'artistes. Quan el 1701 Felip V es casà amb Maria Lluïsa de Savoia, foren instal·lades per ordre de Lluís XIV totes les dames piemonteses que l'acompanyaren i que havien de substituir les espanyoles. Però el canvi fou definitiu quan arribà directament de la mateixa cort del Rei Sol l'enigmàtica princesa Orsini, la funció de la qual era vigilar totes les passes de la nova parella reial i mantenir ben informat Lluís XIV. La influència d'aquesta dona anà molt enllà, i fins i tot va arribar a assistir a moltes reunions de l'òrgan màxim de govern, “el despacho”, amb l'excusa que seria decorós que almenys una sola dona assistís a les reunions on sols hi havia homes, i més encara essent l'esposa del rei Felip V, tan jove i poc experimentada. Així, Lluís XIV, a través del seu ambaixador, dels ministres que també controlava, dels agents que envià i de la princesa dels Orsini tenia controlats tots els fils que movien el poder de la monarquia espanyola. Es tractava d'una invasió fàctica i molt intel·ligent. El mateix cardenal Portocarrero era un simple ninot en mans del Rei Sol.

Cal afegir que, a més dels enviats pel Rei Sol, arribaren a Espanya molts aventurers i aventureres esperançats en fer fortuna en un país on tot semblava remogut... Tots

menyspreaven la gent d'Espanya. Així, si en temps de Carles II i Maria Anna de Neoburg el metge alemany Cristià Geleen deia dels espanyols «No existeix al món un país tan bàrbar com ho és l'espanyol», ara el marquès de Louville, cap de la casa francesa de Felip V deia: «Els personatges dits, és a dir els espanyols, tots són imbècils, baixos, sense força ni virtut, fidels a la baixesa i a la covardia». Blécourt, encarregat de l'ambaixada francesa sentenciava: «Quan hom tracta els espanyols amb dolçor, són supèrbis i baixos quan son tractats amb altivesa». Per Montviel «tots els espanyols eren falsos, desconfiats, presumptuosos, hipòcrites sense més religió que les aparences que els obliga la Inquisició»⁶⁹.

Malgrat aquestes lacerants crítiques, a les quals podríem afegir les dels nadius espanyols que no eren pas menys benignes, hi ha qui creu que amb els borbons s'inicià una influència francesa que va injectar nous ànims a uns països, els de la Península Ibèrica, que semblaven consumir-se en la més absoluta decadència. Possiblement –segons l'opinió d'alguns historiadors– França féu obrir les portes d'Espanya a un nou concepte de civilització i cultura.

Comença la guerra. Felip V “el dropo” o “l'animós”?

Tanmateix, no fou tot tan fàcil. La reacció de l'emperador Leopold d'Àustria no tardà en fer-se sentir. Els dominis espanyols a Itàlia foren posats en quarantena, ja que Leopold amenaçava el Milanesat i Nàpols. Aleshores reaccionà Lluís XIV i envià el seu nét Felip V per defensar Itàlia, on el príncep Eugeni de Savoia —una de les figures militars i diplomàtiques més grans d'aquest període— havia aconseguit ja algunes victòries pel seu aliat l'emperador Leopold⁷⁰. Però les primeres batalles de Felip V a Itàlia tingueren èxit, de manera que aviat va ser conegut com “Felip l'animós”. Tanmateix tot era una falsedat: el seu caràcter era tot el contrari a animós i intel·ligent, i des del principi ja es pot intuir en la seva manera d'actuar la follia que assoliria en els darrers anys del seu regnat. El mateix Lluís XIV el retrata quan escriu: «No tens altre enemic major que la droperia i peresa, si ella us domina els nostres negocis acabaran per sucumbir». En un principi aquest caràcter fou dissimulat gràcies a l'habilitat de la intel·ligent reina Maria Lluïsa Gabriela de

⁶⁹ F. SOLDEVILA: *Història d'Espanya*. Barcelona, 1956. Vol. V, pàgs. 254-256 / J. M. TORRAS i RIBÉ: *Felip V contra Catalunya*. Barcelona, Editorial Rafael Dalmau, 1995

⁷⁰ Prinz MAX BRAUBACH: *Eugen im Kampf um die Macht 1701-1705*: “Historisches Jahrbuch”. 1955, pàgs. 294-318.

Savoia, que el dominava malgrat que només tenia catorze anys. Ella sí es pot dir que regnava Espanya, especialment quan el seu marit estava a Itàlia i Maria Lluïsa exercia de regenta. Felip V estava molt enamorat d'ella, i aquesta li ocultava els seus defectes quan un d'ells era precisament la capacitat nul·la per governar. D'ell ja es deia que era “un rei que no regnà ni regnaria mai”.

Els aliats enemics (dels dos monarques Borbons), sota l'abric del duc de Marlborough —el Mombrú cantat pels mateixos contemporanis— havien aconseguit contenir l'amenaça francesa contra les Països Baixos i fins i tot contra Viena, assegurant les comunicacions entre les potències marítimes. Aleshores, Àustria envià una flota al Mediterrani. En un principi fracassà la temptativa per a què els aliats conquerissin Cadis l'agost de 1702, però malgrat aquest fracàs la flota anglo-holandesa atacà amb eficàcia a la flota espanyola quan aquesta tornava d'Amèrica.

Entra en acció l'arxiduc Carles

Davant tants intents de conquesta, era necessari que Felip V tornés d'Itàlia, no sols per les accions de guerra, sinó especialment per la situació interna d'Espanya, car Felip V, un cop arribat a Madrid, s'assabentà que el seu enemic i pretendent de la corona espanyola, l'arxiduc Carles, havia desembarcat a Lisboa (Portugal), i el més greu era que en l'exèrcit invasor també es trobaven els anglesos que al principi s'havien mantingut neutrals. La reacció de Felip V contra els aliats invasors —anglesos, holandesos i austríacs— no es féu esperar, i ara s'intentarà lluitar a Catalunya, car aquí l'arxiduc s'hi volia introduir aprofitant les simpaties d'alguns sectors d'aquella societat.

Ja a finals del regnat de Carles II els catalans s'inclinaren majoritàriament a favor de la casa d'Àustria, àdhuc en l'aspecte econòmic i industrial. Catalunya es trobava millor sense la presència de França. La pugna interna que es va produir aquí, suposava una lluita entre les tendències centralitzadora i uniformista d'una banda, encarnades per Castella, i les tendències autonomista i federativa de l'altra, encarnades per Catalunya. Per aquest motiu en el conflicte s'agruparen al voltant de Catalunya els altres països de l'antiga corona: Aragó, València, Balears, Sardenya, Sicília i Nàpols. A l'altre extrem de la Península, Portugal —des del primer moment objecte dels propòsits dominadors de Felip V i dels ministres espanyols— lluitarà

aferrißadament contra Castella i serà amb Catalunya un dels instruments més útils per als aliats, especialment per Anglaterra.

Els catalans s'emparaven en la mateixa Constitució, segons la qual el príncep (rei) no pot treure dels càrrecs públics aquells que els exerceixen correctament; ni tampoc pot, sense instruir causa, exiliar del territori català a qui ell vulgui. I això Felip V no ho acceptà de cap manera. Àdhuc s'inculcaven altres drets solapadament: per exemple, la correspondència que segons la Constitució catalana era inviolable, car les lleis no es podien trencar encara que hi haguessin moltes raons "polítiques". Les *constitucions* o lleis anaven òbviament contra alguns mals costums que s'arrossegaven des dels temps de Felip II.

No es podia contentar alhora catalans i castellans

Felip V, però, acomplint les instruccions del seu avi Lluís XIV, va intentar pactar amb els catalans a les corts de Catalunya, que tingueren lloc a Barcelona durant dos anys consecutius (1701 i 1702). En elles el rei accedí a diversos precés dels catalans, com la creació d'un port franc a Barcelona, l'autorització per comerciar amb Amèrica mitjançant l'enllaç de dos vaixells catalans anuals amb la flota de Cadis... En compensació els catalans reuniren un donatiu a Felip V de dotze milions de lliures amb la condició que llurs *constitucions* fossin respectades. I, òbviament, Felip V no era un home de paraula i es van produir conculcacions constants. Era lamentable i penós l'espectacle d'un monarca tan fluctuant i sense cap personalitat.

En un principi, quan els catalans havien aconseguit algunes concessions, els castellans se sentien indignats; per això un ministre de Felip V va escriure en to de censura: «Lograron los catalanes cuanto deseaban, pues ni a ellos les quedó qué pedir, ni al rey cosa especial que concederles y así vinieron a quedarse más independientes del rey que lo está el parlamento de Inglaterra»⁷¹. Malgrat tot, quan per primera vegada la flota aliada, la de l'arxiduc, es plantà davant del port de Barcelona, fou un fracàs: hagué de marxar sense cap resultat, doncs els governants de Barcelona de moment els rebutjaven. Però, posteriorment, quan intervingué la mateixa reina d'Anglaterra, Anna, filla i successora de Guillem III (†1702), ella va

⁷¹ MACANAZ: *Memorias I*, capítol V del manuscrit citat per F. SOLDEVILA a *Historia de España oc...*, vol. V, pàg. 266.

donar garanties que es conservarien, es respectarien, i fins i tot s'augmentarien si calgués totes les llibertats que els catalans havien aconseguit de Felip V. El 20 de juny de 1705 el plenipotenciari anglès Mitford Crow signava a Gènova amb els delegats catalans oficiosos, els vigatans Antoni de Peguera i Domènec Farera, un pacte en virtut del qual Anglaterra es comprometia a desembarcar tropes al Principat i a garantir durant qualsevol eventualitat la conservació íntegra de les constitucions de Catalunya més els afegitons assolits amb Felip V, dels quals ja n'hem fet esment. Amb l'ajut de l'esquadra anglesa, l'arxiduc Carles conquerí València i Barcelona (1705) i fou reconegut com a rei.

El bisbe Sala entre dues fidelitats

De tots aquests fets en parla l'epistolari del bisbe Sala. Així, per exemple, en una carta amb data de l'1 de juny de 1704 Francesc de Velasco, virrei de Catalunya, comunica al bisbe de Barcelona que l'enemic (els aliats contra França i contra Felip V) ha abandonat la ciutat en aquella mateixa nit i s'ha dirigit per mar en direcció llevant. La carta va dirigida al bisbe Sala i li demana que faci pregàries en acció de gràcies contra les tropes de l'arxiduc. És l'episodi esmentat de l'intent fallit dels aliats: vint dies després el mateix rei (Felip V) dóna les gràcies al bisbe Sala pel seu “patriotisme” i per l'ajut especial que donà (a favor de Felip V) en la defensa de la ciutat contra l'armada enemiga d'Armestat que «ha hagut de fugir». La carta ve signada en el Camp reial de Niça el 26 de juny del 1704. Òbviament el bisbe Sala abans del 1705 era fidel a Felip V i àdhuc li va jurar obediència i respecte, com qualsevol altre vassall, com a sobirà seu; d'aquí que el retret més important que se li fa a Sala sigui d'ésser “perjur”, car havia canviat (i tant!) el seu jurament, esdevenint l'any 1713 cardenal de la Cort Austríaca o imperial. Això no li perdonaria mai Felip V⁷². Malgrat tot, cal dir que el pare Sala estava emparat pel “dret de gents”: canvi de governant, canvi de fidelitat. Quan hi havia canvi de monarquia, com en el cas de Felip V i l'arxiduc Carles, s'aplicava el “dret de gents”, és a dir, que era ben legítim retre obediència al nou sobirà, i això no era un acte de “perjuri”. Malament anirien tants i tants súbdits que passaven d'un monarca a un altre que governava de nou el territori dominat gràcies a la victòria de les armes o d'algun pacte. Aquest és el cas del bisbe Sala. No s'havia de considerar perjuri ni molt menys.

⁷² Doc. 24 i 26

Les setze cartes del bisbe Sala

Del període que va del 1701 al 1704 tenim setze cartes a l'epistolari del bisbe Sala de Barcelona. La primera de Madrid amb data del 26 de febrer del 1701, signada per Ferran d'Aragó, duc de Montalto, ministre de Felip V que escriu al bisbe de Barcelona en nom del seu rei per notificar-li que s'havien fet els preparatius per jurar les constitucions a l'altar major de la catedral de Barcelona, ja que abans no s'havia pogut netejar la ciutat de sospitosos o calia un moment més propici per aital jurament reial, i aquest moment havia arribat⁷³.

Del mateix Ferran d'Aragó és la carta signada el 30 d'abril de 1701 en la que s'agraeix al bisbe Sala en nom del rei Felip V tot el que s'ha fet per contribuir a calmar els ànims entre els estudiants de Cordelles (Jesuïtes de la Rambla) i els de la universitat⁷⁴. Òbviament era abans de l'entrada de l'Arxiduc a Barcelona.

L'11 de juliol del 1701 el mateix Felip V anuncia al bisbe de Barcelona que ha escollit aquesta ciutat per fer el pertinent jurament de les Constitucions Catalanes el 9 de setembre de 1701⁷⁵.

Recordem que Felip V viatjà a Itàlia. Per això s'entén una carta enviada pel cardenal Portocarrero (que portava les regnes del govern). La carta va dirigida al bisbe de Barcelona i en ella li demana rogatives per l'èxit del viatge (de la guerra) de Felip V⁷⁶.

A més del cardenal Portocarrero, hi havia la jove esposa de Felip V, Maria Lluïsa de Savoia, d'uns quinze anys, i, amb la "favorita" de Lluís XIV, Maria Anna de la Tremoile, princesa d'Orsini, que portaven les regnes del govern i que formaven una triada de competència per controlar a l'inexpert i inconstant rei Felip V. Per això veiem que és freqüent la correspondència entre la reina i personatges influents d'Espanya, com és el cas del bisbe de Barcelona. En aquesta carta Maria Lluïsa comunica al bisbe Sala que l'1 de juliol de 1702 el rei Felip V sortiria de Milà per unir-se a l'exèrcit espanyol que havia d'actuar a Itàlia, i demana al bisbe que totes les esglésies de diòcesi fessin pregàries

⁷³ Doc. 13

⁷⁴ Doc 14

⁷⁵ Doc. 16

⁷⁶ Doc. 18

per afavorir els espanyols en la guerra i contra els aliats, especialment contra l'enemic l'arxiduc Carles⁷⁷.

Vint-i-un dies després, el 22 de juliol de 1704, va escampar-se per Barcelona un gran temor i alarma entre els partidaris de Felip V a causa d'una imminent invasió a Catalunya. El virrei de Catalunya, Francesc de Velasco, envià una carta al bisbe de Barcelona demanant-li pregàries, car sabia pel marquès de Geronella, governador de Ceuta, que una esquadra de vint veles havia travessat l'estret de Gibraltar i es dirigia cap a Barcelona⁷⁸. Aquests intents d'invasió es van fer realitat quan l'any 1705 les tropes aliades proclamen a l'arxiduc Carles III rei d'Espanya. Tanmateix, ja a finals de 1704 a Barcelona tothom sabia que els aliats s'havien fet amos de Gibraltar. Així el 6 de setembre de 1704 Felip V li demana al bisbe de Barcelona, el pare Sala, tot l'ajut econòmic que pugui per continuar lluitant contra els enemics (els de l'arxiduc), lliurant els diners al secretari Josep d'Eguizabal. Però el més probable és que el bisbe Sala no fes cas a la seva petició, car un dels greuges que el rei Felip V tindria contra ell era que no l'havia ajudat ni amb oracions en la guerra contra l'arxiduc⁷⁹.

El mateix que el rei havia exigit abans —l'ajut econòmic—, ara li demana al bisbe Sala un personatge molt proper al palau episcopal, el virrei de Catalunya, Francesc Velasco. Aquest tramet al bisbe Sala un despatx reial en el qual se li suplica el lliurament de diners amb motiu de la pèrdua de Gibraltar⁸⁰.

El rei arriba a estar tan desesperat en no rebre diners de Catalunya que demana sobtadament publicar la butlla de la croada, que, com hem dit, era un sistema gràcies al qual la Corona aconseguia un tant per cent de tan singular i anòmala recaptació popular i gaudir així dels efectes de la butlla que el Papa promulgava amb consentiment i satisfacció dels monarques⁸¹. Certament que tot això era molt penós!

⁷⁷ Doc. 20

⁷⁸ Doc. 28

⁷⁹ Doc. 29

⁸⁰ Doc. 30

⁸¹ Doc. 28

No tot era la Guerra de Successió

Però no tots els afers del bisbe Sala es referien a la Guerra de Successió; ell era un gran bisbe i un bon pastor, tal i com ho demostra la seva forma d'actuar. Podem advertir que en aquests primers anys del segle XVIII el bisbe Sala intervingué en assumptes dels mercedaris, en l'esmentat establiment de la “missió de Sant Vicenç de Paül” a Barcelona i en altres afers burocràtics de beneficis de la diòcesi. Tot seguit presentem l'elenc de les seves cinc cartes, que demostren la seva gran preocupació vers la diòcesi de Barcelona.

En la primera carta, escrita des de Roma el 31 de maig del 1701, el cardenal Carpineli demana al bisbe de Barcelona, de part de la congregació de bisbes i religiosos, que informi sobre la petició presentada pel pare Jaume Pinyol i pel germà Miquel, mercedaris de Catalunya⁸².

En la segona el bisbe de Santiago de Compostel·la, el dominic Antoni de Monroy, escriu al bisbe de Barcelona per demanar-li que s'oposi a la petició del rei Felip V de declarar sant Gener (Genaro, Jenaro de Nàpols) patró d'Espanya. Òbviament el bisbe de Compostel·la havia de reivindicar el patronatge de sant Jaume. El 16 de juliol de 1702 el pare Sala va intercedir perquè continués el centenari patronatge de “Santiago”⁸³. En aquesta carta dirigida al Papa del bisbe de Barcelona, reclama el patronatge de sant Jaume, al qual l'església de Barcelona té una gran veneració, semblant a la que Nàpols ret a sant Gener. Felip V fou monarca de Nàpols.

⁸² Doc. 15

⁸³ Doc. 19: «Beatissime Pater (Clement XI): Cum nuper in his Hispaniae Regnis coeperint evulgari quod Sanctitas Vestra in Patronum et Protectorem paedictorum Regnorum ac totius Monarchiae Hispanae designaverat Sanctum Januarium alias jam Patronum Civitatis Neapolitanae; magna illarum omnium hujus Regionis animis obligit Sanctitati Vestrae humiliter occasio; Hispanos omnes pro innata suis cordibus gratitudine erga sanctum Jacobum Apostolum Ipsum et fidei et libertatis suae Patrem et Propugnatorem reverenter agnoscentes, indique tanquam unicum et singularem totius Hispaniae Patronum ab exordio nascentis ecclesiae piissime colentes et religiosissime venerantes, tantum suum apostolum patrem et propugnatorem de Patronatus sui singularitate per adjectionem alterius eujuscumque patroni tantis per dejici, et aliquantulum deturbari. Hinc jure merito alma Compostellana ecclesia cui precipue honorem hujus Sancti Apostoli constat fuisse conceditum ad sanctitatis Vestrae pedes supplex et humilis pro illius Patronatus singularitate enixe deprecatur recurrit; eamque mea gratiscumque exiguitas sanctitatem Vestram pariter obsecratur libertissime comitatur; quia innumera sint beneficia que dictus ille apostolus huic (cui indigne presum) Barchinonensi populo contulerit dum et cum in fide catholica primus erudiverit ab eo quo primus dictae ecclesiae presul consecratus fuerit in dignum mei foret muneris in iis quae ad illius spectant gloriam aliquantulum remorari et paenitus obitescere Sanctitatem igitur Vestram, post humillissima pedes oscula supliciter deprecor et reverenter exoro, ut predicta ecclesiae compostellanae ex postulationes audire ejusdem precibus annuere pro sua benignitate dignetur Deus Maximus Sanctitati Vestrae diu servet incolumen. Barchinone die 19 Augusti 1702».

Com abastament hem explicat anteriorment, una de les glòries del bisbe de Barcelona, el pare Sala, fou establir la primera casa de la Missió a la Península Ibèrica. Així sabem que els primers tràmits es feren per setembre del 1703, quan el cardenal Paulucci escrigué al bisbe de Barcelona per parlar-li de la fundació a la ciutat d'una casa de preveres de la *Congregatio Missionis*⁸⁴. I el 19 de juliol de 1704 el mateix cardenal Paulucci, secretari d'Estat i en nom del papa Climent XI, felicità el bisbe de Barcelona per haver ajudat tan admirablement en la fundació dels “Pares de la Missió”⁸⁵.

L'acusació de Felip V contra el bisbe Sala

Tornem a la Guerra de Successió, i especialment a la segona part, la de la primera dècada del segle XVIII. Insistim que la màxima acusació que Felip V llançà maliciosament contra el nostre bisbe Sala fou la de “perjuri”. El rei espanyol deia que Sala havia posat en marxa en diverses ocasions malèvols maquinacions, i que fins i tot gosà posar en pràctica la idea de ser creat cardenal de manera fraudulenta. Podem observar el document on ho afirma de manera explícita⁸⁶. Malgrat tot, cal dir que el bisbe Sala no podia fer altra cosa, si es produïa un canvi de rei, que jurar de nou fidelitat al nou monarca, en aquest cas al rei Carles III (arxiuduc Carles). Això no implicava de cap manera el delictes de perjuri. Tanmateix, les acusacions de «escandalosos procedimientos» del bisbe Sala i d'haver faltat una i altra vegada al jurament de fidelitat «que me hizo —afirmava Felip V— y a las demás obligaciones que le incumben por Vasallo y Prelado, conspirando y teniendo al mismo varias inteligencias con los enemigos» eren acusacions molt greus que devien ferir al bisbe Sala en el més profund del seu ser, especialment quan aquestes faltes alguns creien falsament que eren “notòries” (com diu Felip V dos cops en el text). Les conseqüències havien de ser immediates: l'allunyament de la seu de Barcelona i l'exili a França.

⁸⁴ Docs. 21, 22, 23 i 27

⁸⁵ Doc. 27. A l'epistolari del bisbe Benet Sala també ens trobem amb què en una de les cartes, datada el 2 d'abril del 1704 a Palència i del mateix rei Felip V, es reclama al bisbe de Barcelona que dos nebots del rector de Figueres, Feliu Nadal, obtinguin uns beneficis eclesiàstics (Doc. 24).

⁸⁶ Veieu la transcripció del document es troba a E. C. GIRBAL: *Biografía del cardenal gerundense D. Fr. Benito de Sala y de Caramany*. Girona, 1886, pàg. 73.

Lluís XIV

EL BISBE SALA VA A MADRID QUASI EMPRESONAT

L'engany de Felip V

Fou molt gros el que li passà al bisbe de Barcelona. El mateix bisbe Sala sospitava que ell havia estat acusat de traïdor, i per això en un document ell explicava personalment en què consistia el seu empresonament dels anys 1705-1710⁸⁷. En un principi se'ns diu que a inicis de març de 1705 fou citat a Madrid per un “real despacho” del Consell Suprem d'Aragó, no tenint la reial carta cap altra clàusula acusatòria que la general «causas tocantes al Real Servicio». El bisbe Sala va arribar el 5 d'abril de 1705 a la Cort (Madrid) i «al otro día logró la gran bonanza de ponerse a los reales Pies de Su Magestad (Felip V) y de haver sido favorablemente admitido de su Real Benignidad». Va romandre un any i mig a Madrid, i tot i que visità els primers ministres de la cort i els mateixos *Consejeros de Aragón*, ningú no li va indicar el motiu de veure's obligat a romandre a Madrid. Aquesta estada tan perllongada fora de Barcelona tingué conseqüències econòmiques per al nostre bisbe, que es veié sense diners, especialment quan després del mes d'agost de 1705 es van tancar les comunicacions amb Barcelona, envaïdes i ocupades pels aliats com hem explicat abans. El bisbe Sala no es va estar de demanar recursos a Felip V el desembre de 1705. El rei li va prometre que li concediria una quantitat de diners, concretament quatre mil *ducados*, però el bisbe Sala es lamentava que mai no en va veure cap dels *ducados* promesos. El rei, doncs, el va enganyar, tot i que el bisbe Sala no ho diu directament.

⁸⁷ En aquest document que transcrivim el bisbe Sala explica el seu captiveri entre els anys 1705 i 1710.

«M'han abandonat a Madrid», es queixa el bisbe Sala

El 20 de juny de 1706, a causa dels gran preparatius de la guerra, el rei va resoldre deixar Madrid amb la cort i els “Reales Consejos”. Inicialment anaren a Guadalajara i després passaren a Burgos, però el bisbe Sala fou exclòs d'aquest darrer desplaçament de la Cort i tampoc va rebre cap ordre ni cap informació que digués que podia acompanyar la comitiva de la cort fora de Madrid. El bisbe Sala tampoc podia contemplar altres destins si no tenia diners. Ningú el fiava! Les despeses eren molt grans, ja que en sortir de Barcelona l'havia acompanyat tota la família episcopal —secretaris, ajudants de cambra, etc.—, en total una dotzena de persones. L'estada a Madrid no es podia suportar durant més temps.

Els perjudicats eren els diocesans de Barcelona que estaven sense bisbe

Però va arribar el 25 de juny de 1706 i el marquès de les Minas, general dels exèrcits aliats de l'arxiduc Carles, va penetrar a Madrid i va reivindicar a través del corregidor i del comissari obediència i fidelitat al nou monarca, l'arxiduc Carles. També es formaren nous tribunals i “despachos”. Durant aquests fets, tanmateix, no va intervenir cap dels bisbes que, com Sala, es trobaven a Madrid. Després que tot Madrid jurés obediència al marquès de Minas, que la rebia en nom del nou rei, també el bisbe Sala fou rebut per ell, però fou un simple acte personal en el qual va rebre el mateix tracte que hagués rebut un bisbe estranger. Tots aquests actes estaven —com abans hem exposat— sota protecció del “dret de gents”. O sigui, no es tracta de cap “traïció” ni “perjuri”. El pare Sala es va veure impulsat a visitar el marquès de Minas perquè considerava que era oportú demanar-li el seu retorn a Barcelona, car ja portava almenys dos anys gairebé segrestat injustament per Felip V sense que ningú li hagués explicat el motiu o la raó. El dret i deure de residència del bisbe a la seva diòcesi (Barcelona) «estava recolzat pel dret diví» es deia el pare Sala, car per voluntat divina el bisbe ha de residir a la seva diòcesi. A més, la religió catòlica i la disciplina eclesiàstica entre els diocesans de Barcelona havia minvat a causa de l'absència (o no residència) episcopal, i el mateix succeïa amb altres prelats com el de Saragossa, que escrigueren diverses notes pastorals que explicaven abastament els efectes negatius de l'absència dels seus pastors per raons que no estaven massa clares, o almenys no justificades per la malícia o incompetència del rei Felip V.

Mala fortuna del bisbe Sala: camí del desterrament

Tot seguit el nou govern de l'arxiduc donà un passaport al bisbe Sala per a què es pogués traslladar a Barcelona, i així ho intentà el 3 d'agost de 1706. Ja es trobava de camí cap a Alcalà d'Henares quan unes tropes, possiblement del mateix Felip V, el van aturar i el bisbe va voler retornar a Madrid, però a Chamartín uns soldats de l'exèrcit, clarament de Felip V, el van retenir i un capità anomenat Eustaqui Solís, que anava amb una guàrdia de vint-i-cinc soldats a dalt del cavall, va dir al bisbe Sala que ja es podia considerar presoner. Ell no va oferir cap resistència quan va ser endut presoner, però va advertir al capità que podia incórrer en greus censures determinades en el dret canònic en fer presoner a un bisbe. Aquesta protesta la va fer davant d'un membre de la Companyia de Jesús que es trobava present i que actuà de notari. Però el capità no en va fer cas i el féu pujar al cotxe, i custodiat per un soldat armat el va portar presoner fins Alcalà. Tot seguit fou lliurat a un altre oficial anomenat Patrici (de procedència irlandesa) que durant divuit jornades l'acompanyà com si es tractés d'un presoner molt perillós, envoltat de soldats que no el deixaven sol ni un instant, ni de dia ni de nit. Àdhuc els dies de festes no el deixaven anar a missa, ni tan sols el dia de la Mare de Déu d'Agost (1706).

De camí, el mateix oficial Patrici li va dir que el president de Castella li havia donat l'ordre per escrit, i aquesta carta era presentada a tot arreu on el bisbe presoner s'havia d'allotjar. El contingut de la carta que Patrici mostrava allà on anaven deia que el bisbe havia de ser lliurat tan bon punt arribés a França.

El dia 24 d'agost de 1706 arribà a Sant Joan de Priè del Port i fou conduït a la ciutadella per l'oficial Patrici, que el lliurà al governador amb la condició que fos considerat presoner. Passaren vuit dies i el bisbe Sala fou traslladat a la ciutadella de Baiona, sempre amb la condició de presoner, i allà romangué un mes i mig, fins que el portaren presoner al castell de Bordeus. Tot això motivà que el bisbe Sala es veiés obligat a vendre's tot el que tenia. Fins aquí el text que té com a autor el mateix bisbe Sala. En ell es lamenta de les condicions legals de la injustícia que se li va infligir, totalment anticanòniques, tant en el cas del primer capità (Solís) com el del segon (Patrici). En aquest text el bisbe Sala pretén demostrar que va patir molts perjudicis, especialment econòmics, i que se li devien molts diners que ell mateix havia avançat del seu *peculi* personal en els primers anys a la seu de Barcelona, quan era bisbe electe i hagué d'arranjar el palau episcopal. Així ho explica abastament després de la descripció del seu empresonament, en el text que hem transcrit.

L'esmentat text formava part d'un memorial que el bisbe de Barcelona va fer lliurar al Papa el mes de setembre de 1711 per tal de justificar-se davant les acusacions que tan sovint se li feien al bisbe Sala. Però no només tenim aquesta important font, també disposem d'altres que vénen de monsenyor Acquaviva, quan era nunci del Papa a Madrid i enviava diverses cartes al cardenal Paulucci, que eren puntualment contestades. Àdhuc tenim altres cartes gràcies a les quals podríem seguir dia a dia l'empresonament del bisbe Sala. Exactament hem regestat seixanta-vuit cartes datades entre l'11 de març de 1705 i el 26 de desembre de 1711⁸⁸.

⁸⁸ Docs. 128 i del 33 al 127.

REACCIÓ DE ROMA

L'únic crim del bisbe de Barcelona: ser partidari dels Àustria

Gràcies a totes les fonts anteriors, podem fer el següent resum malgrat que això suposarà que repetirem algunes notícies que ens dona el mateix bisbe Sala en l'esmentat escrit del 1711 lliurat al papa Climent IX. Cal insistir en tots aquests fets. En fer-ho potser, doncs, representa el nucli de l'acusació que després el rei Borbó Felip V va propagar de forma desmesurada i escandalosa, que sembla que no podia veure en absolut al que després seria cardenal Sala.

Sobre tot aquest afer, l'opinió que hi havia hagut un malentès era la coincident amb el mateix nunci de Madrid⁸⁹. Així ho comunicà el bisbe Sala en la primera visita que li féu el 8 d'abril de 1705⁹⁰, tres dies després d'arribar a Madrid. En la carta que el nunci rebé de Roma se li indicava que si calia, com en el cas del patriarca de les Índies i del bisbe de Segòvia⁹¹ —també retinguts a la Cort de Madrid—, es podien imposar penes canòniques⁹². Tanmateix, no va caldre pensar en càstigs en el cas del de Barcelona, mentre que no fou així en els altres bisbes, car se'ls acusava de mala administració. No hi havia, doncs, cap acusació canònica contra el bisbe Sala, l'únic crim que havia comès era el de tenir afecte a la casa d'Àustria i que d'aquest sentiment hagués estat acusat pel mateix rei Felip V com “perjuri”, “escàndol”, “infidelitat manifesta”,... I això era molt greu!

⁸⁹ Docs. 33 i 35. A Madrid, 8 d'abril del 1705, el nunci refereix al cardenal Paulucci, secretari d'estat, que la visita que el bisbe li ha fet a ell, l'ha fet a la família reial i als ministres.

⁹⁰ Doc. 36. Madrid, 29 d'abril del 1705: El nunci explica al mateix cardenal Paulucci els bons tractes que el bisbe Sala va rebre a la cort de Madrid. Intentarà que el deixin tornar a Barcelona quan no hi hagi perill de què aquesta ciutat caigui a mans de l'arxiduc Carles.

⁹¹ Docs. 34 i 38

⁹² Doc. 37

Monsenyor Acquaviva li transmet l'afecte del Papa. El bisbe de Barcelona perdé, poc a poc, les esperances

Monsenyor Acquaviva, nunci a Madrid, s'apressà a oferir-se al pobre bisbe de Barcelona, el pare Sala, en tot el que pogués servir-lo, i escriví a Roma manifestant el seu optimisme. Malgrat aquestes “bones” notícies, el papa Climent XI manà al nunci que s'interessés per tal que el bisbe pogués tornar aviat «on el cridava el seu ofici pastoral». No hem trobat, però, aquesta carta, tot i que la seva existència es desprèn de l'enviada pel nunci a la Secretaria d'Estat el 29 d'abril⁹³, en la qual repeteix una i altra vegada les moltes «proves de cortesia» que el bisbe ha rebut de la Cort de Madrid, la qual fins i tot l'ha convidat a prendre part en les funcions eclesiàstiques verificades a la capella reial, perquè «no es tracta de fer cap mal a la seva persona i sols es pretén evitar que torni a Barcelona». Mentrestant, no es deixarà de treballar per obtenir el seu retorn, però caldrà esperar una millor avinentesa, ja que en aquell moment a Madrid es deia que era molt gran el temor que Barcelona caigués en poder dels Àustries.

No sabem si Acquaviva (que aviat havia de ser promogut a cardenal i havia d'abandonar la nunciatura de Madrid) s'interessà més a favor del nostre bisbe; probablement no, puix la presa de Barcelona no ajudà per a què el rei Felip V desistís del seu propòsit.

Retornem als fets de l'entrada del marquès de Minas a Madrid i així ens podrem preguntar si el pare Sala era partidari de l'arxiduc. Sabem que el bisbe Sala, en veure que es perllongava la seva permanència a Madrid, anà perdent poc a poc les esperances que havia concebut els primers dies, i aviat s'adonà que totes les mostres de distinció rebudes per part de Felip V havien estat mesures polítiques per tal de no topar massa fort amb Roma. Seguint l'epistolari, observem que el temps anava passant i tots els recursos interposats pel bisbe Sala per assolir el seu retorn foren inútils. Aquesta situació es perllongà encara catorze mesos, fins que un succés inesperat vingué a canviar radicalment l'ordre de les coses. Aquest canvi també es pot deduir de les esmentades cartes, és a dir, que el Marquès de las Minas —com ja hem indicat— vers inicis de juny del 1706, amb l'exèrcit de l'arxiduc, es dirigí victoriós a Madrid; Felip V, davant la impotència per aturar l'escomesa, fugí de Madrid el dia 21 de juny. Les cartes diuen que el dia abans el

⁹³ Doc. 36. Veieu el text introductori del cardenal Albareda *Alb VI*, pàg. 81-93.

bisbe de Barcelona havia visitat el president del Consell d'Aragó⁹⁴ per desitjar-li un bon viatge i assabentar-se de si hi havia cap disposició respecte a la seva persona. El president el rebé amb cortesia dient-li que sortia l'endemà de Madrid i que no havia rebut cap ordre que fes referència a ell. El nostre bisbe explica que, en aquest dia de confusió, foren molts els *Grandes de España* que acompanyats del cardenal Portocarrero anaren a Palau a presentar el seu homenatge al rei Felip V i a pregar-li que els dispensés d'emprendre el viatge amb ell, al·legant motius de salut i raons econòmiques.

El Marquès de las Minas avançava ràpidament —com hem dit abans— cap a Madrid, on arribà el dia 25 del mateix mes de juny, rebent l'obediència de la capital d'Espanya; vuit dies després Carles III era proclamat rei de la Corona de Castella⁹⁵. És clar —segons diu el cardenal Albareda⁹⁶— que aquesta obediència i aquest vassallatge de Madrid a l'austríac fou feta tan a desgrat com la prestada anys enrere per Barcelona al Borbó. Aquesta opinió ens és difícil d'admetre, precisament si tenim presents les cartes dirigides a la casa imperial d'Àustria. Malgrat tot, cal dir que el pare Sala es val d'aquesta argumentació per fer més excusables els seus actes de simpatia a favor de l'arxiduc Carles. No cal dir que l'afecte, veneració i gratitud que de tota la vida havia sentit per la Casa d'Àustria s'intensificaren durant la seva captivitat a Madrid. El triomf dels seus partidaris l'omplí de joia i no preveient l'efímera durada del cop de mà donat pel Marquès de las Minas, el bisbe Sala retingut a Madrid no es va poder estar de fer demostracions públiques de la seva alegria, visitant immediatament l'esmentat Marquès i escrivint una carta de fervorós vassallatge a l'arxiduc Carles.

Per què no retornà a Barcelona?

Hom es meravella —segons el cardenal Albareda— veient romandre el P. Sala a Madrid després de la fugida del rei Felip V, i es pregunta per què no retornà a Barcelona després que fos lliure en entrar a Madrid el Marquès de Minas. Sembla que el nostre bisbe, preveient aquesta pregunta, respon en la seva nota d'una carta dirigida al Sant Pare que quan Felip V abandonà Madrid i el cardenal Portocarrero

⁹⁴ Doc. 37. Veieu *Alb VI*, pàg. 85.

⁹⁵ Arxiu Vaticà. Fons Albani, vol. 100, fol. 113.

⁹⁶ *Alb VI*, pàg. 85.

marxà a Toledo, ell restà a Madrid conformant-se amb el primer i únic manament que havia rebut feia més d'un any del virrei de Catalunya. Hom veu tot seguit la inconsistència d'aquesta raó, car un cop reconegut rei a Castella i a Catalunya l'arxiduc Carles, quina força podia tenir, especialment pel bisbe Sala, una ordre emanada de Felip V? Malgrat tot no podem oblidar que el viatge de Madrid a Barcelona era en aquells dies una cosa ben perillosa, sobretot per a les persones significades en un o altre partit. Creiem, però, que el principal motiu que retenia el nostre bisbe a Madrid, encara que no ho diu de forma explícita, fou l'immens desig que tenia de saludar personalment l'arxiduc Carles, cosa ben comprensible en un partidari tan ferm i convençut com ho era el pare Sala⁹⁷. Recordem com es produïren els fets: Felip V —afirma el cardenal Albareda—, aplegant amb rapidesa un gran exèrcit, es preparava per llançar-se sobre Madrid. Els austríacs, per no desencoratjar als seus, feien córrer veus dient que els arribaven reforços de Catalunya i que el nou rei Carles s'apropava amb les seves tropes. Per una errada de la intel·ligència —afirma el cardenal Albareda— es senyalà el dia 4 d'agost per a la seva entrada a Madrid. Alguns dels més decidits partidaris de l'arxiduc, i no cal dir que en primer terme figurava el bisbe de Barcelona, li eixiren a l'encontre, però heus ací la gran desgràcia: en comptes de trobar el rei (Carles), toparen entre Madrid i Alcalà amb una patrulla de cavalleria de Felip V que els féu presoners⁹⁸.

Desgràcies i misèries

Des d'aquest moment s'acabaren totes les manifestacions de cortesia per al bisbe Sala per part del rei Felip, i començaren per a ell la sèrie de desgràcies i misèries que fet i fet no l'havien d'abandonar ja fins a la seva mort. No s'arribà a definir mai si era presoner de guerra o d'Estat, però sempre fou tractat com a presoner, i no n'era l'únic de l'estament eclesiàstic, també li feia companyia l'arquebisbe Benavides, patriarca de les Índies, i altres clergues⁹⁹. Tots ells tingueren un judici sumaríssim i foren condemnats a presó a França i a la confiscació dels seus béns. Aquesta sentència, però, es mantingué secreta i es procurà desorientar fent creure que sols eren desterrats dels dominis de Felip V. El dia 23 d'agost passaven amb una bona escorta per Burgos, sabent que eren conduïts a França, ignorant encara

⁹⁷ *Alb VI*, pàg. 87.

⁹⁸ *Alb VI*, pàg. 87.

⁹⁹ Docs. 38, 41, 42, 43 i 44.

a on concretament. Aquesta notícia la tenim gràcies a una carta ben interessant escrita des de Burgos pel mateix cardenal Acquaviva al cardenal Paulucci¹⁰⁰. Segons ell, l'única pena imposada als presoners era l'exili, deixant-los lliures un cop arribats a França. Acquaviva en aquests dies —afirma el cardenal Albareda— havia deixat de ser nunci d'Espanya però continuava amb la cort de Felip V, que momentàniament s'hostatjava a Burgos¹⁰¹. En passar-hi els nostres presoners s'hi trobava encara l'esposa de Felip V, i a ella va recórrer el cardenal Acquaviva fent-li saber la violació gravíssima que suposava un fet com el que estava succeint contra la immunitat eclesiàstica, i alhora interessant-se per ells. La reina contestà que no podia fer res en assumptes de govern, de manera que el cardenal Acquaviva va deduir que s'havia de dirigir al rei directament, cosa que millor que ell podria fer Mons. Zondodari, qui havia de succeir-lo en la nunciatura i que ja es trobava a Madrid. Aquesta era una sortida diplomàtica: el cardenal Acquaviva s'estalviava fer reclamacions i protestes a la Cort de Madrid, de la qual ell (Acquaviva) aspirava a ser-ne l'ambaixador a Roma.

«És de fiar el cardenal Acquaviva?», es preguntava el bisbe Sala

El cardenal Acquaviva, sigui per alguna qüestió personal, sigui per un afecte excessiu a Felip V, mai no es mostrà favorable al bisbe de Barcelona com tindrem prou ocasió de remarcar. Tenim com a exemple l'anterior carta que hem citat del 23 d'agost de 1706. En ella, en to confidencial diu al cardenal Paulucci que aquest exili resultarà molt pesat per al patriarca de les Índies, donada la seva avançada edat, en canvi continua: «Non per Mons. Vescovo di Barcellona che non travagliarà molto per restituirsi alla sua chiesa». Potser parlava així recordant el temps que restà a Madrid quan la ciutat caigué en mans dels austríacs¹⁰².

El nou nunci Zondodari escrivia a la Secretaria d'Estat, des de La Vit, el dia 22 d'agost de 1706¹⁰³, per dir que esperava arribar a Madrid per demanar als ministres i al mateix rei que la causa del patriarca i del bisbe de Barcelona fos judicada per la Santa Seu. Es veu, però, que els ministres, lluny d'accedir a la seva demanda,

¹⁰⁰ Doc. 38

¹⁰¹ *Alb VII*, pàg. 88.

¹⁰² Doc. 38

¹⁰³ Doc. 37

el mantingueren falsament informat diguent-li que els esmentats eclesiàstics sols serien exiliats i que se'ls havia acompanyat a la frontera de Navarra. Fins i tot en una carta del 25 de setembre¹⁰⁴ repeteix el mateix concepte, afegint per compte propi les sospites sobre un empresonament en alguna ciutat de França i que després el govern de Madrid no voldrà admetre cap instància excusant-se amb el de París. Aquesta notícia no li vingué de nou al Papa (Climent XI), doncs ja el 18 de setembre¹⁰⁵ el cardenal Acquaviva escrivia des de Baiona rectificant les notícies donades des de Burgos, i fent saber que el patriarca Benavides, el bisbe Sala i el fiscal de la Inquisició, Joan de Frias, es trobaven —com hem esmentat— empresonats a la ciutadella de Baiona, i que esperaven també l'arribada del bisbe de Segòvia. Aquestes notícies foren confirmades i ampliades a la Santa Seu el 28 del mateix mes de setembre¹⁰⁶ per una altra carta del nunci. En aquestes dates el bisbe de Segòvia ja havia arribat a Baiona, però no l'havien posat a la mateixa presó que el bisbe de Barcelona, sinó al castell de Sant Joan de *Pié di Porto*. El cas era tan greu que el nunci, sense esperar instruccions de Roma, viatjà aquell mateix dia a Aranjuez, on es trobava el rei (Felip V), per protestar i cercar una solució. Davant la duresa dels ministres del Borbó en afirmar que era absolutament indispensable per al servei del rei que els prelats no tornessin a les províncies aixecades contra ell, Mons. Zondodari (el nunci) proposà que almenys s'entreguessin al Papa per tal que ell els retingués o a Avinyó o a Roma, impedint així que retornessin on el rei (Felip V) no els volia, sense violar d'una manera tan palesa la immunitat eclesiàstica. Els ministres acceptaren amb simpatia aquesta proposta i la feren saber a Felip V; aquest lloà l'actuació del nunci i digué que l'endemà mateix faria escriure a Lluís XIV les instruccions per tal que els súbdits eclesiàstics es lliuressin a mans del Papa per ser traslladats a Avinyó.

El cardenal Paulucci va respondre la ingènua i optimista carta del nunci dient que el Papa (Climent XI) estava satisfet per la manera com havia obrat en aquest afer, però que anés insistint, perquè si no es podia obtenir la completa alliberació d'aquests eclesiàstics, almenys poguessin ser lliurats a mans del Papa i fer la deguda reparació a la immunitat eclesiàstica greument lesionada amb la retenció d'aquests prelats a les presons de Baiona. Després d'advertir-li que de cap de les maneres la Santa Seu podia admetre que sigui competència de la jurisdicció civil l'expulsió dels

¹⁰⁴ Doc. 41

¹⁰⁵ Doc. 39

¹⁰⁶ Doc. 43

eclesiàstics, i en especial dels bisbes de les respectives diòcesis, acaba ordenant-li que comuniqui tot l'afer al nunci de París per a què ell també treballi a la Cort del Cristianíssim (Lluís XIV) en el mateix sentit¹⁰⁷.

Per fi és lliurat a Avinyó, ciutat papal

Malgrat que la carta del nunci de Madrid i les paraules de Felip V donessin per fet el lliurament dels presoners a Avinyó, el secretari d'Estat de Climent XI no veié l'assumpte exempt de dificultats i tornà a recomanar tant a Mons. Zondodari com a Mons. Cusani, Nunci de París, que insistissin amb l'objectiu que aquest principi d'alliberació s'executés amb la major rapidesa possible¹⁰⁸. Evidentment cap de les dues corts tenia ganes de treure els presoners eclesiàstics de Baiona, i si accediren de paraula fou únicament per evitar un xoc massa fort amb la Santa Seu. Llegint — afirma el cardenal Albareda— la correspondència de les diverses nunciatures amb la Secretaria d'Estat del Papa, hom pot seguir tots els passos que calgué donar abans d'arribar a fer efectiu el lliurament dels presoners a Avinyó. Tot es posà en joc¹⁰⁹. En nunci de Madrid acudí a l'ambaixador de França, car, segons ell havia previst, el governador d'Espanya feia creure que la solució depenia del rei Lluís XIV, ja que els presoners es trobaven reclosos en presons franceses. El 27 d'octubre de 1706¹¹⁰ l'esmentat ambaixador assegurava a Mons. Zondodari que el seu rei no tenia cap inconvenient en complir la voluntat de Felip V, i que permetria que aquells prelats fossin lliurats als ministres de la Santa Seu.

El mateix va repetir el 9 de novembre¹¹¹. L'alliberació, però, no arribava. Des de Roma novament es feia pressió als nuncis per a què continuessin insistint en les respectives corts. El de Madrid, encara il·lusionat per les terminants manifestacions de l'ambaixador de França dient no hi havia cap oposició a París, féu noves instàncies directament adreçades a Felip V. Aquest li respongué a principis de desembre del 1706 confirmant-li la resolució que havia de satisfer el just desig del Papa. Totes aquestes noves eren puntualment comunicades a Secretaria d'Estat. El cardenal

¹⁰⁷ Doc. 46

¹⁰⁸ Doc. 47

¹⁰⁹ *Alb VI*, pàg. 91.

¹¹⁰ Doc. 42

¹¹¹ Doc. 45

Paulucci, que ja de bon principi havia entès el joc, no parava d'urgir la causa, no acontentant-se amb paraules i promeses. El 8 de gener de 1707¹¹² escrivia a Mons. Zondodari: «Ès tan justa la petició que es fa, que els prelats retinguts a França siguin lliurats al Papa, que es pot creure que el rei no voldrà retardar més la seva execució, si més no per acomplir el seu deure de consciència i manifestar el degut respecte a la immunitat eclesiàstica». Per donar més força a l'escrit, acaba dient textualment: «Non lasci V. S. Illma. d'impiegarvi le più premurose insistenze, con sicurezza di consiliarsi piena lode apresso Sua Beatitudine». Encara el 15 de gener¹¹³ insisteix novament. El 22 del mateix mes¹¹⁴, contestant a una carta el nunci que es refereia a noves promeses rebudes del rei Felip, li diu que el Papa desitja sentir que aquesta intenció del rei ja s'ha dut a terme. Vol, a més a més, que digui ben clarament a qui convingui que el Sant Pare no pretén de cap de les maneres que els esmentats prelats hagin de viure a Avinyó reclosos a qualsevol presó, sinó que vol que gaudeixin d'absoluta llibertat dins la ciutat.

Satisfacció del Papa, però engany d'una falsa llibertat

La conducta enèrgica¹¹⁵ de Roma —segons afirma el cardenal Albareda— assolí finalment el que desitjava. Tenim una carta de la Secretari d'Estat signada el dia 5 de febrer del 1707¹¹⁶ on expressa la satisfacció del Papa per haver-se-li consignat els presoners eclesiàstics. De totes formes aquest lliurament no es devia realitzar massa ràpid, puix el 12 d'abril de 1707¹¹⁷ encara no constava a Roma que haguessin arribat a Avinyó, per bé que el bisbe de Segòvia el dia 3 del mateix mes¹¹⁸ ja va escriure des d'aquesta ciutat de Roma al Papa, regraciant-lo de la llibertat obtinguda per mitjà seu, i per exposar-li també, malgrat tot, l'estat miserable en què es trobava.

«Quin tractament havien rebut aquests prelats durant la seva retenció a França?» es pregunta el cardenal Albareda, i tot seguit diu: «Trobem diversitat d'opinions

¹¹² Docs. 50 i 51

¹¹³ Doc. 52

¹¹⁴ Doc. 53

¹¹⁵ *Alb VI*, pàg. 91.

¹¹⁶ Doc. 54

¹¹⁷ Doc. 56

¹¹⁸ Doc. 56

segons vinguin de fonts diplomàtiques o de part dels interessats»¹¹⁹. Així Mons. Zondodari deia que el vell patriarca Benavides era retingut a Baiona però *con tutte le convenienze*. En canvi el bisbe de Segòvia deia al Papa en la lletra esmentada: «Dando grazie al sommo Dio e alla gran pietà di vostra Beatitudine di esser' uscito dalla appressione e prigione dei due castelli di S. Giovanni di Piè di Porto e di Baiona nei quali soffrii quei travagli que non poso spiegare...». I el cardenal Paulucci explicava al nunci de Madrid amb data del 3 de maig de 1707¹²⁰: «Mons. Vescovo di Barcellona dando quà parte di essere arrivato a Avignone rappresenta con termini affatto degni di compatimento che ha sofferto molto nel viaggio per mancanza di danaro...». Encara són més greus les paraules que l'esmentat cardenal escrivia el 17 de març del 1708¹²¹ a Mons. Zondodari: «Per non morire come ha fatto di patimenti Mons. patriarca delle Indie (Monsenyor Benavides), non cessa Mons. Vescovo di Segovia di raccomandare acciò (che) sia liberato dalla stanza in cui si trova confinato d'Avignone e sia restituito alla sua diocesi...». El que empitjorà els patiments del bisbe Sala, però, fou la manca de diners deguda o a la confiscació dels seus béns patrimonials i de la mensa episcopal, o a les rebequeries dels canonges, que amb motiu de l'absència negaven al bisbe les sòlites distribucions.

¹¹⁹ *Alb VI*, pàg. 92.

¹²⁰ Doc. 59

¹²¹ Docs. 59, 68, 71, 80, 102, 118 i 124.

El Palau dels Papes, a Avinyó, edificat durant els regnats de Benet XII i Climent VI. Meitat fortalesa, meitat Palau reial, va acollir la cort pontifícia i la seva administració central fins el 1377 .

CAPTIVITAT DEL BISBE SALA A AVINYÓ

Per què la insistència del Papa?

Veient la gran resistència que els governs de Madrid i París havien oposat a l'anada del nostre bisbe a Avinyó, el lector podria lícitament suposar que aquesta sortida de les presons de Baiona i de Bourdeaux (on també estigué uns mesos el bisbe Sala) equivalia a una llibertat completa. No era així. Tot i que la ciutat d'Avinyó figurés com a part dels Estats Pontificis, ja deia el mateix P. Sala: «Siendo de la notoriedad pública a cuantos saben la Carta Política de los Estados de Europa, no ser la ciudad de Aviñón por sus propios intereses y situación menos affectadamente francesa que la ciudad de Burdeos»¹²². L'interès del Papa en aconseguir el trasllat del presoner a Avinyó era en primer lloc per tal que la immunitat eclesiàstica no fos tan greument ultratjada com ho era mentre es mantenia als bisbes reclosos en presons sota poder civil, i en segon terme per creure més fàcil d'assolir a Avinyó la total alliberació. Però aquest bon desig havia de quedar frustrat davant la resistència invencible de Felip V. Poc a poc s'anaren alliberant els altres presoners eclesiàstics quedant només el bisbe Sala i el bisbe de Segòvia.

En l'epistolari trobem una informació singular: és una carta escrita pel bisbe Sala a l'arxiduc Carles en un moment «d'embriaguesa de joia» pel desitjat triomf de l'arxiduc, estaria redactada en estil prou apte per exacerbar al rancuniós Borbó; també ho podem deduir d'una segona en la qual, malgrat l'experiència de la primera i el perill que caigués en mans dels seus enemics, no s'està de dir coses com aquestes: «Dígnese V. M. de admitirle (el sacrifici de la seva llibertat) como devido tributo de mi lealtad y constancia, con la protestación de mantenerse esta inalterable más allá de la vida, que ya no deseo sino para emplear todos sus instantes

¹²² Alb VII, pàg. 94

en el más reverente obsequio de V. M. Y para rogar incessantemente en todos ellos a Dios Nuestro Señor...». I al príncep de Liechtenstein, per mans del qual enviava l'antecedent a l'arxiduc amb uns conceptes molt semblants¹²³.

Clement XI, tan aviat com tingué a Avinyó els bisbes de Barcelona i de Segòvia, treballà decididament per obtenir-ne la completa alliberació, ja que per bé que no haguessin d'estar empresonats en cap castell, com els havia succeït a França, la llibertat que fruien era sols nominal i ni tan sols podien retornar a les respectives diòcesis quan els fidels tenien més necessitat d'ells, no s'havia reparat la immunitat eclesiàstica tan profundament ultratjada per part de les Corts de Madrid i de París. Sinó era amb l'esperança d'alliberar-los completament o almenys que se'ls permetés anar a Roma, no valia certament la pena d'haver-los tret de França. Així ho sentia el bisbe Sala, comentant per setembre de 1710¹²⁴ que ja feia tres anys i mig que es veia amb la quasi absoluta impossibilitat de comunicar-se per escrit amb el seu bisbat i amb els diocesans, com quan estava a Baiona o a Bordeus.

Tots aquells que estimaven el bisbe de Barcelona es feien prou càrrec de la seva dissortada situació i desitjaven el seu retorn a Barcelona. Hem trobat a l'Arxiu del Vaticà una sèrie de cartes adreçades al Papa des de la Ciutat Comtal lamentant la situació del prelat català, apartat de les seves ovelles. A Barcelona es creia que quan s'assolís la llibertat d'Avinyó, s'aconseguiria la seva presència a Barcelona.

Des del 5 d'abril de 1705 —quan el bisbe Sala de Barcelona fou cridat a Madrid personalment pel rei Felip V— fins el mes d'abril de 1707, es pot considerar un període de forta i efectiva reclusió, doncs el bisbe no podia tornar a Barcelona ni es podia moure de Madrid, i en mesos successius va estar clarament empresonat en presons com la de Baiona i Bordeus. Les pressions del papa Clement XI i dels nuncis comportaren la seva llibertat “aparent”, doncs fou enviat a Avinyó, que era un enclau dels Estats Pontificis, però amb uns estatuts reconeguts internacionals; per exemple, el sobirà, el Papa, en el cas d'un presoner no podia actuar donant-li la llibertat, doncs depenia de les autoritats franceses de París o Versalles. El mateix bisbe Sala deia que Avinyó —que poc es distingia, per

¹²³ Doc. 70

¹²⁴ *Alb VII*, pàg. 97

exemple, de Bordeus— encara que figurés com a part dels Estats Pontificis, era pressionada fiscalment i política per l'Estat francès¹²⁵.

Cartes comprometedores

Hem dit que el papa Climent XI creia que en ser traslladats els bisbes espanyols presoners a Avinyó podrien assolir més fàcilment la llibertat. Tanmateix s'enganyava, almenys en el cas del bisbe de Barcelona. Felip V no el podia ni veure, perquè creia falsament que el bisbe Sala havia participat en la sublevació de Barcelona. Així als altres bisbes se'ls anà concedint la llibertat paulatinament, mentre que Sala quedà sol i totalment indefens, ja que mai li havien fet saber el motiu de la seva captivitat. Es pregunta el cardenal Albareda: «Què havia fet el nostre bisbe per atreure un odi tan insistent? No ho hem pogut entreveure enlloc. Cap acusació greu fou feta a Roma contra la seva persona; fins el dia que Felip V hagué d'abandonar Madrid se li tingueren, segons hem vist, tota mena d'atencions; la malvolença insistent no es palesà fins l'endemà d'haver-lo fet presoner pel camí d'Alcalà». ¿Fou solament —ens preguntem— per les seves manifestacions de simpatia a la Casa d'Àustria donades a Madrid mateix un cop se n'hagué apoderat el Marquès de las Minas i per la seva eixida a rebre el nou rei Carles III (l'arxiduc Carles)? Sens dubte que tot això influí molt, però no deixà d'agreuja la seva condició una circumstància que referia ell mateix des d'Avinyó, de primer al cardenal Paulucci i més tard al mateix Arxiduc Carles. Deia que tot just arribà a la seva nova residència d'Avinyó, el bisbe de Barcelona escriví una carta al Secretari d'Estat donant gràcies al Papa per haver-lo tret del Castell de Bordeaux, i a l'ensem justificant-se del que havia passat. En ella llegim: «Lo que puedo assegurar a V. Ema. es que a mi sólo se me puede hazer el cargo de haver hallado entre mis papeles (cuando se me prendieron) una carta o copia de carta escrita a la Real Magestad del Señor Carlos Tercero (Arxiduc), felicitándole sobre la entrada de sus armas en la Villa de Madrid; la qual carta escriví en tiempo que yo podia y devia, qual era después que Madrid (en donde me tenian detenido) havia ya dado la obediencia a S. Magestad Carlos III». Aquesta carta és del 30 de març de 1707.¹²⁶ El 25 d'octubre del mateix any escrivia al pretendent austríac: «...pero no habiendo hasta ahora tenido seguridad alguna de haver llegado esta carta a las reales manos de V. M., pudiendo haver caydo en poder

¹²⁵ *Alb VII*, pàg. 94

¹²⁶ Doc. 55.

de los enemigos (como sucedió pocos días después con la copia de ella, quando me hicieron prisionero) por no faltar a mi primera y tan indispensable obligación con la más veneración y respeto...»¹²⁷.

És ben cert que al bisbe Sala se li notava l'addicció al candidat arxiduc Carles. Palpava ja el triomf final de l'arxiduc, però temia que encara no es pogués cantar la victòria definitiva, doncs França era una gran potència i no es deixaria perdre uns territoris que fins i tot eren cobejats personalment pel Rei Sol (Lluís XIV).

Gran adhesió a l'arxiduc Carles

L'adhesió a l'arxiduc Carles era tan forta que el bisbe de Barcelona s'atreveix a escriure-li «Dígnese V. M. (arxiduc Carles) de admitirme (el sacrificio de mi libertad) como debido tributo de mi lealtad y constancia, manteniéndose ésta inalterable más allá de la vida que ya no deseo sino emplear todos sus instantes en el más reverente obsequio de V. M. (Carles) y para rogar incesantemente en todos ellos a Dios Nuestro Señor». I al príncep de Liechtenstein el bisbe Sala li deia: «No dudo que por la situación de este Condado, rodeado enteramente de la Francia, en el qual me hallo prisionero o detenido, la carta corre gran contingencia de ser registrada por los mismos que me aprisionan; pero el cumplimiento de tan alta obligación tiene visos de una pasión dominante que no es muy grande si no se arriesga, y la mia no puede ser mayor por todo lo que a mi tocara al servicio de Su magestad (Carles III).¹²⁸»

Òbviament era una manifestació claríssima a favor dels aliats (la casa d'Àustria). No ha d'estranyar a ningú que el rei Felip V i els seus aduldors ministres arribessin a conèixer aquestes cartes i algunes d'elles fossin retingudes com a prova d'alta traïció contra el seu autor. En el bisbe Sala veiem un caràcter molt ferm en els seus principis o consciència. No es doblegà mai davant les pressions de Felip V, cosa que no era massa habitual veient la presència de tants aduldors. Ell, des d'aquests moments en què patí el calvari a Madrid, a la frontera Francesa, a Baiona, a Bordeus, a Avinyó..., demostrà amb obres i fins i tot amb la seva mort —doncs fou víctima de l'esmentada persecució— el seu afecte a la casa d'Àustria. El motiu

¹²⁷ Doc. 69

¹²⁸ Doc. 70

o causa d'aquest aferrament al partit de l'arxiduc creiem que fou que possiblement la política dels Àustries podia ser més favorable a Catalunya. Sala coneixia massa bé els Borbons, ja que els havia patit en constants defeccions vers les institucions catalanes i vers els costums del Principat. Sala era un vertader patriota català.

La causa del bisbe Sala era també la causa dels catalans

Hom observa que des de l'any 1707 la causa del bisbe Sala esdevé emblemàtica. En ella s'hi veu i es reflexa la pròpia sublevació dels catalans.

També cal considerar que el bisbe Sala era molt obedient i respectuós al Papa i a la Santa Seu, i creia que, malgrat les usurpacions practicades pels emperadors (Josep i Leopold) a Milà i als Estats Pontificis, semblava que el Papa s'inclinava a favor dels de la casa d'Àustria i el seu monarca (l'arxiduc Carles) arribaria a dominar el poder emergent de Lluís XIV i del seu nét Felip V.

Un cop arribats els eclesiàstics a Avinyó, el papa Climent XI treballà decididament per obtenir-ne el complet alliberament dels bisbes. El Papa creia que era una frapant violació de l'estat episcopal. Calia donar suport a la immunitat eclesial. Les corts de Madrid i París ultratjaven els drets essencials dels clergues, i, encara més, els dels bisbes, que no tenien llibertat vertadera i pràctica. Això és obvi en tot el debat sobre el bisbe Sala. Aquest així ho sentia i ho deixava veure en els seus comentaris, i durant el mes de setembre de 1710 afirmava que ja feia tres anys i mig que es veia amb l'absoluta impossibilitat de comunicar-se, fins i tot per escrit, amb els responsables del seu bisbat (Barcelona). Es preguntava: com podria pasturar les seves ovelles des d'Avinyó?¹²⁹.

¹²⁹ Doc. 70.

Cardenal Benet de Sala.

UNA CAUSA EMBLEMÀTICA EN LA LLUITA ENTRE FELIP V I L'ARXIDUC CARLES

Catalunya havia quedat pràcticament sense bisbes

Hom observa que els fidels de Barcelona trobaven estrany que el seu bisbe no tornés a residir a la ciutat com a tal. Tot i així, possiblement coneixerien que les diòcesis catalanes tenien sols la presència de dos bisbes en aquell penós període: el de Solsona i el de Tarragona. Malgrat tot, poc interessava al rei Borbó el bé de les ovelles. Pràcticament sols els de Solsona es veien acomboiats pastoralment per un bisbe propi que podien tocar. L'arquebisbe de Tarragona estava molt gran i malalt. Malgrat aquesta decepció objectiva dels barcelonins provocada per l'absència del seu pastor, hi va haver una petita esperança quan s'assabentaren que el seu bisbe estava a Avinyó, és a dir, dins els Estats Pontificis, i la seva llibertat teòricament depenia del Papa i per aquesta raó «totes les autoritats, civils i eclesiàstiques, es dirigien a Climent XI demanant-li el retorn del tan estimat pastor». La primera petició, datada del 24 de maig de 1707¹³⁰, està signada per tots els rectors de la diòcesi de Barcelona. Aquests, després de manifestar la tristesa que els causa la perllongada absència del bisbe, fan un gran elogi de les seves virtuts pastorals i acaben dient que la nova notícia que diu que es troba en poder del Papa els dóna l'esperança de tenir aviat el goig de fruir de la presència del seu pastor. Dos dies després¹³¹ els canonges de la catedral de Barcelona dataven la seva carta suplicant a Climent XI el seu favor *erga innocentissimum nostrum Benedictum* (Sala), la llibertat del qual demana justícia. Així ho exigeix tot el Principat, orfe de gairebé tots els pastors, també la ciutat de Barcelona, orfa del seu prelat, i la diòcesi privada del seu bisbe. En semblants termes s'expressen els diputats de Catalunya en la seva

¹³⁰ Doc. 61

¹³¹ Doc. 63. Cal indicar que el que signa aquest document és el canonge Jerònim Enveja, que tant contribuï a la creació de la Casa de la Missió de Barcelona tal com hem exposat anteriorment.

carta del 26 de maig¹³² i els consellers de Barcelona el 4 de juny¹³³. Encara el 10 del mateix mes¹³⁴ escrivia una carta el braç militar de Catalunya, Rosselló i Cerdanya insistint en la necessitat que el Principat tenia del bisbe de Barcelona, car a tot Catalunya només hi residien l'arquebisbe de Tàrragona (impossibilitat per l'edat i les malalties) i el de Solsona, qui tot sol, òbviament, no podia atendre totes les necessitats espirituals de Catalunya. Últimament hem vist la carta del Dr. Josep Romaguera, vicari general de Barcelona no massa favorable al bisbe Sala, però que davant les cartes precedents, demana al Papa insistentment, davant l'estat espiritual de la diòcesi, l'alliberació del bisbe Sala¹³⁵.

Els nuncis es guardaven un roc a la faixa

Òbviament, si tenim present l'ampli epistolari del bisbe de Barcelona, sembla que el Papa tingué vertader interès en què els bisbes, i en concret el pare Sala, fossin posats en llibertat. Almenys estem segurs que el papa Climent XI així ho volia. Del que no podem estar tan segurs és del que realment desitjaven el secretari d'Estat i alguns nuncis. Aquests eren personatges eminentment diplomàtics, per tant sempre estaven a l'expectativa de qui guanyaria i a favor de qui s'inclinava la balança. Són personatges antipàtics —almenys així ho pensem en veure que no són del tot clars— i que sempre es guarden un roc a la faixa. També cal tenir molt present que eren moments molt difícils. Felip V adoptà el sistema de la dilació i de les excuses. Era un home poruc que no s'atrevia a fer enfadar el Papa pel que pogués passar, i per això primer va donar esperances de deixar-los en llibertat a tots llevat del bisbe de Barcelona. El cardenal Paulucci va adonar-se de la maniobra i recomanà al nunci monsenyor Zondodari que treballés per assolir la llibertat de tots sense distinció, fent-li veure que era ben estrany que havent indultat Felip V tots els seus súbdits exiliats per desafectes, només se'n fes una excepció: el bisbe de Barcelona. El cardenal Paulucci, en nom del Papa, escrigué una carta referint-se a aquest tema el 31 d'octubre de 1707¹³⁶, i torna a insistir el 6 de novembre del mateix

¹³² Doc. 64

¹³³ Doc. 65

¹³⁴ Docs. 62 i 66

¹³⁵ Doc. 67

¹³⁶ Doc. 71

any¹³⁷: «Proseguisca V. S. Illma. con ogni vigore le sue parli per la prompta liberazione dei prelati... ritenuti in Avignone, per la premura che dà nostro signore (il papa) di vedere su tal particolare reintegrata la libertà ecclesiastica senza altra dilazione».

La mala sort dels prelats que acompanyaren el bisbe Sala. Les promeses reials no es complien

Però tot eren promeses sense compliment. Les promeses “reials” no eren reals, almenys en el cas de Felip V. La demora produí els seus efectes, per exemple sabem que el patriarca de les Índies morí de sofriment, doncs “enyorava Espanya” i no va poder resistir durant més temps l'exili d'Avinyó. Restaren, doncs, dos bisbes: el de Barcelona i el de Segòvia. El Papa intentà obtenir-ne el rescat demanant-los d'un en un, i començà pel bisbe de Segòvia, car ja coneixia la repugnància que Felip V sentia pel de Barcelona. S'aprofità l'avinentsa de la mort de l'esmentat patriarca de les Índies, que havia colpit extraordinàriament al bisbe de Segòvia, per proposar que almenys deixessin retornar a la seva diòcesi aquest prelat. Això fou el 17 de març de 1708¹³⁸. No fou tan fàcil el retorn del de Segòvia. El nunci comunicava el 9 de juliol de 1708¹³⁹ que després d'haver fet totes les recomanacions possibles havia rebut resposta a través del duc de Medina Sidònia dient que el rei no consentiria el retorn d'aquest bisbe. Sempre al·legant trobar-se la seva diòcesi (Segòvia) dins de territori borbònic, i que la seva presència seria motiu de pertorbacions que calia evitar. Però el cardenal Paulucci replicava, el 4 d'agost de 1708¹⁴⁰, que almenys es deixi tornar a Barcelona el pare Sala, alhora que essent l'esmentada ciutat en poder de l'Arxiduc no li podia causar les pertorbacions que temia en territori propi; aquest seria un acte de justícia al qual no es pot negar la pietat del rei (Felip V) sabent que els afers eclesiàstics de la diòcesi de Barcelona es trobaven en gran desordre per la perllongada absència del seu bisbe. El secretari d'Estat acaba aquesta carta amb un xic d'amargor veient sempre frustrades les peticions de la Santa Seu: «La condotta che tiene Sua Santità potrebbe, per verità, meritare di esser corrisposta dalla Maestà Sua (Felip V) in cosa leggiera». A Felip V no li

¹³⁷ Doc. 72

¹³⁸ Doc. 74

¹³⁹ Doc. 76

¹⁴⁰ Doc. 77

semblava cosa tan lleugera la qüestió: era una afer d'Estat deixar tornar el bisbe Sala a Barcelona, que aquells dies la ciutat comtal era la cort de l'Arxiduc. Així no volgué accedir a la demanda presentada.

El Papa molt enfadat

El disgust del Papa fou molt gran, tal i com ens revela una carta del cardenal Paulucci del 25 de desembre de 1708¹⁴¹ en la qual li diu a monsenyor Zondodari: «Aprofito aquesta ocasió per significar-vos el dolor de sa Beatitud (Papa) davant la sort malaurada que té sempre amb sa majestat (Felip V), fins i tot tractant-se del bisbe de Barcelona retingut a Avinyó i al qual cap raó dificulta que pugui tornar a la seva diòcesi. És una desgràcia molt grossa que fins i tot en coses petites no pugui trobar Sa Beatitud (el Papa) una mica de gratitud o correspondència al molt que ha sofert i sofreix encara. Recomana que S. S. Il·lma. (el nunci monsenyor Zondodari) no deixi de tronar (*strepitare*) tot el que pugui en aquest assumpte i pensi que sempre dirà menys del que caldria dir». Són unes paraules molt dures a les quals la diplomàcia vaticana no estava acostumada. Dir, per exemple, que “és una cosa petita per la qual només falta bona voluntat per concedir-la” equival a dir que la voluntat del rei Felip V s'oposava frontalment al Papa. Aquest repeteix a través del seu secretari que sols manca una mica de bona voluntat i gratitud, i que el Papa pateix el mateix que el bisbe Sala. Aquestes paraules obligaven moralment el rei borbó Felip V, i aquest en feia oïdes sordes. No s'entenia el perquè de tanta animadversió vers el prelat de Barcelona, com si fos ell el motiu de totes les desgràcies que Felip V patia a Barcelona.

Felip V es negava en rodó a donar la llibertat al bisbe Sala

D'altra banda, el bisbe de Segòvia passava per una autèntica depressió nerviosa. Visiblement alterat, “xisclava” que volia tornar a Espanya; “es tornava boig”. El cardenal Paulucci comunicà a l'ambaixada de França a Madrid que intervenia d'una manera decisiva en els afers d'aquesta Cort i aquest li digué que Felip V no hi tindria cap inconvenient. Però quan es féu la petició oficialment, el rei es negà en rodó. El nunci va aprofitar les paraules que ja havia comunicat al Papa, ja que

¹⁴¹ Doc. 78

considerava convenient no desdir-se. Així ho llegim en una carta de Roma adreçada a Madrid el 16 de març de 1709¹⁴².

L'afer del bisbe Sala suposava quasi el trencament de relacions entre Felip V i el Papa

El debat havia arribat a uns termes impossibles, i tant és així que per aquesta raó o per altres que s'anaven sumant, pràcticament es trencaren les relacions entre Roma i el rei Felip V. Això era una cosa molt greu en temps d'una guerra cruent. Això volia dir, però, que el Papa s'inclinaria a favor de la causa de l'arxiduc Carles? El fet és que el nunci del Papa fou expulsat dels dominis de Felip V. Aquesta resolució extrema fou presa tot just arribà a Madrid la notícia que el Papa havia promès reconèixer l'arxiduc Carles com a rei d'Espanya. Malgrat aquesta situació violenta, potser mai com aquest any (1707) havia tingut el nostre bisbe tantes esperances d'assolir la seva llibertat, però aquestes no es feien efectives.

Si França volia, el bisbe Sala quedava reclòs a Avinyó

I és que, com ja es pot suposar, no era solament el Papa qui s'interessava sincerament per l'apenat bisbe de Barcelona; també la Cort de la Ciutat Comtal —l'arxiduc Carles establí a Barcelona la Cort i la capital interina d'Espanya— feia el que podia, però fins ara amb resultat igualment negatiu. En una de les cartes del bisbe Sala adreçades al cardenal Paulucci amb data del 28 d'agost (1709)¹⁴³ parla d'altres temptatives no reeixides i de les que en aquesta època estaven fent-se, i tanta és la seva confiança en l'eficàcia de les mateixes, que temerós que un cop assolida la llibertat per part del poder civil hagués d'esperar el permís per escrit del Papa, el bisbe Sala sol·licita que aquest permís demanat sigui enviat a Mons. Vice-Legat del Papa a Avinyó. Llegiu les paraules del bisbe Sala: «Se sirva V. Emma. de representar a Su Santidad, haver tenido yo noticia de Barcelona de que se hazian nuevas instancias para restituyrme a aquella ciudad, o por medio de unos canges, si continuava la guerra, o pidiendo a los Plenipotenciarios de su Majestad Cristianísima el passaporte de que yo necessito luego que buelvan (sic) a renovarse

¹⁴² Doc. 79

¹⁴³ Doc. 83

las conferencias para la paz general... Supplico dos cosas a V. Emma.: la primera el que se mande enviarme orden positivo en virtud del qual pueda yo bolver (sic) a Barcelona, en suposición de que se consigan en París o los canges o el passaporte (con lo que se evitaria la nueva detención de más y medio que se necesita, para escribir desde aquí y tener respuesta de esta Curia, quando en ocho dias puedo ponerme de aquí a Barcelona). La segunda cosa que con todo sentimiento supplico, es que se digne Su Beatitud (el Papa) de mandar se renueven los oficios al Señor Nuncio de Paris para que coadjube a la libertad, o en uno de los dos casos arriba referidos, o en los otros que se pudieron offerer».

Un embolic de gestions entre els nuncis

Hi havia indicis, però, que el desig o petició del bisbe Sala d'ésser alliberat podria fer-se realitat. Així sabem que el cardenal Acquaviva va escriure al nunci davant la cort de Felip V —que estava exiliat de Madrid i curiosament actuava des d'Avinyó a través del nunci de París— notificant-li que l'afer es desenllaçava. Aquest és un dels molts detalls pels quals sabem que qui portava vertaderament la política era el Rei Sol (Lluís XIV) i no el seu nét. Doncs el nunci —expulsat de la cort de Felip V— enviava el 18 de setembre de 1709¹⁴⁴ una carta al nunci de París dient-li que fes pressió als ministres de la corona i al confessor de Lluís XIV per tal que es fes una idea del gravíssim compte que haurà de donar a Déu per la seva responsabilitat en el fet que els bisbes estiguin tant de temps allunyats de les seves ovelles. No creu convenient que es tracti d'obtenir el rescat del bisbe de Barcelona per canvi com si es tractés d'un capità o d'un coronel presoner de guerra. De totes maneres vol que comunicui oficialment al vice-legat del Papa a Avinyó que li consta que la cort de França deixa el P. Sala retornar a Barcelona, que el deixi sortir immediatament d'Avinyó sense necessitat d'escriure a Roma¹⁴⁵. El 21 d'octubre de 1709 arribava la resposta del nunci a París. El rei de França i els seus ministres no tenien cap inconvenient en accedir al desig del Papa, però no podien fer res sense consentiment de la cort de Madrid. El ministre, així com el nunci, instà l'ambaixador de França a Madrid per tal que obtingués una resposta favorable; així ho intentà, però un altre cop tots els esforços dels amics del nostre bisbe per retornar-lo a Barcelona toparen amb la ferma decisió negativa de Felip V. Es va comunicar des de Madrid que de

¹⁴⁴ *Alb VI*, pàg. 103

¹⁴⁵ Doc. 89

cap manera era convenient aquest retorn, doncs el prelat desafecte a la causa del rei podria excitar més els ànims dels fidels de Barcelona contra ell. Les raons eren les de sempre.

Però els embolics de la política anaven complicant l'afer. Cal tenir molt present que en aquests dies d'octubre de 1709 el cardenal Paulucci havia agraït al bisbe Sala l'haver reconegut a Carles com a rei d'Espanya i volia que participés en els assumptes del Vaticà referents als espolis practicats pels austríacs i altres anomalies d'alta política entre la Santa Seu i la Cort austríaca com veurem tot seguit. El mateix Papa havia indicat al bisbe Sala que estava molt agraït, i per això, diu taxativament, el recompensaria. Vers el mes d'octubre de 1709 ja es començava a perfilar, doncs, el cardenalat del bisbe Sala.

L'arxiduc —que es farà dir Carles III d'Espanya— entra a Catalunya

Ens consta que l'onze de setembre de 1709 fou un dia de joia intensa per al bisbe Sala¹⁴⁶, car el nunci Zondodari comunicà al cardenal Paulucci la nova de la presa de Balaguer i el pas del Segre per les tropes de l'arxiduc Carles. Semblava, doncs, que els aliats feien fora Felip V. Les tropes del comte de Staremburg i dels aliats avançaven sense cap dificultat vers Madrid.

Felip V eixí de Madrid posant-se al cap del seu exèrcit, mentre l'ambaixador acompanyat de molts ministres es dirigia a París. Es veia clarament que qui manava era el Rei Sol, o almenys era l'aixopluc en tantes tempestes de fracassos militars. Recordem que el rei Felip V va ser posat pel Rei Sol al front d'Espanya i es manifestà sempre com un titella en mans de l'omnipotent rei francès.

En el nostre cas, cal observar un detall que demostra que en l'ambient diplomàtic tot el que succeïa a Espanya era vist com un joc d'escacs. El nunci del Papa a Espanya (de Felip V) era expulsat a Avinyó i els seus despatxos es feien a través del nunci de París, el qual donava la versió francesa dels esdeveniments. Per exemple, deia que el retrocés de Felip V es devia a una estratègia de Lluís XIV que el mateix rei francès havia aconsellat.

¹⁴⁶ Docs. 90, 85, 87 i 88

Elogis a Carles III (l'arxiduc). Preparació d'una campanya a gran escala

El bisbe Sala estava ben equivocat si esperava que la qüestió de la seva llibertat s'anés a solucionar immediatament. Tot el contrari. La política francesa exigiria ara que Avinyó fos molt vigilat, doncs no es podia convertir en un enclau pontifici-austriac. Per tant, malgrat els èxits dels aliats, les postures d'ambdues polítiques es separaven cada cop més i el tema del bisbe Sala es considerava un afer de màxima importància, o si voleu, emblemàtic. És ben cert que foren extraordinaris els esforços que va fer la cancelleria austriaca per alliberar el bisbe de Barcelona (esforços que no passaren desapercebuts a Roma). Ben significatives eren les cartes que rebia directament de l'arxiduc Carles en els moments del seu apogeu, i en les quals s'hi llegeixen paraules tan significatives com aquestes: «Desea tener a mi vista a vuestra persona (bisbe Sala) para manifestaros verbalmente quanto lugar ocupa en mi estimación y lo muy inclinados que hallareis siempre los efectos de ella para lo que dependa de vuestra exaltación y consuelo»¹⁴⁷. Els elogis que féu Mons. Zondodari a la Secretaria d'Estat del Vaticà de les grans virtuts i qualitats de govern del bisbe Sala (que tingué bona ocasió de conèixer-lo i tractar-lo familiarment a Avinyó) feren concebre al Papa el projecte de confiar al bisbe de Barcelona una delicada missió diplomàtica prop de l'arxiduc Carles. Des d'aquest moment es nota en el cardenal Paulucci un especial interès per servir al bisbe Sala i sobretot en fer-li avinent el gran amor que Climent XI li professa i els grans esforços que feia per assolir la seva llibertat. Així, no sadisfet d'haver-li contestat personalment la carta en la qual li demanava pogués sortir immediatament d'Avinyó en arribar el permís de París¹⁴⁸, encarrega al nunci d'Espanya que ho faci de paraula i en nom del Sant Pare. Mons. Zondodari escriu des d'Avinyó a Secretaria d'Estat el 9 d'octubre de 1709¹⁴⁹: «He parlat amb el bisbe de Barcelona de la condescendència on el Papa, accedint a les seves peticions, ha manat al nunci de París que treballi amb tot el vigor possible per obtenir el consentiment d'aquella cort...».

A 4 de desembre de 1709¹⁵⁰, en una carta molt més explícita del mateix Mons. Zondodari, aquest li ensenya al pare Sala la còpia de la carta enviada al Secretari d'Estat referent al seu assumpte insistint en l'afecte que li professava el Papa.

¹⁴⁷ Docs. 94 i 104

¹⁴⁸ *Alb VI*, pàg. 105

¹⁴⁹ Doc. 89

¹⁵⁰ Doc. 91

Després escriu textualment el nunci d'Espanya: «El zel, l'activitat i la comprensió d'aquest prelat (Sala) no solament serien profícues en circumstàncies tan delicades i perilloses com les presents pel govern d'aquella església, tant de temps privada del seu pastor, sinó que podien aprofitar-se pels interessos de la Santa Seu, a la qual professa ell una vertadera submissió i reverència: podria inspirar en l'esperit de nou regnant (l'arxiduc Carles) aquelles màximes de respecte que han conreat sempre els monarques de la nació espanyola». Acaba insinuant el desig del bisbe Sala de traslladar la seva residència a Roma, per tal de poder servir millor els interessos de l'Església i d'Àustria. Rebuda aquesta carta, el secretari d'Estat es decidí a escriure sense reserves al futur cardenal Sala. El cardenal Paulucci, doncs, aprofitant amb traça la fervorosa carta que el pare Sala adreçà a Climent XI el 6 d'octubre del 1709¹⁵¹ agraint-li el reconeixement a (l'arxiduc) Carles com a rei d'Espanya, s'insinuà dient-li que tot i que el Papa estava ja persuadit de la veneració amb la que ell (el bisbe Sala) rep i aplaudeix totes les disposicions pontificies, i continua: «Al Sant Pare li han agradat molt les seves expressions, així que m'ha demanat que li manifestés en nom seu l'agraïment que en conserva. Jo (el cardenal Paulucci), amb aquest motiu, he pogut comprendre que el Papa (Climent XI) li estaria encara més agraït si V. S. Il·lma. usés la gran influència que té sobre el rei Carles III (antic Arxiduc) per convèncer-lo que fes revocar entera i universalment tots els segrestaments fets sobre beneficis, i que decidís d'introduir modificacions en l'Estat de Milà i en el regne de Nàpols referents a la immediata execució de les lletres pontificies».

La diplomàcia pontificia tampoc tenia entranyes

Creiem que era una proposta despietada: actuar descaradament a favor del nou rei d'Espanya (Carles III). No se li podien donar tants encàrrecs a un home que no gaudia de plena llibertat, i menys encara quan se li dona la seguretat que el bisbe Sala faria «un gran mèrit davant del Papa i de la Santa Seu si ell (el bisbe Sala) pogués tenir la glòria d'influir amb la seva actuació i amb eficàcia davant l'Arxiduc»¹⁵². Esdevindria l'interlocutor màxim entre la Santa Seu i la Cort de Carles que es dirigia victoriós a pas decidit cap a Madrid. La despietada política vaticana devia fer trontollar la personalitat del nostre bisbe Sala. Què li havia passat? Per què el mirava tothom? Aquest contrast, que d'una banda fos quasi presoner i de

¹⁵¹ Doc. 87

¹⁵² Doc. 88

l'altra possible home plenipotenciari de la política vaticana, el devia fer pensar i possiblement patir molt. Tampoc podem oblidar que el bisbe Sala va fer passos desafortunats a favor de l'arxiduc, tot i que no es pot negar que fou un home honrat, car com veurem renuncià a una proposta pontifícia enverinada. Això vol dir que ens hem d'inclinar per jutjar-lo molt favorablement. No hagués fet el mateix un català que es movia per Madrid i Roma adulant el rei Borbó. Ens referim a l'auditor de la Rota Monsenyor Molines, que com veurem calumniava el nostre bisbe Sala.

Seria el bisbe Sala el representant diplomàtic de la cort dels Àustria?

La carta on el cardenal secretari indicava al bisbe Sala uns assumptes tan delicats i de tan alta diplomàcia com hem exposat, no se li envià directament, perquè era una qüestió tan important que no es volia confiar als correus, ja que, segons es queixa el bisbe Sala, moltes cartes no arribaven al seu destí, sinó que queien en mans dels “enemics” amb la finalitat de poder acusar el bisbe Sala. Aquesta carta, doncs, serà directament lliurada pel nunci del Papa Mons. Zondodari, el qual —com hem dit— durant la ruptura de relacions entre la Santa Seu i la cort de Madrid vivia a Avinyó. Ell havia rebut instruccions especials del cardenal Paulucci que acomplí a la perfecció, de manera que el lliurament d'aquesta carta anà acompanyada d'una visita i d'una conversa diplomàtica de la qual tenim coneixement gràcies a la comunicació que l'esmentat nunci féu al secretari d'Estat l'1 de gener de 1710¹⁵³. Mons. Zondodari glossà extensament els conceptes continguts a la carta dirigida al P. Sala i esperà la seva resposta. El bisbe de Barcelona, tot i que no s'ho esperava, veié tot seguit la transcendència del fet i les conseqüències que per a ell podia tenir entrar en aquesta qüestió, i amb sinceritat i bona lògica declinà la comissió al·legant de paraula al nunci i escrivint al cardenal Paulucci les raons que li impedien d'acceptar-la. Aquesta carta, datada també del dia primer de l'any 1710¹⁵⁴, deuria confirmar al Papa i al seu secretari la gran opinió que s'havien format de l'antic abat de Montserrat. En ella, després d'uns mots sincers de gratitud per la confiança que li mostra el Sant Pare, i després de reconèixer la justícia que l'assisteix en reclamar de l'arxiduc Carles el respecte degut a la immunitat i a la jurisdicció eclesiàstica, es lamenta de no poder contribuir amb eficàcia a assolir aquest resultat ja que es troba presoner: les seves cartes corren greu perill de

¹⁵³ Doc. 95

¹⁵⁴ Doc. 96

caure en mans dels enemics, una cosa que li ha passat en moltes ocasions. Fins ara a Carles III només li ha escrit cartes, però d'etiqueta o bé d'interès pels assumptes de la seva diòcesi, i d'ell només n'ha rebut quatre contestacions; si una missiva — deia el bisbe Sala— arribava a mans dels seus enemics, llavors aquests tindrien una bona prova del que afirmaven sense fonament, que es cartejava per afers polítics amb els ministres de l'arxiduc i que algunes de les decisions preses per aquest es deuen a la seva influència, motiu pel qual ja fa cinc anys que li impedeixen que retorni a Catalunya, havent-se frustrat fins ara tots els esforços per alliberarlo. A més, suposant que amb tota seguretat arribés la carta al seu destinatari, què pot dir-se per escrit d'una matèria tan delicada per assolir l'eficàcia de les paraules dites a viva veu? Tampoc pot refiar-se d'encarregar l'afer a algun dels ministres de la Cort de Barcelona, car aquesta s'ha format mentre ell es trobava presoner fora de la pàtria i ja no coneix personalment a ningú; s'exposaria a què el ministre al qual es dirigeixi sigui dels que han aconsellat prendre aquelles injustes resolucions a Carles III, i així la seva actuació serveixi tan sols per fer-lo sospitós a la Cort de Barcelona sense cap resultat favorable per a la causa de la Santa Seu. No oblidant-se, però, del seu caràcter de sacerdot-bisbe de l'Església. Acaba amb aquestes paraules: «Si después de todo lo dicho juzgasse V. E. que mi debilidad pudiera contribuir en algo para lo que se propone; V. E. me haga la honra de mandar-me avisar, que yo estoy siempre pronto a sacrificar todos los instantes de mi vida en manifestar mi sumisión y zelo a la Santa Silla y con el reconocimiento a V. Eminencia».

El bisbe Sala no vol (o no pot) jugar en política, ni que fos la del Papa

El papa Climent XI trobà molt raonats els arguments pels quals el bisbe de Barcelona no creia prudent d'escriure a l'arxiduc Carles sobre l'afer anterior; no s'inclinà de moment per acceptar o refusar l'oferiment que ell feia en la carta adreçada al cardenal Paulucci. El bisbe Sala veia ben clar que poc podia fer mentre estigués pràcticament detingut a Avinyó, i intentà novament buscar la manera d'alliberar-se. Això ho deia el 18 de gener de 1710¹⁵⁵ el secretari del Papa al nunci d'Espanya: «Vorrebe ben de veder-lo ben presto la Santità Sua nella sua residenza, per che confida che havrebbe campo allora di render fruttuosa l'ottima sua intenzione. A tal effetto anche questa sera incarica a Mons. Nunzio in Parigi di rappresentare a

¹⁵⁵ Doc. 97

aquella Corte le pontificie premure e la passione che risente l'animo suo di veder lontano il Prelato della sua chiesa...».

Tot es cuinava a França. El bisbe Sala era un espia?

El bisbe Sala temia que si Felip V s'assabentava de totes les anteriors gestions s'enfadaria molt, i efectivament conegué les propostes del cardenal secretari d'Estat i del mateix Papa. Tot, però, es cuinava a París; allà hi havia una xarxa d'espies que fins i tot interceptaven les cartes del bisbe de Barcelona. Així sabem que el governador de Provença adreçà una carta al vice-legat del Papa, en aquell enclau dels Estats Pontificis que era Avinyó, en la qual li comunicava haver rebut ordre d'un ministre de París perquè es fes comunicar al bisbe de Barcelona, en nom del rei, que havia de guardar la circumspecció que devia durant el temps que residís en territori enclavat en els dominis del Rei Sol (la "Majestat del cristianisme"), doncs els de la cort de París estan informats que a Barcelona se saben moltes notícies de França degut a la correspondència secreta que el bisbe Sala manté amb l'arxiduc. Òbviament el tracten d'espia, i aquest és un fet molt greu. La carta a la qual ens referim està datada del 19 de gener de 1710¹⁵⁶.

Els enemics del bisbe Sala eren molt actius

El sots-delegat d'Avinyó respongué el 22 de mateix mes de gener fent una esplèndida defensa del bisbe Sala, diu textualment que tot es tergiversa per no dir que tot és mentida. El sots-delegat igualment afirma que és cert que el bisbe Sala té correspondència —la que pot— amb els seus feligresos, però sols parlen de temes relacionats amb el bon funcionament de la diòcesi (de Barcelona). «Les anteriors acusacions són sols calúmnies —segons diu el vice-delegat— que possiblement, en l'esdevenir, es podran aclarir totalment». El cardenal Albareda afirma: «Sembla fora de tot dubte que mai el bisbe Sala, durant el seu empresonament, sostingué altra correspondència que la referent als afers de la seva diòcesi, dels seus béns personals i de la seva llibertat, per bé que en moltes de les seves cartes comentés, com era natural, amb entusiasme els triomfs de l'arxiduc i el felicités a ell i als seus ministres. Potser alguna d'aquestes lletres, caigudes en poder dels seus enemics,

¹⁵⁶ Doc. 98

foren causa que es sospités d'ell, i per això es posessin més entrebancs a l'hora d'atorgar la llibertat demanada amb tanta insistència per la Santa Seu i per la cort de Barcelona»¹⁵⁷.

¹⁵⁷ Doc. 99 i Alb VI, pàg. 110

Després de la mort de Bonifaci, Benet XI (1303-1304) adoptà una política conciliadora respecte a França. Apareix a la imatge amb Felip V i Eduard I d'Anglaterra a la seva esquerra, amb els quals va negociar una treva. També apareixen nombrosos dominics amb els seus hàbits blancs, ja que Benet havia estat Mestre General de l'Orde. Fresc de Santa Maria Novella. Florència.

DOS ANYS I MIG DE VACIL·LACIONS

Continuen les gestions

Durant dos anys i mig, entre el 1710 i mitjans del 1712, el tema de bisbe Sala passà a segon terme, car el més important ara seran els esdeveniments de la Guerra de Successió. L'arxiduc —que es feia dir Carles III d'Espanya— s'estableix a Barcelona convertint-la en la capital provisional del regne recentment dominat, actuant el Consell d'Aragó en comptes del de Castella. És ben cert que no es van interrompre les gestions per part de la Cort de l'arxiduc, però el seu afer quedà, en part, ocultat. El mateix bisbe Sala parla d'ocultació i no sap per què és així: «Constando a essa Curia (de Roma) que los Ministros de Madrid continuan en hazerse sordos a todas las instancias que en cinco anyos se les han hecho por el medio de Mons. Zondodari (sic); y que los Ministros de París se mantienen constantes en la respuesta de que por su parte estan prontos en acordar el passaporte para mi buelta (sic) a Barcelona, procediendo siempre el consentimiento de Madrid (como Mons. Cusani [el nunci de París] ha repetidas vezes representado a essa Curia); para salir de una vez de este juego en que unos con otros o se entienden o no se entretienen, yo no sé hallar...»¹⁵⁸.

Tres possibilitats

Com hem dit, es continuaven fent gestions. Aquesta, però, fou l'època en què més es treballà per alliberar el nostre bisbe. A l'*Epistolari* publicat pel mateix biògraf del bisbe Sala a Girona el 1889 —Enric Claudi Girbal— trobem cartes especialment adreçades a l'ambaixador de Viena a Roma, així com del secretari de Carles III adreçades al bisbe Sala, a través de les quals coneixem els nous intents —tots ells

¹⁵⁸ Doc. 106

fallits— d'alliberar el bisbe Sala d'Avinyó. Aquests intents es poden agrupar en tres línies o grups: 1/l'intercanvi de presoners, 2/que la Santa Seu no atorgués cap gràcia a la cort de Felip V fins l'alliberació del bisbe Sala, i 3/fer promoure el bisbe de Barcelona a una gran dignitat, donant-li, per exemple el càrrec d'inquisidor general.

Intercanvi de presoners?

Referent a l'intercanvi de presoners, el marquès de Rialp escrivia al nostre bisbe: «No obstante que el cange general ha tenido algunos tropiezos, no se descuida en el particular de V. S. I., quedando con alguna esperanza lo he de lograr con algunos cavalleros aragoneses de la primera distinción, que tenemos prisioneros en esta Corte y alguno de ellos encarcelado para facilitar más el cange de V. S. I. »¹⁵⁹

No sabem si aquesta vegada el bisbe Sala veié tan propera la seva alliberació, com anys enrere quan escriví al secretari del Papa demanant permís per tal de poder sortir immediatament d'Avinyó; el cert és que llavors, com ara, es frustraren els intents dels amics del “presoner”. Més endavant es pensà en obtenir el seu rescat canviant-lo pel comte de Nassau, però aquest intent tampoc reeixí. El mateix marquès de Rialp ens ho deixa entreveure dient que la cort de Barcelona lliuraria de gust qualsevol presoner per obtenir la llibertat del bisbe Sala, però també diu que no es podien fer presentacions des d'aquí, car es frustren sempre per negar-se les corts de París i Madrid a acceptar qualsevol canvi quan en ell hi figura el P. Sala. Referint-se a la proposta de canvi amb el comte de Nassau, assegura que en el mateix moment que fos indicada per alguna de les esmentades corts, seria immediatament acceptada per ells¹⁶⁰. La presentació desitjada, però, no arribà mai, i les que els austríacs presentaren foren sempre hàbilment rebutjades a París. El bisbe Sala, escrivint al marquès de Rialp i donant-li gràcies pel molt que s'ha interessat per aquest afer li diu textualment: «...pero siempre temo la habilidad francesa que sabe sutilmente hallar expedientes y pretextos para alargar o adelantar

¹⁵⁹ Veieu Enrique CLAUDIO GIRBAL: *Epistolario del cardenal gerundense D. Fr. Benito de Sala y de Caramany, obispo de Barcelona (1707-1714)*, publicat i anotat per Enrique Claudio Girbal, cronista de Girona. Girona. Tipografia provincial, 1889. Epístola núm. LXXXIV. Citem aquestes cartes amb la comú abreviatura de “Doc.”, en concret per al document que citem Doc. 120. També citem la pàgina dels estudis d'Albareda amb l'abreviatura *Alb VI* o *Alb VII*, segons es tracti del primer article de l'*Analecta Montserratensis* vol. VI (any 1925) ó el VII (any 1927).

¹⁶⁰ *Epistolari* 93; *Alb VI*, pàg. 113

sus negociaciones; aunque no todas las veces les salga bien»¹⁶¹. De totes maneres mai no perdé del tot les esperances de què una vegada o altra obtindrien resultat aquestes negociacions. De manera que el mes de març de 1712¹⁶² encara es queixa de la manca de notícies: «no se com va la qüestió del canvis que tants cops m'ha il·lusionat».

Era possible el boicot del Vaticà a Felip V?

Sense abandonar les gestions per tal de fer un intercanvi de presoners (que cap resultat havia de donar), es pensaren i posaren en pràctica altres medis. El bisbe Sala era un malson, ja que en ell tot fallava. A ell li semblava que seria excel·lent suplicar a la Santa Seu que abans d'atorgar cap gràcia demanada per Felip V al Papa, li fos exigit el permís de la llibertat del bisbe Sala¹⁶³. Li sap greu que no s'hagués aprofitat l'òptima avinentesa quan va demanar-se pel rei Borbó la Butlla d'Inquisidor General a favor de l'Arquebisbe de Saragossa (càrrec que havia demanat per ell l'arxiduc Carles i que no havia pogut assolir car el Papa ja l'havia promès a Felip V). El marquès de Priè, ambaixador d'Àustria a Roma, al qual el P. Sala havia proposat aquest recurs, li respon el 2 d'agost del 1710¹⁶⁴ que trobi el medi apropiat i encertat, però que actualment és impossible, donada la ruptura de relacions entre aquella cort de Felip V i la Santa Seu, així com per oposar-se al sistema adoptat en aquests afers eclesiàstics pel govern de Carles III.

El bisbe Sala podia fugir d'Avinyó

A principis de l'any 1711¹⁶⁵ fou el marquès de Priè (ambaixador d'Àustria al Vaticà) qui proposà una agosarada solució a l'afer del bisbe Sala i que aquest no acceptà. En una audiència que tingué l'esmentat ambaixador, el 2 de gener, amb el papa Climent XI, parlà llargament del bisbe de Barcelona i dels esforços que feia per tal d'obtenir la seva llibertat. El Sant Pare li manifestà el greu disgust que li produïa

¹⁶¹ *Epistolari* 130; *Alb VI*, pàg. 113

¹⁶² *Epistolari* 143. Doc. 134

¹⁶³ *Epistolari* 48. Doc. 107

¹⁶⁴ *Epistolari* 49. Doc. 107 i 108

¹⁶⁵ *Epistolari* 72. Doc. 115

veure com fracassava un cop rere l'altre en les seves nombroses i persistents negociacions, sense poder aconseguir mai un tàcit consentiment de les potències amb les quals s'havia compromès per retenir el bisbe Sala a Avinyó. L'ambaixador indicà al Papa que el menyspreu d'aquestes gestions fetes per una causa tan justa, i la prolongació indefinida d'aquesta injustícia l'afranquien de tot compromís, i que no podia continuar servint a les arbitriarietats de la violència, acabant per proposar-li la solució de la fugida del bisbe Sala. Climent XI, davant les raons de l'ambaixador i veient impossible d'assolir la llibertat del bisbe de Barcelona per la via diplomàtica, donà el seu consentiment i a més digué al marquès de Priè que faria escriure al seu vice-legat d'Avinyó ordenant que facilités tot el que li fos possible aquesta solució per al bisbe Sala: la fuga d'Avinyó.

L'ambaixador, en sortir de l'audiència pontifícia, comunicà el seu agosarat projecte al cardenal Paulucci i després al mateix Carles III (l'arxiduc). Aconsellava al bisbe Sala que prengués totes les precaucions possibles, car veia que aquesta fugida no estava exempta de grans dificultats. Però l'11 de febrer¹⁶⁶ el bisbe de Barcelona li responia rebutjant aquesta proposta. Li diu que ja eren moltes les vegades que se li havia ocorregut d'escapar-se, i fins en ocasions més propícies que la present; sempre, però, havia acabat per rebutjar un mitjà d'assolir la llibertat que considerava impracticable i ple de perills imminents i inevitables, puix fins suposant que li fos possible sortir d'Avinyó, no trigarien gaire a adonar-se de la seva fugida i en un moment tornaria a caure en mans dels seus adversaris, com succeeix ràpidament amb passatgers ordinaris, dels quals no se'n té tanta cura. Veu, a més a més, que res no li ha indicat el vice-legat després de sis dies d'haver arribat el correu de Roma d'això que intentarien o que no ha rebut avis o bé considerant-ho ell mateix impossible, ha cregut millor passar en silenci això que en cas de ser preguntat hagués desaconsellat. Un altre motiu el reté a l'hora d'intentar fugir, i és el no fer-se sospitos ni donar un motiu just en aparença, car fins ara cap tribunal no ha pogut trobar en la seva conducta res que pugui merèixer crítiques. Acaba la carta amb aquest *post scriptum*: «En caminos y calles tan rezvaladores, fuera temeridad no tener el primer cuydado de fixar bien seguramente el pié, por no exponerse a otra cahida y a romperse con ella la cabeça». Així s'abandonà definitivament el projecte de fugida.

¹⁶⁶ *Epistolari* 77, Doc. 116

El bisbe Sala a Avinyó feia pena, malgrat els oferiments d'alts càrrecs i dignitats

Òbviament les cancelleries de Viena i més tard de Barcelona —quan els aliats de l'Arxiduc entraren en aquesta ciutat— intentaren buscar una altra fórmula per tal d'aconseguir l'alliberament del nostre bisbe Sala. Les cancelleries no estaven de cap manera quietes, però tampoc ho estava el conjunt d'espies francesos i de partidaris de Felip V, havent fracassat els anteriors intents. Així es començà un sistema (en podríem dir maquiavèlic) que al final s'imposà: es tractava d'investir el bisbe de Barcelona per promoure'l a una dignitat superior que exigís l'immediat vist i plau per donar-li la immunitat pràctica, i per tant la llibertat. Aquestes dignitats podien ser l'assignació d'un arquebisbat com el de Tarragona o la d'Inquisidor General d'Espanya, o àdhuc un especial cardenat que assumís les funcions d'intermediari plenipotenciari entre la Santa Seu i la Cort de Viena i de Barcelona. Això, com es va veure després, fou una entelèquia amb grans rics.

Hom observa com van augmentant les expectatives de poder o de glòria del nostre bisbe, però alhora també es pot veure com es mina la moral del bisbe Sala. Ell devia estar desfet veient com la seva personalitat era barroerament manipulada, passant de bisbe “presoner” a ser el màxim entre els cardenals per les funcions que el mateix Papa li volia donar. El bisbe Sala n'era conscient, i veure com s'acumulaven els intents fallits el feien emmalaltir. Era un home que dins la seva desgràcia era objecte de les més terribles ironies, com l'emascarada protagonitzada al final de la seva estada a Avinyó, com exposarem tot seguit.

Àdhuc es pensà en nomenar-lo Inquisidor General d'Espanya

Continuem amb la darrera via pensada per obtenir la llibertat del bisbe Sala: la concessió d'una dignitat superior. Ja a primers de març del 1710 l'ambaixador de Viena a Roma comunicà al nostre presoner que no havia pogut obtenir el Breu de nomenament d'Inquisidor General¹⁶⁷, però que així i tot l'escrivia per felicitar-lo, puix el Papa s'havia alegrat molt de la presentació que se li havia fet de la seva persona i havia aprovat aquest nomenament restant tan sols suspesa l'expedició del Breu fins que tornés a la seva residència episcopal a Barcelona.

¹⁶⁷ *Epistolari* 42. Docs. 103 i 104

Com pot veure's, per aquest procediment mai no s'arribaria a la fi que es buscava, puix mentre els protectors del bisbe Sala pretenien fer-lo Inquisidor per poder donar-li la llibertat, a Roma s'esperava que l'obtingués per conferir-li el càrrec d'Inquisidor General. Amb tot, es continuà demanant amb insistència per part dels ambaixadors aquesta gràcia de la Santa Seu. No ens entretindrem a esbrinar el que deien els testimonis d'aquesta insistència, i direm únicament que el 30 de setembre de 1712¹⁶⁸, un cop obtinguts els passaports pel bisbe de Barcelona, el marquès de Rialp, en nom de l'emperadriu, escrigué al nunci demanant-li que sigui expedit prestament el Breu de nomenament d'Inquisidor. El 22 d'octubre del mateix any¹⁶⁹ enviava el secretari general al nunci de Barcelona l'esmentat Breu, però amb la condició precisa de no posar-lo en mans de l'emperadriu o del bisbe fins que aquest es trobés definitivament a Barcelona. Aquest nomenament no arribà mai a fer-se efectiu, tot i que el 10 de juny de 1713¹⁷⁰ el cardenal Paulucci aprovava en nom del Papa el nomenament i explicava el fet de no haver lliurat el Breu al bisbe Sala, afegint: «Non doverebbbero poi più parlare di tal particolare». Al·ludint sens dubte les dificultats ja creades per la promoció del pare Sala a cardenal, i amb la qual s'obtenia àmpliament tot el que s'intentava amb el Breu d'Inquisidor.

I per què no nomenar-lo arquebisbe de Tarragona?

Però: «Barcelona és més important»

Dins les possibilitats de nomenament a una dignitat superior, es pensà en el trasllat del pare Sala del bisbat de Barcelona al de Tarragona, o sigui, que esdevingués arquebisbe de la famosa seu metropolitana tarragonina. El bisbe Sala, però, també posà traves a aquesta solució al·legant la importància que tenia Barcelona i el desig de no abandonar els feligresos (les seves ovelles) que tant estimava. Ja l'any 1710, al mes d'agost, el Consell Suprem d'Aragó —que a la zona de l'arxiduc actuava de la mateixa manera que el Consell de Castella a la zona de Felip V— publicava la gràcia que Carles III (l'arxiduc) concedia al bisbe de Barcelona presentant-lo candidat per ser arquebisbe de Tarragona.

¹⁶⁸ Doc. 140

¹⁶⁹ Doc. 142

¹⁷⁰ Doc. 313

El bisbe Sala conegué la notícia gràcies a diverses cartes (indirectes) enviades per particulars, per exemple pel seu vicari general de Barcelona. El bisbe Sala li respon en una carta del 14 de gener de 1711¹⁷¹ i li manifesta la sorpresa de no haver rebut aital notificació (directa), cosa que el feia dubtar de la seva veracitat, doncs en cas de ser cert creia un deure seu fer arribar al rei l'expressió del seu reconeixement i gratitud per la nova manifestació del seu amor, indicant-li, però, que de cap manera podia acceptar l'arquebisbat de Tarragona. Diu que si quan el van proposar per bisbe de Barcelona deixava vacant aquest arquebisbat i li haguessin deixat escollir, sense pensar-s'ho gaire hauria optat per Barcelona. Quan a la mort de Carles II va notar els desigs que tenien alguns d'allunyar-lo de la Ciutat Comtal, temia que amb el pretext d'ascendir-lo no li fessin acceptar aquella altra dignitat de més autoritat i de majors conveniències, però que no li permetia servir els interessos del seu rei amb tanta eficàcia com a Barcelona. Si això constituïa ja la norma de la seva conducta abans, «quando ahun la gran Ciudad de Barcelona no havia llegado a la mayor de sus glorias, qual es el ser actualmente escogida por Corte y residencia de nuestros Augustissimos Monarcas (l'arxiduc Carles i la seva esposa); ¿cómo puede caber ahora en mi honor y punto la menor duda sobre apartarme y separarme de Barcelona? [...] igualmente en Tarragona y en Barcelona puedo y devo servir a Dios, pero al Rei? con mucho mayor exceso y notabilissima diferencia más en Barcelona que en Tarragona... Y por ultimo si yo fuese ambicioso de dejar algún nombre, creo que podría conseguirle mejor con el exemplar de Obispo de Barcelona prisionero, que con el de Arzobispo de Tarragona libre». Cal observar el gran apreci i respecte que el bisbe Sala tenia vers la ciutat de Barcelona; estava molt orgullós de ser el bisbe d'aquesta diòcesi. Aquests mateixos conceptes el bisbe Sala repetí al marquès de Rialp en una carta amb data del 6 de maig de 1711¹⁷² en resposta de la comunicació oficial de la gràcia que li havia fet l'Arxiduc. Naturalment no es parlà més de l'arquebisbat.

Primeres passes cap al cardenalat

La via de donar al bisbe Sala una dignitat superior a la que tenia de bisbe de Barcelona, es va anar perfilant en la d'un generós cardenalat dins els àmbits de

¹⁷¹ *Epistolari* 73. Doc. 114

¹⁷² *Epistolari* 79. Doc. 117

Viena, Barcelona i àdhuc Roma, especialment dins les estances de la Secretaria d'Estat del Vaticà, que era el mateix que dir a la casa papal de Climent XI.

El mateix any 1710 ja es pensà formalment en la concessió del porpra cardenalici per al bisbe de Barcelona. El 8 d'abril¹⁷³ d'aquest any Carles III (l'arxiduc) l'havia presentat al Papa per a la promoció de "cardenal de la Corona". El marquès de Priè (ambaixador d'Àustria a Roma), precisament en la carta del 2 d'agost¹⁷⁴ en la qual no acceptava la solució proposada pel pare Sala (d'instar la Santa Seu a què no concedís cap gràcia a la cort de Madrid sense haver obtingut d'ella la promesa de treure'l d'Avinyó), li diu que tot quedaria resolt si el Papa executés la promoció presentada pel rei, cosa molt factible tenint en compte que en la darrera audiència amb Climent XI va trobar el Sant Pare molt ben disposat a concedir aquesta gràcia. El bisbe contestà modestament: «El medio que Vuestra Excelencia (con los grandes deseos de favorecerme y que yo agradezco) se sirve proponerme podia lisongear mi esperanza, pero el propio conocimiento de mi indignidad no me permite hablar en él, ni entrar ni salir»¹⁷⁵.

En una altra carta dirigida al seu vicari general de Barcelona el gener de 1711¹⁷⁶ diu, referint-se a aquesta promoció: «... entro con sumo rubor a tocar este punto, Vuestra Merced sabe y allego por testigo delante de Dios y de los hombres lo que V. Mmd. me ha escrito; y la resignación y desinterés con que yo he respondido assí sobre essa materia como sobre la del Inquisidorato; siendo uno y otro público en Roma por las instancias que se han hecho de parte de essa Corte a aquella Curia, sin haver yo en nada contribuydo ni con el más levíssimo pensamiento».

Indignació de la cort de Felip V. No li perdonaren mai les gestions per ser cardenal

L'intent per part dels Àustries d'aquesta promoció al cardenalat a favor del bisbe de Barcelona, a més del d'alliberar un dels seus fidels servidors, anava sobretot dirigida a tenir un cardenal quasi plenipotenciari i protector dels seus interessos a

¹⁷³ Doc. 117. *Alb VI*, pàg. 117: el cardenal Albareda el fotografia i en fa una impressió en aquesta pàgina.

¹⁷⁴ *Epistolari* 49. Doc. 107

¹⁷⁵ *Epistolari* 53. Doc. 108

¹⁷⁶ *Epistolari* 76. Doc. 113

la cúria romana de talent i prestigi molt grans com era el bisbe de Barcelona. Ho diu ben clarament una carta de l'esmentat ambaixador d'Àustria a Roma: «Tenemos también aquí menester de la persona y saber de V. S. I. para apoyar los intereses del Rey nuestro Señor, no hallándose aquí hasta ahora algun Cardenal de la facción ni tampoco de la presentación de la augustísima Casa (de Austria)».

És fàcil de suposar que aquesta idea fou rebuda amb sorpresa i indignació per les corts de Madrid i de París, i es féu l'impossible posant traves a aquesta promoció. A resultes de les gestions realitzades per les diverses cancelleries Climent XI es trobà davant d'un gran indecisió en aquest afer, ofegat per les pressions d'ambdues parts: «Aquí [Roma] sobre este particular se han desatado todas las furias del Infierno» deia al bisbe Sala un dels seus amics des de Roma. Per resoldre el conflicte el Papa dubtà entre no acceptar ni la proposta de l'arxiduc ni la de Felip V, o millor dit, acceptar una de les dues, reservant-se *in pectore* a dos cardenals. Desitjava, però, trobar l'oportunitat de crear cardenal a Sala, però de moment en va prescindir, doncs de fet Sala encara era presoner. Evidentment hi havia un personatge que era vassall de Felip V, i aquest era Manuel Arias, arquebisbe de Sevilla que fou creat cardenal *in pectore* per Climent XI. D'altra banda, el que combaté al bisbe de Barcelona de manera més indigna i malèvola fou l'auditor de la Rota Josep Molines, encarregat dels afers eclesiàstics de la cort de Felip V a Roma, contra el qual el Papa es veié obligat a procedir fins i tot a excomunicar-lo per l'exageració de la defensa a ultrança que feia de les *regalies* espanyoles. Aquest subjecte visità els principals cardenals residents a Roma, calumniant sense pietat al que anomenava "perjur Sala", presentant-lo com a reu de *lesa majestat* per haver atemptat amb un fals jurament contra la fama de Felip V, afegint que era home de doctrina sospitosa, de mals costums i que no vestia com pertocava a un bisbe regular (benedictí). Aquestes notícies llargament comentades arribaren a oïdes de l'interessat a través del seu agent a Roma, D. Benet Vadella (sotsdiaca) que li escrivia el 29 d'agost del 1711¹⁷⁷. Com és natural, a Roma, que coneixien prou bé al bisbe de Barcelona, no es va fer cap cas d'aquestes baixes acusacions del seu compatrici Monsenyor Molines que no eren prova de res més que de la mala fe d'uns quants que cada dia veien més pròxima la temuda exaltació del bisbe Sala, ara, probablement, nomenat cardenal *in pectore*. Ell mateix començava a creure que seria aviat i es preocupava i consultava què havia de fer en cas de que aquest esdeveniment es produís trobant-se encara

¹⁷⁷ Epistolari 92. Doc. 141

retingut a Avinyó¹⁷⁸. A aquesta circumstància, més que per la pressió directament feta per la Cort de Madrid, va respondre Climent XI amb la seva decisió de crear cardenal al pare Sala reservant-lo, però, *in pectore*. La nova arribà al nou cardenal per diferents vies amb comentaris dignes de ser llegits¹⁷⁹. A Viena no causà massa bona impressió aquesta reserva (*in pectore*), i a la seva ambaixada a Roma es suspengué la il·luminació i tota la festa¹⁸⁰.

Cardenal *in pectore* del 18 de maig de 1712. Vuit mesos terribles

Els cardenals creats *in pectore* el 18 de maig de 1712 foren tres: el nostre bisbe Sala, Manuel Arias Porres i Melcior de Polignac. El segon, com ja hem dit, era arquebisbe de Sevilla (morí el 16 de novembre de 1717). El tercer era auditor de la Rota (morí el 20 de novembre del 1741). Els tres, però, foren declarats públicament cardenal vuit mesos després, o sigui el 30 de gener de 1713¹⁸¹. Aquest període foren vuit mesos de gran tensió al voltant del nou cardenal *in pectore* Sala; efectivament si bé és cert que tot seguit rebé la llibertat, però també va caure en el rebuig de les corts del Rei Sol (Lluís XIV) i de Felip V. Aquest últim rei ho era d'una gran zona de la part occidental d'Espanya: l'arxiduc ja havia establert la capital a Barcelona.

Endinsem-nos, doncs, en els esdeveniments d'aquests vuit mesos penosos per Benet Sala. La decisió del papa Climent XI de reservar la promoció dels tres nous candidats a ser creats cardenals, possiblement es degué al fet de què el nostre cardenal (*in pectore*) es trobava en una condició, segons uns, "indigna" d'ésser cardenal en no tenir llibertat; per acabar amb aquesta anomalia Felip V estava obligat a donar-li tot seguit el passaport, i amb ell la llibertat *de facto*. Però foren molt dures les gestions entre les dues parts. Així, per exemple, el 10 d'octubre de l'any 1712 el secretari de Felip V escrivia a l'impresable sacerdot barceloní Monsenyor Josep Molines de part del rei que ja podia comunicar al Papa que no hi havia cap inconvenient perquè els bisbes de Barcelona i Segòvia fossin alliberats. La comunicació al Vaticà per part de Molines es féu probablement el 18 de novembre¹⁸². L'auditor de la Rota al Vaticà

¹⁷⁸ *Epistolari* 85. Doc. 145

¹⁷⁹ *Epistolari* 151... Doc. 138

¹⁸⁰ *Epistolari* 153. Doc. 146

¹⁸¹ P. RITZLER i P. PIRMINUM: *Hierachia Catholica medii et recentioris aevi*. Pàdua, 1952. Vol. V, pàg. 29

¹⁸² Docs. 141 i 145

envià una lletra al cardenal Corradini trametent-li l'encàrrec de fer arribar al Papa la comunicació del rei (Felip V). Nosaltres sabem, pel que es pot deduir de les fonts, que fins al darrer moment Madrid es resistí a fer aquesta concessió. Encara el 3 de setembre d'aquest mateix any¹⁸³ el marquès de Rialp escrivia des de Barcelona al P. Sala: «Los enemigos instaron por sus prisioneros restituyéndonos los que llaman de Estado, y dadas las listas para la ejecución convenian en el cange o trueque de todos, a la sola exclusión de V. S. I. (el bisbe Sala); siendo assí que otorgaban el pasaporte al Obispo de Segovia... Se ha alzado mano en esta dependencia por no haver querido la Emperatriz nuestra Señora no se prosiga en ella menos que sea incluydo en ella V. S. I.». És fàcil endevinar que el motiu d'aquesta darrera resistència, altrament inexplicable diplomàticament, derivava del desig d'impedir la publicació de la nominació oficial del cardenat a favor del bisbe de Barcelona. La conducta de l'emperadriu obligà a cedir a la cort de París, que en la darrera llista de presoners als que se'ls donava la llibertat s'incloués el nom del pare Sala.

El passaport tan esperat. La llibertat

Tot just rebuda oficiosament aquesta notícia, Climent XI féu escriure el seu vice-legat¹⁸⁴ per tal que és donés immediatament la llibertat als dos bisbes (el de Segòvia i el de Barcelona), després que ells haguessin signat una petició al mateix representant del Papa, per tal de salvar, almenys externament, la jurisdicció eclesiàstica. El vice-legat papal respongué el 14 de desembre del 1712¹⁸⁵ notificant que ell ja havia acomplert tot allò que se li havia encomanat, que als bisbes se'ls havia donat la llibertat. és a dir, per part d'Avinyó ja ni el bisbe de Barcelona ni el de Segòvia es consideraven presoners, però no es podia assegurar que un cop fora d'Avinyó fossin de nou empresonats per les autoritats franceses. Calia, doncs, tot seguit, donar-los un passaport des de París. El passaport, però, pel bisbe de Segòvia no era tan necessari, car passaria del territori francès a l'espanyol sota domini de Felip V; en canvi el del bisbe de Barcelona havia de passar almenys una frontera enemiga, tant si anava a Barcelona com si anava a Milà o a Roma. Pel bisbe de Barcelona era totalment necessari tenir el passaport en tota regla.

¹⁸³ *Epistolari* 177. Doc. 138

¹⁸⁴ Doc. 146

¹⁸⁵ Doc. 147

El Papa, doncs, va fer sol·licitar al nunci de París aquests passaports, i tot i que aquests tardaren massa en arribar, el pobre cardenal *in pectore* Sala, que ja portava vuit anys presoner i havia vist molts intents frustrats per a la seva alliberació, va témer una nova jugada dels seus adversaris per continuar retenint-lo indefinidament. El passaport era signat a Versalles el 4 de gener del 1713¹⁸⁶. Però possiblement era caducat, com veurem tot seguit

Semblaria que un cop rebut aquest passaport, el nostre bisbe Sala s'hauria hagut de posar en camí cap a Barcelona; però no fou així, perquè ni ell ni el bisbe de Segòvia es mogueren d'Avinyó. Aquest últim es va quedar a causa d'un lamentable error del nunci de París que li va expedir el passaport per Barcelona¹⁸⁷, i el cardenal *in pectore* Sala per diversos motius segons es desprèn de les seves mateixes cartes. El cardenal Sala sentia uns immensos desigs de tornar a Barcelona: «... después de conseguida mi libertad (sic) los primeros y más inmediatos passos deverían solamente encaminarse y dirigirse a la residencia personal de mi Iglesia (Barcelona) por lo cual ha ocho años que he suspirado y suspiro...». Però, en primer lloc, hi havia la dificultat d'emprendre el viatge al fort de l'hivern, trobant-se el cardenal *in pectore* Sala en un pèssim estat de salut; al motiu de la poca salut cal afegir que esperava “noves” de Roma, de Viena i de Barcelona. De tot arreu se li comunicava que la seva definitiva promoció al cardenalat era cosa de pocs dies, i per altra banda el preocupava no haver rebut resposta a les cartes que havia enviat ja feia temps a les corts de Viena i Barcelona (dominada aquesta per l'arxiduc Carles). En aquestes cartes el pare Sala demanava instruccions sobre com havia d'actuar. És possible que el nostre cardenal *in pectore* Sala actués amb alguna mica d'ingenuïtat, car era evident que la demora de la contesta a les seves cartes es devia a què aquestes eren interceptades i s'acumulaven com a proves per acusar-lo posteriorment tal i com veurem en el proper capítol.

Al final fou proclamat cardenal el 30 de gener de 1713

Hom observa que el cardenal *in pectore* Sala tenia por de com seria rebut el seu nomenament, el qual tothom donava per fet en el mes de gener del 1713. La por provenia de trobar-se de sobte rodejat de “testes coronades i de sobirans tan

¹⁸⁶ Doc. 150

¹⁸⁷ Doc. 157

amigues com enemics”. Esperava que el temps ho arreglés tot, però s’enganyava; el temps ho va complicar més encara.

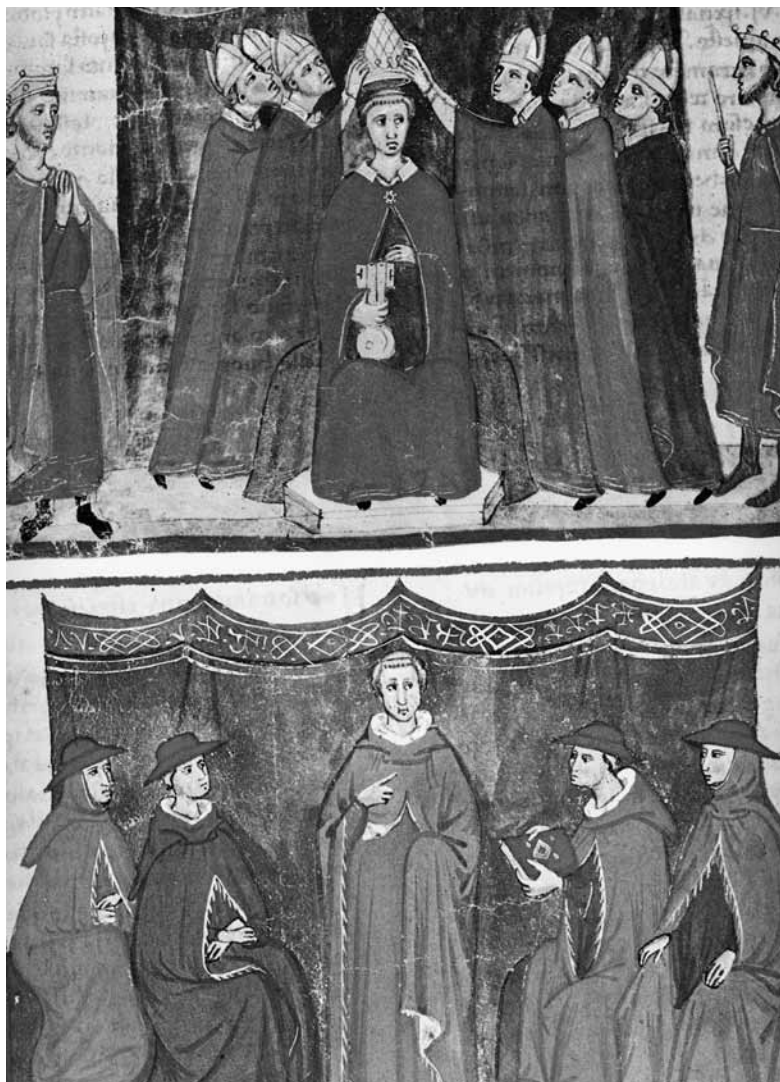
L'estat d'ànim del pare Sala en aquest mes de gener de 1713 es veu reflectit en una carta seva que envia al marquès de Priè cinc dies abans de ser proclamat definitivament cardenal. És signada el 25 de gener del 1713¹⁸⁸ i en ella hi ha aquest paràgraf molt significatiu: «Me parece será lo más prudente dejar pasar lo más riguroso del invierno con que se restablezca algo mi fatigada salud, antes de entrar yo en viaje, y en el *interin* podré recibir alguna luz o aviso que me aclare y guie entre tanta oscuridad como padezco particularmente sobre los cumplimientos que el estilo y costumbre con todas las testas coronadas y soberanas assí amigas como enemigas».

Per fi en el consistori celebrat el 30 de gener del 1713 el Papa Climent XI nomenà al bisbe de Barcelona Benet de Sala Cardenal de la Santa Església Romana, amb “l’ancianitat” que li corresponia des del consistori anterior (18 de maig del 1712) en què se l’havia reservat *in pectore*. L’ambaixador de Viena a Roma, que fou el primer de comunicar-li la nova, a la vigília de la seva promoció, encara li deia: «Se dilató el Consistorio por varias contradicciones de los enemigos, quienes hicieron los últimos esfuerzos para impedir que V. S. I. fuera declarado cardenal»¹⁸⁹. I en felicitar-lo per la promoció obtinguda afegia: «Finalmente, a pesar de todas las conspiraciones de los enemigos y del tiempo presente que verdaderamente contribuye poco a nuestro favor, ha tenido cumplido efecto la nómina»¹⁹⁰.

¹⁸⁸ *Epistolari* 217. Doc. 154

¹⁸⁹ *Epistolari* 220. Doc. 155

¹⁹⁰ *Epistolari* 212. Alb VI, pàg. 123

La coronació de Climent V (1305-14) inaugura la “Captivitat babilònica” dels papes al Migdia de França. Climent va ser dominat per Felip IV i, el 1309, va establir la cort pontifícia a Avinyó. L'elecció de Joan XXII (1316-1334). Durant el seu regnat la cort pontifícia i la seva administració, a Avinyó, es van enfortir i també van ser molt criticades per la seva extravagància i la seva corrupció. Dos miniatures de la Cronaca Villani.

LA MASCARADA D'AVINYÓ

La burla contra el nou cardenal Sala

Després de la proclamació definitiva del cardenalat a favor del bisbe de Barcelona Benet Sala, es va produir a Avinyó un fet molt lamentable i penós. Es féu una mascarada per burlar-se del nou cardenal. Per un sector de la ciutat papal fou un comiat despietat i cruel a un home que tothom veia com patia, però del que alguns interpretaven que era ambiciós. Un gran i groller sarcasme com veureu tot seguit. En aquests fets hom observa que la figura del nou cardenal era molt discutida, i no sols per les corts de França i Madrid, sinó també per un grup de persones grolleres d'Avinyó, que de vegades —com en aquest cas— demostren no tenir entranyes.

El relat el trobem en el fons *Albani* de l'Arxiu Secret del Vaticà, al volum 40 i a partir del foli 97¹⁹¹.

Preparatius de la mascarada

Era el capvespre del 7 de febrer del 1713 quan arribà a Avinyó el correu en el qual es portava la notícia oficial de què el bisbe Sala (que era retingut com a quasi “presoner”) havia estat nomenat definitivament cardenal. Abans ho fou *in pectore*. Hi ha un document que ens relata que dues persones que freqüentaven reunions amb el bisbe Sala el van felicitar i després d'aquestes notícies anaren a veure al nou cardenal més assíduament. Eren la comtessa d'Urbano i la comtessa de Crillon Berton. La primera i el seu marit van voler disposar els preparatius a fi i efecte de fer moltes recepcions i festes —deien— per donar l'enhorabona al nou cardenal. Les

¹⁹¹ Doc. 233

audiències cardenalícies tenien lloc en els salons del palau d'Urbano que estaven engalanats amb retrats del cardenal vestit de vermell (o de porpra cardenalícia). Tanmateix el nou cardenal no feia anunciar aquestes festes i audiències. Eren quasi espontànies.¹⁹²

Un noble resident a Avinyó, el Sr. Irago, tenia una casa llogada veïna a la del Sr. Marige on es va celebrar un ball al que van assistir joves cavallers amics d'ell. El ball es féu el divendres 10 de febrer de 1713, on també va ser convidat el vice-legat del Papa Monsenyor Salviati, però aquest no ho va acceptar, car era divendres, però hi van anar alguns cavallers suïssos de la seva quadra (regiment). Es féu també un gran sopar.

En què va consistir la mascarada?

Durant la festa, segons tothom digué, van comparèixer quatre emmascarats. Un anava amb una faldilla de dona color rosa amb una espècie de franges blanques i roses a sobre, molt semblants a les que fan servir les dames quan van al llit. Al cap duïa un barret ros de vellut que li queia sobre el clatell i les orelles, de manera molt semblant a com ho portava el neocardenal o alguns petits clergues del cor de la catedral metropolitana d'Avinyó i d'alguns col·legis. Les altres dues persones mascarades que estaven al costat del suposat cardenal semblaven les dues comtesses d'Urbano i de Crillon Berton. Les dues li donaven les mans.

Explica després on es van vestir aquestes persones mascarades. Eren joves de vint-i-un anys. Precisament quan preparaven la mascarada n'hi hagué un que va advertir al vice-legat papal (Monsenyor Salvaté), però aquest no va fer res¹⁹³.

¹⁹² Doc. 233: «La sera del 7 di Febrero 1713, arrivarono in Avignone li corrieri con la notizia della promozione del Signor Cardinale Sala Vescovo di Barcellona; e come nel temine della detenzione di S. E. in detta citta, la Signora Contessa di Urbano in primo luogo e la Contessa di Crillon Berton in secondo, havevano frequentato la casa di S. E.; in questa occasione l'hanno frequentato maggiormente. E la prima col suo marito ha dato varie providenze nella medesima casa; e tra le fineze fatte a S. E., li fece comparire nella Camera delle udienze il di lui ritratto con l'abito rosso cardinalizio. Queste visite sono praticate in Avignone; ne quelle ricevute di S. E. hanno havuto giamai ne pure una minima nota».

¹⁹³ Doc. 233: «Il Signor de Irago ha una casa in affitto vicino alla propria del Signor di Maligiaie ove ha tenuto il ballo, la spesa del quale si partiva tra alcuni cavalieri giovani suoi amici. Il Signor cavaliere di Costebelle lo tenne la sera del venerdì, 10 Febrero detto, e il Signor di Rosset da Vorrea, uno di quelli, fù invitato a convitare Mons. Vice-Legato Salviati, il quale non accettò l'invito per essere giorno di venerdì, ma la sera concesse al cavaliere alcuni svizzeri della sua guarda, acciò che con opera di questi fusse regolato il concorso delle persone, oltre le dame e cavalieri invitati che fecero una gran cena.

Estant, doncs, en el ball les esmentades màscares, una, la que semblava vestida de cardenal, feia la mateixa veu i gestos que l'autèntic neocardenal Sala, i començà a dir a les suposades contesses d'Urbano i Berton: “Je, je vous le dit, contesses, que je serois cardinal. Je! Je!”, i digueren altres coses i feren servir gestos impropis que feren riure a tots els assistents al ball¹⁹⁴.

Tot Avinyó se'n reia del nou cardenal

El mateix dissabte ja començà a difondre's per tota la ciutat d'Avinyó aquesta mascarada i ho va arribar a saber el cardenal Zondodari. Aquest va estar dos dies sense fer cap manifestació, però el cardenal Sala i altres personatges del govern de la ciutat van manifestar el seu malestar; i el diumenge, havent-ho comentat ja la senyora de Vilafranca a la plaça principal de la ciutat, el cardenal Zondodari es veié obligat a convocar el confessor i primer familiar del neocardenal, Mn. Cristòfol Cavarol, el qual acusà a Zondodari de no fer cas del desacat. El cardenal Zondodari es veia obligat a enfrontar-se amb diversos testimonis i veié que no es tractava d'una cosa menor. En aquestes el vice-legat s'oposà al cardenal Zondodari perquè ho considerava un afer de poca importància. Aquest cardenal es va veure obligat a cridar a declarar a moltes persones, de les quals una part afirmava que desconeixia els fets, i una altra considerava que era una futilesa. Altres, però, deien que era un ultratge greu al mateix col·legi cardenalici¹⁹⁵.

» Nel calore de la festa, secondo la pubblica voce, conparvero quatro maschere. Una era vestita con una sottana da donna rossa, con una specie di guittone largo a righe bianche e rosse che le dame tengono nel letto, sopra del quale haveva la berretta rossa parimente di panno, fatta alla moda di quelle delli preti di Francia che in Avignone portano i piccoli chierici del coro della Metropolitana e Collegiate. Le altre due erano vestite da dame che fingevano le dette due contesse et erano a li lati del suposto Cardinale che loro dava le mani. Si vestirono le dette maschere nella casa del Signor di Marigiaie. La prima si presentava dal figlio dello stesso, la seconda della prima delle dette contesse, dal Signor di Gaumon, la terza dal Signor dir Rochefort a la quarta dal Signor Abbate Village, Signori tutti maggiori dell'età di ventun anno. Nel tempo che questi si vestivano, da una persona un screto ne fù avvertito Mons. Vice. Legato, ma questi non hebbe l'avertezza di prender prone risoluzione per impedirla».

¹⁹⁴ Doc. 233: «Stando dunque le dette maschere nella sala del ballo, la prima contrafaceva la voce et i gesti del Signor Cardinale Sala e cominciò a dire alle supposte Contesse: “Je, je vous le dit, Contesses, que je serois Cardinal; je, je,”. Altre cose per lo spazio considerabile in cui si fosse questa scena si dissero, e altri gesti si fecero delli inconsiderati giovani per deridere e denotare li loro reppresantali».

¹⁹⁵ Doc. 233: «Il sabato, II, si cominciò a spargere per la città la nuova, e la domenica seguente si seppe dal Signor Cardinaie Zondodari, dal quale non si fece dimostrazione alcuna in tutto que giorno ne nel seguente. E come dalla parte del governo ne da quella del Signor Cardinale Sala si faceva alcun movimento; praticando pubblicamente li quatro cavalleri secondo il loro solito per la città, ove la domenica nelle adunanze più grandi, come in quella della Signora di Villafranca, e nelle medesime piazze si era divulgata questa nuova; Il Signor

S'havia aixecat, doncs, un gran foc; així ho manifestà el bisbe de Cavaillon el matí del dijous 16 de febrer del 1713 davant del cardenal Zondodari. L'esmentat bisbe exigia que s'acabés d'una vegada amb una resposta o sentència del mateix cardenal. Afirmava el mateix bisbe que per tot la ciutat d'Avinyó hi havia un ambient molt tens, car hi havia famílies que havien estat ofeses, falsament acusades, i que en feien, en part, responsable al mateix cardenal Zondodari. El bisbe Cavaillon afirmava que en tot l'afer cal dir que els mascarats van actuar amb molta lleugeresa, però que mai amb premeditada malícia¹⁹⁶.

Cardinale Zondodari chiamò a sé D. Cristofano Cavarol, primo familiare e confessore del Signor Cardinale Sala al quale disse di far cosapevole S. E. , perchè ignorava il caso. La mattina del 14, assai per tempo il Signor Cardinale Zondodari si vide comparire il Signor Brantes il quale raccontò il caso all' E. S. e senza spiegare alcuna commissione lo richiese infine del suo parere, forse per insinuarlo a Mons. Vice-Legato e disse che se la cosa non fosse stata giudicata per una bagatella, S . S. Illma. sarebbe venuto all'esilio delli mascherati dalla città d' Avignone. Il Signor Cardinale rispose di non essere informato, benché la cosa fosse pubblica, e secondo tal voce non supponeva essere una bagatella; per lo quale disse non era in stato di fare insinuazione alcuna ma di stare a vedere ciò che si sarebbe operato.

«Sparse Mons. Vice-Legato la voce che il Signor Cardinale Zondodari trattava la cosa per una bagatella; ma havendo per altra parte ancora saputo che S. E. non l'haveva per tale, dette ordine al Signore Dautan, Capitano delli Cavalli Ieggeri d'intimare subito alli mascherati per il giorno sequente l'esilio della città, come fù eseguito. Il Signor di Caumon andò a Carpentras e gli altre trè a Villa Nuova; e nel passare con la solita gran barca il Rodano il Signor di Meligeae medesimo e gli altri spiegarono il caso suddetto al P. Potiers sacerdote delli Domenicani. Mons. Vice-legato non poteva ignorarlo sin dal principio, mentre vi furono presenti due suoi familiari : il Signor Orazio Miniati suo Maestro di Casa e Massoni suo cameriere. Sua S. Illma, mostrò di venire di malavoglia a questa risoluzione; et alli suoi amici che spargono le voci per ia città disse esserne la causa il contegno del Signor Cardinale Zondodari.

«Il Signor Dautan la mattina del mercoledì 15 detto, per parte di Mons. Vice-Legato dette al Cardinale «Zondodari la notizia dell' essilio, e poi come da se passò a discorrere del caso. Disse che il Signor di Caumon non era della partita, che l'abito non era da Cardinale e non sapeva quali fossero state le parole delle maschere, ma se alcune d'esse havessero offeso la persona del Cardinale Sala e la sua porpora, che se l'Eminentissimo Zondodari havesse motivato qualche mezzo termine o qualsisia castigo, da Mons. Vice-Legato si sarebbe prontamente abbracciato per dar fine all' affare. Rispose Sua Eminenza al Signor Dautan pregandolo a ringraziare Mons. Vice-Legato della notizia, et a lui disse che non mancavano a Mons. Ministri di toga e di spada che poteva ben informarsi e consigliarlo; ma che nel caso fosse stata offesa la Porpora, Sua E. ne havrebbe provato un gran dispiacere, perchè in tali cose sono le riparazioni anche più grandi, sempre inferiori al delitto. Disse però che di 68 parti non havendo egli che una, non potrebbe arbitrare solo come havrebbe desiderato a favore delle famiglie di quei Signori per rispettare come doveva maggiormente il Sacro Collegio. Passò di poi il Signor Dautan a far lo stesso ufficio col Signor Cardinale Sala che solamente due hore prima aveva saputo il caso e la Sua Eminenza si contenne quasi come il Signor Cardinale Zondodari, aggiungendo che lui perdonava la offesa e l'offeriva alli piedi del Santo Crocefisso. La sera il Signor Dautan tornò di commissione dall'Eminentissimo Sala, dal Signor Cardinale Zondodari dicendo che lo pregava di trovare modo di subire questo affare, e S. E. rispose che essendo tanto publico gli pareva cosa troppo difficile, ma che vi havebbe pensato».

¹⁹⁶ Doc. 233: «Mons. Vescovo di Cavalione la mattina del giovedì 16 detto, disse al Signor Cardinale Zondodari quasi lo stesso che il Signor Dautan, et aggiunse che tutto il Sacro Collegio si sarebbe dato per ben servito di ciò che il Signor Cardinale havrebbe risoluto»

Foren convocats pel cardenal Zondodari els emmascarats i els seus representants: el senyor Coumon, el senyor de Velleron, el senyor de Maligiane, el senyor de Iavon i el senyor Guion. Van exposar que el cas de la mascarada cada cop tenia més ressò a la ciutat d'Avinyó, i per aquesta raó estaven allà presents, per suplicar la protecció del mateix cardenal Zondodari, afirmant a l'ensem que mai havien ultratjat la devoció i el respecte que es devia a la sacra porpra i a les persones, i assenyalaren al cardenal Zondodari que no havien ofès l'hàbit cardenalici, car aquells vestits (de la mascarada) no representaven el porpra del cardenal Sala.

Gran rebombori. Àdhuc la Inquisició volia intervenir

La qüestió arribà a oïdes de l'inquisidor d'Avinyó que va estar a punt d'iniciar un procés, però les opinions dels membres de la inquisició eren contradictòries, destacant el parer del monsenyor vice-legat papal que s'oposava a que s'introduís la causa.

Pel que fa al pare Sala, aquest manifestà al cardenal Zondodari que estava molt dolgut, doncs fou quasi l'últim en assabentar-se dels fets de la mascarada. No ho va saber fins el dia 15, quan tota la ciutat sabia què havia passat. Malgrat tot el seu parer era que no s'havien burlat de la seva porpra ni volia dir res el fet de què es parlés malament en francès tal com ell ho feia, tot i que ell volia que s'aclarissin els fets, doncs eren molt greus i atemptaven contra el bon nom de la seva persona, que se sentia molt perjudicada, especialment perquè si bé ell callava, no ho feien pas molts altres. El cardenal Zondodari el va escoltar amb molta atenció i quedà admirat de què el cardenal Sala perdonés les possibles ofenses personals, però estava d'acord amb ell en què calia reparar el seu bon nom i, li diu: «Empativa cordialissament la sua tristezza e che quanto a lui (il card. Zondodari) fusse possibile haverebbe fatto tutto ciò che avesse potuto consolare S. E. (card. Sala) e convenire alla sua fama et al suo decoro».

Excuses de mal pagador

El vice-legat papal declarà davant del cardenal Zondodari, i afirmà que fou convidat al sopar de la mascarada, però que ell va refusar la invitació. També digué que lamentava el que havia passat i que ell mateix havia donat ordres al fiscal perquè obrís un expedient de procés informatiu amb resultat, però, favorable a la innocència

dels emmascarats. També indicà que una cosa era el que els emmascarats diguessin al ball, i una altra de molt diferent el que diguessin abans del ball i en el moment en què es van vestir.

El cardenal Zondodari respongué al vice-legat papal amb referència a la relació del fiscal, per la seva poca responsabilitat en alguns temes delicats, i, per últim, li va dir que faria bé reconduint-ho tot cap a un procés en regla¹⁹⁷. Posteriorment hi ha les declaracions d'un testimoni anomenat Bertozzi i del fiscal de la legació davant del cardenal Zondodari. Aquest els va rebre molt fredament, car quan Bertozzi li va preguntar com havia passat la nit ell va respondre que no volia parlar amb ell, sinó amb els dos, però, separadament. El cardenal demanà al fiscal en quin punt estava el procés. I li digué que hi havia dotze testimonis *de visu*, o sigui, els qui havien presenciat la mascarada i que explicaren amb detall els vestits que portaven els emmascarats, especialment el d'aquell que havia estat interpretat com un cardenal amb vestits propis. També havien estat interrogats sobre el que els emmascarats havien dit. Tot semblava ser molt confús, però la qüestió era que no s'havien dit ni fet coses que fessin referència directa al senyor cardenal Sala, i que àdhuc en un moment de la representació en dirigir-se al que estava al centre de la representació li preguntaren si ell era cardenal i contestà que era un simple clergue de cor, un *Infante di coro*. Va dir també que ell (el fiscal) estava satisfet del que el vice-legat féu, així com del procés. En definitiva, que tots els rumors que corrien per la ciutat no eren veritat. Però possiblement es volia tirar terra a sobre, i la defensa del vice-legat no era altra cosa que excuses de mal pagador.

En realitat no fou més que una tempesta en un got d'aigua

El cardenal Zondodari, després d'escoltar al Sr. Bertozzi, primerament li va dir que ell (el cardenal) havia passat bé la nit —responent-li la primera pregunta, a la que

¹⁹⁷ Doc. 233: «Il Signor Cardinale che volentieri haverebbe atteso la relazione del fiscale, e che era di tal peso l'estima e la confidenza che di lui haveva, che si sarebbe astenuto di ricognoscere il processo. Disaprovò S. E. che Mons. in questa parte avesse mancato anche alla confidenza che egli deve, sin dal tempo che è stato seco nel Seminario Tolomei a Siena, è per la buona corrispondenza che passa tra le due famiglie, mentre da parte sua non haveva havuto altro avviso che la notizia dello sfratto dato a quei Signori; e che non si era spiegato altrimenti alli due suoi soggetti, perchè il Signor Dautan sapeva essere stato amico del Signor di Coumon et il Signor di Brantes del Signor di Marigiaie. Aggiunse in fine S. E. che il governo della città era a lui fidato della Santità di nostro Signore, che lui faceva bene a giustificare il fatto o per via di processo o per via di deposizione da porsi a parte, e che secondo il risultato, S. E. havrebbe significato a lui il suo parere».

abans no havia fet ni cas— i que amb gran satisfacció hauria dinat amb el vice-legat per exposar-li els termes de la seva conversa amb el testimoni i el fiscal. Després anà a veure el cardenal Sala i es congratulà que aquest hagués perdonat generosament les possibles ofenses i que agraciés les diligències fetes pel cardenal Zondodari i el vice-legat. Finalment tots ho deixaren a mans del vice-legat, i aquest últim revocà el fet i posà fi a l'afer¹⁹⁸. Fou, certament, una tempesta en un got d'aigua, però que òbviament causà maldecaps al bon cardenal Sala.

La mascarada d'Avinyó no era més que un primer pas cap al camí del calvari que el cardenal havia de passar. Paradoxalment semblava que amb el cardenalat li donarien glòria i molt poder, doncs seria considerat cardenal o portaveu de la corona imperial, però tot seguit veié que les altres corones (la francesa i, més encara, l'espanyola de Felip V) es manifestaren com a “testas coronades enemigues” com diria el mateix cardenal Sala.

¹⁹⁸ Doc. 233: «Il Signor Bertozzi Maestro di Camera di Monsignore et il Signor Ilari Fiscale della Legazione la mattina del 19 da parte di S. S. Illma. Furono dal Signor Cardinale Zondodari, e il primo lo richiese di come haveva passato la notte; e S. E. Lo pregò di trattenersi sin che egli havebbe separatamente parlato con il secondo. Questo fece a lui relazione del processo dal quale per 12 testimonii *de visu* apparisce l'abito delle maschere nella forma descritta fuorchè la sottana della prima per essere stato di fondo rosso a fori neri. Che tutte entrarono in confuso, e che non si dissero ne ni facessero cose indicati il Signor Cardinale Sala, anzi che la detta prima maschera a uno delli astanti che disse essere un Cardinale, rispondesse no essere tale ma un chierico di coro che qui dicono un Infante di coro. Rappresento ancora il Signor Fiscale a S. E. Che Mons. Vice-Legato. Era sodisfatto non meno delle sue diligenze che del risultato del detto processo. Il signor Cardinale commesse al Signor Fiscale di ringraziare Mons. Vice-Legato e di mostrarle il piacere havuto che non fosse vero quel tanto si era sparso nella città. Disse di poi al Signor Bertozzi che egli haveva passato bene la notte e che con soddisfazione sarebbe andato a desinare da Mons. Vice-Legato. Così fece S. E. Nel mezzo giorno in cui confermò lo stesso a Mons. Vice-Legato e dopo il pranzo andò a visitare il Signor Cardinale Sala per congratularsi seco di quanto a lui spettava, non essendo parso bene a S. E. L'attendere Sua Eminenza nel Palazzo Apostolico, come havrebbe desiderato Monsignore sudetto; il quale però senza perdimento di tempo fu a trovare l'E.E. Loro per richiedere i loro comandi o il loro consiglio. Il Signor Cardinali Zondodari rimesse la parola al Signor Cardinali Sala e questo li riportò all'E. S. Gradi all'ora il signor Cardinale Zondodari a Mons. Vice-Legato le sue attenzioni, collaudò la cristiana generosità del Signor Cardinale Sala nel rimettere le pretese offese et havendo di nuovo inteso da Mons. Essere egli sodisfatto delle sue diligenze e del suo processo per accertarsi della innocenza delli mascherati; rispose S. E. Che non vi era più luogo di parlare di pena o grazia delli medesimi onde per la sua parte stimava che Mons. Vice-Legato havebbe le mani liberi per usare della sua solita galanteria. Mons. Vice-Legato dunque revocò lo fatto e diede fine all'affare».

Clement XI donà el seu suport a les pretensions de “Jacob III”, l’Estuard catòlic, a la corona anglesa, contra els Hanover, que eren protestants. Després de la seva derrota el 1715, Jacob Estuard va tenir la seva “cort” principalment a Roma, fins a la seva mort, que va tenir lloc el 1766. Aquesta pintura del seu contemporani Antonio Gioninia ens el mostra en el moment de ser rebut per un cardenal.

LES FELICITACIONS

Òbviament la reacció del nomenament del cardenal Sala tingué una cara feliç si tenim en compte les moltes felicitacions que arribaren a Avinyó, curiosament quan l'afer —que hem explicat— de la mascarada estava en el seu punt àlgid.

Personatges que felicitaren el nou cardenal Sala

Entre aquestes felicitacions podem trobar les dels següents personatges. Molts d'ells eren cardenals. El llistat de les felicitacions es troba en ordre cronològic.

Felicitacions del gener de 1713

Francesc Acquaviva d'Aragó, nadiu de Nàpols. Fou primer nunci a Madrid, fins el 8 de juny del 1707, i també fou nomenat cardenal per Climent XI el 17 de maig del 1706. Morí el 9 de gener del 1725¹⁹⁹.

Joan Baptista Tolomei. Era de Pisa, jesuïta. Fou fet cardenal per Climent XI el 18 de maig de 1712. Morí el 19 de gener de 1726²⁰⁰.

Joan Baptista Bussi. Nasqué a Viterbo. Fou nunci a Colònia i Climent XI el féu cardenal el 18 de maig del 1712. Morí el 23 de desembre de 1726²⁰¹.

¹⁹⁹ Doc. 159: *Hierarchia* V, 24

²⁰⁰ Doc. 160: *Hierarchia* V, 28

²⁰¹ Doc. 161: *Hierarchia* V, 28

Llorenç Altieri. Nasqué a Roma. Fou fet cardenal el 13 de novembre de 1690. Morí el 3 d'agost del 1741²⁰².

Josep Vallemanni. Nascut a Fabiano. Fou fet cardenal l'1 d'agost del 1707. Morí el 15 de desembre de 1725²⁰³.

Joan Spínola. Nascut a Gènova. Fou governador de Roma i fet cardenal per Innocenci XII el 21 de maig de 1696. Morí el 19 de març de 1719²⁰⁴.

Carles Bichi. Nascut a Siena. Fou fet cardenal el 16 de febrer de 1690. Moria el 7 de novembre de 1718²⁰⁵.

Gaspar Carpegna. Nascut a Carpegna. Fou arquebisbe de Nicea, vicari de Roma (Urbs), i fou fet cardenal el 22 de desembre de 1670. Morí el 6 d'abril de 1714²⁰⁶.

Aníbal Albani. Nasqué a Orvieto, nebot de Climent XI i fou fet cardenal el 22 de juliol de 1709. Morí el 21 d'octubre de 1751²⁰⁷.

Joan Renat Imperiale. Nasqué a Gènova, i fou fet cardenal el 13 de febrer de 1690. Morí el 15 de gener de 1737²⁰⁸.

Ferran Abdua. Nasqué a Adda, i fou bisbe de Milà. Creat cardenal el 13 de febrer de 1690. Morí el 27 de gener de 1719²⁰⁹.

Fabricio Spanda. Nasqué a Roma. Fou fet cardenal el 27 de maig de 1675. Morí el 15 de juny de 1717²¹⁰.

Carles Agustí Fabroni de Pistoia. Fou fet cardenal el 17 de maig de 1706. Morí el 19 de setembre de 1727²¹¹.

²⁰² Doc. 162: *Hierarchia* V, 17

²⁰³ Doc. 163: *Hierarchia* V, 26

²⁰⁴ Doc. 164: *Hierarchia* V, 20

²⁰⁵ Doc. 165: *Hierarchia* V, 17

²⁰⁶ Doc. 166: *Hierarchia* V, 7

²⁰⁷ Doc. 167: *Hierarchia* V, 27

²⁰⁸ Doc. 168: *Hierarchia* V, 17

²⁰⁹ Doc. 169: *Hierarchia* V, 16

²¹⁰ Doc. 170: *Hierarchia* V, 9

²¹¹ Doc. 171: *Hierarchia* V, 26

Nicolau Grimaldi de Gènova. Fou fet cardenal el 17 de maig de 1706, morí el 25 d'octubre de 1717²¹².

Nicolau Acciaiolí de Florència. Fou fet cardenal el 29 de novembre de 1669. Morí el 23 de febrer de 1719²¹³.

Curtons Origo (d'Urighis) de Roma. Fou fet cardenal el 18 de maig de 1712. Morí el 18 de març de 1737²¹⁴.

Francesc Martelli de Florència. Fou patriarca de Jerusalem, i fou fet cardenal el 17 de maig de 1706. Morí el setembre de 1717²¹⁵.

Joan Domènec Paracciani de Roma. Fet cardenal el 17 de maig de 1706. Morí el 9 de maig de 1721²¹⁶.

Josep Sacripante. Era cardenal de Sant Llorenç in Lucina. Fou fet cardenal el 12 de desembre de 1695. Morí el 4 de gener de 1727²¹⁷.

Francesc Barberini. De Roma. Creat cardenal el 13 de novembre de 1690. Morí el 17 d'agost de 1738²¹⁸.

Fabio Olivieri. Era cardenal protector dels monjos de Sant Silvestre. Fou fet cardenal el 30 de gener de 1713. Morí el 9 de febrer de 1738²¹⁹.

Pere Marcel Corradini. Titular de Sant Joan *ante portam latinam*. Fou fet cardenal el 26 de setembre de 1712. Morí el 8 de gener de 1743²²⁰.

Fantinus Panciati de Florència. Fou fet cardenal el 13 de febrer de 1690. Morí el 21 d'abril de 1718²²¹.

²¹² Doc. 172: *Hierarchia* V, 25

²¹³ Doc. 173: *Hierarchia* V, 5

²¹⁴ Doc. 174: *Hierarchia* V, 28

²¹⁵ Doc. 175: *Hierarchia* V, 24

²¹⁶ Doc. 176: *Hierarchia* V, 25

²¹⁷ Doc. 179: *Hierarchia* V, 19

²¹⁸ Doc. 180: *Hierarchia* V, 17

²¹⁹ Doc. 181: *Hierarchia* V, 28

²²⁰ Doc. 182: *Hierarchia* V, 28

²²¹ Doc. 183: *Hierarchia* V, 16

Galeatius Marescotti de Roma. Fou fet cardenal el 27 de maig de 1675. Morí el 3 de juliol de 1726²²².

Tomás Maria Ferrarius, dominic que fou cardenal de Sant Climent. Fou fet cardenal el 18 de febrer de 1699. Morí el 20 d'agost de 1716²²³.

Carles Columna (Colonna) de Roma. Fou fet cardenal el 17 de maig de 1706. Morí el 8 de juliol de 1739²²⁴.

Benet Pamphili, de l'orde de Sant Joan de Jerusalem. Fou fet cardenal l'1 de setembre de 1681. Morí el 22 de març de 1730²²⁵.

Felicitacions de l'1 de febrer de 1713

Llorenç Corsini de Florència. Arquebisbe de Nicodèmia. Fou fet cardenal el 17 de maig de 1706. Morí el 6 de febrer de 1716²²⁶.

Frances Maria Casinus. Cardenal de Santa Prisca. Era caputxí, i fou fet cardenal el 18 de maig de 1712. Morí el 14 de febrer de 1719²²⁷.

Felicitació del 3 de febrer de 1713

Miquel Àngel Conté de Roma. Fou fet cardenal el 7 de juny de 1706. Morí el 8 de maig de 1721²²⁸.

²²² Doc. 184: *Hierarchia* V, 9

²²³ Doc. 185: *Hierarchia* V, 19

²²⁴ Doc. 186: *Hierarchia* V, 25

²²⁵ Doc. 187: *Hierarchia* V, 12

²²⁶ Doc. 197: *Hierarchia* V, 24

²²⁷ Doc. 200: *Hierarchia* V, 28

²²⁸ Docs. 204 i 205: *Hierarchia* V, 26

Felicitacions del 4 de febrer de 1713

Fabrizio Paulici de Forolivien. Fou fet cardenal el 19 de desembre de 1698. Morí el 12 de juny de 1726²²⁹.

Lluís Pico della Mirándola, patriarca de Constantinoble. Fou fet cardenal el 26 de setembre. Morí el 10 d'agost de 1743²³⁰.

Fulvius Astalli de Roma. Fou fet cardenal l'1 de setembre de 1695. Morí el 14 de gener de 1721²³¹.

Jaume Buoncompagni de Bolonya. Fou fet cardenal el 12 de desembre de 1695. Morí el 24 de març de 1731²³².

Francesc Pignatelli de Nàpols. Fou fet cardenal el 17 de desembre de 1703. Morí el 19 de novembre de 1725²³³.

Felicitació del 5 de febrer de 1713

Sebastià Anton Tanara (Tanarius) de Bolonya. Fou fet cardenal el 12 de desembre de 1695. Nunci apostòlic a la cort de l'emperador austríac. Morí el 3 de març de 1721²³⁴.

Felicitació del 7 de febrer de 1713

Melcior de Polignac. D'origen francès. Fou fet cardenal en el mateix consistori del cardenal Sala el 30 de gener de 1713. Morí el 20 de novembre de 1741²³⁵.

²²⁹ Doc. 206: *Hierarchia* V, 21

²³⁰ Doc. 212: *Hierarchia* V, 28

²³¹ Doc. 213: *Hierarchia* V, 14

²³² Doc. 220: *Hierarchia* V, 19

²³³ Doc. 221: *Hierarchia* V, 24

²³⁴ Doc. 223: *Hierarchia* V, 19

²³⁵ Doc. 227: *Hierarchia* V, 29

Felicitació del 8 de febrer de 1713

Tadeus Lluís del Verme. Era el cardenal protector dels carmelites, protector de les missions d'Etiòpia, Egipte,..., i protector del regne l'Escòcia. Fou fet cardenal el 18 de febrer de 1690. Morí el 12 de gener de 1717²³⁶. Afirmava que es va equivocar i abans envià la felicitació a Barcelona.

Felicitació del 10 de febrer de 1713

Jordi Cornaro (Cornelius). Va ser nunci de Portugal, i fou creat cardenal el 22 de juliol de 1697. Morí el 10 d'agost de 1722²³⁷.

Felicitació de l'11 de febrer de 1713

Joan Baptista Bodoardus de Vicenza. Fou cardenal des del 13 de febrer de 1690. Morí el 17 de febrer de 1717²³⁸.

Felicitacions del 12 de febrer de 1713

Manuel Teodosi de la Tour d'Auvergne de Bouillon. Era francès però residia a Roma. Fou fet cardenal el 5 d'agost de 1669. Morí el 2 de març de 1715²³⁹.

Christian August von Sachsen-Zeitz d'Alemanya. Fou fet cardenal el 17 de maig de 1706. Morí el 22 de maig de 1725²⁴⁰.

Armand Gasto de Rohan de Soubise. D'origen francès però resident a Roma, a Trinitat in Monte. Cardenal des del 18 de maig de 1712. Morí el 19 de juliol de 1749²⁴¹.

²³⁶ Doc. 229: *Hierarchia* V, 19

²³⁷ Doc. 234: *Hierarchia* V, 20

²³⁸ Doc. 235: *Hierarchia* V, 16

²³⁹ Doc. 239: *Hierarchia* V, 4

²⁴⁰ Doc. 239: *Hierarchia* V, 25

²⁴¹ Doc. 239: *Hierarchia* V, 28

Felicitació del 15 de febrer de 1713

Juli Piazza. Alemany. Fou fet cardenal el 18 de maig de 1712. Morí el 23 d'abril de 1726²⁴².

Felicitació del 22 de febrer de 1713

Benet Odescalchi-Erba. Nunci de Polònia. Fou fet cardenal el 30 de gener de 1713. Morí el 13 de desembre de 1740²⁴³.

Felicitació del 4 de març de 1713

Llorenç Fieschi de Gènova. Fou fet cardenal el 17 de maig de 1706. Morí l'1 de maig de 1726²⁴⁴.

Felicitació del 8 de març de 1713

Pere Marcel Corradini repetí la felicitació. Fou fet cardenal el 26 de setembre de 1712. Morí el 8 de febrer de 1734²⁴⁵.

Felicitació del 10 de març de 1713

Horatius Philippus Spanda (Onofrio) de Lucca. Fou fet cardenal el 17 de maig de 1706. Morí el 28 de juny de 1724²⁴⁶.

²⁴² Doc. 245: *Hierarchia* V, 27

²⁴³ Docs. 247 i 251: *Hierarchia* V, 29

²⁴⁴ Doc. 252: *Hierarchia* V, 24

²⁴⁵ Doc. 254: *Hierarchia* V, 28

²⁴⁶ Doc. 256: *Hierarchia* V, 2

Felicitacions de l'11 de març de 1713

Curlius d'Unighis (Origo) repetí la felicitació²⁴⁷.

Nuncius da Cunha e Ataide, de Lisboa. Fou fet cardenal el 18 de maig de 1712. Morí el 15 de desembre de 1750²⁴⁸.

Tomàs Maria Ferrarius també repetí la felicitació²⁴⁹.

Felicitació del 14 de març de 1713

Antoni Pignatelli de Nàpols. Fou fet cardenal l'1 de setembre de 1681. Morí el 1717²⁵⁰.

Felicitació del 15 de març de 1713

Miquel Àngel de Comitibus (Conti) repetí la felicitació²⁵¹.

Felicitació del 16 de març de 1713

Fluvio Astalli de Roma. Fou fet cardenal l'1 de setembre de 1681. Morí el 14 de gener de 1721²⁵².

Felicitacions del 18 de març de 1713

El cardenal Jaume Boncompagni repeteix la felicitació²⁵³.

²⁴⁷ Doc. 257: *Hierarchia* V, 28

²⁴⁸ Doc. 258: *Hierarchia* V, 28

²⁴⁹ Doc. 258: *Hierarchia* V, 19

²⁵⁰ Doc. 260: *Hierarchia* V, 11

²⁵¹ Doc. 261: *Hierarchia* V, 26

²⁵² Doc. 263: *Hierarchia* V, 14

²⁵³ Doc. 265: *Hierarchia* V, 19

El cardenal Josep Imperiali repeteix la felicitació²⁵⁴.

El cardenal Nicolau Acciaioli repeteix la felicitació²⁵⁵.

El cardenal Nicolau Grimaldi repeteix la felicitació²⁵⁶.

El cardenal Ferran d'Adda repeteix la felicitació²⁵⁷.

Joan Baduarius, patriarca de Venècia. Fou fet cardenal el 17 de març de 1706. Morí el 17 de març de 1714²⁵⁸.

Felicitació del 24 de març de 1713

El cardenal Tadeo Lluís Verme repeteix la felicitació²⁵⁹.

Felicitació del 25 de març de 1713

El cardenal Carles Agustí Fabroni repeteix la felicitació²⁶⁰.

Felicitació del 26 de març de 1713

Joan Antoni Da Via de Bolonya. Fou fet cardenal el 18 de maig de 1712. Morí l'11 de gener de 1740²⁶¹.

²⁵⁴ Doc. 266: *Hierarchia* V, 17

²⁵⁵ Doc. 269: *Hierarchia* V, 5

²⁵⁶ Doc. 268: *Hierarchia* V, 25

²⁵⁷ Doc. 270: *Hierarchia* V, 16

²⁵⁸ Doc. 273: *Hierarchia* V, 24

²⁵⁹ Doc. 279: *Hierarchia* V, 19

²⁶⁰ Doc. 281: *Hierarchia* V, 26

²⁶¹ Doc. 283: *Hierarchia* V, 27

Felicitació de l'1 d'abril de 1713

El cardenal Lluís Pico della Mirándola repeteix la felicitació²⁶².

Felicitacions del febrer-març de 1713

El cardenal Antoni Fèlix Zondodari, legat papal a Avinyó, felicita personalment al cardenal Sala en trobar-se ell i l'esmentat nou cardenal a Avinyó. Aquest era de Siena, i va néixer el 13 de setembre de 1665. Abans fou nunci a Madrid amb Felip V. Fou fet cardenal el 18 de maig de 1712. Morí el 23 de novembre de 1737 a Sienna²⁶³.

Cardenals que no felicitaren el cardenal Sala

No consta que feliciteassin el cardenal Sala els següents cardenals:

Vicenc Maria Ursinus (Orsini) de Gravina, que seria —després del pontificat d'Innocenci XIII (1712-1724)— el papa Benet XIII el 29 de maig de 1724. Era dominic i romà²⁶⁴.

Cesar d'Estrées. D'origen francès. Bisbe laudunense. Morí el 18 de desembre de 1714²⁶⁵.

Pere Otthobonus de Venècia, que fou *cardenat nepots* del papa Alexandre VII. Morí el 29 de febrer de 1740²⁶⁶.

Tussanus de Forbin Janson. D'origen francès, morí el 24 de març de 1713²⁶⁷.

Francesc del Guidice de Nàpols. Morí el 10 d'octubre de 1725²⁶⁸.

²⁶² Doc. 285: *Hierarchia* V, 28

²⁶³ Doc. 233: *Hierarchia* V, 27

²⁶⁴ *Hierarchia* V, 7

²⁶⁵ *Hierarchia* V, 7

²⁶⁶ *Hierarchia* V, 16

²⁶⁷ *Hierarchia* V, 16

²⁶⁸ *Hierarchia* V, 17

Lluís Antoni de Nailles. D'origen francès, fou arquebisbe de París. Morí el 4 de maig de 1729²⁶⁹.

Llorenç Casoni, arquebisbe de Sarzanense. Morí el 19 de novembre de 1720²⁷⁰.

Thomas Ruffo de Nàpols. Morí el 16 de febrer de 1753²⁷¹.

Philippus Anton Gualtieri. Nunci a París amb el rei Lluís XIV. Morí el 21 d'abril de 1728²⁷².

Josep de la Tremoille, francès, auditor de la Rota. Morí el 10 de gener de 1720²⁷³.

Pere Priolus (Priulí de Venècia). Nebot del papa Alexandre VIII. Morí el 22 de gener de 1728²⁷⁴.

Ulises Josep Gozzadini. Morí el 20 de març de 1728²⁷⁵.

Anton Francesc Sanvitale de Parma. Morí el 17 de desembre de 1714²⁷⁶.

Agustí Cusani de Milà. Morí el 27 de desembre de 1730²⁷⁷.

Wolfgangus Hannibal von Schrattenbach. D'origen alemany. Morí el 22 de juliol de 1738²⁷⁸.

Lluís Priuli, auditor de la Rota. Morí el 15 de març de 1720²⁷⁹.

Manuel Arias i Porres. D'origen espanyol. Arquebisbe de Sevilla. Morí el 16 de novembre de 1717²⁸⁰.

²⁶⁹ *Hierarchia* V, 22

²⁷⁰ *Hierarchia* V, 24

²⁷¹ *Hierarchia* V, 25

²⁷² *Hierarchia* V, 25

²⁷³ *Hierarchia* V, 25

²⁷⁴ *Hierarchia* V, 25

²⁷⁵ *Hierarchia* V, 26

²⁷⁶ *Hierarchia* V, 26

²⁷⁷ *Hierarchia* V, 27

²⁷⁸ *Hierarchia* V, 28

²⁷⁹ *Hierarchia* V, 28

²⁸⁰ *Hierarchia* V, 29

Altres personatges que felicitaren el cardenal Sala

Molts eclesiàstics, que no eren cardenals, felicitaren al cardenal Sala. Cal deixar constància dels següents noms:

Monsenyor Tomas Cervini. El 6 d'octubre de 1716 fou nomenat bisbe d'Heraclea. Era membre de la cúria papal quan fou enviat a Avinyó per lliurar, en nom del Papa, el birret cardenalici a Zondadari²⁸¹.

L'arquebisbe de Nicea, Ferran Nuzzi, que el 2 de setembre de 1713 fou fet cardenal²⁸².

Monsenyor Nicolau Spínola, arquebisbe *Thebae* (Grècia), que després seria nomenat cardenal el 16 de desembre de 1715. Morí el 12 d'abril de 1735²⁸³.

Monsenyor Horaci Maria Panciatici, bisbe de Fiésole entre els anys 1703 i 1716²⁸⁴.

Monsenyor Vicenç Saulini, que era internunci de Brussel·les i arquebisbe titular de Trapezus (in Ponto Polemoniaco). Morí el 30 de juliol de 1728²⁸⁵.

Monsenyor Francesc Lluís von Pfalz-Neuburg, arquebisbe de Mainz (Magúncia) i elector alemany²⁸⁶.

Monsenyor Gaspar Gasparini, franciscà bisbe de Spiga que va portar al cardenal Sala el birret cardenalici de part del Papa a Avinyó, exactament un mes i vint-i-cinc dies després d'ésser proclamat cardenal, o sigui el 25 de març de 1713²⁸⁷.

Monsenyor Carles von Lothringen, arquebisbe de Trèvis i elector alemany que fou nomenat arquebisbe el 26 de juny de 1711. Morí el 4 de desembre de 1715²⁸⁸.

Monsenyor Jeroni degli Afflitti²⁸⁹.

²⁸¹ Docs. 189, 240 i 289: *Hierarchia* V, 218

²⁸² Doc. 198: *Hierarchia* V, 287

²⁸³ Doc. 214: *Hierarchia* V, 30 i 374

²⁸⁴ Doc. 222 i 275: *Hierarchia* V, 201

²⁸⁵ Doc. 237: *Hierarchia* V, 386

²⁸⁶ Doc. 276: *Hierarchia* V, 272

²⁸⁷ Doc. 280: *Hierarchia* V, 361

²⁸⁸ Doc. 282: *Hierarchia* V, 387

²⁸⁹ Doc. 199: *Hierarchia* V, 287

Monsenyor Joan Patrici, arquebisbe de Seleucia, que fou fet cardenal el 16 de desembre de 1715. Morí el 31 de juliol de 1727²⁹⁰.

El bisbe de Cirene²⁹¹, Monsenyor Domènec²⁹², l'arquebisbe Termo, nunci de Venècia²⁹³, i l'arquebisbe de Rodes, nunci a Nàpols²⁹⁴ també felicitaren el cardenal Sala.

Felicitacions que venien de Barcelona

De Barcelona sols tenim la felicitació del cabildo (els canonges de la Catedral), i en nom d'ells signà el secretari Sr. Josep Sayol. Aquesta felicitació va arribar bastant tard, el 21 de març de 1713, gairebé dos mesos després. Això possiblement significa que entre els membres del capítol de Barcelona hi havia partidaris de Felip V. Aquest grup prohibí —com veurem tot seguit— que el seu propi bisbe fos considerat i nomenat “cardenal”²⁹⁵.

L'emperador, el Papa, els reis i reines d'Europa, així com la noblesa romana i austríaca, felicitaren el cardenal Sala

Òbviament l'emperador Carles VI (abans l'arxiduc proclamat emperador el 1711) envià la felicitació, tot i que força tard, el 24 d'abril de 1713, és a dir gairebé tres mesos després que nomenessin cardenal al bisbe Sala. La carta deia el següent: «Muy reverendo in Christo, padre cardenal Sala obispo de Barcelona, muy caro y muy amado amigo. Bien podeis creer quan grande ha sido mi satisfacción el que se haya logrado vuestra promoción a la púrpura, no obstante las fuertes contradicciones con que lo han procurado embarazar nuestros enemigos (Felip V) sin que puedan contener su disgusto aun después de publicada vuestra elección...»²⁹⁶.

²⁹⁰ Doc. 207: *Hierarchy* V, 30

²⁹¹ Doc. 215

²⁹² Doc. 217

²⁹³ Doc. 238

²⁹⁴ Doc. 244

²⁹⁵ Doc. 277

²⁹⁶ Doc. 296

El papa Climent XI es congratulava amb ell i li va manifestar la seva satisfacció en una carta o butlla en la que li donava àmplies facultats eclesiàstiques. El document és del 13 d'abril de 1713²⁹⁷.

Altres membres de la noblesa romana i de la corona austríaca i de potències aliades a l'arxiduc Carles —que ja l'any 1711 havia esdevingut emperador Carles VI— també el felicitaren, així com l'emperadriu i la reina Elisabet Cristina (que es casà a Santa Maria del Mar de Barcelon l'1 d'agost de 1708 amb l'arxiduc)²⁹⁸, els reis de Portugal i Polònia²⁹⁹, el duc de Monterano, Emili Alfieri³⁰⁰, el príncep Rúspoli³⁰¹, el príncep Rospigliosi³⁰², els parents del papa Climent XI: Carles i Alexandre Albani³⁰³, Felip Colonna³⁰⁴, el comanador del Sant Esperit³⁰⁵, el duc de Poli³⁰⁶, Gaspar Alfieri³⁰⁷, el marquès de Macdalchini³⁰⁸, el duc d'Altemps³⁰⁹, el marquès de Frangipanni³¹⁰, Antoni Otthoboni³¹¹, el príncep August Chigi³¹², el príncep Otthoboni³¹³, i el comte Carles Borromeo³¹⁴. El governador de Macerata³¹⁵ també felicità al cardenal, així com les autoritats de Lucca (*gli anziani*) i el gonfaloniero de la república de Lucca³¹⁶.

El príncep de Carpegna el 23 de febrer felicita el nou cardenal Sala i li diu: «La promozione al cardinalato della persona di V. E. ha rallegrato tutti quelli che

²⁹⁷ Doc. 292

²⁹⁸ Docs. 204 i 284

²⁹⁹ Doc. 246

³⁰⁰ Doc. 156

³⁰¹ Doc. 177

³⁰² Doc. 178

³⁰³ Docs. 191 i 193

³⁰⁴ Doc. 194

³⁰⁵ Doc. 194

³⁰⁶ Doc. 201

³⁰⁷ Doc. 202

³⁰⁸ Doc. 203

³⁰⁹ Doc. 208

³¹⁰ Doc. 209

³¹¹ Doc. 210

³¹² Doc. 218

³¹³ Doc. 219

³¹⁴ Doc. 226

³¹⁵ Doc. 241

³¹⁶ Doc. 242

hanno l'onore d'essere attachati all'augustissima persona (Carles VI, abans arxiduc) e casa della maestà di Cesare (emperador d'Àustria). Io che ho sono con precisa distinzione ne porto a V. E. il mio particolare giubilo sperando poterglelo manifestare piu distintamente in Roma»³¹⁷. Amb aquestes paraules indica que la creació del cardenalat a favor del bisbe de Barcelona portà una gran polèmica.

També el felicitaren la família Borromeo des de Nàpols i el duc d'Uceda³¹⁸.

Felicitacions de benedictins

El nou cardenal Benet Sala sempre deia que era benedictí i n'estava orgullós. Ho considerava com una honra. La família d'aquest orde també el felicità³¹⁹, és a dir el procurador general dels benedictins Dom. J. M. Barbieri, president de la congregació benedictina-casiense li envià una carta de congratulació³²⁰. També el prior i els monjos de Ripoll li enviaren una carta³²¹ amb felicitacions signades el 4 de febrer de 1713, l'11 de febrer de 1713 i el 9 d'abril de 1713 respectivament. Això vol dir que la notícia a Catalunya arribà tot seguit.

Boicot dels francesos i dels súbdits del rei Felip V

Tots els francesos i els addictes a Felip V s'abstingueren de felicitar el nou cardenal Sala, i no fou perquè no se'ls notifiqués. Sabem, per exemple, que el mateix cardenal Sala va escriure a Lluís XIV i no rebé cap resposta³²², i que el marquès de Torcy —ministre del Rei Sol—, un mes després de la proclamació del cardenalat, es dirigeix des de Versalles a ell com a simple bisbe de Barcelona, acusant rebut d'una carta anterior³²³.

Trobem a faltar les felicitacions que havien de provenir d'Espanya, quan el neocardenal fins i tot les havia rebut des de Portugal, de part de la reina Maria

³¹⁷ Doc. 255

³¹⁸ Doc. 265

³¹⁹ Doc. 210

³²⁰ Doc. 236

³²¹ Doc. 287

³²² Doc. 231

³²³ Doc. 196

Anna de Lisboa³²⁴. Sabem que ell va anunciar el seu cardenat a la Universitat de Salamanca, a la qual tanta vinculació tenia com ja hem exposat³²⁵, però tampoc va tenir resposta.

El més estrany és que Barcelona, on ell personalment envià la notificació del seu nomenament, no reaccionés felicitant-lo. Sols sabem —com abans hem dit— que el va felicitar el secretari dels canonges (Capítol) de Barcelona³²⁶ i cal observar que el cardenal va enviar la carta a Barcelona el 12 de febrer de 1713, i no va rebre resposta fins el 21 de març de 1713. Això possiblement acusa una situació de confusió a Barcelona, o que els partidaris de l'arxiduc Carles no eren capaços de dominar la situació davant dels partidaris de Felip V. És ben cert que després —quan ell arriba a Barcelona el 26 d'abril de 1713— els estaments de la ciutat manifestaren l'alegria que deien sentien. I quan s'acomia de Barcelona per ordre de l'emperador Carles (el 9 de maig de 1713), els consellers i altres autoritats de Barcelona mostraren l'afecte al “seu cardenal”, que hagué de marxar a Milà i a Roma, on finalment va morir.

Quan el cardenal Sala intentà notificar a Espanya el seu cardenat el 12 de febrer de 1713³²⁷ escriví cartes almenys a tots els capítols (dels canonges) i als pocs bisbes que no foren expulsats durant la guerra de successió. Sabem que a Catalunya sols hi havia el bisbe de Solsona i l'arquebisbe de Tarragona, i aquest estava molt malalt. Dels cabildos (o capítols) de les catedrals catalanes sols contestaren el de Barcelona, com ja hem vist³²⁸, el d'Urgell³²⁹ i el de Vic³³⁰.

Per últim cal dir que el nostre cardenal Sala el 16 d'abril de 1713 rebé la darrera felicitació a Avinyó dels jurats de Reus, sabent ja del viatge que Sala preparava per anar a Barcelona³³¹.

³²⁴ Doc. 299

³²⁵ Doc. 250

³²⁶ Docs. 239 i 277

³²⁷ Doc. 239

³²⁸ Doc. 277

³²⁹ Doc. 291

³³⁰ Doc. 293

³³¹ Doc. 295

Poesies en honor del nou cardenal Sala

A Avinyó no sols arribaven felicitacions (moltes d'elles protocol·làries i massa convencionals), sinó també poesies o epigrames en els quals es manifestava que el nostre cardenal era una persona molt propera al nou emperador Carles VI d'Àustria (abans arxiduc o Carles III d'Espanya). Així ho podem assenyalar en el següent epigrama que fou enviat de Roma a Avinyó probablement per un clergue català resident a la capital dels Estats Pontificis³³², la “ciutat eterna”. Cal observar que fou enviat després del nomenament del cardenalat *in pectore* el 18 de maig de 1712, i en una de les vetllades literàries que es celebraren a Avinyó. Es traduí al castellà, i diu així:

«Porque Sala está en prisión,
César, con pecho real
Le propone Cardenal,
Medio de su redención:
El Tiber en su seno pausa
Sacarle, solo por esso,
De modo que el estar presso
Es de ser y no ser causa.
Contrario effecto responde
A igual causa que se ve,
Mas la razón por que fue
También el Tiber la esconde».

Els sonets –que transcrivim a l'apèndix V– possiblement foren llegits en algunes de les vetllades que es feren al palau de la comtessa d'Urbano o de Crillon Berton³³³. Ens els transcriu Girbal, biògraf del cardenal Sala³³⁴.

³³² E. C. GIRBAL: *Biografía del cardenal gerundense...*, pàg. 68

³³³ Doc. 233

³³⁴ E. C. GIRBAL: *Biografía del cardenal gerundense...*, pàg. 67

Clement XI.

CAP A BARCELONA UN COP FET CARDENAL

La tempesta del cardenalat

El cardenalat del bisbe de Barcelona fou considerat a Avinyó pels opositors de l'arxiduc Carles com una autèntica desfeta diplomàtica. Per això aquells que l'estimaven o el respectaven procuraren fer tot el possible per lliurar-lo del seu captiveri; o sigui donar-li la llibertat. Benet Sala havia estat pràcticament captiu durant vuit anys. Res, doncs, ha de meravellar-nos la reacció dels opositors al nou cardenal i la indignació que aquesta altíssima distinció (la de ser cardenal) de la Santa Seu suposà per les Corts de Madrid i de París. Especialment per Felip V, que ho considerà un triomf del seu rival l'arxiduc Carles. Això al cardenal Sala no li perdonarien ni en vida, ni en mort. El 14 de febrer del 1713³³⁵, en un moment en què arribava una allau de felicitacions al cardenal Sala a Avinyó, un amic del cardenal des de Roma li anuncià que s'apropava una tempesta: «Añado que ya V. Ema., ahora es seguro, no le faltará la libertad (sic); pero debe quedar advertido que es tal la rabia y veneno de los enemigos que en una protesta hecha al Papa (ésta ya se entiende que es secreta por parte del Papa) se han declarado que no dexaran de manifestarlo, no obstante qualquiera paz que se siga». El confident prossegueix encomanant-li molta prudència en fer el viatge cap a Barcelona, prevenint-lo de les astúcies dels seus adversaris (els partidaris de Felip V).

El passaport caducat i el nou per tres mesos

Com que durant el temps que el neocardenal s'entretingué a Avinyó caducà el passaport, calgué donar-li un de nou que li fou concedit per tres mesos. Així com n'obtingué un altre de París. Amb totes les garanties possibles es traslladà a Barcelona on se li féu tal rebuda que ell mateix escrivia a l'Emperador Carles

³³⁵ Doc. 243, *Epistolari* 219

VI: «Yo he llegado a esta ciudad con triumpho, aclamación y premio superior a mis trabajos»³³⁶. Exposarem tot seguit els detalls de la curta estada del cardenal a Barcelona, i de la seva sortida de la ciutat comtal³³⁷. També tractarem de la desolació que el cardenal tingué de no trobar-hi (a Barcelona) l'emperadriu, així com observarem altres particulars. Però ara estudiem la persecució de Felip V (en aquesta època, quan es tornà més aguda i personal) contra el pobre cardenal Sala.

El 24 de març del 1713 Felip V signava un decret contra el cardenal Sala concebut en termes d'una extrema duresa. La primera notícia d'aquest decret arribà a Secretari d'Estat del Vaticà a través del nunci de Madrid (Zondodari) que -trencades les relacions diplomàtiques amb la Santa Seu- continuava encara a Avinyó. Aquest nunci l'hem vist intervenint a Avinyó i jutjant la mascarada que es féu contra el cardenal Sala. Precisament Zondodari comunicà al cardenal Paulucci (cardenal secretari del Papa) que Felip V estava molt enfadat per la promoció del bisbe de Barcelona a cardenal. La carta està datada del 10 d'abril de 1713³³⁸, i en ella també es diu que Felip V havia mig signat un decret (encara no publicat) en el qual es prohibia a tots els seus ministres, oficials i súbdits reconèixer el bisbe de Barcelona com a cardenal. Era, certament, una nota molt punyent, fins i tot contra el mateix papa Climent XI, i especialment contra el nostre cardenal.

El disgust del Papa

En la mateixa data (el 10 d'abril de 1713), Felip V comunicava l'anterior propòsit a l'ambaixada a Roma de Josep Molines³³⁹. Aquest precisament era un home ambiciós que desitjava ser cardenal i que semblava calúmnies i ignomínies per tots els palaus dels cardenals de la cúria i personatges de Roma contra el seu paísà (el pare Sala). Què malament s'entenien aquests dos personatges! Era lamentable, penós i injust per part de Molines. El disgust que aquesta notícia ocasionà al Papa fou enorme. I ho sabem per una carta del seu secretari d'Estat adreçada al nunci extraordinari de París expressament per arreglar la ruptura entre la Cort de Madrid i la Santa Seu³⁴⁰. En ella diu: Quan el Papa creia que ens trobàvem ja en una ocasió òptima que facilitava la intel·ligència nostra amb la Cort de Madrid, «sente la Sua

³³⁶ Doc. 288, *Epistolari* 243

³³⁷ Doc. 233

³³⁸ Doc. 289

³³⁹ Doc. 290

³⁴⁰ *Alb IV* 127

Santità, non senza gran meraviglia, una novità stravagante, atta a farne svanire ogni speranza». Clement XI digué a l'ambaixador de Viena que juntaria una congregació (reunió) especial de Cardenals per a rebutjar aquesta atrevida resolució de Felip V. Aquest, però, continuà, impertèrrit, publicant el Decret i comunicant les seves disposicions o manaments, en especial als seus Ministres i als cardenals afectes als Borbons residents a Roma, ja que prou sabia la Cort de Madrid que si l'Emperador havia tingut tant d'interès per a obtenir la porpra al bisbe de Barcelona, no era pas per deixar-lo en aquesta ciutat, sinó per tenir a Roma qui vetllés pels interessos de la Casa d'Àustria». I Felip V afegia «contra els interessos d'Espanya».

Per què l'odi de Felip V al cardenal Sala?

Es podem aturar a fer una observació a la gravetat del real decret de Felip V. Les expressions contra el cardenal Sala són molt fortes. Hom pot observar que Felip V mai es dirigeix a ell com a cardenal, sinó com a simple bisbe de Barcelona³⁴¹: «Haviendo sido tan perjudiciales á mi Servicio y á la quietud de mis Vasallos los escandalosos procedimientos del Obispo de Barcelona desde mi ingreso á estos Reynos (como es notorio) faltando en uno y otro al juramento de fidelidad, que me hizo, y á las demas obligaciones, que le incumben por vasallo y prelado, conspirando; y teniendo al mismo tiempo varias inteligencias con los enemigos, en que tan notoriamente ha hecho manifestar su influencia; y por cuyos indignos procedimientos y medios, ultimamente ha conseguido la dignidad cardenalicia, á repetidas violentas instancias del archiduque, y á nominación suya con el usurpado título de Rey Catholico de Espanya; y no siendo justo ni de mi Real Decoro, dexar sin alguna manifestación de mi devido ressentimiento de un acto tan offendido, y oppuesto á la Magestad i a la Corona, como también a la Dignidad y honor del Sacro Collegio (cardenals); he resuleto por todos estos motivos, ordenar á mis ministros, no reconozcan por tal cardenal al referido obispo de Barcelona, de que tambien he querido advertir al Consejo, para que lo tenga entendido, y observe assí en la parte que le toca; previniéndole juntamente, que he mandado participar essa resolucion al Rey Christianissimo (Luis XIV) mi abuelo, pidiéndole ordene lo mismo á sus cardenales y ministros, en las partes en donde se hallan. Rubricado de la Rl. M. de su Magd. en Madrid a 24 de marzo de 1713. Al Presidente del Consejo».

³⁴¹ Transcrit per E. C. GIRBAL: *Biografia del cardenal gerundense...*, pàg. 73

El cardenal Sala s'inclina definitivament pel bàndol de l'emperador

L'arxiduc Carles, ara ja fet emperador Carles VI, volia que el cardenal Sala anés a Roma, però aquest insistia a passar, almenys, per Barcelona, i més després del greu problema que tenia pendent de resoldre: la qüestió econòmica seva i de la seva família.

Tothom pot entendre que vuit anys sense percebre cap diner de la seva nòmina, ni de les distribucions del capítol de la catedral, fos causa d'una situació angoixant i de vegades insostenible. Però tota la seva família, que fou foragitada de Girona per les tropes de Felip V, féu que la seva ruïna i la del seu germà i nebot fossin per tothom uns fets palesos. I així ho exposà el cardenal Sala a qualsevol carta, i especialment a les dirigides a l'emperador i a la casa del "cèsar", i també en les cartes als canonges de Barcelona, que cal reconèixer eren molt reticents a solucionar el problema econòmic del seu bisbe, considerat per alguns un bisbe "olim" (en altre temps) de Barcelona. Àdhuc en alguns documents d'aquest període apareix el segell de la seu vacant com si el bisbe Sala ja no existís.

El que no estava gens d'acord amb què el bisbe de Barcelona fos el cardenal Sala era Felip V. La reacció del cardenal al reial decret de Felip V -en el mes de maig del 1713 durant la seva breu estada a Barcelona- fou de gran indignació, i ràpidament ho comunicà amb una carta a l'emperador Carles³⁴². Caldria comentar una mica més aquesta carta a propòsit de l'adhesió del cardenal oferta a l'emperador Carles la "sacra cesarea i catòlica magestat"; adhesió com a vassall que teòricament ho seria el cardenal, car donà les espatlles al rei borbó Felip V. És ben cert que el cardenal Sala esperava la protecció del nou emperador d'Àustria Carles VI. El cardenal també demanà compensacions econòmiques favorables per ell, per a la seva família i per al seu germà, tots ells víctimes de Felip V. El text complet diu: «Señor: Ya que el violento empenyo de los enemigos no es capaz de turbar la brillante gloria de la Magestad Imperial (Carles VI), pues al Laurel Cesáreo no dejan vulgar impresión los rayos de la malicia que ha pretendido, en fin, con el Decreto del 24 de marzo (cuya copia remito al Marqués de Erendazu) oponer indignas sombras al esplendor de la Púrpura (del cardenal Sala). Si los tiros, con que el rival de V. M. C. C. combate á mi honor, y no hiriesen, al mismo tiempo, el decoro de mi dignidad sagrada, templaríá con alegre reflexión mi particular sentimiento, pues acrisola mi celo el mismo impulso que le persigue; pero atendiendo al desdoro en que se interesa la Púrpura, apelo á todo mi amor, para hacer mérito en obsequio á V. M. de mi atropellada resignación. Espero que V. M. admitirá este nuevo y rendido

³⁴² Transcrita per E. C. GIRBAL: *Biografía del cardenal gerundense...*, pàg. 37

sacrificio, que ofrecen mi constancia y mi gratitud; y dándose por bien servido de esta tierna moderación, cuya gloria es la mayor á que aspiro, mereceré que la Augusta protección de V. M. derrame sobre la familia de mi hermano, quien con todos sus hijos, celosa del servicio de V. M. y de su justa causa, desde la rendición de Gerona, ha abandonado toda su hacienda y casa, alguna benigna seña de su generosa Magnificencia, en tanto que nuevamente ofrezco y rindo á los piés de V. M. mi vasallaje humilde. Nuestro Señor guarde la Sacra Cesárea y Católica Persona de V. M. como la Cristiandad ha menester y necesitamos sus vasallos. Barcelona. Mayo 10 de 1713». No podía ser més clar que el cardenal Sala, es considerava un vassall de Carles VI i no de Felip V.

Adhesió a l'emperadriu

Abans, però, per motius de salut del cardenal i preparatius de viatge a Barcelona, aquest no es pogué fer efectiu fins a finals de març o principis d'abril de 1713. I nosaltres ens preguntem: Barcelona l'estava esperant? Hi ha una carta del mateix cardenal al consistori de Barcelona del 12 de febrer de 1713 en la que exposa quins són els seus sentiments aquells dies³⁴³. Crida de nou molt l'atenció la seva adhesió a l'emperador i a l'emperadriu de la casa dels Àustria, fidelitat que pagà molt cara i que el portà fins a la mort. El text d'aquesta interessant carta diu: «Excelentísimo Señor: Inmediatamente que me llegó el aviso de haberse nuestro Santísimo Padre y Señor (el Papa) dignado en el público Consistorio del día 30 del mes de enero, crearme cardenal de la Santa romana Iglesia gràcies á la nominación de la augustísima persona del serenísimo Carlos VI (abans arxiduc Carles), nuestro señor (que la Divina Magestad nos guarde y conserve por muchos años, siempre felizmente vencedor y triunfante), saludo cariñosamente a V. E. para que V. E. me ayude a rendir y tributar las supermas adoraciones al único autor y árbitro de todo lo criado, cuya altísima Providencia ha dispuesto y ordenado, extraer y elevar mi abatimiento à la eminente altura del cardinalato, mientras durara mi vivísimo sentimiento; y la más sensible mortificación que me ha ocasionado, el verme por cerca de 8 años, privado de poder asistir y contribuir al gran fervor y celo con que V. E. se ha aplicado y aplica diariamente en mantener y profesar intacta la puerza de nuestras verdades católicas y en continuar sus ejemplarísimos cultos y obsequios á la Divina Majestad, (dignísimos ciertamente de ser emulados de toda la cristiandad) á todos los cuales, aunque ausente, he afectuosísimamente concurrido; así para los sagrados cánticos de las divinas alabanzas, como para las frecuentes fervorosas

³⁴³ Doc. 238

deprecaciones, dirigidas al Altísimo cuya infinita piedad y misericordia no se ha designado darse por servido, atendiendo más á los ardientes suspiros de V. E. que á la tibieza de quien había de ser el primero en emplearlas y promoverlas.

»Continúelas, V. E., ya que (entre todas las ciudades de tan dilatada monarquía), es la primera en el amor, en el rendimiento, y en la obediencia, para mayor gloria de Dios; conservación sucesiva de nuestros augustísimos monarcas y adelantamiento útil en lo espiritual y temporal de V. E. y de todos sus vecinos, mis carísimas ovejas.

»Y ya que en todas las referidas ansias y votos ha sido inseparable la unión de nuestros affectos, suplico à V. E. se sirva acompañar en la presente oración mi más profundo reconocimiento é inesplicable gratitud manifestada en esa carta, á nuestra augustísima señora Emperatriz, nuestra señora (que Dios guarde), para que los singulares fidelísimos servicios de V. E. la den el realce de que sea más benignamente aceptable de sus imperiales soberanas manos. Y yo como obispo logre la fortuna de quedar deudor à V. E. de esa para mí más apreciable atención la cual me executará siempre para cuanto fuere del mayor servicio y gusto de V. E.

»Nuestro Señor guarde à V. E. muchos años à su mayor lustre y grandeza. Avignon y febrero 12 de 1713. Excmo. Sr. B.I.m. de V. E. Su más obligado servidor, B. Cardenal obispo de Barcelona. Exmos. Sres. concellers y Concejo de Cien de la ciudad de Barcelona».

La inoportuna arribada del cardenal Sala a Barcelona? Continua l'adhesió a la casa d'Àustria

Sabem que el cardenal arribà a Barcelona el 10 d'abril de 1713. L'arribada fou inoportuna, tant que ja es donava per fet que els aliats abandonarien la ciutat i que l'emperadriu -símbol de presència imperial- ja no era a Barcelona; el mateix cardenal se'n dol, especialment quan en una carta des de Viena el marquès d'Erendaza, en nom de l'emperador li havia dit que l'emperadriu l'estaria esperant a Barcelona: «Sería muy de su Cesàreo Real agrado que V. E. no dilate un punto su viaje a Barcelona por el consuelo y la satisfacción que tendrá la emperatriz nuestra señora de la asistencia de Vuestra Eminencia que tanto puede contribuir a su servicio». Ja un cop a Barcelona el cardenal³⁴⁴ manifestà l'adhesió a la corona d'Àustria en unes

³⁴⁴ E. C. GIRBAL: *Biografía del cardenal gerundense...*, pàg. 33. Veieu la carta següent enviada pel cardenal en assaventar-se que l'emperadriu havia sortit de Barcelona el 19 de març: «Y me sucedió lo que más temía y podía afligirme, que era que en ese intermedio, se hubiese la Magestad Cesàrea de la Emperatriz nuestra Señora embarcado ya para Génova; y quedar yo con esa ocasión privada de la mayor gloria, cual era la de

cartes enviades al Consell de Cent de Barcelona. El cardenal Sala tenia consciència que el cardenat se li devia principalment a la Cort de Viena; es dedueix per moltes de les seves cartes. Així, es diu en una del 24 de juny de 1713 dirigida al Consell de Cent de la ciutat de Barcelona, on es llegeix testualment: «En excusión de la orden con que me hallo de pasar a Roma con el motivo de recibir de manos de su Beatitud el Sombrero, último cumplimiento del honor cardenalicio a el qual se ha dignado elevarme Ntro. Santísimo Padre y Señor Clemente XI a instancias del Augustísimo Emperador y Rey mi Señor que Dios nos guarde muchísimos años, solamente me queda tiempo para manifestarme sumamente reconocido a los grandes favores con que Vuestra Excelencia (al cap del Consell de Cent) se ha servido celebrar mi tan deseado arribo a ese mi obispado (de Barcelona), esperando que Vuestra Excelencia se servirá de quedar afecto a estas mis agradecidas expresiones como del ánimo y del afecto, con el que siempre me emplearé en cuanto fuese de servicio de Vuestra Excelencia como acreditarà la experiencia. B. Vardenal obispo de Barcelona (firmado)».

El *Dietari de Barcelona* es féu ressò de l'arribada del cardenal a Barcelona

El *Dietari General de Barcelona*³⁴⁵ descriu dia a dia el que va succeir a l'arribada del cardenal a Barcelona: «Dissapte 8 de abril de 1713. En aquest dia se tingué Consell de Cent. En lo mateix lo Sr. D. Francisco de Amigant y Salvador Feliu ciutadà, ab cotxe anaren en Granollers à complimentar per part de l'Exma. Ciutat (Barcelona) lo eminentíssimo Sr. Cardenal bisbe de Barcelona qui tornava de Avinyó del Papa ahont estava pres per Estat». Recordem que Cardedeu i Granollers eren considerats carrers de Barcelona.

«Dimarts à 11. En aquest dia los Exms. Srs. Concellers à peu ab verguers massas altas, acompanyats dels oficials de la present Casa, Taula y Banch, anaren al Palacio del Eminentíssimo Sr. Cardenal bisbe de Barcelona (qui era entrat lo die de air en la present Ciutat) y arribats allí foren rebuts per alguns capellans de la familia de sa Ema. (cardenal Sala) (tenia almenys una dotzena de clergues al seu servei) y

poder personalmente ponerme á los Augustísimos Pies de su Cesárea Persona. La referida noticia sólo la tuve al llegar á Perpiñán, que fue a 28 de marzo; continué sin arbitrio mi viage hasta salir de los dominios de Francia, y poder entrar en los para mí por ocho años siempre deseados y suspirados, de hallarme con la dichosa y únicamente apreciable obediencia de la Augustísima Casa del Sr. Emperador Nuestro Señor (que Dios guarde), en la cual me mantendré mientras Dios me concediese la vida, en conformidad de mi primera obligación, que indispensablemente me permite la justicia, fidelidad y gratitud de mi más humilde y rendido vasallage». Observi's la submissió a la casa Reial d'Àustria en contra de la casa de Borbó.

³⁴⁵ *Dietari General*, llibre a. 1713, pàg. 44

per aquells acompanyants fins al aposento de sa Ema. ques trobava en lo llit per lo cansancio que habia tingut en son viatge; y se assentaren ab 6 cadiras de vellut: ço es lo Exm. Senyor Conseller en Cap en son costat de llit y lo demes ab rengle, estant de cara à la porta y per lo Exm. Sr. Conceller en Cap li fou donada la benvinguda y enhorabona del assenso à la dignitat de Cardenal, prometentse la ciutat ab lo amparo de tant bon pastor los guiarà al major servey de Deu, del Rey (en aquest cas Carles III, que abans era l'arxiduc Carles) y de la patria. Al que sa Eminència (el cardenal) fou servit resprondre que ell acceptava ab tot amor y benevolència la benvinguda y enhorabona que per la Exma. Ciutat (Barcelona) li era estada donada, y que ell sols havia pujat à la púrpura per trobar-se bisbe de Barcelona, y que com à tal S. M. (el que haviem conegut com a arxiduc Carles) lo havia proposat al Sant Pare (el Papa) per la púrpura, y que per son medi el Papa lo havia agregat al Collegi Apostòlich (dels cardenals); y que estés certa la Ciutat que lo Senyor Emperador y Rey nostre (Carles III d'Espanya i VI d'Àustria) enviaria totas assistencias à sa Ema. (cardenal Sala) per la conquesta de tota Espanya, y que confiassen à Deu y Sta. Eulàlia (patrona de Barcelona) que el nostre Monarcha quedaria en perfecta possessió de tota Espanya. Y que ya havia sabut quant havia fet la ciutat y feya per la Seva Majestat (Carles III) y que estava cert que la Seva Majestat no se olvidaria may de esta provincia: Y que la ciutat podia estar certa de son affecte, y que en quant se offeris à la ciutat lo trobaria molt prompte à son servey. Despres arahonaren differentes cosas, y al cap de rato se despediren li besaren la ma y sen anaren acompanyants los mateixos capellans (familiars o secretaris) fins al capdevall de la escala; y sen vingueren y trovaren en la present casa».

I els *Annals Consulars* també fan referència a l'arribada del cardenal a Barcelona, tot i que s'equivoca de mes: «En el mes de marzo volvió á esta ciudad el Eminentísimo Señor Cardenal Don Benito Sala, obispo de Barcelona, habiendo estado fuera de ella ocho años, durante los cuales, estando en Aviñón, fué creado cardenal á propuesta del Señor Emperador, como rey de España, y antes de llegar fué cumplimentado por los Comunes por medio de enviados, y entró acompañado de gran concurso, visitó la catedral, y habiéndole dado guardia la Coronela, lo visitaron luego lo Ciudad y demás Comunes, etc.»³⁴⁶

³⁴⁶ *Annals Consulars*. La Coronela era la primera companyia de tots els regiments del cos d'infanteria que tenia en propietat el Coronel general o cap superior dels exèrcits.

Rebuda del cardenal a Granollers

Abans, però, el comte de Starhemberg -virrei del Principat, addicte a Carles III- fou l'encarregat de rebre el cardenal a Granollers. Dos dies abans escrigué una carta en la que li diu: «... habiendo sabido que Vuestra Eminencia llegaría hoy a Granollers no omite la veneración y el especial afecto que le profeso adelanten por instantes el gusto con que celebro la vecindad y fortuna de ponerme a la obediencia de V. Eminencia como expresaran mis ayudantes D. Daniel Zadhuyeler y D. Dionisio Grifit, que pasan por si és menester mi inutilidad repetir preceptos del mayor agrado y servicio a V. E.»³⁴⁷

El dia 10 d'abril de 1713 el rei Felip V posa en marxa el reial decret en el que prohibeix que el cardenal Sala sigui considerat i tractat com a cardenal que és³⁴⁸. I mana que l'auditor de la Rota de Roma, l'enigmàtic Josep de Molines, faci propaganda a Roma contra el cardenal Sala³⁴⁹. Així és la història, per un costat llores i per l'altre garrotades, i el nostre cardenal Sala és qui rebia ambdues.

Per part del cardenal Sala sabem que el mateix dia de la seva arribada a Barcelona va escriure a l'emperador indicant-li que la ciutat comtal l'havia rebut molt bé³⁵⁰.

En aquests primers dies arribà l'avís de qui era l'emissari del Papa per lliurar-li el birret cardenalici. Era el nebot del marquès de Priè, ambaixador de l'emperador Carles III prop de la Santa Seu. Tanmateix sabem que abans dels darrers dies de març de 1713 es volia enviar el birret a Avinyó amb Monsenyor Ottario Gasparini³⁵¹. Possiblement es comunicà que el cardenal ja estaria a Barcelona; i que no anés a Avinyó.

El birret cardenalici

Al final l'emissari del Papa arribà portant el birret cardenalici, i això era una bona notícia, però suposava el desemborsament d'un gran quantitat de diners. El birret costava mil escuts a favor de la Santa Seu (concretament a favor de la cambra secreta

³⁴⁷ Doc. 286

³⁴⁸ Doc. 289

³⁴⁹ Doc. 290

³⁵⁰ Doc. 288

³⁵¹ Doc. 280. Sabem que el birret cardenalici no va arribar fins el dia 25 de maig del 1713 a Barcelona de part del Papa amb Monsenyor Gasparini, cambrer del papa Climent XI.

del Papa) i altres mil escuts que havien de donar al Col·legi de la *Propaganda Fide*, a més del regal que es feia a l'emissari papal, que incloïa les despeses del viatge. El cardenal no disposava d'aquesta suma d'escuts, i menys encara per pagar totes les celebracions que es feien a la ciutat on el nou cardenal es trobava. Així doncs, gosà demanar a l'emperador que col·laborés o es fes càrrec de totes les despeses, car ell i la seva família estaven totalment arruïnats perquè, en definitiva, havien contribuït a la causa de l'arxiduc i havien estat perseguits durant set anys per Felip V, "enemic comú de tots dos". El nebot afectat era Benet Sala i Cella que, com hem dit, amb el seu pare, germà del cardenal, foren foragitats de Girona, essent confiscada la seva hisenda pels francesos. Aquest nebot serà l'hereu de confiança del cardenal.

La incògnita de l'anomenada "traïció" de Carles III (rei d'Espanya): la víctima fou Barcelona

Alguns -"intel·ligents i astuts"- a Barcelona preveïen que al final els aliats i el rei Felip V, juntament amb el rei francès, ignominiosos, signarien la pau, i com a conseqüència la víctima seria Catalunya. Quina raó tenien! La majoria dels barcelonins, però, volien que es continués la guerra, tot i contemplar la possibilitat de la derrota, tal i com succeí finalment. El marquès de Rialp escrigué al cardenal Sala en els primers dies d'abril de 1713³⁵² felicitant-lo per la seva arribada a Barcelona, i li diu: «No dudo que V. E. encontraría en el melancólico ánimo de nuestros fieles paisanos el dolor de la ausencia de la Emperatriz nuestra Señora; pero ¿acaso la alta Providencia no facilitó el arribo de V. E. á su diócesis y patria para que la consolase en el ahogo, que está ya experimentando? El tratado de evacuación (és a dir, deixar Barcelona) quedó firmado en Utrech por nuestros Plenipotenciarios como no lo ignorará V. E., pero necesitando la ratificación de los Soberanos respectivamente, aún se espera el aviso de lo que habrá resuelto el Emperador nuestro Señor, debiendo creer que su ánimo Cesáreo diste mucho de asentir á él, cuando sobre la pública razón de sus opuestos intereses se miran contextados, ó, á la reserva de otro arbitrio, la concesión de fueros y privilegios, y su confirmación. Hasta ahora siempre he creído y confiado de parte de S. M. la resolución de mantener ese Continente, pero como el correo que ahora se despacha ha venido de Viena sin cartas para nosotros y solo para el Virrey de ese Principado, me queda la duda de lo que contendrán, y según ella, debe mi celo expresar á V. E. cuanto importaría dedicar hoy todo su espíritu, su discreción y su conocimiento á sugerir en los ánimos constancia, si el acuerdo es de continuar la guerra, resignación si se dirige

³⁵² E. C. GIRBAL: *Biografía del cardenal gerundense...*, pàg. 37

al cumplimiento del tratado; y no dudando que el Virrey confiará á V. E. un asunto de tanta importancia, tendrá mayor motivo para extender con su sentir aquellas providencias, y tomar las medidas que cumplan enteramente al servicio Real, y establezcan el público en la general quietud. Mucho siento no saber las órdenes que lleva este correo, porque no puedo decir á V. E. lo que en mi dictamen podría practicarse, pero su conocimiento sabrá discernir las circunstancias, y según ellas, procurar con el Virrey la práctica de lo mejor. Las Cartas del Emperador nuestro señor todas contienen un sumo deseo de saber el paradero de V. E., y por esto ahora despacho á S. M. aviso que trae Viñals, en el concepto que le ha de servir de gusto que V. E. recuperó su libertad, y que ya se mira libre de trabajos. No son ménos los que se esperan en los dudosos accidentes de las cosas; pero suponiendo que V. E. en el caso de la evacuación, no será el último á continuar los primeros pasos de su sacrificio, y que será consiguiente retirarse á Roma, ó á los dominios de S. M. C. C. (Carles VI), prevendré al Almirante Jennings, antes que salga de aquí con su escuadra la destinación de un navío de guerra para la seguridad de V. E., bien que esta diligencia la miro ociosa; cuando sé la galantería y la discreta política del Sr. Virrey que dará mayor providencia al consuelo y satisfacción de V. E. Nuestro viaje fué felicísimo, con nueve días de navegación, desde el 19 de Marzo pasado, que fué el embarco hasta el 28 que arribó la flota á la rada de Vado, y el desembarco, de S. M. en esta bahía, se hizo plausiblemente el lunes 3 del corriente». Fa vergonya llegir aquestes cartes quan sabem que Àustria ja havia “traït” els que volien lliurar les seves vides per la causa de l'arxiduc Carles. I el pobre cardenal seguia enganyat, mentre li deien que el “correo” no s'havia obert.

L'emperador vol que el cardenal surti de Barcelona

En el mes de maig de 1713 la guerra anava de mal en pitjor. Els aliats perdien, ja que masses eren els fronts en els que s'havia de lluitar. Catalunya continuà sent fidel a Carles III, i aquesta fidelitat la mostrà en un principi intentant que l'emperadriu fixés la seva residència a Barcelona, tot i que després aquesta hagué de marxar amb la promesa de què tornaria al costat dels barcelonins (i del seu cardenal), partidaris tots ells a ultrança del seu espòs l'emperador Carles VI. Però nosaltres, ara sí, podem dir: què enganyats estaven! Possiblement una mostra de l'estima i l'apreciació que Carles III sentia pel cardenal Sala és el fet de què no volia que romangués durant més temps a Barcelona; i que marxés cap a Roma. Això és perquè sabia que el seu domini sobre Catalunya tenia els dies comptats, malgrat que no ho digués explícitament. Afirmava que ell (el cardenal) havia d'acomplir molts compromisos a l'imperi i que seria molt més útil en les missions que poguessin sorgir

per exemple a Roma, on sabia que el Papa estava malalt, i per tant que s'esperava un proper conclave en el qual el cardenal Sala hauria de votar un candidat fidel a la corona de l'emperador³⁵³. No sabem si creure aquests mots de lloança al cardenal, o potser pensar que l'emperador se'l volia treure de sobre com por desgràcia passaria dos anys després.

D'altra banda, la mateixa esposa de l'emperador, Isabel Cristina, envià una carta al cardenal el 7 de maig de 1713 a Barcelona. Ella li diu que ha rebut una carta seva del 7 d'abril en la que li notifica l'èxit de l'arribada a Barcelona, i continua: «... y en mi memoria hay la consiguiente gratitud a la fina demostración de vuestro atentísimo celo [...] vuestro conocimiento sabrá discernir con propia resolución las circunstancias que sucesivamente puedan establecer el mayor bien y justicia de la casa del Emperador, mi señor; me reservo el cuidado de acreditar en su memoria lo que en expresiones atentas he experimentado de vuestra fineza». I tot seguit l'emperadriu li diu que si ell (el cardenal) preveu sortir de Barcelona -cosa que seria la més encertada- li proporcionaria un vaixell que el custodiaria fins a Gènova i Livorno. A més li assegura que l'almirant Jennings -home de confiança de Carles VI- seria el que posaria en pràctica el desig imperial. Es veia, doncs, que es volia la seva sortida de Barcelona, ja que si tornava a caure en mans de Felip V segurament el captiveri seria pitjor que el dels vuit anys anteriors. La seva sortida de Barcelona era pràcticament un tema d'estat, però molt obscur en les intencions de l'emperador: Se'l rifava?

Tanmateix a inicis de maig del 1713 l'opinió del virrei del Principat anomenat Starhemberg era molt negativa. Amb tota confiança diu al cardenal que el viatge que vol l'emperador i l'emperadriu, durant aquells dies era impensable, doncs la mar era totalment insegura. Si es feia, existia el risc de què caigués de nou en mans dels francesos i de Felip V, i això seria contraproduent per la política dels aliats, i sobretot per l'ànim tan castigat del cardenal Sala. Per tant el consell era que es quedés quiet a Barcelona i que ja seria avisat en el moment oportú. En aquestes circumstàncies el cardenal poc podia planejar una pastoral conciliadora de la seva diòcesi. Aquesta quedava en darrer terme.

³⁵³ Docs. 302 i 303. La carta és del 9 de maig, però fa referència a una que li va enviar amb anterioritat, l'11 d'abril de 1713.

Perill que tornin a capturar el cardenal Sala

Hi ha una carta de Carles VI de finals de maig en la que li diu al cardenal que es deixi de consideracions i arguments que el fan posposar el viatge³⁵⁴; que ell, l'emperador, el necessita per ajudar-lo en els negocis propis de l'imperi a Roma, on hi ha moltíssims enemics seus. Era sincer? Creiem que no! Però mirem alguns fragments: «Y como no es dudable que jamás cese su malevolencia (de Felip V) y danyosos fines contra vuestra Persona, tengo por muy conveniente y aún preciso que salgais luego de Catalunya, con el pretexto de pasar á Roma á recibir el Capelo, y os detendréis en Milán, donde hallareis noticia de lo que es mi ánimo ejecuteis para mayor conveniencia vuestra y sevicio mío, pues el deteneros en Barcelona más tiempo que el que tardare en salir de allí el Mariscal de Starhemberg, puede seros muy perjudicial. Espero que aún antes de esto, os encaminaréis á Milán, y podréis estar muy seguro de que experimentareis en mí (Carles VI) continuamente los efectos de la gran estimación que hago de Vos, y cuán presente tengo la fineza y amor que os he debido y que habeis acreditado á costa de tan largos trabajos y padecer, lo cual nunca podrá olvidar mi gratitud y propensión con que os he mirado y miraré siempre». Repetim: era sincer l'emperador? Nosaltres tenim els nostres dubtes. Però continuem. Confidencialment l'emperador Carles VI diu al cardenal que el que interessa és acabar la guerra al Rhin, i que per tant deixarà Catalunya. Lamentem dir que podia haver començat per aquí i no esperar tants sofriments dels catalans! La política, de vegades, no té entranyes.

Abans de deixar Barcelona vol solucionar el problema econòmic

Ara sí³⁵⁵ el cardenal Sala veu que haurà d'emprendre el viatge cap a Gènova³⁵⁶ i a Milà (vegi's carta del 12 de juny de 1713), però abans exigeix que l'emperador es comprometi a través del comte de Starhemberg, virrei del Principat, a solucionar-li la seva penosa qüestió econòmica. Això era a mitjans de juny de 1713. El text del quasi pacte és el següent: «Primer que durant la seva absència amb objecte de passar a Roma a besar el peu a Sa Santedat, i rebre el *capello*, i durant el temps que no renunciés la seva Església, pogués gaudir de les rendes del seu bisbat lliurement, i en el cas de no poder obtenir-ne tan absolutament, que es fes d'acord, per espai d'un o més anys, si hi hagués lloc.- Segon, que en aquest intermedi el cardenal

³⁵⁴ Doc. 304. E. C. GIRBAL: *Biografía del cardenal gerundense...*, pàg. 38

³⁵⁵ Doc. 303

³⁵⁶ E. C. GIRBAL: *Biografía del cardenal gerundense...*, pàg. 39

pogués proveir els beneficis vacants i crear i renovar els seus ministres, sense límit.- Tercer, que no se li destorbés la justa correspondència amb els seus per aquests fins, i amb els domèstics, naturals i polítics.- Quart, que desitjant el bisbe (el cardenal Sala) a qualsevol lloc on es trobés tenir al seu costat una Dignitat (canonge de Barcelona) de la seva Església per conferir i assegurar el major encert en la direcció del seu bisbat, mantingués al subjecte que es nomenés, totes les seves rendes i crèdits; podent-los cobrar a través dels seus agents ó de les persones destinades a aquest fi.- Cinquè, que la seva família de servents espanyols que l'han anat servint no fossin perjudicats de cap manera, ni en els seu crèdits ni en les seves rendes (si les tinguessin a Espanya) eclesiàstics o seculars absolutament o per temps determinat, el més llarg que es pogués.- Sisè, i sobre tot, que el bisbe (el cardenal Sala), en cas de no renunciar al seu Bisbat, en temps determinat, que es fixés, pogués, si volgués, tornar a la seva Església, i el mateix els seus domèstics i servents, i qualsevol que l'assistís en el referit passatge». Hom observa que per dues vegades es diu que potser podria admetre's que renunciés a la diòcesi de Barcelona. Malgrat aquestes insinuacions, durant els dos anys de vida que li restaven no va renunciar, i morí com a bisbe i cardenal de Barcelona, si bé Felip V no va reconèixer mai la dignitat de Cardenal com li corresponia.

Cal sortir ràpidament de Barcelona

El 15 de juny de 1713 ja es donava per fet que el cardenal sortiria de Barcelona. Així el duc d'Uceda des de Gènova contesta a una carta del cardenal Sala en la que li anunciava que ell (el cardenal) passarà per Gènova. L'esmentat duc d'Uceda i el marquès de Rialp -diuen- l'esperaran ansiosament. Després de la data afegeix de pròpia mà: «Señor mío los esperamos a Vuestra Eminencia con alborozo»³⁵⁷.

El 22 de juny de 1713 a Hospitalet signaren una conclusió de l'anterior tractat de pau a Utrecht. Signaren el duc de Populi i l'anteriorment esmentat comte de Starhemberg. Aquest era el comandant en cap de les tropes alemanyes i l'altre el de les tropes de Felip V. S'estipulava la suspensió d'hostilitats i l'evacuació del Principat per part de les tropes austríaques. Abans de l'evacuació -com hem dit- el cardenal Sala sortí de Barcelona. Era el 3 de juliol de 1713. S'embarcà amb el canonge Mn. Francesc Josa, que va enviar al consistori la següent carta³⁵⁸: «El obispo Sala se embarcó el 3 de julio acompañado del canónigo D. Francisco Josa». Per justificar la seva sortida de Barcelona en aquestes circumstàncies, dirigí la següent carta al

³⁵⁷ Doc. 309

³⁵⁸ Doc. 310

Consistori: «Exm. Sr. En execusió de la ordre ab que me trobo de passar á Roma, ab lo motiu de reber de mans de sa Beatitud, lo sombrero (*capello* cardenalici), últim complement del honor cardenalici al cual se ha dignat elevarme N. SS. Pare y senyor Clement XI á instancias del augustíssim emperador y rey N. S. que Déu nos guarde moltíssims anys, solament me queda temps, per manifestarme sumament reconegut, als grans favors ab que V. E. se ha servit celebrar mon tant desitjat arribó á aquest mon bisbat (de Barcelona), esperant que V. E. se servirà de quedar assegurat de estas mas agrauidas espresions, com del ánimo, y del afecte ab lo cual sempre me emplearé, en quant fos del servey de V. E. com acreditarà la experiència.- N. S. guarde á V. E. m. a. com pot y desitjo.- Barcelona y juny 24 de 1713.- Ex. S.- B. L. M. de V. E. son mes vertader servidor.- B. Cardenal bisbe de Barcelona».

Calia confiar en l'emperador, però també considerar la possibilitat de pactar. El cardenal recomana pregàries

Sabem que el nostre cardenal Sala animava els barcelonins a què confiessin en l'emperador, però si calia els aconsellava que pactessin en bé de la ciutat. Així se'n diu en el dietari del Consell de Cent del dia 5 de juny de 1713: «En aquest dia, a les tres de la tarda, anaren los Excms. Srs. Consellers ab el Veguer y massas altas acompanyats dels oficials de casa, taula y banc a visitar lo eminentíssim Sr. Cardenal que lo havia sa Santeditat agregat al col·legi apostolich, y digué a estes Corts que el Sr. Emperador y Rey que enviaria totes assistencias per a la conquesta de tota Espanya y que confiesin a Déu y Santa Eulalia que nostre monarcha quedaria ab perfecta possessió de tota Espanya y sa havia sabut que no havia fet la ciutat y feya per sa Magestad y que estava cert que sa Magestad no se oblidaria may de esta provincia y que la ciutat podia estar certa de son afecte y que en quant se offerís a la ciutat lo tributaria molt prompte [...] després anrahonaren de diferents cosas i al cap de rato se despediren, li besaren la mà. Item anaren acompanyats dels mateixos capellans fins al cap de vall de la escala».

A primers de juliol, abans d'embarcar-se, el cardenal Sala va manar publicar aquest edicte³⁵⁹: «Estant congregats los Brassos generals del present Principat de Catalunya á petició de l'Excma: Ciudad de Barcelona, ha aparegut al Excm. Sr. don Fr. Benet de Sala, Bisbe de Barcelona y Cardenal de la Sta. Iglesia Romana esser convenient disposar un Novenari públich del Santíssim Rosari complert á honra y gloria de Maria Santíssima á fi de que per medi de la soberana intercesió logren

³⁵⁹ E. C. GIRBAL: *Biografía del cardenal gerundense...*, pàg. 40

los tres estaments congregats las més acertadas resolucions; y habentse proposat als religiosos del orde de PP. Predicadors tinguesen á be aplicar-se en tant sant exercisi, han concedit gustosos á tant justa proposició, que se executarà en la forma següent: Se donarà principi á est devot exercisi lo die 5 del corrent mes de juliol entre las 2 i 3 horas de la tarde que se rezará la primera part del Rosari en la iglesia de Santa Catharina màrtir de la present ciutat de Barcelona, de ahont partirà després la comunitat dels religiosos en professó ab lo tabernacle de Ntra. Sra. del Roser, acompanyat dels confreres dels Roser y demes personas que ab llum voldrán assistir. Y sen anirán devant la piràmide de Maria Santíssima de la Concepció colocada en la plasa del Born ahont se rezará la segona part del Rosari, y de allí se continuarà la professió fins á la plasa Nova ahont devant de la imatge de Maria Santíssima allí colocada, se resará la tercera part de dit Santíssim Rosari.

»En los dias següents de las 6 horas á las 7 del matí, se trobarán dos religiosos de dit orde de predicadors devant la piràmide del Born, altres dos en la plasa Nova, y altres dos devant de la iglesia dels PP. Trinitaris descalços pera rezar en una y altre de dits llocs la primera part del Santíssim Rosari, de las 2 á las 3 horas de la tarde en los mateixos llocs y ab lo mateix ordre se rezará la segona part, y de las 6 á las 7 horas de la tarde se rezará la tercera part en dits tres llocs ab lo mateix ordre.

»Y despres de conclòs dit Novenari, lo die següent que comptàrem als 14 del corrent mes, se farà Comunió General en dita iglesia de Santa Catharina per totas las personas que voldrán assistir á reber lo Santíssim Sagrament de la Eucaristia en la hora del ofici, que se cantarà en dita iglesia de las 10 á las 11».

Totes aquestes pregàries i processons es faran implorant «que no s'imposi la guerra que tan es tem». Però la guerra, malauradament, arribà!

PREPARATIUS PER INSTAL·LAR-SE A ROMA

Tot just iniciat el viatge que l'acomiadava per sempre de la seva estimada Barcelona el representant del cardenal Sala a Roma, Mn. Benet Vadella, el va escriure des de Roma per animar-lo a ésser valent davant qualsevol dificultat. Tot seguit Mn. Vadella afirma que caldrà gastar molts diners fins que ell (el cardenal) arribi a Roma, però que això té una solució : que el cardenal Sala parli de la seva situació econòmica amb l'emperador³⁶⁰.

El cardenal Sala va desembarcar a Gènova el dia 9 de juliol de 1713 -havia sortit de Barcelona sis dies abans- i tot seguit escriu al Papa, a l'emperador i a altres personatges dient-los que es dirigirà cap a Milà seguint els consells de l'emperador³⁶¹.

El 15 de juliol el marquès de Priè (ambaixador d'Àustria, prop la Santa Seu) felicita al cardenal Sala per haver arribat a Vado. Ell (el marquès) manifesta que el voldria felicitar quan el cardenal arribi a Roma³⁶².

Dobles d'or per al cardenal Sala

A Gènova el cardenal rebé l'avís de què a Nàpols l'esperava una quantitat molt gran de diners, o sigui mil doblons (dobles d'or) estaven a la seva disposició. També que tindria carruatge i tot el necessari per a ell i la seva família (acompanyants), i que es procurava el que convingués per tal de què tingués casa on hostatjar-se. Pocs dies després se li notifica que l'emperador li ha obert un crèdit de vint mil ducats; que havia donat ordre al regent comte D. José Bolaños, lloctinent de la Règia Cambra de Nàpols, de preparar la quantitat de mil cinc-cents o dos mil doblons

³⁶⁰ Doc. 315

³⁶¹ Docs. 318, 320 i 322

³⁶² Doc. 316

per poder assumir les despeses necessàries mentre es procurava que no faltessin unes assistències fixes. Des de Milà, lloc en què ja es trobava el cardenal en el mes de juliol, expressava la seva gratitud i sotmetiment a l'emperador per la seva règia munificència, expressant-li els seus desitjos de què, per tal d'evitar ser una molèstia per l'arari reial, es fixessin les seves assistències a efectes eclesiàstics. A aquesta carta contestà l'emperador amb un Reial Despatx datat a Viena el 9 d'agost del mateix any 1713 i ple de gratitud. Deia haver rebut els seus agraïments (els del cardenal Sala) i repeteix de nou per la seva part la propensió i afecte, afegint que el previndria oportunament del temps que hauria de passar a Roma³⁶³.

L'escandalós decret

El "Reial Decret" emès el mes de maig per Felip V amb motiu de la promoció del Bisbe de Barcelona al Cardenalat, obligà a l'emperador a enviar un "Reial Despatx" al seu ambaixador a prop de la Santa Seu, per presentar a Sa Santedat (el Papa) l'inconvenient que resultava "l'escandalós Decret" que es féu a la Cort de Madrid (Felip V), instant a què no fos reconeguda al pare Sala la dignitat cardenalicia, sol·licitant al Papa que s'actués davant d'un procediment tan injuriós, així per l'autoritat pontifícia com per al nom de l'emperador. A l'audiència donada al marquès de Priè (ambaixador d'Àustria a la Santa Seu) sobre el tema, li manifestà que no deixaria de donar l'oportuna providència, i que volia reunir una congregació (reunió) particular de cardenals per consultar quins serien els mitjans més apropiats per solucionar la situació³⁶⁴.

El cardenal Sala serviria a l'emperador com un vassall més

L'emperador, en una carta del 9 d'agost del 1713 enviada ja a Milà des de Viena afirma que ha rebut totes les cartes que el cardenal li havia enviat. L'emperador el tracta molt afectuosament, i li diu «Como os está insinuando os prevendré a su tiempo cuando habreis de pasar a Roma». Però, òbviament que el tracta com un vassall. I això li feia tanta il·lusió, que fins i tot es va atrevir a demanar que el

³⁶³ El marquès d'Erendazu, el 24 de juliol de 1713, des de Viena, comunica al cardenal Sala que les lletres que ell (el cardenal Sala) li va enviar els dies 10, 11 i 12 del mateix mes de juliol, han passat a mans de l'emperador. Afirma també que l'emperador ha enviat al comte Josep Bolaños de Nàpols per posar a les seves mans 20.000 ducats, i que el dia de la data (24 de juliol de 1713) s'ha escrit a Jacint Alario per tal de què li doni 1500 o bé 2000 doblons per afrontar les necessitats més urgents (Vegi's el Doc. 318). Per obtenir alguns diners l'emperador el va nomenar president del Consell de Santa Clara de Nàpols (Vegi's el Doc. 319).

³⁶⁴ Doc. 338

seu escut de cardenal tingués representada l'àguila imperial. Li concedeix l'àguila imperial per al seu escut d'armes. Així doncs l'esposa de l'emperador Elisabet Cristina li concedeix³⁶⁵.

Com hem dit, des de mitjans d'agost de 1713³⁶⁶ el cardenal Sala residia a Milà esperant que l'emperador (Carles VI) li donés les instruccions necessàries per anar a Roma, on el “serviria com a vassall”. Calia preparar el viatge i, el més important, la residència, així com el carruatge, el palau on havia de viure “el cardenal de la corona reial” (així s'anomenava, amb molta distinció), i una servitud com a mínim de deu persones “per quedar bé”... De tots aquests preparatius ens parla el seu emissari, en Benet Vadella, resident a Roma. Era, aquest, un home molt entès en protocol, i els costums del Vaticà; per exemple, en una carta del 19 d'agost de 1713 li

³⁶⁵ Presentem un fragment de la carta en què Elisabet Cristina concedeix tan preuat emblema de la casa d'Àustria, o sigui que el pare Sala podrà estampar en l'escut del cardenal. Observi's els molts títols de l'emperadriu: «Reina de Castella, Aragó, Toledo, Croàcia, Mallorca, València, Illes Canàries, Barcelona, *locum tenens generalis in presente Cathaloniae Principatu...*» «Nos Elisabeth Christina divina favente clementia Romanorum Imperatrix semper Augusta Regina Germaniae, Castellae, Aragonum, Legionis, utriusque Siciliae, Hierusalem, Ungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Navarrae, Granatae, Toleti, Valentiae, Galletiae, Majoricarum, Hyspalis, Sardiniae, Cordubae, Corsicae, Murtiae, Giennis, Algarbii, Algecirae, Gibraltaris, Insularum ac terrae firmæ Maris Oceani, Archiducissa Austriae, Ducissa, Burgundiae, Barvantiae, Mediolani, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Luxemburgii. Wartembergæ superioris, et inferioris, Lusatie, Comitissa Abspurgii, Flandriae Tirolis, Barchinone, Ferretis, Kiburgii, Goritiae, Rosilionis et Ceritaniae, Landgraviae, Marchionissa Orisani, et Comitissa Gocceani, Domina Marchae, Sclavoniae, Biscayae, Molinae, Salinarum tripolis, et Medinae; Lucumtensque Generalis in praesente Cathaloniae Principatu, et Comitatus Rosilionis, et Ceritaniae. Quantum benigni Principis augeatur, de honorum wassallorum remuneratione perfacile patet, quia sic eorum effectus ad se atrahit, ut maiori eidem subservire sedulo prosequantur: Quare ergo memoriae repetentes magna res laudabilia servitia per fidelem et Nobis dilectum fratrem Don Benedictum de Sala Episcopus Barchinonensem Regiumque Consiliarium, erga Maiestatem Charissimi Imperatoris Regis, et Domini nostri pro defensione sui irrefragabilis iuris ad Hispaniae successionem jam ante suum ad eam exoptatum, et prosperum eventum, fideliter proestita, et impensa, quamque per multos et assiduos pro hac justissima causa roboranda et protegenda in longo ad Castellam exilio, partibusque Inimicorum molesta carceratione sustentos ab illo labores; Atque etiam Nobilem Benedictum de Sala eius Consobrinum ad illius imitationem, et exemplar, de sua versus augustam Domum Austriacam innata fidelitate variis in rebus, negotiis, et occasionibus Regii servitii, se se offerentibus, compertum dedisse testimonium. Insuper attendentes et considerantes, aundem Episcopum in suis Militaribus Insigniis, quibus hucusque visum fuisse, in dextera nimirum superiori, et inferiori sinistra partibus, campo coeruleo alam argenteam gestavisse; Cupiamusque suis humillimis supplicationibus annuendo, eas amplius exorare, ut in futurum quanto eorum merita et obsequia praedicto dilectissimo Viro, Regi, et dominio nostro ac Nobis pergrata, ut in praedicto Scutario Typo in locum, ubi binae alae depictae existunt, totidem bipartitas Imperiales Aquilas, in deaurato campo, cum aliis duabus suo pectore ipsum scutum sustinentibus addere possitis, et valeatis. Et ut in posterum de hac nostra Regia ampliacionis gratia clarius elucescat praelibatum Scutum hic Pictoris artificio depingere mandavimus; Quequidem arma et insignia Vos dictus Episcopus».

³⁶⁶ Docs. 331 i 332

diu que mai es contesten els “Breus Papals” (o cartes del Papa), tal i com el cardenal feia erròniament³⁶⁷.

El duc d'Uceda també volia ajudar el cardenal notificant-li que no posés italians al seu servei: «La família forastera es la que se debe anteponer a la romana e italiana, ya que manejando importancias (negocios) de la corona imperial tales sujetos se mantienen espías de aquel gobierno (de Felip V)»³⁶⁸. Això ha estat el motiu pel que el duc d'Uceda hagi proposat Benet Vadella. Aquest català acceptà l'encàrrec³⁶⁹. D'ell tenim un epistolari molt interessant per esbrinar en què consistia per exemple el protocol Vaticà i els costums de Roma en temps del cardenal Sala.

L'exuberant imaginació de Mn. Benet Vadella

De Benet Vadella sols en sis mesos (entre juliol i desembre de 1713) tenim disset cartes adreçades al cardenal Sala³⁷⁰. Els temes són molt diversos: influències que es demanaven, car creien que el cardenal seria el personatge de més pes dins l'àrea eclesiàstica, i per tant tindria una gran influència sobre l'emperador³⁷¹. Benet Vadella ja de bell antuvi li aconsella que segueixi els costums dels cardenals de la Cúria, i, per exemple, li diu que calia que el cardenal Sala felicités per Nadal a tots els altres cardenals i els personatges més importants de les corones europees³⁷²; de com el cardenal podia proveir els beneficis vacants entre els quals n'hi ha una vacant de Santa Anna de Barcelona que el mateix Benet Vadella desitjava obtenir-la. Referent a aquest assumpte, el vicari general de Barcelona, Dr. Rifós n'estava al corrent. També fa referència als rumors de què l'emperador donava al cardenal moltes prebendes eclesiàstiques, per exemple, en el cas que hagués d'abandonar el bisbat de Barcelona li donaria el bisbat vacant de Novara, que és molt “senyor” i no pobre; amb aquest i l'abadia -també promesa valorada en mil escuts-, el cardenal “quedaria suficientment provist”; però això seria impossible si l'emperador no ho hagués demanat al Papa, i “per cert, que serà més fàcil d'aconseguir el bisbat de Novara que l'abadia annexa”³⁷³. Quina pena!

³⁶⁷ Doc. 328

³⁶⁸ Doc. 329

³⁶⁹ Docs. 330 i 337

³⁷⁰ Docs. 336, 328, 340, 342, 343, 351, 344, 345, 346, 349, 352, 354, 355, 356, 357, 358 i 359.

³⁷¹ Doc. 336

³⁷² Doc. 355

³⁷³ Docs. 340 i 343

«Els jueus ens poden donar una mà; però cal desconfiar d'ells» Un clergue de Terrassa

En altres cartes s'indica el que el cardenal necessitarà per integrar-se a la vida de la cort pontifícia. Suposava que caldrien tants diners que Benet Vadella li recorda la solució: anar a parlar i negociar un préstec amb el jueu Deodat de Mòdena, recomanat pel duc d'Uceda. Vadella afirma que al cardenal se li farà un préstec, però que el jueu desitja conèixer tot el que necessita. «Sobre el aparato del palacio y del “treno negro” de la carroza... y el dinero para conseguir el “treno dorado” lo puede facilitar otro hebreo (judío). Éste ha sido también consultado a parte porque “con esta gente” (els jueus) ninguna cautela es poca ni uno debe fiarse de su ley ni de su discreción. Son malos sus intereses. Para los vestidos de cardenal -continua Mn. Vadella- ha consultado un sastre muy práctico, y para lo demás ha oído a varios peritos y después ha concluido el todo con varias personas y con el maestro de casa del Sr. cardenal Fabroni, que conocemos hombre de bien desde hace mucho tiempo y práctico del todo lo que es gasto y gobierno del palacio; «de suerte que como precisé en la lista no hay cosa originalmente mía porque es de materia de que ni soy ni debo ser informado. Sobre lo que he escrito hasta aquí -diu Vadella- espero órdenes y la respuesta». Aquesta important carta l'acaba amb una nota molt interessant en la que es veu que molts acudien al cardenal perquè ell influís en el cúria papal. Ara es tracta d'un clergue de Terrassa, Antoni Poal, de la masia de Can Poal (que encara avui existeix a la ciutat de Terrassa). Li demanava l'actualització d'un benefici que posseïa a Santa Maria d'Ègara. Possiblement era un dels molts clergues que es traslladaven a la cúria papal per “pescar” algun benefici. Els beneficis es podien aconseguir també directament a través del bisbe del lloc principalment quan aquest era cardenal. Terrassa en aquell temps pertanyia al bisbat de Barcelona³⁷⁴, no era com ara un bisbat independent.

El 14 d'octubre de 1713 Benet Vadella escriu al cardenal Sala i es defensa d'algunes acusacions amb referència a la poca atenció que ha tingut amb el reverendíssim Diaz en consultar alguns dels afers del cardenal. Li tramet mostres de la roba per les lliurees i els colors que han de tenir les franges, puig encara que ell (el cardenal) era religiós (benedictí) haguessin d'ésser negres, però en ser cardenal de la Corona d'Àustria, se li permetia l'ús dels colors. Vadella es refereix també a les notícies que arriben a Roma del que succeeix a Barcelona, Girona i Vic (Guerra de Successió)³⁷⁵.

³⁷⁴ Doc. 345

³⁷⁵ Doc. 349

En altres ocasions Vadella parla del que la gent diu d'ell (del cardenal): que el cardenal no ha de restar a Milà, sinó que ha d'anar a Roma per ocupar-se dels "socors" que ha de donar a l'emperador Carles VI (el Cèsar). Tanmateix Vadella li indica que ell creu que seria millor ésser neutral, ni de Felip V ni de Carles VI, i no moure's: «Entretanto goce V. E. su reposo y no le está mal pasar el invierno en Milán... No está mal que el partido contrario crea que el cardenal es adicto al partido del emperador por lo menos por gratitud»³⁷⁶.

La llista de despeses feia espantar... Sala havia de ser el cardenal de la Corona d'Àustria

En la carta de l'11 de novembre de 1713 Vadella afirma que «la lista de gastos de la próxima residencia del cardenal en Roma ha espantado al marqués de Rialp... Hay según su opinión, algunas partidas superfluas». Vadella justifica totes les despeses i defensa que no hi ha en elles res de superflu, car posa com a exemple l'anterior cardenal de la Corona (imperial) que tenia dotze escuts de la protecció de l'imperi i la mateixa quantitat per més abadies, i per últim 100.000 ducats per ser virrei de Nàpols, i afegeix que malgrat tot morí carregat de deutes. També posa l'exemple del que guanyava el cardenal de Còrdova Salazar i el cardenal d'Olmitz. Segueix explicant al cardenal quines són les normes per dirigir-se (el tractament que es deu) a les persones de la Cort Vaticana i imperial. També inclou en les seves cartes certes indicacions per a escriure correctament segons el protocol d'etiqueta. I acaba dient: «Supongo sabido que V. E. ha de escribir felicitando las fiestas y Navidades a todas las coronas y príncipes mayores, menos a los enemigos y a los cardenales en la misma restricción»³⁷⁷.

El galipanisme

Vadella insisteix que no cal felicitar amb motiu de les festes de Nadal ni a Felip V ni als seus partidaris. Tant és així que en una carta del marquès de Priè del 23 de novembre de 1713 es vol que l'arribada del cardenal Sala sigui «el gran triomf contra el "galipànim" que es vol imposar a Roma i a tot arreu»: «El arribo del cardenal a esta Corte (Roma) servirá de una especie de triunfo a la vista de todo el galispánisimo, pues saldria al encuentro del sacro colegio y le recibiría Su Santidad

³⁷⁶ Doc. 352

³⁷⁷ Doc. 354

en público consistorio con aquella distinción que corresponde a un cardenal de real nómina (de l'emperador) y promovido por tan singulares méritos al capelo lo cual una formal reparación al injurioso edicto que hizo el duque de Anjou (Felip V) contra la promoción de V. E. Su Santidad (el Papa) lo deseaba sumamente juzgando este modo más propio de reintegrarse el honor de la Santa Sede, sobre cuyo asunto tuvo conmigo (el marqués de Priè embajador) un serio y largo discurso»³⁷⁸.

Òbviament tots els partidaris de l'emperador creien que el cardenal Sala i la seva dignitat era una part integrant de la política de l'emperador Carles VI, i així -i potser amb més força i lamentant-ho- també ho creien els partidaris de Felip V. Com hem vist en Benet Vadella -encara que mostrés servilisme³⁷⁹- alguns aconsellaven que el cardenal es mostrés neutral. Possiblement el cardenal al final de la seva vida rectifica una mica la seva adhesió a Carles VI. Hi ha alguns indicis, però cal reconèixer que són molt minsos. La gran majoria opinava que era el cardenal de Carles VI i alguns apuntaven que aquest emperador el va deixar sol i abandonat a Roma, sense donar-li encàrrec ni, possiblement, diners que el cardenal tant necessitava.

Cal seguir el protocol cardenalici

Benet Vadella continuava enviant-li cartes de gran interès per a qui estudia la història del pontificat de Climent XI. Per exemple: en la carta del 28 de novembre de 1713 explica una malaltia del Papa. També li recomana que seria convenient que el cardenal escrigués als familiars del Papa (els Albani) amb motiu del matrimoni de Carles Albani amb la filla del comte de Borromeo³⁸⁰. El cardenal féu cas de Benet Vadella i va enviar algunes felicitacions de Nadal, i una felicitació especial pel casament dels Albani i Borromeo. Així, Maria Albani, neboda del papa Climent XI, regracia al cardenal Sala les bones festes de Nadal que aquest li havia

³⁷⁸ Doc. 356

³⁷⁹ El preàmbul del text de la carta del 2 de setembre de 1713 (Doc. 340) bé es pot considerar com una prova del servilisme que Benet Vadella professava. Diu així: «Las heroicas presiones de fineza con que V. E. me honra en la carta del 22 de agosto son sólo propias de la eminentísima generosidad y bondad de V. E. y hacen fuerza a mi voluntad que le quitan el albedrío con la memoria de todo el riesgo que me hizo consultar a V. E. no el estado de la necesidad presente, sino el mirarla muy vecina. Doy, pues, infinitas las gracias a V. E. sacrificándome todo a su voluntad para que disponga como quiera, sin pasar a otra expresión para no disminuir con ella lo que siente mi gratitud».

³⁸⁰ Doc. 358. De la mateixa data del 3 de febrer de 1714 és una carta que Felip Dòria fa arribar al cardenal Sala recomanant el jove Narcís Rius que desitja un benefici de Sant Sever de la catedral de Barcelona, vacant per la mort de Josep Ingli.

tramès³⁸¹. També rebé les respostes del príncep de Savoia³⁸², Maria Anna, reina de Portugal³⁸³, Carles Albani, nebot del papa Climent XI³⁸⁴, Eleonor Magdalena, mare de l'emperador Carles VI³⁸⁵, Isabel Cristina, esposa de l'emperador Carles VI³⁸⁶, Amèlia, emperadriu vídua³⁸⁷ i Carles Albani³⁸⁸.

Un palau romà per al cardenal Sala? Els aduldors de sempre

Continuen els preparatius de l'anada del cardenal a Roma. El 20 de gener de 1714 Vadella escriu al cardenal i li diu que ha rebut els diners procedents de Nàpols i que està preparant el palau que ha de ser residència del cardenal a Roma. D'això n'ha parlat amb el duc de Mòdena i amb el cardenal Acciaiolì, però no es podrà concretar res fins l'abril de 1714. Aquest termini és suficient, doncs s'ha dit que el cardenal no anirà a Roma fins el juny de 1714 (tot i que no arribà fins el mes de novembre). En nom del cardenal Sala, Benet Vadella també pregunta sobre la possibilitat del Palau del *Monte de Pietat* -el que seria proper a la Piazza dei Fiori-. Hi havia una tercera possibilitat, i era el palau Barberino -a prop de la basílica dels Dotze Apòstols-. En demanaven mil escuts, que també és el preu de la primera proposta del Palau Acciaiolì. D'aquest últim, Vadella n'ha pogut veure una part, i diu que «és ric i noble amb aire i lloc bo - que no està en el "Corso". Si tinc llibertat -acaba Vadella- escolliré el que sigui del gust de l'agent amb el mateix preu»³⁸⁹.

Segueixen les cartes de gent que, en saber que el cardenal Sala es vol traslladar a Roma, s'ofereixen al seu servei com a "gentil home". Luperçi de Monleon³⁹⁰, Carles Galesi³⁹¹ i el marquès de Mondegnari³⁹². El mateix cardenal de Sant Onofri recomana al cardenal Sala el seu secretari, car creu que li en fa falta un d'italià³⁹³.

³⁸¹ Doc. 359

³⁸² Doc. 361

³⁸³ Doc. 362

³⁸⁴ Doc. 363

³⁸⁵ Doc. 365

³⁸⁶ Doc. 366

³⁸⁷ Doc. 368

³⁸⁸ Doc. 369

³⁸⁹ Doc. 370. Vegi's la carta de Vadella del 3 de febrer de 1714 (Doc. 372)

³⁹⁰ Doc. 373

³⁹¹ Doc. 375

³⁹² Doc. 374

³⁹³ Doc. 376

També el mes de març de 1714 hi ha les següents cartes que fan referència a recomanacions i a possibilitats de formar part de la Inquisició³⁹⁴. També està datada en març de 1714 una carta del rei Joan de Portugal en la que -amb molt retard- li agraeix que l'hagi felicitat per Nadal el 1714³⁹⁵. També cal fer esment d'una carta del comte de l'Atalaya, en la que agraeix al cardenal el seu patriotisme (per suposat a favor dels Àustries)³⁹⁶.

³⁹⁴ Docs. 377, 378, 379, 380 i 381

³⁹⁵ Doc. 382. Entre els mesos de maig i juliol hi ha les següents cartes de Joan Rimuccini, nou legat de Bolonya (Doc. 384), la del marquès de Pirè lamentant no poder entrevistar-se amb el cardenal (Doc. 385) i la del marquès d'Almenara aconsellant a Josep Mallona (Doc. 386).

³⁹⁶ Doc. 383

Basílica de Sant Pere del Vaticà en l'actualitat.

ROMA, EL DARRER DESTÍ DEL CARDENAL SALA

L'última batalla de Felip V contra el cardenal Sala

A finals d'octubre de 1714 el cardenal Sala ja el trobem a Roma, però molt malalt. La malaltia ja s'havia manifestat a Milà un any abans en el mes de novembre: en una carta al marquès de Rialp el cardenal diu que ha tingut un flux de sang en l'orina «que al principio me asustó por ser bastante copioso»³⁹⁷.

La desgràcia que acompanyava al cardenal Sala en el darrer decenni de la seva vida no l'abandonà durant la seva curta estada a Roma. Recordem que un any abans Felip V va escriure (28 d'agost del 1713) al cardenal Acquaviva (el qual tenia el títol de protector d'Espanya), i li comunicava d'una manera oberta els motius que el rei d'Espanya tenia per comportar-se de la manera que ho va fer amb el cardenal Sala. Recordem que va dir: «Por los escandalosos procedimientos del obispo de Barcelona desde mi ingreso en estos Reynos como es notorio, faltando en uno y otro al juramento de fidelidad que me hizo (a Felip V) y a las demás obligaciones que le incumben por vassallo y prelado; conspirando y teniendo varias inteligencias con los enemigos en que tan notoriamente ha hecho manifiesta su felonía y por cuyos indignos medios consiguió últimamente la dignidad cardenalicia a repetidas y violentas instancias, a nominación del Archiduque Carlos con el usurpado título de Rey Católico de España». Per tots aquests motius Felip V ordenà als seus que no reconeguessin el bisbe Sala de Barcelona com a cardenal; i així mateix va escriure al seu avi, el rei de França (Lluís XIV), perquè ell mateix ordenés als seus ministres i cardenals que actuessin com els prelatats espanyols. Acabà recomanant al cardenal Acquaviva que per part seva observés puntualment això que havia disposat. Lesmentat cardenal s'afanyà a contestar la carta reial prometent complir exactament això que li havia estat manat³⁹⁸. El cardenal Sala ho tenia molt malament!

³⁹⁷ E. C. GIRBAL: *Biografía del cardenal gerundense...*, pàg. 42

³⁹⁸ Vegi's el decret complet de Felip V contra el cardenal Sala al capítol intitulat "Cap a Barcelona un cop cardenal", en l'apartat "Per què l'odi de Felip V"(nota 320) *Alb VII*, pàgs 129 i 199. Arxiu de l'Ambaixada

De part de qui estava el cardenal Acquaviva?

Tindrem ocasió de notar el zel excessiu d'aquest cardenal (Acquaviva) en observar i fer observar la voluntat de Felip V; podria ésser que influís l'escàs afecte que sentia pel nostre prelat, segons ja hem vist, però no hi cap dubte de què el cardenal Acquaviva volgué corregir amb aquesta pretesa la mala impressió que hagués pogut causar a Madrid (a Felip V) el fet d'haver estat ell un dels primers cardenals en felicitar el bisbe Sala per la seva promoció³⁹⁹. Però tot just rebuda l'ordre del rei, Acquaviva instà els cardenals del partit de França perquè no visitessin ni reconeguessin al bisbe de Barcelona com a cardenal. Aquests ja havien rebut el manament per part de Lluís XIV, però com fou abans de signar-se les paus, ara deduïen, molt encertadament, que així com es relacionaven amb els ambaixadors de l'arxiduc, esdevingut emperador, i amb els cardenals alemanys s'havien pacificat, no hi hauria cap inconvenient en visitar i tractar el cardenal Sala. Acquaviva els féu veure que aquesta raó no valia, doncs el cas del pare Sala era del tot especial, doncs hi havia una causa personal de Felip V contra aquest prelat, i els suggerí que en casos semblants l'opció més òbvia era consultar a París què calia fer. Tot això ho comunica a Felip V en una lletra del 4 de desembre del 1714⁴⁰⁰ per tal de què ell pogués instar a la cort de París que ratifiqués l'esmentada prohibició, advertint que per ara havia obtingut dels tres cardenals addictes a França: Fremoville, Ottobono i Gualterio, que no acusessin rebut de l'anunci que de la seva arribada a Roma els havia fet, segons és el consuetud, el nou cardenal. A París es cregué igualment que fetes les paus no hi havia el més mínim motiu per abstenir-se de reconèixer el cardenal Sala; així fou comunicat als interessats, afegint, però, que no revocaven l'ordre fins saber què en pensava la cort de Madrid. En arribar les noves instàncies d'aquesta, sembla que Lluís XIV veient la utilitat i fins puerilitat de l'ordre del seu nét, féu donar llargues a l'assumpte, tant que el 23 de febrer de 1715⁴⁰¹ encara escriu el cardenal Acquaviva dient-li que no ha rebut cap ordre del "Rei Cristianíssim",

d'Espanya (situat a prop de la Santa Seu): lligall 164, núm. 5

³⁹⁹ *Epistolari* 237. Doc. 152. Tot i que al principi Lluís XIV acceptava la política del seu nét Felip V, es mirava els afers del cardenal Sala amb una certa distància. Recordem que en el mes de gener li va donar el passaport. Aquest deia: «De par le Roy. A tous Gouverneurs et nos Lieutenents generaux en nos Provinces, et Armees, Gouverneurs particuliers, et Commandans de nos Villes, Places, et Troupes, et a tous autres nos Officiers, Justiciers, et Sujets qu'il appartiendra salut. Nous voulons et Vous mandons tres expressement, que Vous ayez a laisser seurement, et librement passer le Sr. Evesque de Barcelonne avec sa suite, retournant d'Avignon en Catalogne sans leur donner, ni souffrir, qu'il leur soit donne aucun empeschement; mais au contraire toute l'ayde, et assistance, dont ils auront besoin; le present Passeport valable pour six mois seulement; car tel est nostre plaisir. Donne a Versailles le quatriemme Jannier 1713. Lòuis Par le Roy».

⁴⁰⁰ Doc. 398

⁴⁰¹ Doc. 433

per bé, afegeix, l'estat de salut del bisbe de Barcelona s'ha agreujat de tal manera que no li ha estat possible assistir a les funcions de ritual, i així no hi ha hagut ocasió d'assistir o retirar-se per part dels cardenals.

Felip V, malgrat aquestes noves, continuà ordenant al cardenal Acquaviva la més absoluta abstenció, fins i tot en el cas de què els cardenals amics de França visitessin i reconeguessin el nostre cardenal. I aquestes ordres les repeteix en diverses cartes, fins i tot adreçant còpia dels oficis diplomàtics enviats a París perquè es renovés la prohibició⁴⁰²; sense que la rancúnia de Felip V s'amansís ni en rebre la lletra del cardenal Acquaviva en què li deia: «Mientras todos me dicen que su estado (el del cardenal Sala) no es ni para volver en salud ni para vivir mucho tiempo»⁴⁰³. A aquesta lletra responia el rei des del Buen Retiro el 7 d'abril de 1715⁴⁰⁴: «... concluyendo con que quedais encargado por lo que a vos toca de executar las órdenes que en este assumpto que os están dando para que no lo reconozcais por cardenal ni lo visiteis (al obispo de Barcelona)».

Patiments i amargors del cardenal

La reacció de Felip V a la promoció a cardenal del pare Sala fou un notable desencert, ara, però, serà una obsessió del monarca Borbó que no l'abandonarà ni després de la mort del bisbe de Barcelona. Aquesta –creiem nosaltres– no tardaria en succeir, car els seus grans patiments i les amargors d'esperit sofertes per ell durant la llarga captivitat, li van malmetre la salut, i els seus darrers viatges, especialment el de Barcelona i el de Roma, acabaren amb les seves forces. Recordem, però, que abans, quan es va produir a Barcelona la desfeta de l'11 de setembre de 1714, el cardenal Sala encara es trobava a Milà preparant el viatge a Roma. Fou la caiguda de Barcelona. Fou un cop fatal pel cardenal. Després ja no féu res de profit. Així ho explicava en una carta al cardenal Schrattenbach⁴⁰⁵.

El delegat del cardenal Sala Mn. Benet Vadella el mantenia informat del que succeïa a Barcelona i a Girona. Informacions que li arribaven a través d'ambaixadors a Roma. El cardenal Sala sabia, doncs, que a Barcelona quedava l'únic front de la penosa Guerra de Successió i això el portava a morir un any després.

⁴⁰² Doc. 435

⁴⁰³ Doc. 435

⁴⁰⁴ Doc. 438

⁴⁰⁵ Doc. 392

La major part del poble català abans de la desfeta de setembre de 1714 no va fer cas de les promeses de Felip V (entre d'altres que seria fidel a les llibertats catalanes) i per això després del Tractat d'Utrecht (11-IV-1713) molta gent es reclogué a l'interior dels murs de Barcelona i de Cardona, disposant-se a resistir quan el citat lloctinent de Carles VI, Starbemberg i els darrers aliats precedits -com hem vist- de l'emperadriu (Elisabet Cristina de Brunsvic) abandonessin Catalunya, així com ho va fer -com hem vist- el propi cardenal Sala (30 de juny de 1713) d'acord amb els termes del conveni d'Hospitalet en el context d'una veritable i penosa evacuació. El cardenal veia tan malament la situació a Barcelona, que aconsellà fer un pacte.

El setge terrible de Barcelona

Aleshores aplegades extraordinàriament les Corts Catalanes, amb el seu sobirà absent (l'arxiduc Carles), i sense cap representant directe seu, es celebrà la reunió s'anomenà "Junta de braços". També es convocà la Generalitat. Certament que els qui es presentaren amb més enteresa no foren els nobles, sinó el braç popular sota la pressió de les masses menestrals barcelonines, el poble menat pels guerrillers que corrien de punta a punta del Principat, i a més la força moral de refugiats valencians, aragonesos i àdhuc castellans. Tots ells feren una forta pinya, i també hi participaren molts sacerdots: recordem que més de dos-cents seran després exiliats quan Felip V entrarà a Barcelona; tot un record de tirania enutjada.

El juliol de 1713, quan el cardenal Sala ja havia deixat Barcelona, aquesta ciutat fou sotmesa a un setge terrible que havia de perllongar-se més d'un any, concretament fins a l'11 de setembre de 1714. Des de que en el mes de març de 1714 es va signar la Pau de Rastadt amb Lluís XIV de França, ja no es podia esperar cap auxili dels antics aliats. Barcelona restà sola, però amb una valentia saguntina. L'exèrcit franco-castellà tenia 35.000 homes i 5.000 unitats de cavalleria a part de les tropes escampades per tot Catalunya. En canvi Barcelona només disposava de 5.000 homes per a la seva defensa, dels quals tan sols 2.000 eren forces regulars. El 3 de setembre de 1714, quan les esquerdes obertes a les muralles de Barcelona ja eren massa nombroses, el duc de Berwick, que dirigia les tropes de Felip V, aconseguí la rendició de la ciutat. Tot i que el conseller en cap Rafael Casanova i el general comandant Villarreal eren partidaris d'una capitulació honrosa, els "comuns", per majoria aclaparadora, no estaven disposats a acceptar. Era oportú pactar com els havia dit el cardenal Sala abans de marxar de Barcelona, però no es va fer. Els catalans estaven abocats a la catàstrofe.

La ciutat pogué resistir fins la dramàtica jornada de l'11 de setembre de 1714. El

conseller en cap Casanova que enarborava la bandera de Santa Eulàlia, fou ferit al baluard de Sant Pere. La batalla anava de mal en pitjor quan, aleshores, Villarroel prengué la iniciativa d'enviar el coronel Ferrer amb l'ordre de capitular. El mariscal duc de Berwick no volgué dialogar, però va prometre no incoar cap procés per la rebel·lió contra el rei. Però una cosa eren les paraules, i altra ben diferent la realitat. Aquella gent tenia poca paraula, per no dir que no tenien gens de vergonya! L'entrada de les tropes del Borbó fou fixada per l'endemà sense unes condicions dignes. Una autèntica vergonya i una inaudita injustícia!

El cardenal estava fora de Barcelona

La repressió política no es va fer esperar malgrat les capitulacions pactades. Un bon nombre d'austriacistes -entre ells molts sacerdots- hagueren d'emigrar; a part els qui havien donat suport a l'emperador (1711) o l'emperadriu (1713), com és el cas del mateix cardenal Sala, que ja es trobava a Milà. Aquí romangué –com hem vist– fins a finals del 1714; concretament sabem que durant el mes de novembre de 1714 ja estava a Roma, molt malalt per cert.

Alexandre VII va encarregar nombroses obres a Bernini, entre les quals destaquen l'Escala regia del Palau Vaticà i les grans columnates de la plaça de Sant Pere. El detall de la imatge mostra les armes dels Chigi i les pontificies d'Alexandre incorporades al projecte de les columnates.

BASTERO, VICARI GENERAL DE BARCELONA

Ens podríem preguntar què va passar a la diòcesi de Barcelona durant els dies posteriors a l'11 de setembre de 1714. Foren uns esdeveniments molt extrems, que qualificariem de tràgics. El bisbat tenia tres vicaris generals: el Dr. Rifós, el Dr. Josep Romaguera i el Dr. Domingo Figueras que no podien continuar careren enemics, o almenys no eren favorables a Felip V. Aleshores entrà en escena un enigmàtic personatge adulator de Felip V que intentarà connectar amb el cardenal Sala, però que tot seguit rebé l'aprovació del seu rei per ésser vicari general en una diòcesi que es considerava vacant. Aquest personatge fou Bastero i Lledó⁴⁰⁶.

En una carta dirigida al cardenal Sala, Bastero afirma que ell va arribar amb moltes dificultats a Barcelona dos dies després de l'11 de setembre de 1714⁴⁰⁷: «De Mataró, on he residit des del moment que el Duc de Popoli es presentà al camp de Barcelona, li he comunicat tot el que havia fet. Els Srs. de la Junta del Govern de Barcelona que són Josep Patiño, Francesc Ameller, Josep Alòs, Josep Marimón i Rafel Cortada, han posat dificultats a què es doni el tractament d'Ema. al Bisbe Sala en els despatxos de la Cúria. Després d'algunes conferències tingudes amb ells, adonant-se de “quan acérrimos estaban con el decreto que salió contra el obispo Sala en la Corte el año pasado”, jo vaig adreçar-los unes *Reflexiones*, i veient que seria inútil la insistència, han arribat a acordar que em tituli Vicari

⁴⁰⁶ El que seria bisbe de Girona, el Dr. Baltasar Bastero i Lledó, va nèixer a Barcelona al voltant del 1680. Ensenyà dret canònic a Barcelona. Fou vicari general de la mateixa diòcesi -com veurem- i inquisidor a Barcelona i a Mallorca. El 1824 fou nomenat bisbe de Girona. A aquesta diòcesi renovà el ritual diocesà i practicà amb molta cura les visites pastorals. Impulsà les conferències mensuals pels clergues i l'ensenyament del catequisme. Exposà els seus projectes en dos volums al llibre intitulat *El párroco en su ministerio*. Fundà el col·legi dels jesuïtes de Girona, una casa d'exercicis espirituals. Malalt, presentà la renúncia, que li fou acceptada. Retirat als carmelites de Reus, s'ocupà en la publicació de les seves obres pastorals. Morí l'any 1752. Vegi's J. M. MARQUES, PLANAGUMÀ: *Baltasar Bastero i Lledó*: DHEC, vol. I, pàg. 246

⁴⁰⁷ Doc. 390

General del *Obispado de Barcelona* per contes de vicari del *Obispo*; que s'usi de l'antic segell del Bisbe, no del que actualment (1714) usa com a Cardenal, i que es suspenguin les provisions de les vacants. Precisament el dia d'avui -diu Bastero al cardenal Sala- ha mort el canonge Joan Bach. En tots els afers s'ha aconsellat amb el seu nebot D. Benet Sala i amb el Vicari General Rifós quan era a Barcelona. Per la provisió de la canongia vacant, li insinua al nebot del Cardenal, o sigui Mn. Antoni de Sala, del qual en fa elogis».

Les “Reflexiones” que s'eludeixen en la carta, están copiades al plec núm. 307 del copiador de cartes del cardenal Sala; en elles Bastero demostra la diferència que hi ha entre “cardenal” i “cardenal de la Corona”; conclou que al Cardenal Sala no se li pot donar el títol, i que no té els privilegis de “Cardenal de la Corona d'Espanya”, però sí el títol d'Eminència com els altres cardenals. Quina vergonya!

Bastero, vicari general de Barcelona, vol obrir la cúria

Bastero, com a vicari general (de la diòcesi vacant de Barcelona), es proposà obrir el bisbat com més aviat millor, de manera que el dia 6 d'octubre de 1714⁴⁰⁸ es va atrevir a escriure als «señores de la Real Junta de Gobierno y Audiencia de Barcelona» demanant poder obrir la cúria eclesiàstica, i tenint present que el rei Felip V té prohibit que el bisbe de Barcelona sigui reconegut com a cardenal, li fa la pregunta de com ha d'intitular ell els despatxos, i quin segell ha d'usar; i així mateix què cal fer per la provisió dels beneficis que siguin vacants durant els 8 primers mesos reservats a la Santa Seu per la regla octava de la Cancelleria i dels quals el Papa, en virtut d'un Breu, n'ha concedit la provisió al bisbe de Barcelona «... deseando en todo conformar-me con cuanto sea del real servicio y del aprecio de V. S. [els senyors de la Junta]».

En el mateix foli es troba la còpia de la resposta, datada a Barcelona el 8 d'octubre de 1714, signada pel secretari de la Junta anomenat Prats: diu que ha d'usar-se només el títol de “V. General del Obispado”. S'utilitzarà el segell antic. Sobre les vacants, no han de proveir-se, ni avisar a Roma, fins que el Rei (Felip V) prengui un termini.

⁴⁰⁸ Doc. 387

Un ignominiós edicte del vicari general Bastero

Va passar quasi un any de la desfeta de l'11 de setembre de 1714, era 8 de juny de 1715, quan encara el cardenal Sala estava a Roma molt malalt a causa d'una hemiplègia. El cardenal morí -com veurem- l'1 de juliol de 1715. Des de Barcelona es considerava que la Seu Barcelonina estava vacant, i sense fer cap altre esment d'aquell que era l'únic pastor (o prelat ordinari) es publicà un edicte signat per "l'inefable" Bastero, "vicari general i oficial de la diòcesi de Barcelona". L'inici de l'edicte diu textualment: «Nos. D. Balthasar Bastero y Lledó prevere, en quiscun dret doctor, degà y canonge de la Santa Iglesia de Barcelona, en lo Espiritual y Temporal Vicari General i oficial en dita ciutat [...] a tots los fahels (fidels) christians de la present Diòcesi, salut en nostre Senyor Jesu-Christ».

Adulació exagerada a Felip V

Curiosament l'edicte comença amb un tema que és ni més ni menys que l'exigència "cristiana" a professar i ser fidels a l'obediència al rei Felip V, i amb la recriminació de què hi ha molts fidels que injustament critiquen el Rei (Felip V). De fet el normal en l'estil dels edictes pastorals és un començament directe sense recórrer al fonament teològic o pastoral. Aquest, en canvi, sorprèn, i àdhuc ens pot escandalitzar, presenta **un partidisme tan radical a favor d'un Rei** que sols podia argumentar i fonamentar l'exigida obediència a través de les armes.

En aquest edicte hom pot observar fins a quin punt pot arribar aquesta **adulació exagerada**. Citem textualment l'esmentat edicte. El lector podrà observar que el comentari que hem fet és ben encertat. Diu el text, conservant la mateixa grafia: «Considerant ab molta reflexió, y ab lo major sentiment de nostra anima, que dias ha continua à experimentar en los animos de molts de nostres amats Feligresos, **una intrinseca repugnancia al legítim, y vertader domini de nostre Rey** y Senyor FELIP V. (que Deu guarde) lo qual motiva diferents veus, y noticias perniciosas, que se espargeixen, ja en escrits ab papers, y cartas, ja de paraula, y à boca en molts conversacions, y juntas, que unicament tiran a fer reviurer aquellas leves, vanas, àereas, esperança, no obstant que lo temps hage subministrat, y subministre lo continuat desengany de sa insubsistencia, y à fomentar aixis, y avivar aquella ciega, passió, per mes que la rahò, lo exit, y lo escarment dicten, lo que tant altera, excita, y commou los animos mes incautos del poble, y perturba, y desquicia la tranquil·tat, y quietut publica, en declarada violació de la fidelitat jurada, y per tants justos titols deguda á la Magestat Catholica, de que tant se deu temer la continuació de la **indignació divina** en la seguida, ò serie de semblants, ò majors càstichs: Y

experimentant, que la mateixa tenaz repugnancia, propassa à diferents enganys, y errors en otras graves materias, com de un abisme à altre abisme, corrent algunas proposicions erroneas, suspectas, malsonants, y escandalosas, oposadas à la mes sana doctrina, en gravamen de sas consiències, y perdicíó de las animas; y que los animos de aquells, que estan previnguts, y preocupats de semblants prejudicis, los mantenen, y promouhen ab tal encono, eficacia, y porfia, que concebeixen interiorment una particular antipatia, y formal aversió als que sabis los detectan, creuhen, y segueixen otras millors maximas, arribant molts, no obstant la lley de la obligació, de la sanch, ò de la amistat; y ademès de la rahò de Catholich, que à tots és comuna à la publicitat, y al extrem de estranyarse de estos, y no tractarlos en publich, ni en las casas, en notable escandol, y contra lo rigorós precepte de la dilecció del proxim, estant en lo concepte de serlos licit est odi, y rencor, que tenen: de manera que per esta, y otras demès causas, que à tots son tan publicas, y notorias, apart esta **Ciutat, y Bisbat dividit en una abominable discordia, o en un quasi Sisma**».

«Pena de pecat mortal per a aquell que no obeeixi Felip V»

«Per tant el vicari general -continua l'edecte- considera que els opositors a Felip V, a més de violar el jurament de fidelitat i de **caure en errors suspects, malsonants** i escandaloses doctrines contrària a la més sana doctrina, **provoquen una divisió i abominable discòrdia** que quasi és un **cisma**».

I nosaltres, homes del segle XXI, ens preguntem com es poden afirmar tan greus acusacions? I el que és més greu és que tot seguit ho fonamenta barroerament en la Sagrada Escriptura i en la “sana doctrina”. L'**opinió contrària diu que és diabòlica**, i així afirma: «Perçò llastimantnos primerament ab la major ternura del nostre cor, de la grandíssima facilitat, y poca reflexió en donar entrada y cabiment à tant falsos dogmas, de la Diabolica astucia va impressionar en los menos cautos, per acabar en llançarlos de una vegada al ultim total precipici, faltant aixís à Deu, al Rey, y al Proxim en materia tant summament grave, en que ciegos, è inconsiderats continuan tant voluntariament á exposar sas Animas, y Personas; Y desitjant entranyablment, en cumpliment de nostre Pastoral offici, recullir, y tornar à cami las ovellas, que fins ara han anat tant extraviadas, prevenirlos, y advertirlos la senda de la verdadera Catholica doctrina, que tant claman las lleys contengudas en lo Primer, Segon, Quart y Quint Preceptes del Decalogo, que per nostres pecats estan ab particularitat tant gravament violadas en la present positura, inseguint lo mandato, que en semblant cas donà lo Apostol Sant Pau à Tito: *Admone illius principibus, potestatibus subditos*

esse: omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines; En virtut de las presents dièm, amonestam, y exortam a tots nostres amats Feligresos de la present Ciutat, y Bisbat de Barcelona la precisa, estreta, è indispensable obligació nos incumbeix à tots, en **pena de pecat mortal**, y altras estatuhidas per los Sagrats Canons, de obehir, servir, y venerar à nostre Rey, y Senyor FELIP V. En esta qualitat, y caracter de Rey de Espanya, de guardarli la fidelitat, y vassallatge, que li jurarem, y li devèm per tant justos titols, y de no perturbar sos Reals Decrets, y legitim domini, ni ab obras, ni ab paraulas, ni ab publicació de noticias falsas, y perniciosas à la quietut publica. Y així mateix de amarse, y estimarse mutua y Christianament los uns als altres; tractarse, comunicarse, y assistirse ab tota la bona lley, y correspondencia, ques deu al proxim, desapegantse de aquellas passions, y vencent totas las repugnancias, que fins ara han impedit est amor, comunicació, y tracte, y unintse de assi al devant ab lo vertader vincle de la charitat, y de la dilecció fraterna. A effecte de persuadir, è infundir en los animos de nostres Feligresos, **la veritat de tant solida Christiana Catholica doctrina**, nons podèm valer de altras millors paraulas, que de las del Apostol, y primer Pontifice de la Iglesia Sant Pere, que poch després de haver collocat sa Silla en Roma, vehent la major part dels homens en un semblant extravio, que despreciavan à son legitim Rey, Senyor, y Princep, que portavan un intrinsech odi, y rencor uns ab altres, escriguè en la Epístola I. cap 2. vers.17. confortant als Catholics, ab estas ponderosas Sentencias *Fraternitatem diligite: Deum timere: Regem honorificate*. O qui tinguèss lo esperit, y fervor de tan gran Apostol, y Pontifice pera poder ponderar, y convencer la eficacia de **las paraulas Regem honorificate**, es precis amar, respectar, y venerar al Rey nostre Senyor, com à elegit, y destinat per lo Altíssim a la Monarquia; ser fidels Subdits, y bons Vassalls, obehint aixis al Rey, com als Ministres, que envia per al govern del Poble: *Subjecti igitur estate sive Regi quare precellent i, sive ducibus tanquam ab eo misis: quia sic est voluntas Dei*, debent essere **esta obediencia, com de Fill à Pare, ciega, voluntaria, y gustosa: Quasi filii obedientiae**, deixant aquells pristinos desitgs, que pugan perturbar esta obediencia tant deguda, com à erroneos, y motivats de una crassa, y affectada ignorancia: *Non configurati prioribus ignorantie vestra desideriiis*. Així mateix: *Fraternitatem diligite*, es necessari amarse, y estimarse los uns als altres, ab tot aquell amor y caritat ques deu al Proxim, que es lo mandato tant juse que ab particular cuydado nos encomana Christo: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*; lo que als últims anys de la vida predicava cada dia en la Iglesia Sant Ioan Apostol: *Filioli diligite alterutrum*, havent de ser est amor com de bons germans, ab una simplicitat, y sensillesa de cor, sens passió alguna, com deya Sant Pere: *In fraternitatis amore, simplici ex corde diligite attentius*, de manera que no hi hage ab tots, y entre tots sinò un cor, una voluntat, un amor, y un affecte, que es lo que se llitg en los Actes dels Apostols: *Cor unum, anima una*. Finalment: *Deum timete*, es menester que temen à Deu nostre

Senyor, y a la Divina Justicia, los que faltan en la obediencia al Rey, y en lo amor al Proxim. Considerem la tremenda Parabola de Christo, que refereix Sant Lluch, en lo cap. 19 de son Evangeli, que à tots aquells Ciutadans, que ab la continuació del major odi, no volian que regnàs sobre sí son legítim y vertader Princep: *Cives autem eius oderant eum: Docentes nolumus hunc regnare super nos*, després de averlos suferit algun temps sa gran clemencia, y misericordia, per ultim los llancà la maledicció, en que miserablement perderen las vidas, y sas animas».

Excomunió major contra qui no obeeixi Felip V

Si la part expositiva, o la que diríem doctrinal, és tan penosa, més ho és encara la “disposició o sanctio”, és a dir el nucli de l’edict, que diu textualment: «En virtud de la presents manam á tots los Ecclesiàstichs y Seculars, de un, y altre sexo, de qualsevol estrat, grau, ò condició que sian, residint, y habintants en la present Ciutat, y Bisbat de Barcelona, que sots pena de **Excomunicació Major Late Sententie ipso facto incurrenda, trina Canonica monitione premissa**, de paraula, ó en escrits, ni ab conversacions publicas, ni secretas, no digan, ni divulguen, ni dir, y publicar gosen, ni presumescan, **algunas veus, ò discursos, perniciosos, y temeraris, ò noticias falsas, y sediciosas contra la obediencia, vassallatge y fidelitat deguda al Rey nostre Senyor FELIP V** (que Deu guardi) ni digan, fassen; ni obren, cosa contra lo amor del Proxim, caritat y dilecció fraterna: Declarant ara per las horas, als que faran lo contrari, incursos en dita censura, excomunicats; y anarematissats, en virtud de las presents nostras Lletres; la absolució de la qual excomunicació, volèm que quede à Nos reservada».

Sancions contra els sacerdots contraris a Felip V

Pobres barcelonins! Vençuts pel Borbó i ahora amenaçat en ser excomunicats si no són fidels al Rei (Felip V) que tant odiava al seu bisbe, el cardenal Sala!

Posteriorment s’oposa als confessors i predicadors que no lluiten contra les “doctrines” que animen a ser infidels (al rei Felip V, i per això, junt amb el present edict, adjunta un llistat de sacerdots (molts d’ells aduladors de Felip V) que també **poden confessar i predicar. Els altres no estaran autoritzats a fer-ho**. En aquestes llistes es té present que els sacerdots confessors i els predicadors siguin fidels al rei Felip V i els seus ministres. El text diu: «Y per quant una de les principals causas de haverse tant apegat estos danys en las animas, e estat faltar los Confessors, al

cumpliment de la obligació e sos Sagrats Ministeris, pues en los Confessionaris, molts per la fluxedat, deixan correr als Penitents ab sos errors, sens que los desenganyen; altres per sa passió, lo que es mes sensible, los ho apoyan, y fomentan; inseguint lo parer de molts Ecclesiastichs Graves, y Doctes, aixi Regulars com Seculars, per Nos consultats per est efecte; y lo tenor de diferents exemplars practicats en molts Ciutats, y Bisbats, per semblants casos; Nos havèm resòlt à passar una revista, y fer particular ressenya de tots los Confessors ques troban en la present Ciutat, y Bisbat de Barcelona: Perçò comensant à donar providencia en lo que mira à esta Ciutat, reservantnos à donarla ab altra igual Edicte, per lo que toca á fora al restant de la Diocesi; revocàm primerament totas las facultats de absoldrer de casos reservats, à tots, y qualsevols Confessors, Regulars y Seculars, en qualsevol temps concedidas, las quals volèm que de assi al devánt, sian de ningun valor, forsa, ni eficacia; y seguidament després de madura premeditació, de molta reflexa, y precehint graves informes, en virtut de las presents, confirmàm, aprobàm y ratificàm las llicencias de confessar, y predicar en esta Ciutat, y Bisbat de Barcelona; ademès dels parrocos, y altres que per rahò de sos títols, tingan annexa la Cura de Animas; à tots los Ecclesiastichs, Seculars, y Regulars de las Comunitats de Preveres, y Convents de Religiosos, que van escrits, y continuats en **unas llistas** que se entregaran a sos respective Comuns junt ab lo present Edicte despatxadas del mateix dia present, firmadas de nostra ma, selladas ab lo Sello de la Curia, y refrendadas per lo mateix secretari, de la mateixa manera, fi, y conforme se contè en los despaigs particulars de sas llicencias, y altrament, fins que nos aparega donar altra providencia ab altre Edicte, tenint especial satisfaciò de la literatura, prudencia, y virtut, y demès parts, que concorran en estas Personas, per lo mes cabal desempenyo, y segur compliment de tant alt Ministeri; manant y respectivè exortant à tots los Parrocos, y Superiors dels Seculars y Regulars, que immediatament de averlos entregat ditas **Llistas**, las llegescan en plena comunitat, porque tots los comunitaris ne tingan la deguda noticia, y ningù puga allegar ignorancia, esperant lo avis de averse executat esta diligencia; revocant desde ara, anul·lant, com en virtut de **las presents anul·lèm, cassàm, y revocàm totas, y qualsevols altrás llicencias à totas, y qualsevols personas**, aixi seculars, com regulars, de ditas comunitats, y convents, que no van escrits en ditas Llistas; y aixi mateix à totas, y qualsevols altrás personas, tant Seculars, com regulars, que no estàn situats en ninguna comunitat, ni convent, y al present se troban dins Barcelona, en qualsevol temps, y per qualsevol que los sian donadas, y concedidas ditas llicencias, las quals desde ara sian de ningun valor, forsa, ni eficacia: Prevenint à tots, y qualsevols, tant Seculars, com Regulars, que no son escrits, y continuats en ditas Llistas, que se abstingan de assi al devant de predicar, y confesar, ab lo color, y pretext de las llicencias primitives; altrament procehirèm contra de ells, y de cada un à solas, ab las penas estaruhidas per los Sagrats Canons».

No caldrà que tinguin aquestes llicències els almoiners, els capellans de l'exèrcit francès o el capellans d'altres nacions i francesos. Però tots aquells capellans de la diòcesi de Barcelona caldrà que es presentin al bisbat per regularitzar la seva situació: «A la reserva emperò dels Almoyners, y Capellans de Regiments, que se troban de Guarnició en esta Plade dit Hospital, y altres de Nació, ò Llengua Francesa. Exortant à tots los Confessors aprobats, y continuats en ditas Llistas, y à tots los demès, que de assí al devant anomenarèm ab particular satisfacció nostra, quant en ells concorren las mateixas circumstancias quels fassen dignes de tant grave empleo que **en las confessions fassen especiales preguntas als penitents**, en orde al Primer, Segon, Quart y Quint Precepte del Decalogue y axis en lo confessorari, com, y també en lo pulpít, ensenyen, prediquen, y exorten la verdadera Catholica Doctrina, en lo present Edicte contenguda. Y per tant quant més avance experimenta, que en esta ciutat, y bisbat, se troban diferents ecclesiastichs, tant regulars, com seculars, que no hi tenen conventualitat, ni residencia, dels quals per rahò de sa divagació, y ociositat se pot temer ab molt fonament algun prejudici en esta ocurrencia tant delicada: Perçò donant providencia per ara ab est Edicte, en lo que mira à esta Ciutat de Barcelona, que **dins deu dias** contadors desde la publicació del present Edicte, **comparegan devànt Nos**, à allegar las causas, y rahons de sa vinguda, detenciò, y habitació (a Barcelona), perque en virtut de ellas pugam disposar, y executar lo que nos aparega mes rahonable, y de conveniencia, y altrament passat dit termini, y no avent comparegùt, desde ara per las horas los manàm, que luego, y sens dilació alguna, se ausenten de la present ciutat, y bisbat de Barcelona; si altrament no volan exposarse devànt Nos, luego, è immediatament després de son arribó, perque ab ells pugam obrar, y executar semblants diligencias: que de asi al devant arriben à esta Ciutat, degan presentarse devànt Nos, luego, è immediatament després de son arribó, perque ab ells pugam obrar, y executar semblants diligencias».

I acaba amb una llarga clàusula: «Esperant ab la execució de estas providencias, se ha de lograr la major gloria de Deu nostre Senyor, lo bè, tranquil·tat, y quietut pública; la salut, y lo profit de las Animas. Y perquè lo present Edicte, y Carta Pastoral, vinga à noticia de tots, y ningù puga allegar ignorancia, manàm à tots los parrocos, rectors, y demès regint cura de Ànimas, y exortàm encaridament à tots los regulars de la present Ciutat de Barcelona, que **lo primer dia de festa vinènt, lo publiquen en los pulpits de sas Iglesias à la missa major, à la hora del ofertori, ab alta, è intelligible veu**, que tots ho pugan compendre; e immediatament **lo fixen en las portas de sas Iglesias** com se acostuma. Dat en Barcelona, a 8 de Juny de l'any 1715».

És signat pel vicari general (Bastero), i al final hi ha la frase «de manament de dit ilustre y molt reverent Senyor vicari General y Oficial ha despedit las presents

(cartes) el Dr. Francisco Rifós, prevere, notari y escrivà de la curia del vicariat ecclesiàstic de Barcelona»⁴⁰⁹.

No cal fer més comentaris al respecte. Què car va pagar la diòcesi de Barcelona la desventura o mala sort de molts dels seus diocesans i del mateix bisbe cardenal Sala!

⁴⁰⁹ ADB. *Edictes i circulars*, a. 1715

Sant Pere del Vaticà.

ELS ÚLTIMS MESOS DEL CARDENAL SALA. LA SEVA MORT A ROMA

Les protocol·làries felicitacions de Nadal

Entre el 10 de novembre i el 9 de juny del 1715 tenim quaranta-set cartes a l'epistolari del cardenal que, exceptuant les que fan referència a l'afer del no reconeixement del cardenalat -més de deu- la majoria són de poca importància, car es refereixen a felicitacions de l'últim Nadal que va viure el nostre cardenal Sala. Hom pot observar que aquell gran interès de l'emperador pel cardenal per ajudar-lo en assumptes de la Corona, quedà minvat. Sembla que el cardenal Sala va caure en l'oblit i en la malaltia, i la seva memòria se l'emportaria definitivament a la tomba. Certament el nostre cardenal va tenir un final molt penós. L'únic que sembla tenir-lo en consideració en els darrers moments de la seva vida era el papa Climent XI, que saltant-se totes les normes envià el "capello" cardenalici a la seva mateixa casa mortuòria, car el cardenal en els mesos que romangué a Roma no va poder ni anar al consistori per a poder ser investit amb ell. El Papa el va investir un cop difunt.

Les quaranta cartes dels deu darrers mesos del cardenal són les següents: la carta de Fabrici Colonna del 10 de novembre, en la que aquest noble romà comunica al cardenal la mort del seu pare⁴¹⁰. En els mesos de desembre de 1714 i gener de 1715 trobem les següents felicitacions de Nadal: del cardenal Pignatelli des de Nàpols⁴¹¹, del cardenal Da Cunha de Lisboa⁴¹², del cardenal Cusano⁴¹³, del cardenal Prioli de Bergamo⁴¹⁴, del governador de Macerata⁴¹⁵, de Domènec d'Aguirre, conseller

⁴¹⁰ Doc. 393

⁴¹¹ Docs. 395 i 426

⁴¹² Doc. 396

⁴¹³ Docs. 397 i 424

⁴¹⁴ Doc. 398

⁴¹⁵ Doc. 399

d'estat a Viena⁴¹⁶, de l'arquebisbe elector de Magúncia⁴¹⁷, de Francesc Arnold, bisbe i príncep de Paderban i Münster⁴¹⁸, del marquès de Prié de Viena⁴¹⁹, del cardenal Fiesco de Gènova⁴²⁰, de Carles Antoni, arquebisbe i elector del Palatinat⁴²¹, del cardenal de Verne de Ferrara⁴²², del cardenal de Bolonya Monsenyor Buoncompagni⁴²³, de l'arquebisbe príncep elector de Colònia⁴²⁴, del cardenal Bussi d'Ancona⁴²⁵, del cardenal Tonari de Pésaro⁴²⁶, del cardenal de Sant Onofrio⁴²⁷, de Lupeci de Monleon des de Viena⁴²⁸, del comte Stampa des de Milà⁴²⁹, del marquès de Gonzaga⁴³⁰, de Francesc Lluís del Palatinat⁴³¹, del cardenal Corradini de Ravenna⁴³², del cardenal Coronaro⁴³³, del marquès de Mondegari des de Viena⁴³⁴ i del cardenal Da Via des de Rimini⁴³⁵.

Es reberen moltes felicitacions, però la majoria eren protocol·làries i fins i tot -creiem- despectives en el cas de les que procedien directament de la corona imperial, aquestes totalment diferents a les de l'any 1713, en què Carles VI i la seva esposa li deien que tindria un gran paper en la cort romana i l'imperial. Que fredes eren aquestes felicitacions! Per exemple, la del mateix Carles VI, enviada el 12 de gener de 1715 des de Viena⁴³⁶, o la de l'emperadriu del 19 de gener de 1715

⁴¹⁶ Doc. 400

⁴¹⁷ Docs. 401 i 432

⁴¹⁸ Doc. 402

⁴¹⁹ Doc. 406

⁴²⁰ Doc. 407

⁴²¹ Doc. 408

⁴²² Doc. 409

⁴²³ Docs. 410 i 420

⁴²⁴ Doc. 411

⁴²⁵ Doc. 412

⁴²⁶ Docs. 413 i 421

⁴²⁷ Doc. 414

⁴²⁸ Doc. 415

⁴²⁹ Doc. 416

⁴³⁰ Doc. 417

⁴³¹ Doc. 418

⁴³² Doc. 419

⁴³³ Doc. 422

⁴³⁴ Doc. 423

⁴³⁵ Doc. 425

⁴³⁶ Doc. 427

des de Viena⁴³⁷. El cardenal Sala rebé —ja quasi moribund— les felicitacions de l'emperadriu vídua Amàlia⁴³⁸ i també d'Eleonor Magdalena⁴³⁹.

Com hem dit quasi totes elles eren felicitacions protocol·làries, ben diferents d'altres cartes que es troben a l'epistolari durant els darrers mesos del cardenal Sala⁴⁴⁰, en les que també es veu el rebuig absolut del rei Felip V, vencedor recent a Barcelona, ciutat que esdevingué captiva de la seva malsana rancúnia. El pobre cardenal Sala era un dels principals objectius de la reial venjança. Així, hom observa en una carta del cardenal Acquaviva del 4 de setembre a Felip V fins a on arribava el boicot que es feia a Roma contra el pobre i malalt cardenal Sala. Aquell cardenal (Acquaviva) deia que havia estat un èxit la unànime reacció de tots els cardenals francesos en no felicitar el malalt cardenal català, i que no freqüentaren visites que amb tanta insistència el mateix cardenal Sala havia demanat. Tots aquests cardenals estaven pendents del rei Lluís XIV per si canviava l'actitud pel que fa al pobre cardenal Sala⁴⁴¹; però no va canviar ni després de la seva penosa mort.

La mort del cardenal Sala: 1 de juliol de 1715

Segons afirma el cardenal Albareda: «Ni en la mort del nostre Cardenal -tenia 69 anys- s'apaivagaren els seus enemics. Així amb motiu dels seus funerals mogueren la qüestió de què no podia usar-se el cerimonial que s'acostumava amb els cardenals, puix no havia rebut el *capello* de mans del Papa. Climent XI informat del què passava, solucionà l'incident amb un bell gest, enviant a casa del difunt el *Capello* cardenalici. Hem trobat una nota de l'època que ens explica amb pocs mots el succeït: *Il Cardinale Sala morì in Roma il primo Luglio 1715 senza aver mai possuto prendere in cappello per le sue indisposizioni; il che causò qualche dubbio nel ceremoniale, se li dovessero farli esequie solite. Il Papa Clemente XI tolse di mezzo questo dubbio mandando il Capello alla casa del diffonto, e perciò fu fatta la funzione nella chiesa di Santi Apostoli e il suo corpo fu poi trasportato alla Chiesa di San Paulo fuori dalle mura*⁴⁴². A Barcelona es celebraren els seus funerals -molt mancats dels honors que calia- els dies 19, 20 i 21 d'agost. Però mai es feren les exèquies pròpies

⁴³⁷ Doc. 429

⁴³⁸ Docs. 430 i 436

⁴³⁹ Docs. 436 i 437

⁴⁴⁰ Docs. 403, 404, 405, 433, 435, 438, 439 i 440

⁴⁴¹ Doc. 397

⁴⁴² *Alb VI*, pàg. 131. Ambaixada d'Espanya a prop de la Santa Seu.

d'un cardenal. De Madrid es va ordenar que l'element oficial no hi assistís; més encara es prohibí l'oració fúnebre, no es permeté donar-li el nom de Cardenal, ni que cap insígnia cardenalícia figurés en el seu cadafalc».

A Roma morí, doncs, pobre, malgrat els projectes esmentats del seu representant Mn. Benet Vadella de què residís en un dels palaus del cardenal Alciotti, o de Barberino o del *Monte de Pietà*, prop de la *Piazza dei Fiori*. Probablement estigué en una casa propera a l'església dels Dotze Apòstols, o almenys fou traslladat a la parròquia de Santa Maria *ad Montes* propera a l'esmentada basílica, doncs allà van tenir lloc els funerals i el mateix papa Climent XI li envià el capell cardenalici quan ja era difunt. Cal dir que el papa Climent XI tenia commiseració vers el nostre cardenal. El pare Sala freqüentà en els quatre mesos previs a la seva mort la família d'Albani (la del Papa). Recordem que el papa Climent XI fou elegit el 30 de novembre de 1700. Es deia Giovanni Francesco Albani, i havia nascut a Urbino el 23 de juliol de 1649. Era, doncs, de família noble Albani, i abans de ser papa havia estat governador de Rieti i Orvieto. Fou un bon governador de l'església, àdhuc en les relacions amb Orient. Però en política europea no es refiava ni de Carles VI, ni de Felip V, ni de Lluís XIV. Malgrat tot, en l'època de l'estada del cardenal Sala a Roma el Papa s'inclinava més a favor de Felip V i dels vencedors francesos. A Roma, l'any 1715, poques vegades es tenia present a l'emperador, i per tant el pare Sala podia representar un cardenal fallit de la "corona imperial a Roma". Però cal insistir en què el Papa potser fou l'únic sobirà d'Europa que plorà la mort del cardenal Sala. Amb ell desaparegué una política de confiança papal vers els monarques europeus. Climent XI sofrí molt pel Tractat d'Utrecht. La part d'Itàlia meridional i Cerdanya passaren a mans d'Àustria, així com el ducat papal de Parma i Piacença. Per tant el papat s'enemistà amb la casa d'Àustria i des d'aquest moment ja no tenia la confiança política que va obsequiar al cardenal que fou proposat per Carles VI: el nostre cardenal. Tanmateix el Papa el continuava apreciava, potser amb una gran dosi de commiseració.

Després del Tractat d'Utrecht, el Papa no volia saber res de la política europea. Procurà centrar-se en obres del propi Estat Vaticà, i amb gran generositat també distribuï almoines entre els pobres: més d'un milió d'escuts en total. Aquesta era la situació romana durant l'època en què va morir el nostre cardenal Sala⁴⁴³.

⁴⁴³ S. ANDRETA: "Clemente XI" a *Dizionario biografico degli italiani*, vol. 26. Roma, 1982, pàgs. 302-320.

Enterrat a Roma. Epitafi

En ésser el cardenal Sala benedictí, el seu cadàver fou acollit a la basílica de Sant Pau “extra mura”, a la capella de Sant Crist i del Santíssim, però sense els honors que s’acostumaven en el trasllat de les despulles d’un cardenal; en una simple caixa de fusta i sense res més, com si la gent ja no en volgués saber res d’ell. Sols els seus germans benedictins el volien recordar i esculpiren una solemne làpida a la seva sepultura senzilla i pobre, ben diferent al que un altre cardenal de Barcelona, Casañas rebé de la catedral de Barcelona. L’epitafi diu:

D.O.M./
 BENEDICTUS.DE.SALA./
 CLARO.GENERE.GERVNDÆ.NATUS./
 ORDINIS.S.BENEDICTI.MONACHVS./
 POST.SALMATICEN.CATHEDRAM.EPUS.BARCHINONEN./
 IN.HISPANIARVM.REGNIS.SVPREMVVS.FIDEL.INQVISITOR./
 HISQVE.NOMINIBUS.DE.ECCLESIA.OPTIME.MERITVS./
 A.CLEMENTE.XI.P.O.M.S.R.E.PRESBYTER.CARDENALIS.CREATUS.DIE.
 XVIII.MAIL.MDCCXII./
 RELIGIONE.DOCTRINA.ANIMI.LIBERALITATE.ET.HUMANITATE.
 OMNIBVUS.CARVS./
 AETATIS.SVAE.ANNO.SEPTVAGESIMO.DIE.DECIMAQVINTA./
 MENSIS.III.OBIT.ROMAE.IV.JVLII./
 MDCCXV.

Partida de defunció

Al nostre cardenal no se li van fer les exèquies pròpies d’un cardenal ni cap monument sepulcral. Li devem! Tenim també la partida de defunció de la mateixa basílica dels Dotze Apòstols, que diu: «Ex libro VII Defunctorum sub littera O, ab anno 1693 ad annum 1727 = Anno Domini 1715 die Jovis 4 Julii -Emus. et Reverus. D. d. S. R. E. Cardinalis Benedictus Sala Gironen. Episcopus Barchinonen. Ord. S Benedicti Cassinesis aetatis suae annorum... mensium... dierum... hujus Curiae omnibus S. R. E. sacramentis munitus Poenitentia videlicet, Sacro Viatico ac Extrema Unctione in comunione S. M. E. animam Deo reddidit die Lunae I Julii circa horam 5 noctis sub Parochia S Mariae ad Montes, quopropter aeris salubritatem translatus fuerat. Cujus corpus ex aedem Parochia die Mercurii 3 ejusdem de nocte cum licentia Illmi. ac Revmi. D. D. Nicolai Archiepiscopi Capuani Vices Gerentis ad hanc Basilicam SS. XII Apostolorum dilatatum est ubi hodie more Cardinalium expositum a Regionibus

mendicantium et a sacro Cardinalium Collegio solitae exequiae in suffragium ejus animae fuerunt celebratae, et postea ibidem juxta ejus voluntatem tumultatum fuit. Interiora vero ejus sepulta fuerunt in hac nostra Basilica SS. XII Apostolorum ante altare S. P. N. Francisci».

Com el lector pot haver observat, de l'anterior partida es desprenen alguns detalls curiosos, i d'entre ells cal destacar que el cardenal Sala va morir el dia 1 de juliol, al voltant de les cinc de la tarda, a la parròquia de Santa Maria *ad Montes*, on havia estat traslladat pel clima, més saludable. Un altre detall a destacar de la partida és que la nit del dia 3, amb llicència del Vice-gerent, arquebisbe de Càpua, va ser portat a la basílica dels Dotze apòstols, en la que el dia 4 va ser exposat segons el costum en els cardenals, pel religiosos franciscans mendicants, celebrant-se les acostumades exèquies pel Col·legi de Cardenals, i tot seguit va ser tancada la seva caixa de fusta i traslladada a la Basílica de sant Pau "extra mura", on l'endemà els pares Casinenses (benedictins) van celebrar exèquies per les seva ànima i després va ser inhumat segons la seva pròpia voluntat. Les parts interiors (vísceres) foren enterrades a la Basílica dels Dotze Apòstols, davant de l'altar de Sant Francesc.

Testament del cardenal Sala

El cardenal, autoritzat a l'efecte per Climent XI amb butlla de l'1 d'abril de 1713, havia fet el seu testament davant del seu secretari Francesc Figueras en diverses dates, continuant-lo i canviant-lo en allò que potser no volia que aquest entengués. El cardenal Sala el va començar a Milà, al monestir de Jessate el 23 de novembre del mateix any 1713, i comprèn el cos (text) més gran del document; el va canviar a la mateixa ciutat el 8 de febrer de 1714, i després l'1 de març. Des d'aquest dia segueixen altres afegitons sense data i sense acompanyar la seva signatura ni de la del seu secretari, signant l'últim com certificant que el tanca, també a Milà, el 10 de juliol de 1714. En ell nomena testamentaris seus a Francisco de Josa, al Rmo. Pare M. Peña, a Narciso de Sala, i a Cristóbal Cabriol, residents a Milà. Instituí hereu universal seu el seu nebot Benet Sala i Cella, que residia a Girona, fent algunes concessions als individus de la seva família. Al text del testament apareixien els següents marmessors, executors i beneficiaris del testament que són: el conseller en cap de la ciutat, l'ardiaca de Santa Maria del Mar Dr. Francisco de Josa i d'Agulló (canonge); els canonges Josep Romaguera, Domingo Figueras i Josep Rifós. Tots ells són vicaris general de la diòcesi. També són marmessors la cuñada del cardenal Maria Teresa de Sala i Sella i Benet de Sala i Sella, nebot.

A més a més tretze persones venen citades. Primerament Cristòfol Cabril i el Dr. Joan Esteva, capellans majors del Sr. cardenal Sala, als quals dóna 100 dobles d'or d'Espanya.

En segon lloc es cita a Diego Rovira i Figueras i Tomàs d'Obradó, capellans de la família del cardenal Sala. Aquests dos amb tres gentils homes de cambra i patges, Francesc Figueras, Jacint Ramón i Bonaventura Sales, i a cadascun d'ells els dóna vint dobles d'or d'Espanya amb la soldada. El mateix havia de rebre Francesc Bassa, ajudant de cambra.

En tercer lloc figuren Josep Bruch, cuiner, Joan Junquer, cotxer i els tres "lacayos": Antoni Claubet, Pere Doblestahim i Joan Causa; a tots ells se'ls havia de pagar la soldada en un termini de tres mesos i deu dobles d'or d'Espanya a cadascun.

Mana que tots els seus deutes siguin pagats i que sigui enterrat -si és possible, que no ho va ser- com el seu antecessor, el bisbe Alba, dins la mateixa catedral de Barcelona (ja veurem quin dia es farà realitat!). El capítol catedralici i els beneficiaris havien de dir 300 misses (de caritat), el col·legi de Sant Sever 4.000 misses que dirien tots els preveres de la diòcesi de Barcelona. El monestir de Montserrat el que és comú a un exabat, el de Sant Vicenç de Salamanca el que és comú en un doctor i un excatedràtic.

La crònica funerària

De Barcelona tenim una crònica que diu: «El 19, 20 i 21 d'agost (1715) es van celebrar a la Catedral els funerals per l'Eminentíssim Cardenal Sala, bisbe de Barcelona que va morir a Roma: el cabildo volgué honorar la seva memòria, celebrant-se amb tota ostentació les seves honres fúnebres, però sense ostentar les insígnies cardenalícies per haver-se oposar a això la Regia Junta. Tampoc assistiren a les exèquies ni els Administradors ni el Capità General! (sic) La missa de *requiem* va ser una composició nova que en obsequi del difunt havia compostat el mestre de capella de la catedral de Barcelona; no va haver oració fúnebre, per no permetre-ho el govern, ni tampoc el tractament de cardenal.⁴⁴⁴ Una autèntica vergonya històrica.

⁴⁴⁴ BRUGUERA: *Historia del sitio y bloqueo de Barcelona*, volum 2, pàg. 434

Homenatge de dos sacerdots de Barcelona al cardenal Sala al segle XXI

Aquest és el punt final de la gran tragèdia que patí un dels prohoms més fidels a Catalunya i al papat: el nostre cardenal Benet de Sala. El present estudi vol ser l'homenatge pòstum que els seus contemporanis li van negar, esperant que sí li en farien altres en el 300^è aniversari de la seva mort. Caldria fer les exèquies que es mereix!

APÈNDIX I

Curriculum vitae acadèmic i títols del Dr. Benet de Sala, mestre general benedictí

«Títulos de el padre maestro Fr. Benito Sala, maestro general de la religión de S. Benito, lector de prima, y regente de los estudios del colegio de S. Vicente de Salamanca, maestro graduado por la universidad, y opositor a las cátedras de ella»

«**Veinte y tres años de estudios mayores.** Yo Sebastian Garcia de Paredes Notario público Apostólico, secretario de muy Insigne Claustro, Estudio, y Universidad de la Ciudad de Salamanca, doy fee, y verdadero testimonio, como el P. M. Fr. Benito Sala de la Orden de San Benito, tiene veinte y tres años de estudios mayores, aviendo comenzado á oyr Philosophia el año de mil seiscientos cinquenta y seis, como consta en la Matricula, que ante mí presentó, firmada, sellada, y refrendada del Vice-Rector y Secretario de la Universidad de Barcelona.

«**Quatro años de graduado en Theologia por esta Universidad, y otros quatro de Maestro en Artes por la de Hyrache.** Assimismo doy fe, como dicho P. M. recibió el grado de Licenciado en Theologia por esta Universidad á quatro de Octubre del año de mil y seiscientos y setenta y cinco, aviendo sido examinado y aprovado en la Capilla de Santa Bárbara, *nemine discrepante*; y se incorporó de Maestro en la misma facultad á veinte y tres de Diziembre del mismo año: aviendo recibido el grado de Maestro en Artes en la Universidad de Hyrache en catorce de Mayo del mismo año.

«**Ocho años de Lector de Theologia en Salamanca.** También consta tener dicho P. M. ocho años de Lector de Theologia continuados todos en el Colegio de San Vicente de esta Ciudad, en cuyo tiempo los quatro primeros assistió siempre á los actos que tienen las demás Religiones en sus Colegios, como á los que se tienen en el general mayor de Theologia de esta Universidad, arguyendo, y replicando en ellos todas las vezes que tuvo ocasión.

»Doze actos de conclusiones presididos, los once en Salamanca, y uno en Valladolid.

Assimismo consta, que en el tiempo de Lector ha presidido doce actos de conclusiones, los quatro en el general mayor de Theologia de esta Universidad; los siete en su Colegio de San Vicente, con asistencia de todos los Padres Maestros, y Lectores de las demas Religiones; y el otro en la ciudad de Valladolid en el Capítulo General, que celebró su Religión el año de mil seiscientos y setenta y siete.

»Siete substituciones de Cathedras de esta Universidad, desde el año de 1671.

Asimismo doy fee, como dicho P. M. tiene probado aver substituído en esta Universidad en el curso de setenta y uno, dos meses, la Cátedra de Lógica Magna, por enfermedad del P. M. Fr. Ioseph Saenz de Aguirre: en el curso de setenta y tres dos meses de Cathedra de Lógica Magna; y un mes de Cathedra de Vísperas por ausencia del Reverendíssimo P. M. Fr. Mauro de Somoza. En el curso de setenta y seis un mes la Cathedra de Theologia Moral: y en el de setenta y siete otro mes la misma Cathedra, aviendo conservado en todas estas substituciones el mismo número de oyentes que tenian los Catedráticos Propietarios.

»Catorce años de asistencia continua en Salamanca. Item consta, que entró en esta Universidad á matricularse en la facultad de Theologia por S. Lucas el año de mil seiscientos y sesenta y cinco; y en los catorce años siguientes no aver faltado año alguno de esta Universidad.

»Ocho actos sustentados en el tiempo de oyente, y passante, desde el año de 1657.

Item consta aver sustentado, siendo oyente, ocho actos de conclusiones públicas, quatro a Artes, los dos en la Ciudad de Barcelona por el año de mil seiscientos y cincuenta y siete, el uno en el Convento de Santa Catalina Mártir de la Sagrada Orden de Predicadores, y el otro en el general mayor de la Universidad de aquella Ciudad, y los otros dos en el Colegio de San Estevan de Ribas de Sil de su Religión. Los otros quatro de Theologia en el Colegio de San Vicente de esta Universidad; el mayor y menor por su Religión en esta dicha Universidad, y el otro en Valladolid en el Capítulo General, que celebró su Religion el año de mil seiscientos y setenta y nueve, todos con asistencia de las demas Religiones.

»Treinta y cinco presidencias en su Religión. Asimismo consta aver presidido treinta y cinco actos públicos de puntos de veinte y quatro horas en los exámenes públicos del Colegio de San Vicente de esta Ciudad.

»Siete lecciones de oposición en su Religion. También tiene probado aver leído siete veces de oposicion en su Religion, las tres en Artes, y quatro en Theologia con puntos de veinte y quatro horas en el Maestro de las Sentencias. Según todo consta

de los processos, y Registros de la Universidad, á que me refiero, y de pedimento del dicho P. M. Fr. Benito Sala, dí este testimonio: En Salamanca á 18 de Enero de mil seiscientos y setenta y nueve.

»*Sebastián Garcia de Paredes*

»La Religión de San Benito por el P. M. F. Benito Sala»⁴⁴⁵

⁴⁴⁵ Extret de E. C. GIRBAL: *Biografía del cardenal gerundense...*, pàgs. 60-62

APÈNDIX II

Alguns estudis, articles i llibres del cardenal Sala

«*Memorial al Emperador nuestro Señor sobre los espolios y vacantes de España*; a fol. (6 plects).

«*Sobre elecciones de Prior del convento de la Merced en Barcelona en 1713*; a fol. (8 plects).

«*Duda: Si el Vicario General del Ejército puede entrevenir ó dar licencia á los soldados para que celebren y contraten matrimonio*; a fol. (5 plects).

«*Consulta ó parecer jurídico canónico sobre la duda que me ha consultado el Muy ilustre Cabildo de esta Santa Catedral de Barcelona acerca del hecho de persistir aún fijadas en el Frontispicio de la puerta de la nueva Iglesia de San Severo que los Beneficiados de la Catedral fabrican, las Insignias de la Sacrosanta Basílica Lateranense*; a fol. 48 pàgines (24 plects).

«*Instrucciones que encargo á mis vicarios generales observen exactamente para mayor acierto del Gobierno, así espiritual como económico de mi obispado en el tiempo que durare mi ausencia* (4 pàgs. a fol.).

«*Memoria de las pensiones sobre el Obispado de Barcelona, así viejas como nuevas, y de los sujetos que las han de recibir, y se notará como las pagaba el Sr. Obispo Alba* (a fol. 2 pàgs.).

«*Constitutio circa Procesiones* (16 pàgs. fol.).

«*Diligencias que publicó el Ilmo. Obispo de Barcelona para que el Cabildo de su Santa Iglesia le pagase las distribuciones quotidianas durante el tan notorio y prolongado impedimento de su Ausencia, Destierro, Prisión y extrañamiento de todo su obispado por el motivo de su más fiel Amor y rezo al Real Servicio de S. M. el Señor Carlos Tercero (q.d.g.) y en ocasión que actualmente su Real Presencia*

honraba y favorecía la ciudad de Barcelona y la misma Santa Cathedral Yglesia (18 pàgs. a fol.).

»*Declaración que el obispo de Barcelona, hallándose prisionero en Aviñón hizo á la Sacra, Catholica é Imperial Majestad del Sr. Carlos Tercero Rey de España y Carlos VI Augustísimo Emperador de Alemania;* (12 plecs)». ⁴⁴⁶

⁴⁴⁶ Extret de E. C. GIRBAL: *Biografía del cardenal gerundense...*, pàg. 43

APÈNDIX III

El retrat del cardenal Sala

«Deseoso el autor de que el retrato moral del personaje que deja biografiado pudiera acompañar el físico, natural, ilustración de esta obrilla, no perdonó medios para ejecutar su designio, como lo ha conseguido, no sin algunas dificultades materiales.

»Varias son las noticias conocidas referentes á retratos que existieron del Cardenal de Sala, y aún es facil que desconozcamos alguna otra que todavía puede hallarse. A primeros de este siglo XX había uno de pequeñas dimensiones sobre la puerta de la sacristía de la iglesia de Gerri, de cuya casa religiosa fue aquel abad. En el monasterio de Nuestra Señora de Montserrat se conservaba otro, llevando al pié una larga inscripción de títulos y honores, de la cual tenemos copia á la vista, y que hubo de desaparecer, como el de los demás abades, cuando el incendio del edificio por los franceses durante la guerra de la Independencia. De un tercer retrato tuvimos noticia, consistente en un grabado puesto al frente de su biografía, en una obra impresa en Roma en 1751. Por conducto de un ilustrado amigo, profesor de Florencia, en una de cuyas bibliotecas existe la obra, pudimos hacernos con una reproducción fotográfica del citado retrato, que, sea dicho de pasada, no es más que un trabajo de invención del que ilustró el libro, cotejado con el que publicamos y que creemos auténtico por las razones que diremos luego.

» El que damos al frente de este opúsculo, está reproducido de un lienzo al óleo que mide 0,80 milímetros de alto por 0,60 de ancho, al cual perteneció al mismo Cardenal, pintado para hacer pendent con el de Clemente XI, que le elevó á la sagrada púrpura. Ambos retratos con otros muebles y obras de arte, algunas muy apreciables, se hallan actualmente en poder de la familia de Pastors de esta ciudad, la cual vino á heredar, como se ha visto, el patrimonio de la hoy extinguida familia de Sala y Cella. Gracias, pues, a la ilustrada atención de sus actuales poseedores, podemos publicar la efigie de nuestro ilustre gerundense. Todos los indicios hacen creer que este retrato fué pintado en Roma y en los últimos tiempos del Cardenal, y por cierto por artista hábil é inteligente, según demuestran la factura y expresión

de la imagen, siquiera actualmente aparezca un tanto deslustrada por el tiempo y aún más por la huella que en algún detalle dejó marcada una mano inexperta que intentara quizás más tarde subsanar algún desperfecto de esta obra pictórica asaz recomendable, cuyo autor sentimos desconocer».⁴⁴⁷

⁴⁴⁷ Comentaris d'E. C. GIRBAL a la seva biografia del cardenal Sala.

APÈNDIX IV

Testament del cardenal Sala

Vegi's explicació en el subcapítol anterior “Testament del cardenal”.

«In Christi Nomine Amen

»Com sia indispensable lo morir, y la hora incerta: Perço volentme prevenir per aquella ocasió. Yo, D. Benet de Sala y Caremany oriundo de la ciutat de Gerona, per la gracia de Deu, y de la Sta. Sede Àpostolica Bisbe de Barcelona y de la Sta. Romana Iglesia Cardenal Presbítero, trobantme destituit en ma Silla Pontifical y en ma pristina llibertat, apres de haver estat apartat de ma Iglesia per la potestat secular, y detingut per lo termini de vuit anys, part de ells en la Vila de Madrid, part en los Regnes de França, y per últim en la Ciutat d'Avinyó: Volent usar de les facultats quem competeixen, trobantme elegit Cardenal de la Sta. Iglesia Romana per la Santetat de Ntre. Santíssim Pare Clement XI vuy la Iglesia de Deu benaventuradament governant a petició de la Magestat Cessarea y Catholica del St. Emperador y Rey Carles III (que Déu guardi) estant sa i bò per la Misericòrdia de Déu, y ab mon bon enteniment y ferma loquela volent usar del Breu e Indult a mí per Sa Santetat concedit, al primer de abril prop passat per a poder testar; disposant de mos bens fas y ordeno lo present meu testament, última y darrera voluntat mia del modo y forma següent.

»Y primerament, y abans de totes les coses encomano la mia ànima a Mon Altíssim Creador qui per sa infinita Misericòrdia la vulla acullir en la sua Santíssima glòria.

»Elegesch en marmesors y del present meu testament executors al Excelentíssim Sr. Conseller en Cap de la present Excma. Ciutat de Barcelona qui vuy es y per sempre sera, als Iltres. D. Francisco de Josa y de Agulló, Ardiacha de Sta. Maria del Mar Dignitat, y Canonge de la Sta. Iglesia Cathedral de la present Ciutat, Joseph Romaguera, Domingo Figueras, y Joseph Rifos Drs. en Drets y Canonges de la mateixa Cathedral Iglesia mos Vicaris Generals, a D. Maria Theresa de Sala y Sella

ma cunyada, y a D. Benet de Sala y Sella mon nebot; als quals y a la major part de ells en ausència deffecte o impediment dels demás dono ple poder y facultat de complir y executar lo present meu testament ultima y darrera voluntat mia si y segons per mi robaran haix disposat y ordenat.

»Y primerament vull orden y man que tots mos deutes sian pagats de mos bens, segons que de aquells legitimament constara, sens estrèpit ni figura de judici; la Sta. veritat del fet atesa elegesch la Sepultura al meu cos fahedora en lo vas o tomba de ma Iglesia Cathedral de la present ciutat ahont se acostuman enterrar los Señors Bisbes, y en que fonch enterrat lo cadaver del Sr. D. Manuel de Alba mon antecessor; la qual sepultura vull ordén y man me sia feta ab aquella mateixa Solemnitat que fou feta a dit mon antecessor; per lo qual effecte tinch ja entregada al Molt Illtre. Capítol de Canonges de dita Sta. Iglesia la quantitat del gasto que ha de importar dita sepultura, segons la nota me fou entregada del que es gastà per la que fonch feta al dit Sr. D. Manuel de Alba mon antecessor, a fi de que venint lo cas aplique dit Molt Illtre. Capítol dita quantitat que te entregada, y aquella convertesca en los gastos de dita Sepultura. Y si per cas serà que Jo muyra fora de la present ciutat y de mon Bisbat; y arribe nos puga executar dita sepultura en la forma sobredita, en tal cas vull orden y man sia mon cadaver enterrat en aquella iglesia que de paraula o altrament disposara y odenara; y quan jo no ho disposàs y ordenàs sia feta en la iglesia y de la manera disposaran los capellans de ma familia qui me assistiran; y en tal cas vull orden y man que seguit mon obit ne sia en continent donat avís al dit molt Illtre. Capítol de dita Sta. Iglesia per a que tenint la noticia de la mia mort me fassa fer la sepultura e officis funerals en dita ma Iglesia si y de la mateixa manera com si mon cadaver se enterràs en ella y sia convertida y aplicada la dita quantitat tinch entregada a dit Molt Illtre. Capítol per dits officis funerals.

»Y vull orden y man que seguit mon obit, en continent, me sian ditas y celebradas per los Beneficiaris y Capellans de dita Santa Cathedral Iglesia per repos y sufragi de la mia anima y de qui tinga obligació a Déu pregar tres-centes missas de caritat quiscuna vuyt sous, de las quals aixi mateix tinch ja entregada la caritat al Molt Illtre. Capítol per a que venint lo cas las fassa dir y celebrar.

»Y aixi mateix vull orden y man que a continent seguit mon obit y quant antes sia possible ne sia donat avís als Administradors de la capella y Col·legi de St. Sever de dita ma Iglesia Cathedral a fi de que me fassan dir y celebrar per repos y sufragi de la mia anima y de qui tinga obligació a Déu pregar quatre mil missas (sic) celebradas per lo clero secular y regular de la present Ciutat si y de la manera ho tinch encarregat y ordenat als dits Administradors a qui aixi mateix tinch ja entregada la Caritat da ditas quatre mil missas a rahó de sis sous de Caritat per

quincuna, per a que venient lo cas las repartescan y fassan celebrar; com tal ho tenen notat en los llibres de notes o deposits de son arxiu.

»Y vull orden y man que així mateix seguit mon obit y quant antes sia possible ne sia donat avís al Molt Iltre. Abat del Monestir y Convent de Nostra Señora de Montserrat de la Muntanya a fi de que Sa Señoria tinga a bé ferme dir y celebrar en la Iglesia de dit convent, per sufragi de la mia anima aquells sacrificis, sufragis y memòries funerals que se acostuman fer dir y celebrar per los monjos professos y que han estat Abats de dita Casa en atenció de haver lo tingut la ditxa de esser un de aquells.

»Y així mateix vull orden y man que seguit mon obit quant antes sia possible ne sia donat avís al Molt Iltre. Abat de St. Vicenç de Salamanca pregant ho tinga a bé posar-ho en notícia del Iltre. Premisser de la Universitat Real de dita Ciutat de Salamanca a fi de que sia servit fer-me dir y celebrar per repos y sufragi de la mia anima aquells missas sufragis, y funerarias que acostuman ferse dir y celebrar per tots los doctors agaduats en dita Universitat, en atenció de trobar-me jo condecorat ab lo grau de Dr. y haver regentat Càtedra en la mateixa Universitat.

»Y per si acas en senyal de subjecció y recognició que dech a Sa Santedat y Sta. Sede apostòlica durà ab lo present meu testament y per sa validitat, ferhi algun especial llegat dich y declaro que dexo y llego de mos bens a S. Santedat, Sta. Sede Apostòlica e a aquell a qui de dret pertany y dech per dita recognició una dobla de or de España o son just valor.

»Y dexo y llego a Christofol Cabril y al Dr. Joan Esteva mos Capellans majordoms per los bons serveis que de quiscun de ells tinch rebuts y espero rebran cent dobles de or de España o son just valor a quiscun dels dos los quals vull los sian pagats y satisfetas en continent seguit mon obit.

»Y mes dich y declaro ab lo present meu testament quem dono per content y satisfet de tot lo que quiscun de ells ha administrat de mos negocis y dependencies de tal manera que prohibesch a mon hereu havall escrit y a altra qualsevol persona lo poderlos demanar comptes de la administració y carech han tingut cobrant rebent y pagant com a Procuradors y Majordoms meus y per mon compte puix de ells estich plenament satisfet.

»Y dexo y llego a Diego Rovira y Figueras y a D. Thomas de Obrado Procurador y Capellans de ma familia com y també a Francisco Figueras, a Jacinto Ramon y a Bonaventura Salas Gentils homes de Camera o Patges meus, y a Francisco Bassa mon ajuda de camera a qui actualment me estan servint per los bons serveys que

de ells tinch rebuts y espero rabrant vint dobles de or de España o son just valor, a quiscun de ells los quals vull los sian pagadas y satisfetas de mos bens en continent seguit mon obit; y al Sr. Francisco Bassa mon ajuda de camara li sian satisfetas a mes del salari li dono que en tal cas li sera degut.

»Y dexo y llego a Joseph Bruch mon coch (cuiner) o cosiner y Joan Junquer Cotxero, a Antoni Llaubel a Pere Doblestahin y a Joan de Lausa qui de present me serveixen de Alcayos, per los bons serveys que de ells he rebut y rebre espero, deu dobles españolas a quiscun de ells, los quals vull los sian pagadas y satisfetas de mos bens en continent seguit mon obit a mes de la soldada que a quiscun de ells en tal les sera deguda. E mes avant explicant ma voluntat vull orden y man que si me esdevindra morir fora la present Ciutat y Bisbat de Barcelona, als sobre anomenats Ajuda de Camera, Coch y Cotxero y Alecayos (si estos se trobaran estar a mon servey lo dia se mon obit) a mes del dit llegat y de la soldada aleshores a ells o als quis trobaran en mon servey deguda los sia pagat y continuat lo salari y soldada per lo termini de tres mesos contadors del dia que lo morire; y si morire en esta ciutat y mon Bisbat, los sia continuat y pagat dit salari y soldada tant sols per lo termini de un mes apres de la mia mort vull axi mateix sia donat, pagat y satisfet a qualsevol altre dels criats que ab soldada me estará servint lo dia de mon obit ahontsevulla que me esdevinga morir, a mes de la soldada a ells en tal cas deguda.

»Tots los altres empero bens meus mobles o immobles aguts y per haver bens drets y forsat y accions mias universals que a mi me pertanyen y en havant me pertanyaran ahontsevulla que sian y per qualsevols títols, causas o rahons pagats y satisfets los dits llegats deix y atorch y a mi hereu meu universal fat e instituesch a D. Benet de Sala y Sella mon nebot, fill llegítim y natural del D. Esteve de Sala mon Germà, instituint al dit D. Benet de Sala y Sella à mi hereu universal a sas llibres voluntats, si lo dia de mon obit viurá, si empero lo dit D. Benet de Sala y Sella a mi premorira, en tal cas crido, elegesch y a mi hereu universal fas e instituesch aquell fill o filla que per mort del dit D. Benet mon nebot, succehira o succehit haura en la universal heretat y bens del dit D. Esteve Sala son pare y germà meu.

»Aquesta es la mia última voluntat la qual vull que valga y valer puga per dret de testament o de qualsevol esperit de última voluntat que millor de dret valer y tenir puga.

»Revocant cassant y anullant ab lo present meu testament qualsevols altres testaments, codicils i altres últimes voluntats mias per mi fins lo dia present fets y fetas encara que en aquells y aquelles hi hagués qualsevols paraules derogatorias de las quals ab lo present se'n agues de fer expressació; com de dits testaments,

codicils y otras ultimas voluntats mias y encara de ditas paraulas derogatorias ab lo present mon, y vull que la present mia testamentària disposició a totes altres prevalga, de la qual seguit mon obit vull ne sien fetas per lo del present testament tantas copias, quantas demandas ne seran per aquells qui hi pretendran tenir interès.

»Fet y firmat lo present meu testament ultima y darrera voluntat mia per mi dit testador en mon Palacio Episcopal de Barcelona als dotse dies del mes de juny any de la Nativitat del Senyor mil set cents y

»Senyal de mi D. Benet de Sala y Caramany Bisbe de Barcelona y de la Sta. Romana Iglesia Cardenal Presbítero Testador predit qui lo present meu testament, si y conforme sobre está consignat lloho, aprobo ratifico y confirmo subscribintlo de ma propia

»B. Cardinalis et Episcopus Barcinonensis

»Testimonis cridats y per dit testador pagats son lo Dr. Pau Senmanat pvre. Capellania en la Parroquial Iglesia de la Sala de Caldes de Montbuy y en Barcelona residint, y Bonaventura Salas Gentilhome de S. Eminencia».

APÈNDIX V

Poesies en honor del nou cardenal Benet de Sala

Els següents sonets possiblement foren llegits en algunes de les vetllades que es feren al palau de la Comtessa d'Urbano o de Crillón Bretón a Avinyó quan l'any 1713 celebraren a Avinyó el nomenament de cardenal. Òbviament que trobem conceptes exagerats, possiblement de l'estil de l'època, que queden bastant ocults per a nosaltres, dissimulats especialment per a qui no sap massa de llatí o francès.

Sont les rares vertuts, que ton sçavoir seconde.
Chantez, Muse, chantez, marquez votre transport,
Publiant le haute rang, qu'il tient dedans le monde.
Desjà le Renommeè en bouches si feconde,
Á fait sonner ton nom du midy jusqu'au nord,
Et bientost tous les lieux, de la terre et les ondes
Sçauront par son rëcit, la grandeur de ton sort.
Sçavant et Genereux, Prudent, Doux et Affable,
Sala de Caraman á jamais Respectable
Tu charmes l'univers, pur l'éclat de tes faits
Et quoyque tes travaux, soient couronnes de Gloire
Ton mèrite est si grand, tes talents si parfaits
Que l'éloge brillant, n'appartient qu'a l'histoire.

Célèbre Cadinal, grund chef d'oeuvre des cieux,
Ta vertu fait d'eclat, plus que tu ne peux croire,
Ton esprit penetrant, si grand, si précieux,
Se decouvre aux mortels, et te comble de gloire.
Malgré les vains efforts de tous tes envieux,
Tu remportes sur eux une grande victoire
Et tous tes grands exploits, qui brillent á nos yeux

A l'honneur de ton nom, seront mieux dans l'histoire.
 Je m'efforcerois bien de chanter en ces vers,
 Le nombre glorieux des éloges divers,
 Qui legitiment sont deus á ton merite.
 Mes quoy? que diray ce, de plus fort en sonet
 S. ce n'est que le Ciel me presage et me dicte
 Que la thiare deuroit te servir de bonet.

La següent poesia, en llatí, resumeix la biografia del cardenal Sala⁴⁴⁸.

Dilectam patriam Benedicto magna Gerunda
 atque Sala et Caramany nobile stemma dedit
 Pignora cognoscens Monachalis nominis ordo
 militae puerum scripsit amore suae:
 Jam juvenem nutrix Salmantica docta Minervae
 explevit celebrem rore operosa virum:
 Tunc Doctor superans artes quoscumque volentes
 de Cathedra pandit Palladis ipse viam:
 Carolus Hispanus memorabilis usque secundus
 tempora sepivit Barchinonesi mitra:
 Norma Accademorum sapiens fuit: iude superstes
 Regula Pontificum par et honestus erat:
 Quo tenui mundus pendebat pallida filum
 Regni occidenti trux Libitina secat:
 Dissimiles haeredes scripsit versa voluntas
 Lucem Austri puram: Borboniumque jubar;
 Quas valere statim ditiones ambo tenere,
 singulus aut armis, paceve Rex adhibet:
 Unum, aliumque etiam Tartesia divida adorat:
 Austriacum Regem sed Benedictus amat:
 E Regnis propulit Rivalis concitus ira,
 Avenio et longo carcere servat eum:
 Tanti urbs virtutes celebrabit clara Magistri
 quae illarum meruit docta palaestra fore:
 Mafnanimus properat sua proemia justa referre
 Tertius egregius quem Sala adorat herum:

⁴⁴⁸ E. C. GIRBAL: *Biografia del cardenal gerundense...*, pàg. 69 i 70

Dituri legitur sedi Archiepiscopus almus,
 et fidei solio iam Generalis Atlas:
 Prima cessit amans: vincitque Faventia quaestum,
 quae est subigens armis, vincit amore quoque:
 Inde a Pontifice Hispanum, rubeumque galerum
 Heros dandum postulat Auster, idem:
 Concessit Clemens; ast illum pectore condit
 dum libertatis detraheretur obex:
 Sed vinctis vinctos mutando bellica iura
 arbitrio veteri fungitur ille dein:
 Arcanam mentem reseravit Papa benignus,
 Cardinei coetus fit comes atque Sala:
 Purpura non potuit meliori murice tingi,
 Nec meritis pretium quiverat esse minus:
 Infremat invidia et rabies inimica quieti,
 Denteque corrodat nunc furibundus aper:
 Est Phoenix Sala: nam si est unicus ales evus;
 Unicus ingenio cum probitate viget:
 Ille rogo accenso radiis quos mittit Apollo
 Ardet; et iste flagrat sole vibrante alio:
 Ille nova iudutus rubicunda veste decora
 Exit honore frequens e crepitante pira:
 Iste etiam Avenione pepli novitate nitentis
 purpureus Phoenix surgit honoris apex:
 Ecce Salam clarum obscura licet icone pictum,
 Tanti hominis gestum non capit iste color:
 Hunc Deus oeteret, fortunet, sospitet, ornet,
 Muneret, accumulet, ditet, honoret, amet

APÈNDIX VI

Regesta de documents referents al cardenal Sala

1682-1704

1. Madrid, 1 juliol 1682. Carles II escriu al pare Sala, Abat de Montserrat, per fer-li saber que, per l'epidèmia que ha envaït els seus regnes, ha ordenat que es facin rogatives a totes les esglésies i monestirs. *AlbVII/1-Biblioteca de Catalunya ms.896, plec 9, núm. 25*

El pare Sala prengué possessió de l'Abadia de Montserrat el dia 3 d'agost del 1682. La carta arribaria a Montserrat el mes de juliol de 1682, quan l'abadia ja estava vacant.

2. Madrid, 23 desembre 1682. Carles II escriu al pare Sala, Abat de Montserrat, amb referència a uns diners sobre unes obres que cal fer a Puigcerdà. *AlbVII/2-Biblioteca de Catalunya ms. 896, plec 9, núm. 22*

3. Buen Retiro, 23 febrer 1689. Carles II comunica al pare Sala, Abat de Sant Pau del Camp (Barcelona), la mort de la seva esposa i mana que a l'església del dit monestir es facin els sufragis acostumats per l'etern repòs de la finada. *AlbVII/3, plec 9, núm. 24* Cal observar l'abreviatura *plec. núm.* que correspon al manuscrit 896 de la Biblioteca de Catalunya. En les següents citacions sols citarem: “*plec.*” i “*núm.*”, i no repetirem “*Biblioteca de Catalunya, manuscrit 896*”.

El 1687, abans d'acabar el quadrienni d'Abat de Montserrat, Carles II promogué el pare Sala a l'Abadia de Sant Pau del Camp, que era de patronat reial.

4. Madrid, 16 setembre 1689. Carles II anuncia el seu pròxim casament amb la princesa Maria Anna, i demana que es celebrin, segon el que té manat al seu lloctinent i capità general, una missa solemne i una processó. *AlbVII/4, plec 9, núm. 27* (Vegi's abreujament al doc. 3)

5. Madrid, 12 abril 1690. Carles II escriu al pare Sala: «Habiendo sido Ntro. Sr. Servido de que la Reina entrase en Espanya el dia 26 de mayo y se celebrasen las entregas a seis de este abril, ha querido daros noticia para manifestaros la estimación y atención que mereceis y para que pidais muy especiales gracias a Dios». *AlbVII/5, plec 9, núm. 26*

6. Madrid, 8 juliol 1698. Carles II escriu a l'ambaixador de Roma, el comte d'Altamira, que ha vacat el bisbat de Barcelona i que proposa per aquest càrrec al pare Benet Sala, Abat de Gerri. *AlbVII/6, plec 9, núm. 28*

El pare Sala de Sant Pau del Camp passà a l'Abadia de Sant Pere de Portella i a Santa Maria de Gerri. Carles II li oferí també l'Abadia de Ripoll, però sembla que el pare Sala no ho acceptà.

7. 21 gener 1699. Aquest dia l'abat Sala pren possessió del bisbat de Barcelona. *AlbVII/7bis*

8. Madrid, 19 gener 1699. Carles II comunica al seu lloctinent a Catalunya que en una carta del 30 de novembre de 1698 ha tramès les butlles de nomenament del bisbe de Barcelona a favor del pare Benet de Sala, i li mana que doni les providències oportunes per tal que prengui possessió. *AlbVII/7, plec 9, núm. 29*

9. Madrid, 20 novembre de 1699. Carles II escriu al bisbe de Barcelona sobre la promulgació de la butlla de la croada per l'any 1700. Benet Sala va escriure la primera carta pastoral el 6 de setembre de 1699. *AlbVII/8-A.D.B. circulars any 1699, plec 9, núm. 23*

10. Madrid, 30 octubre 1700. Carles II anuncia al bisbe de Barcelona que essent molt precari l'estat de la seva salut (del rei), ha nomenat a l'arquebisbe de Toledo, el cardenal Portocarrero, General dels seus regnes. *AlbVII/9, plec 9, núm. 20*

11. Madrid, 23 novembre 1700. Maria Anna, vídua de Carles II, anuncia al bisbe de Barcelona que «por las clausulas del testamento del Rey Don Carlos [...] ha sucedido a estos Reinos y los de la Corona de Aragón el Sr. D. Felipe IV de Aragón y V de Castilla». Signen, amb la Reina Vídua, el cardenal Portocarrero, Manuel Arias, Ferran d'Aragó i l'inquisidor general. *AlbVII/10, plec 3, núm. 7*

12. Madrid, 20 desembre 1700. Maria Anna, vídua de Carles II anuncia al Bisbe de Barcelona que el papa Climent X (1670-1679) ha prorrogat per un sexenni la publicació i predicació de la butlla de la croada. *AlbVII/11, plec 3, núm. 8*

13. Madrid, 26 febrer 1701. Ferran d'Aragó, duc de Montalto, escriu al bisbe de Barcelona. En nom del rei, el Sr. Comte de Palma havia de jurar a l'altar major de la catedral, però es presenten algunes dificultats de seguretat, car hi ha uns "joves revoltosos" que cal sotmetre abans. *AlbVII/12 plec 34, núm. 100*

14. Madrid, 30 abril 1701. Ferran d'Aragó, duc de Montalto, escriu al bisbe de Barcelona: «Por la carta de V. S. del 23 corriente quedo en inteligencia del incidente sucedido entre los estudiantes de esa Universidad y los del colegio de Cordelles [...] y no sólo no me ha sido molesto (como V. S. dice) la representación que me hace deste caso, sino de mucha estimacion el zelo que ha manifestado...». *AlbVII/13, plec 34, núm. 99*

15. Roma, 13 maig 1701. El cardenal Carpinetí demana al bisbe de Barcelona de part de la Congregació de bisbes i religiosos que informi sobre una petició presentada pel pare Jaume Pinyol i pel germà Miquel, mercedaris de Catalunya. *AlbVII/14, plec 115, núm. 238*

16. Madrid, 16 juliol 1701. Felip V (que es casà a Figueres el 2 de novembre de 1701 amb Maria Lluïsa de Savoia) anuncia al bisbe de Barcelona que ha escollit aquesta ciutat i el dia 9 de setembre de 1701 per a la prestació del jurament. *AlbVII/15, plec 12, núm. 39*

17. Barcelona, 28 agost 1701. El bisbe de Barcelona envia al Vaticà "la relació" per la visita *ad limina*. *Arxiu Secret Vaticà. Sagrada Congregatio. Concilii 111, A.*

18. Madrid, 13 maig 1702. El cardenal Potocarrero signa un despatx reial en què s'anuncia al bisbe de Barcelona el viatge de Felip V a Itàlia i s'ordena que es facin rogatives a les seva església per l'èxit de l'expedició. *AlbVII/16, plec 14, núm. 45*

19. Santiago de Compostel·la, 16 juliol 1702. El bisbe de Santiago de Compostel·la, el dominic Antoni de Monroy, escriu al de Barcelona interessant-lo per tal de què s'oposi al desig del rei, que volia declarar patró d'Espanya a Sant Goner (Jenaro). *AlbVII/17, plec 33, núm. 98*

20. Madrid, 20 juliol 1702. L'esposa de Felip V comunica al bisbe de Barcelona que el dia 1 de juliol el rei sortirà de Milà per a unir-se a l'exèrcit, i demana que es facin fer a la Catedral i a totes les esglésies de la diòcesi les pregàries de consuetud. *AlbVII/18, plec 4, núm. 9*

21. Madrid, 31 gener 1703. El rei Felip V comunica al bisbe Sala que ha rebut un memorial del sacerdot Francesc Senjust segons el qual es vol fundar una Casa de la

Congregació de la Missió per a la formació dels sacerdots.

22. Buen Retiro, 30 juny 1703. El rei Felip V escriu al bisbe Sala afirmant que ha aprovat la fundació de la Casa de la Missió a Barcelona.

23. Roma, 20 setembre 1703. El cardenal Paulucci escriu al bisbe de Barcelona sobre la fundació en aquesta ciutat d'una casa de preveres de la *Congregatio Missionis*. És una glòria del bisbe Sala haver establert aquesta Casa de Missió el 6 de novembre de 1703, la primera a la Península ibèrica. *AlbVII/19, plec 85, núm. 178*

24. Plasència, 2 abril 1704. Felip V recomana al bisbe de Barcelona dos nebots del rector de Figueres, Feliu Nadal, per a obtenir un benefici eclesiàstic. *AlbVII/20, plec 12, núm. 42*

25. Barcelona, 1 juny, 1704. Francesc de Velasco, virrei de Catalunya, comunica al bisbe de Barcelona que l'enemic ha abandonat la ciutat de Barcelona aquella mateixa nit, i que s'ha dirigit per mar cap a Llevant; li demana que faci pregàries en acció de gràcies. *AlbVII/21, plec 35, núm. 102*

26. Camp Reial de Niça, 26 juny 1704. Felip V escriu al bisbe de Barcelona donant-li les gràcies perquè «la armada enemiga com el príncep de Armestat» ha hagut de deixar la ciutat a causa de la resistència oferta pels bons patriotes i especialment per la del bisbe «para defensa de esta capital», Barcelona. *AlbVII/22, plec 12, núm. 43*

27. Roma, 19 juliol 1704. El cardenal Paulucci felicita, en nom del Papa, al bisbe de Barcelona per haver ajudat l'Església en la fundació de la casa dels pares de les missions. *AlbVII/23, plec 85, núm. 179*

28. Barcelona, 22 juliol 1704. Francesc de Velasco, virrei de Catalunya, demana al bisbe de Barcelona que mani fer pregàries, car el marquès de Geronella, governador de Ceuta, ha comunicat que una esquadra de cent veles ha passat l'estret de Gibraltar i, segons veus públiques, es dirigeixen a Barcelona. *AlbVII/24, plec 35, núm. 103*

29. Madrid, 6 setembre 1704. Amb motiu de la presa de Gibraltar (el 4 d'agost de 1704 una esquadra anglesa va prendre la plaça i la donaren a l'arxiduc Carles d'Àustria), Felip V demana al bisbe de Barcelona que doni tots els diners que pugui al secretari Josep d'Eguizábal. *AlbVII/25, plec 12, núm. 40*

30. Barcelona, 13 setembre 1704. Francesc Velasco, virrei de Catalunya, escriu al bisbe de Barcelona i li tramet el despatx reial en el que se li demanen diners amb motiu de la pèrdua de Gibraltar. *AlbVII/26, plec 35, núm. 101*

31. Barcelona, 15 novembre 1704. Decret episcopal del bisbe Sala de Barcelona en què l'ordinari eclesiàstic impulsa la Congregació de la Missió per benefici dels sacerdots i ordenats a la diòcesi en els seus peculiars objectius: exercicis espirituals, missions particulars a parròquies rurals,... *A.D.B. (Arxiu Diocesà de Barcelona) Edictes i circulars episcopals* (a. 1704)

32. Madrid, 26 novembre 1704. Felip V ordena al bisbe de Barcelona que publiqui, com és consuetud, la butlla de la croada. *AlbVII/27, plec 12, núm. 41*

1705

33. Madrid, 11 març 1705. El nunci de Madrid fa saber al secretari d'estat de Climent XI (1700-1721) que Felip V ha fet cridar a la Cort (Madrid) al bisbe de Barcelona i l'arquebisbe de Sassari. *AlbVI/1; A.V. (Arxiu Vaticà) Fons Albani, vol. 100, fol. 24 r. et v.*

34. Roma, 4 abril 1705. El secretari d'estat respon a la precedent, i fa referència a la conducta que ha d'observar el nunci en l'afer del bisbe Sala. *AlbVI/2; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 24 r. et v.*

35. Madrid, 8 abril 1705. El nunci refereix al cardenal Paulucci la visita que el bisbe Sala ha fet a la família reial, a ell mateix i als ministres. *AlbVI/3; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 28 r.*

36. Madrid, 29 abril 1705. El nunci explica al mateix cardenal Paulucci els bons tractes rebuts pel bisbe Sala a la Cort (Madrid). Diu que intentarà que els ministres de Madrid deixin tornar a Barcelona el pare Sala quan no hi hagi perill de què aquesta ciutat caigui a mans de l'Arxiduc. *AlbVI/4; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 29*

1706

37. La Vit, 22 agost 1706. El nou nunci d'Espanya Monsenyor Zondodari, adverteix que tan bon punt arribi a Madrid, treballarà perquè el rei remeti a la Santa Seu la causa dels bisbes presoners. *AlbVI/7; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 35 r.*

38. Burgos, 23 agost 1706. El cardenal Acquaviva, exnunci, refereix al cardenal Paulucci que han passat per Burgos el patriarca de les Índies, el bisbe de Barcelona, i altres reus d'estat en direcció a França. Ell ha reclamat a la reina (Maria Lluïsa de Savoia), però aquesta no pot fer-hi res i cal acudir directament al rei. *AlbVI/5; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 29*

39. Baiona, 18 setembre 1706. El cardenal Acquaviva rectifica la precedent (*Doc.*

38), sabent que els reus d'estat es troben presoners a Baiona. *AlbVI/6; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 31 i 32*

40. Roma, 22 setembre 1706. Resposta del cardenal Paulucci a la precedent (*Doc. 38*). El Papa vol que insisteixi perquè la causa dels presoners eclesiàstics es posi en mans de la Santa Seu. *AlbVI/9; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 36*

41. Madrid, 25 setembre 1706. Monsenyor Zondodari comunica al cardenal Paulucci les excuses dels ministres de Castella sobre l'afer dels prelats exiliats; tem que els empresonin en alguna ciutat de França. *AlbVI/8; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 36 r.*

42. Madrid, 27 octubre 1706. En nunci de Madrid tramet al secretari d'estat l'afirmació feta per l'ambaixador de França de què Lluís XIV accedeix a què els prelats retinguts puguin traslladar-se a Avinyó. *AlbVI/13; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 54*

43. Madrid, 28 setembre 1706. Monsenyor Zondodari obté de Felip V la promesa de què el bisbe de Barcelona i altre prelats seran lliurats a la custòdia del Papa a la ciutat d'Avinyó. *AlbVI/10; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 38*

44. Madrid, 9 novembre 1706. El nunci comunica de Madrid a Roma que espera notícies de l'alliberament dels eclesiàstics per aconseguir la revocació del segrest dels béns del bisbe de Segòvia. *AlbVI/14; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 55*

45. Madrid, 9 novembre 1706. L'ambaixador de França a Madrid confirma la resolució de Lluís XIV que allibera els prelats. Així ho comunica el nunci al Secretari d'Estat. *AlbVI/15; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 55*

46. Roma, 16 novembre 1706. Resposta a la precedent (*Doc. 45*). El Papa aprova les gestions del nunci per tal de què els prelats siguin traslladats a Avinyó, però caldrà insistir fins que això sigui un fet. *AlbVI/11; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 40*

47. Roma, 16 novembre 1706. Carta del cardenal Paulucci al nunci de París, manant-li que faci pressió en aquella Cort per obtenir tan aviat com pugui el lliurament dels presoners eclesiàstics. *AlbVI/12; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 47*

48. Madrid, 22 novembre 1706. Monsenyor Zondodari avisa al secretari d'estat que ha insistit novament per obtenir el trasllat dels eclesiàstics a Avinyó. *AlbVI/16; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 56*

49. Madrid, 6 desembre 1706. Felip V repeteix al nunci que no té cap inconvenient en el trasllat a Avinyó dels prelats exiliats. *AlbVI/17; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol.*

50. Roma, 25 desembre 1706. El cardenal Paulucci escriu al nunci de Madrid notificant-li que el Papa aprova les seves negociacions a favor de la reina vídua i dels bisbes exiliats. *AlbVI/18; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 60*

1707

51. Roma, 8 gener 1707. El cardenal Paulucci encara prega al nunci de Madrid que insisteixi per obtenir el rescat dels eclesiàstics presoners. *AlbVI/19; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 61*

52. Roma, 15 gener 1707. El cardenal Paulucci, secretari d'estat, prega al nunci de Madrid que insisteixi per obtenir el rescat dels eclesiàstics presoners. *AlbVI/20; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 61*

53. Roma, 22 gener 1707. El cardenal Paulucci fa saber al nunci de Madrid que el Papa està desitjós de veure realitzat el traspàs dels bisbes presoners a Avinyó, on vol que estiguin lliures i no dins de cap presó. *AlbVI/21; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 64*

54. Roma, 5 febrer 1707. El nunci rep una carta del cardenal Paulucci en la que manifesta l'alegria del Papa en conèixer que els bisbes presoners li han estat consignats; lamenta, però la intromissió laica en els béns eclesiàstics. *AlbVI/22; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 66*

55. 30 març 1707. El bisbe escriu al secretari d'estat donant gràcies al Papa per haver-lo tret del castell de Burdeos. *Epistola 2 / Alb VI pàg. 95*

56. Avinyó, 3 abril 1707. El bisbe de Segòvia dona les gràcies al Papa per haver-lo lliurat de la presó i li exposa l'estat de pobresa en què es troba. *AlbVI/24; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 69*

57. Roma, 12 abril 1707. Climent XI mana al nunci de Madrid, per mitjà del cardenal Paulucci, que ordeni als eclesiàstics, fins ara detinguts a França, que es traslladin immediatament a Avinyó i que agilitzi l'anul·lació del segrestament de llurs béns. *AlbVI/23; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 68*

58. Madrid, 11 abril 1707. Monsenyor Zondodari anuncia al cardenal Paulucci que és un fet el decret reial revocant la confiscació dels béns dels eclesiàstics exiliats. Còpia del decret de Felip V. *AlbVI/25; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 71*

59. Roma, 3 maig 1707. El cardenal Paulucci, en nom de Climent XI, encarrega a

Monsenyor Zondodari que procuri fer arribar a mans del bisbe Sala part dels béns que té dipositats a Barcelona. *AlbVI/26; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 74*

60. Roma, 14 maig 1707. El Papa aprova les gestions del nunci que han aconseguit la revocació del segrest dels béns eclesiàstics. *AlbVI/27; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 75*

61. 24 maig 1707. Els rectors de la diòcesi de Barcelona demanen al Papa l'alliberació del bisbe Sala. Actua de secretari el Dr. Francesc Rifós, rector de la vila de Sant Celoni. *AlbVI/28; A.V. Fons Albani, vol. 106, fol. 117*

62. Barcelona, 26 maig 1707. El braç militar de Catalunya, Rosselló i Cerdanya demanen que el bisbe Sala torni a Barcelona. A tot Catalunya sols hi havia dos bisbes residents: Tarragona i Solsona, i el primer estava malalt. *Epístola 25 / Alb VI pàg. 98*

63. 26 maig 1707. El cabildo de la catedral de Barcelona demana a Climent XI l'alliberació del seu bisbe. La carta està signada pel Dr. Jerònim Enveja, canonge i secretari, cofundador amb el bisbe Sala de la Missió de Barcelona. *AlbVI/29; A.V. Fons Albani, vol. 106, fol. 121*

64. Barcelona, 26 maig 1707. Els diputats de Catalunya demanen a Climent XI l'alliberació del bisbe de Barcelona. El document està signat pel Dr. Josep Grau, degà de la catedral de Solsona i diputat eclesiàstic en nom dels diputats generals del Principat de Catalunya. *AlbVI/30; A.V. Fons Albani, vol. 106, fol. 127*

65. 4 juny 1707. Els consellers de Barcelona demanen al Papa l'alliberació del bisbe Sala. Signa la petició Jerònim Brotons, substituït en nom del Consell de Cent (*Centum Virali Conciliari*). Addictes a Carles III (arxiduc), contra Felip V. *AlbVI/31; A.V. Fons Albani, vol. 106, fol. 125*

66. Barcelona, 10 juny 1707. El braç militar de Catalunya demana al papa Climent XI l'alliberació del bisbe de Barcelona. *AlbVI/32; A.V. Fons Albani, vol. 106, fol. 123*

67. Barcelona, juny 1707. Josep Romaguera, canonge i vicari general de Barcelona, exposa al Papa l'estat religiós de la diòcesi i demana l'alliberament del bisbe Sala. Addictes a Carles III (arxiduc), contra Felip V. *AlbVI/33; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 118*

68. 3 agost 1707. El cardenal Paulucci avisa al nunci d'Espanya, que escriu al capítol de Barcelona sobre les distribucions que pertoquen al bisbe Sala. Aquest és molt

ben vist pel Papa: «All'istesso Mons. Vescovo dunque potrà riferire l'ottima volontà colla quale Sua Beatitudo la riguarda». *AlbVI/34; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 80*

69. 25 octubre 1707. El bisbe Sala escriu a l'arxiduc Carles per expressar-li la seva alegria pels seus triomfs, però li manifesta la seva por de què aquesta carta caigui en mans de “l'enemic” Felip V com succeí amb altres cartes. *Epístola 8 / AlbVI i 95*

70. 25 octubre 1707. El bisbe Sala envia una carta al príncep de Liechtenstein dient-li que ha enviat una carta a l'arxiduc Carles manifestant el servei al nou monarca. *Epístola 9 / AlbVI pàg. IX*

71. Roma, 31 octubre 1707. El cardenal Paulucci prega al seu propi nunci que faci enviar al patriarca de les Índies els fruits de la seva prebenda i que continuï treballant per la definitiva llibertat dels prelats i els bisbes —com el de Barcelona— exiliats. El patriarca de les Índies té una prebenda canonical a la catedral de Toledo. *AlbVI/35; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 76*

72. Roma, 6 novembre 1707. El cardenal Paulucci demana al nunci que agilitzi l'obtenció de la definitiva llibertat dels bisbes reclosos a Avinyó. *AlbVI/36; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 83*

1708

73. Roma, 28 gener 1708. El cardenal Grimani, ambaixador de Viena a Roma, certifica al bisbe de Barcelona que està fent tots els possibles per tal que el pare Sala assoleixi la seva llibertat. *AlbVII/28; plec. 136, núm. 277*

74. Roma, 17 març 1708. El bisbe de Segòvia, tement morir de sofriment, com li ha succeït al patriarca de les Índies, ha instat al cardenal Paulucci perquè l'alliberi; aquest delega aquest afer al nunci. *AlbVI/37; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 87*

75. Barcelona, 1 maig 1708. L'arxiduc Carles escriu al bisbe de Barcelona: «En inteligencia del contenido de vuestra carta del 10 de abril próximo pasado y de la expresión que haceis en ella de vuestro fervoroso como singular amor a mi real persona; he tenido a bien manifestaros la gratitud con que quedo a vuestra gran constancia y lealtad, de la qual nunca he dudado; y a insinuaros que en conocimiento de él y de los trabajos y persecuciones que por este motivo habeis padecido, estará en mi memoria muy presente para franquearos las honras de que tan gustamente os habeis hecho dignos». *Alb VII/29, plec 10, núm. 31*

76. Madrid, 9 juliol 1708. El nunci comunica al secretari d'estat del Vaticà que ha

resultat ineficaç el seu esforç per fer retornar el bisbe de Segòvia a la seva diòcesi. Felip V no ho vol. *AlbVI/38; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 89*

77. Roma, 4 agost 1708. Respon el cardenal Paulucci que si no es pot alliberar el bisbe de Segòvia, com a mínim que es deixi tornar a Barcelona el bisbe Sala, doncs aquesta ciutat es troba en poder de l'arxiduc. A Barcelona els assumptes eclesiàstics es troben *in sommo disordine*. *AlbVI/39; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 92*

78. Roma, 25 desembre 1708. El cardenal Paulucci indica al nunci el desig del Papa de traslladar a Roma al bisbe de Segòvia. Li fa molta pena no poder aconseguir res de Felip V pel que fa al bisbe Sala. *AlbVI/40; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 94*

1709

79. Roma, 16 març 1709. El Papa s'estranya de l'oposició de Felip V a què el bisbe de Segòvia es traslladi a Roma. Així el seu secretari d'Estat ho fa saber al nunci de Madrid. *AlbVI/41; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 96*

80. Avinyó, 17 juliol 1709. Monsenyor Zondodari escriu des d'Avinyó que el bisbe de Barcelona li ha fet present que des del 7 de març del 1705 no ha rebut la paga que com a bisbe i pertoca, i prega que, per mitjà del cardenal Paulucci, s'interessi al Papa. *AlbVI/42; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 120*

81. Avinyó, 14 agost 1709. El bisbe Sala, per mitjà de Monsenyor Zondodari, suplica al cardenal Paulucci que doni ordres al nunci de París perquè en cas d'ésser alliberat no li retardin el retorn a Barcelona. *AlbVI/43; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 121*

82. Avinyó, 26 agost 1709. Monsenyor Zondodari comunica al secretari d'estat que s'ha esforçat encoratjant i demanant prudència al bisbe de Segòvia presoner. *AlbVI/44; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 122*

83. Avinyó, 28 agost 1709. El bisbe Sala escriu al cardenal Paulucci expressant els seus desitjos de què prossegueixin les gestions per alliberar-lo i perquè pugui tornar a Barcelona. *Epístola 24 / AlbVI pàg. 102*

84. Barcelona, 1 setembre 1709. L'arxiduc Carles escriu a Llorenç Tomàs i Costa, canceller de Catalunya, i a alguns canonges, i afirma: «En consideración de lo mucho que ha padecido y padece dicho obispo de Barcelona, por afecto a mi real persona y augusta casa, habiendo soportado excesivos gastos en los molestos viajes y estrechas prisiones en que se ha visto oprimido y que según las cuentas que me ha presentado sólo quedaría [...] en la cantidad de 977 libras; ha resuelto ordenaros

y mandaros (como lo hago) que desde luego suspendáis la orden que habías dado para la paga de dichas pensiones (dels eclesiàstics que es trobin en país enemic)». *AlbVII/30 plec 10, núm. 37*

85. Avinyó, 11 setembre 1709. Monsenyor Zondodari dóna a conèixer al cardenal Paulucci la nova presa de Balaguer, pas del Segre per les tropes de l'Arxiduc. *AlbVI/45; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 123*

86. Avinyó, 25 setembre 1709. El bisbe Sala escriu al cardenal Paulucci que accepta la butlla que el Papa ha adreçat als bisbes d'Espanya. *AlbVI/46; A.V. Fons Albani, vol. 91, fol. 209*

87. Roma, 6 octubre 1709. El cardenal Paulucci agraeix al bisbe Sala el fet d'haver reconegut a Carles III com a rei d'Espanya, i li insinua que el Papa està molt satisfet de la seva adhesió i que li agradaria que ell influís en la seva revocació dels beneficis i que desistís d'introduir modificacions a l'estat de Milà i el regne de Nàpols. *Epístola 33 / AlbVI pàg. 106*

88. Roma, 7 octubre 1709. El cardenal Paulucci, secretari d'Estat, envia personalment un correu a través del nunci Zondodari, que vivia a Avinyó, una carta al bisbe Sala demanant la seva influència sobre l'arxiduc Carles pel que fa a afers d'estat (Sicília, Nàpols,...). *Epístola 35 / AlbVI pàg. 107*

89. Avinyó, 9 octubre 1709. Monsenyor Zondodari escriu al cardenal Paulucci que ja ha comunicat al bisbe Sala l'interès del Papa per la seva alliberació; ordres donades al nunci de París i al vice-legat d'Avinyó sobre el particular. *AlbVI/47; A.V. Fons Albani, vol. 91, fol. 209*

90. 21 octubre 1709. El nunci de París exposa al secretari d'Estat les gestions fetes en vistes de l'alliberament del bisbe Sala. *Epístola 28 / AlbVI pàg. 103.*

91. Avinyó, 4 desembre 1709. Monsenyor Zondodari diu al secretari d'estat que les qualitats del bisbe Sala el farien apte per atraure vers la Santa Seu a l'arxiduc en cas de no poder retornar a Barcelona, servint als interessos de l'Església des de Roma. *AlbVI/48; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 126*

92. Barcelona, 31 desembre 1709. El príncep de Liechtenstein acusa rebut al bisbe de Barcelona de la carta del 20 de novembre en què felicita per la declaració feta pel Papa a favor de l'arxiduc Carles. *AlbVII/31 plec 18, núm. 51*

93. Roma, desembre 1709. El cardenal Paulucci manifesta al bisbe Sala la gran

estima que li té el papa Climent XI. Observi's que ja tothom sabia del favoritisme de l'arxiduc Carles al bisbe, i que, com a bon diplomàtic, és possible que Paulucci fes decantar al Papa. *Epístola 25 / AlbVI pàg. 105*

94. desembre 1709. L'arxiduc Carles manifesta la seva gran estima al cardenal. *Epístola 34 / AlbVI pàg. 105*

1710

95. Avinyó, 2 gener 1710. Monsenyor Zondodari comunica al cardenal Paulucci el resultat de la seva conversa amb el bisbe Sala, per tal de què utilitzés la seva influència sobre l'arxiduc. *AlbVI/49; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 127*

96. Avinyó, 1 gener 1710. El bisbe Sala contesta al cardenal Paulucci afirmant que declina tota actuació vers l'arxiduc Carles, car ell (Sala) no té llibertat i els correus són interferits constantment. *Epístola 37*

97. 18 gener 1710. El cardenal Paulucci escriu al nunci Zondodari [de Madrid però que residia a Avinyó, doncs les relacions amb la cort de Felip V havien estat suspeses] acceptant les raons per les quals el cardenal declina la representació del Papa davant l'arxiduc, car té l'inconvenient de romandre detingut a Avinyó. *Epístola 38 / AlbVI pàg. 109*

98. Provença, 19 gener 1710. El governador de Provença escriu al vice-legat del Papa a Avinyó notificant-li que des de París (el Rei Sol Lluís XIV) han avisat al bisbe Sala que se sàpiga comportar en un territori enclavat en els dominis del rei de França, és a dir Avinyó, doncs estan informats a París de què a Barcelona arriben moltes noves de França gràcies a la correspondència secreta que el bisbe Sala manté amb l'arxiduc. *Epístola 39 / AlbVI pàg. 109*

99. Avinyó, 22 gener 1710. El vice-legat del Papa a Avinyó escriu al secretari d'Estat fen grans elogis al bisbe Sala, dient que les acusacions de Felip V i els seus ministres són calúmnies. *Epístola 40 / AlbVI pàg. 110*

100. Avinyó, 29 gener 1710. El bisbe Sala, per mitjà de Monsenyor Zondodari, fa saber a Roma que és una calúmia el "carteig espia" que se li atribueix amb l'arxiduc Carles. Sols s'ha escrit unes tres o quatre cartes amb aquest rei, i sempre sobre els interessos espirituals de la diòcesi de Barcelona. *AlbVI/50; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 131 (Vegi's Doc. 84)*

101. Avinyó, 12 febrer 1710. El bisbe Sala, per mitjà de Monsenyor Zondodari,

agraeix al Papa l'interès que manifesta per ell, i confia que aviat serà lliure. *AlbVI/51; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 133*

102. Avinyó (s.d.). El bisbe Benet de Sala escriu a Climent XI per a obtenir les distribucions que el cabildo de Barcelona li reté. *AlbVI/52; A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 133*

103. Roma, març 1710. El marquès de Priè, ambaixador d'Àustria a Roma, escriu al bisbe Sala per fer-li saber que no li havia pogut aconseguir el breu de nomenament d'Inquisidor General. *Epístola 42 / AlbVI pàg. 116*

104. Barcelona, 8 abril 1710. L'arxiduc Carles d'Àustria presenta al papa Climent XI el bisbe de Barcelona Sala perquè sigui creat cardenal. *AlbVI pàg. 117 (fotocòpia de l'original)*

105. Roma, 1 juliol 1710. El príncep d'Avelino regracia al bisbe de Barcelona la carta del 29 de gener en què el felicita per haver estat nomenat ambaixador a Roma. *AlbVII/32; plec 20, núm. 80*

106. Avinyó, juliol 1710. El bisbe Sala escriu al cardenal de la Secretaria d'Estat queixant-se perquè des de Madrid no fan cas de les instàncies que envia demanant retornar a la diòcesi de Barcelona. *Epístola 48 / AlbVI pàg. 110*

107. Avinyó, 2 agost 1710. El bisbe Sala escriu al marquès de Priè suplicant-li que, abans de què Roma doni alguna gràcia a Felip V, se li exigeixi la llibertat del bisbe Sala. *Epístola 49 / AlbVI pàg. 113*

108. Setembre 1710. El bisbe Sala escriu al Secretari d'Estat per fer-li saber que feia tres anys i mig que es veia amb la impossibilitat de comunicar-se amb les feligresos, i que a Avinyó continua aquesta incomunicació malgrat l'aparent llibertat. *Epístola 80 / AlbVI pàg. 97*

109. Roma, 27 setembre 1710. Còpia d'una carta sense destinatari ni nom del remitent en què es parla de la pressió a l'ambaixador per d'aconseguir el breu (o document papal) d'Inquisidor General a favor del bisbe Sala. En aquest mateix text hi ha còpia en italià de la presentació feta al Papa per tal d'obtenir l'esmentat breu. *AlbVII/33; plec 159, núm. 311*

110. Roma, 11 octubre 1710. El príncep d'Avelino regracia la carta del bisbe de Barcelona del 20 d'agost del 1710 en què el felicita per la victòria obtinguda pel bàndol imperial a Saragossa. Diu el príncep que ha parlat llargament amb l'ardiaca

Benet Vadella i explica llur conversa. *AlbVII/34; plec 20, núm. 79*

111. Barcelona, 31 octubre 1710. Isabel Cristina, esposa de l'arxiduc Carles, agraeix la carta del 27 d'agost en què el bisbe es congratula de la victòria obtinguda a Saragossa per les armes imperials el 20 d'agost de 1710: «... y podeis estar muy cierto que al igual del justo aprecio que hago de vuestra persona y de vuestros grandes méritos la atenderé siempre contribuyendo con particular propensión a cuanto sea de vuestro mayor consuelo y satisfacción». *AlbVII/35; plec 2, núm. 1*

1711

112. Milà, 6 gener 1711. El marquès de Priè escriu al bisbe de Barcelona significant-li la pena que S. M. (Carles III) i ell tenen de veure'l en tants treballs i dificultats. En poc temps ell és molt possible que vagi a Roma amb càrrec de l'ambaixador. *AlbVII/36; plec 19, núm. 55*

113. Avinyó, gener 1711. El bisbe Sala escriu al marquès de Priè afirmant que, en relació a esdevenir cardenal ell manifesta textualment: «el propio conocimiento de mi indignidad no me permite hablar del asunto ni entrar ni salir». *Epístola 76 / AlbVI 119*

114. Avinyó, 14 de gener 1711. Carta del bisbe Sala al rei arxiduc Carles. El bisbe Sala es queixa al *Consejo de Aragón* de la proposta per esdevenir arquebisbe de Tarragona, ja que no s'havia fet pels mitjans acostumats (via oficiosa), és a dir a través del vicari general. Ell considera que caldria romandre a Barcelona. *Epístola 73 / AlbVI pàg. 118*

115. Roma, gener 1711. El marquès de Priè, ambaixador d'Àustria a Roma, proposa al Papa com a única solució possible la fuga del bisbe Sala d'Avinyó. *Epístola 72 / AlbVI pàg. 114*

116. Avinyó, 11 febrer 1711. El bisbe Sala li manifesta al secretari d'Estat que no contempla ni accepta la fuga com solució de la seva sortida d'Avinyó, i ho justifica amb diverses raons. *Epístola 72 / AlbVI pàg. 115*

117. Avinyó, 6 maig 1711. El bisbe Sala envia una carta al marquès de Rialp comunicant-li que està molt agraït per la proposta que li havia fet l'arxiduc (el rei) per ser nomenat arquebisbe de Tarragona, però que ell no ho podia acceptar. *Epístola 79 / Alb VI pàg. 119*

118. Avinyó, 27 maig 1711. En aquesta data el bisbe Sala féu una petició al Capítol

de Barcelona demanant les distribucions per bé que no assistís al cor, car era contra la seva voluntat; i, a més, així ho volia el Papa segons li havia comunicat el cardenal Paulucci. El 21 de juliol de 1711 es lliurà la resposta al bisbe. El capítol, per una sèrie de raons canòniques, no creu poder accedir a la petició del prelat. *AlbVII/37; plec 159, núm. 310*

119. Saint Pier d'Arene, 13 juliol 1711. El marquès de Rialp escriu al bisbe Sala que no pot esperar-lo a Gènova com seria el seu desig, car va a Milà amb el general Zunhingham. A Gènova, a casa Mariconé, trobarà mil doblons; fins i tot aquest senyor li facilitaria els carruatges que calguin per als seus acompanyants i l'equipatge. En arribar a Milà, li comunicarà l'habitació que se li ha destinat. *AlbVII/38; plec 44, núm. 120*

120. Saint Pier d'Arene, juliol 1711. El marquès de Rialp escriu al bisbe Sala proposant un canvi de presoners en què el bisbe Sala sortís beneficiat. *Cartes 84 i 130 / AlbVI*

121. Avinyó, 8 agost 1711. Sinibaldo Doria, Governador General d'Avinyó, certifica a petició del bisbe de Barcelona que aquest, durant la seva estada a la ciutat, ha pogut observar perfectament l'ordre de no marxar de la ciutat i a altres poblacions que li havia estat imposat a la força. *AlbVII/39; plec 62, núm. 143*

122. 29 agost 1711. Benet Vadella (ardiaca), representant del bisbe Sala a Roma, li escriu una carta al seu representat notificant-li que l'auditor de la Rota, Josep Molines, encarregat dels afers eclesiàstics a la Cort de Felip V a Roma (i que posteriorment seria excomunicat pel mateix Papa), havia visitat els principals cardenals de Roma per donar a conèixer que el bisbe Sala era un reu de "laesa majestat". *Epístola 92 / AlbVI pàg. 122*

123. Roma, 15 octubre 1711. El príncep d'Avelino escriu al bisbe de Barcelona: «... no quisiera hicieran tanta impresion en su ánimo las imposturas que con solapado fin pronunció la malicia ambiciosa porque cuando se ha ofrecido hablar con Su Santidad de la persona de V.S. no he reconocido en su santa mente cosa alguna contraria al buen concepto que tiene formado de sus prendas y recta conducta de V.S. ni ha explicado ninguna dificultad en concederle aquellos favores para los que la gratitud del rey (Carlos III) tiene preparado (sic) su real ánimo». *AlbVII/40; plec 20, núm. 81*

124. Roma, 12 desembre 1711. El secretari de la congregació del concili escriu al nunci de Barcelona perquè doni el seu parer en el litigi entre el cabildo de Barcelona i el bisbe de Barcelona: «Perillustrissime et reverendissime Domine

uti Frater: Relatis in sacra congregatione concilii adiunctis a Sanctissimo Domino nostro remissis precibus reverendissimi Episcopi Barchinonensis; Eminentissimi Patres priusquam decernant amplitudinem tuam audiendam esse censuerunt, eique iniungendum ut competentem praeligat terminum Capitulo ad deducenda iura in Sacra congregatione. Ita igitur exequetur animi sui censum aperiens preces ipsis remitit. Eique omnia fausta precamur a Domino. Romae 12 decembris 1711. Beadinalis Paneiatiaus». *Alb VI/53 / Arxiu Nunciatura Sp, vol. 395, fol. 167*

125. Camp de Prats, 13 desembre 1711. El mariscal de Starenberg acusa rebut de la carta del bisbe Sala del 21 d'octubre de 1711. *AlbVII/41; plec 17, núm. 49*

126. Barcelona, 26 desembre 1711. Isabel Cristina acusa rebut de la carta del 21 d'octubre del 1711 en què el bisbe de Barcelona la felicita pel nomenament d'Emperador del seu marit. Diu: «... será siempre en mi memoria la especial resignación con que vivís sin el consuelo apeteido; pero debereis estar asegurado de las incesantes disposiciones que de mi real orden se practican a este fin, pues corresponde al mérito vuestro mi deseo en solicitar vuestro alivio». *AlbVII/42; plec 2, núm. 6*

127. 1711. El pare Sala presenta un memorial sobre la seva captivitat a Avinyó. *Epístola 53 / Alb pàg. 94*

128. Posterior al 1711. El bisbe de Barcelona resumeix la seva estada a Madrid quan va ser cridat per Felip V. *AlbVI/85; A.V. Fons Albani, vol. 106, fol. 113*

1712

129. Roma, gener 1712. El príncep d'Àvelino diu al bisbe de Barcelona que tindrà present al Dr. Fèlix Barrera, substituït en absència de l'ardiaca Vadella, col·locant-lo a les oficines de casa seva. *AlbVII/43; plec 20, núm. 82*

130. Barcelona, 20 gener 1712. En aquesta llarguíssima carta Josep Rifós dóna compte al bisbe de la marxa dels assumptes eclesiàstics de la diòcesi. *AlbVII/44; plec 163, núm. 328*

131. Viena, 19 febrer 1712. El comte d'Althem, per demanda de la marquesa del Caspio, ha parlat amb l'emperador sobre la lleialtat i finesa del bisbe Sala. L'emperador està molt agraït i satisfet del bisbe i li augura tota mena de felicitats. *AlbVII/45; plec 54, núm. 133 (Vegi's Doc. 84)*

132. Roma, 27 febrer 1712. La marquesa de Priè agraeix al bisbe de Barcelona la

felicitació que li ha adreçat amb motiu d'haver estat elegit el seu marit ambaixador a Roma. *AlbVII/46; plec 41, núm. 117*

133. Roma, 27 febrer 1712. El cardenal A. Albani agraeix al bisbe de Barcelona la felicitació per la seva (d'Albani) promoció al cardenalat. *AlbVII/47; plec 88, núm. 185*

134. Març 1712. El bisbe Sala es queixa per no tenir notícies sobre el canvi de presoners. *Epístola 143 / Alb 113*

135. Roma, 18 maig 1712. Cardenal-Secretari d'Estat. Resum de l'empresonament i alliberació del cardenal Sala segons les cartes rebudes i enviades de la Secretaria d'Estat. *AlbVI/86; A.V. Fons Albani, vol. 100, fols. 12...*

136. Roma, 23 juliol 1712. El cardenal Paulucci escriu al nunci de Barcelona sobre el litigi entre el cabildo i el bisbe Sala: «Ilmo. e Revmo. Signore. Ci vien supposto che la Sacra congregazione del concilio habbia riquiesta l'informazione di V.S. Ilma. sopra la istanza fatta nella medesima di Monsenyor Vescovo di Barcelona di partecipare le distribuzioni del capitolo non ostante la sua assenza (a che quello si opone) mache non l'habbia mai ricevuta. Si contenterà però V.S. Ilma. di trasmetterla quando per altro non le riuscisse d'introdurre fra le parti qualche onesta composizione». *AlbVI/54 Arxiu de la Nunciatura Espanyola vol.394, fol. 191*

137. Cremsier, 30 juliol 1712. El cardenal Schrattebach escriu al bisbe de Barcelona per haver-lo felicitat en saber de la seva (de Schrattebach) promoció al cardenalat. Li hagués agradat que ell (Sala) hagués estat elevat a la dignitat de cardenal, car era «secondo la mente munificentissima el nostro Augusto Monarca». Sembla que en aquests moments el Papa ja l'ha creat cardenal *in pectore*. *AlbVII/48; plec 81 núm. 166*

138. Barcelona, 3 setembre 1712. El marquès de Rialp escriu al bisbe Sala afirmant que «los enemigos (els de Felip V) instaron por sus prisioneros [...] pero excluyendo al obispo de Barcelona». *Epístola 177 / AlbVI pàg. 123*

139. Roma, 24 setembre 1712. El cardenal Paulucci diu al nunci de Barcelona que, en cas de no poder posar d'acord al bisbe i el capítol, faci justícia. «Illmo. e Rvmo. Signore: Goderà nostro Signore che mediante l'opera di V.E. Ilma. Resti composta amiche volmente e con reciproca sadisfazione quanto si posa nella maniere praticabili, la differenza vertente fra Mons. Vescovo e codesto capitolo; altrimenti portà V.E. dar mano che la giustizia habbia il suo luogo». *AlbVI/55 A.V. Nunciatura d'Espanya, vol. 394, fol. 249*

140. Barcelona, 30 setembre 1712. El marquès de Rialp escriu al nunci demanant, en nom de l'Emperadriu Elizabet, que agilitzi el breu pontifici nomenant al bisbe Inquisidor General pels seus dominis d'Espanya: «Ilustrissimo Señor: Concluido con los enemigos el cange de los prisioneros de Estado y establecidos los actos de libertad al prelado obispo de Barcelona con los pasaportes consiguientes; me manda la imperatriz mi senyora a decir a V.S. Illma, que hallándose este prelado con la nomina del Emperador, mi Amo, para Inquisidor General de sus dominios de Espanya, se mira precisar la solicitud y expedición del breve Apostólico en su persona, y persuadiendo la importancia de su brevedad el mismo estado de las cosas, por lo que se interesa el religioso zelo de Su Santidad en el restablecimiento de tan Santo Tribunal a la mayor exaltación de la fe: me ordena S.M.C. expresar a V.S. Illma. Que para el despacho de este breve (o documento papal) confia en su discreción y buenos oficios con Su Santidad el término más pronto; ni puede servir de embarazo alguno el breve (o documento papal) que se despachó ultimamente en cabeza del obispo de Vic, pues sabe V.S. Illma. Que éste no ha tenido execución y que se obtuve por no gozar ese prelado de plena libertad». *AlbVI/56 A.V. Nunciatura d'Espanya, vol. 395, fol. 201-202*

141. Madrid, 10 octubre 1712. Josep de Grimaldo, secretari de Felip V, escriu a Josep de Molines, encarregat de l'Ambaixada a Roma, per tal de comunicar al Papa que els bisbes de Barcelona i Segòvia són ja lliures. *AlbVI/58 A.V. Fons Albani, vol. 94, fol. 167*

142. Roma, 22 octubre 1712. En nom del Papa, el cardenal Paulucci lloa l'habilitat del nunci en arranjar l'afer del bisbe i cabildo d'aquesta ciutat de Barcelona. *AlbVI/58 A.V. Nunciatura Spagna, vol. 394, fol. 279*

143. Roma, 22 octubre 1712. El cardenal Paulucci envia al nunci de Barcelona el breu (o document papal) en què el bisbe Sala és nomenat Inquisidor General. No podrà, però, publicar-se fins que l'esmentat bisbe arribi a Barcelona. *AlbVI/59 A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 98*

144. Avinyó, 16 novembre 1712. Lletra al secretari d'Estat del vice-legat d'Avinyó acusant rebut d'una carta del 22 d'octubre de 1712 amb instruccions sobre els bisbes alliberats. *AlbVI/63 A.V. Fons Albani, vol. 400, fol. 140*

145. Roma, 18 novembre 1712. Josep de Molines comunica al cardenal Corradini que ha rebut de Madrid la notícia de la llibertat als bisbes de Barcelona i Segòvia. *AlbVI/60 A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 198*

146. Roma, 19 novembre 1712. El cardenal secretari d'Estat escriu al vice-legat del

Papa a Avinyó les condicions sota les quals es concedeix la llibertat als bisbes de Barcelona i Segòvia. *AlbVI/61 A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 98*

147. Avinyó, 14 desembre 1712. Resposta a la precedent (*Doc. 146*). El vice-legat d'Avinyó inclou la fórmula signada pels bisbes de Barcelona i autenticada. *AlbVI/62 A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 102*

148. finals del 1712. Caterina d'Haro, marquesa del Carpio, recomana al bisbe de Barcelona el canonges de Santa Anna, Jaume Ferrerich. *AlbVII/49; plec 39, núm. 112*

1713

149. Versalles, 4 gener 1713. Lluís XIV expedeix un passaport a favor del bisbe Sala. *AlbVI/64 A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 149*

150. París, 4 gener 1713. El bisbe Sala rep el passaport per tal de poder sortir d'Avinyó. Ja corria la notícia de què seria creat cardenal. Potser per aquest motiu se li dona el passaport. *AlbVII/50 bis*

151. Roma, 4 gener 1713. El cardenal de Sant Marcel felicita al bisbe Sala per la promoció al cardenat. *AlbVII/50*

152. París, 9 gener 1713. En nunci de París comunica al cardenal Paulucci que envia a Avinyó els passaports dels bisbes de Barcelona i Segòvia. *AlbVI/45 A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 146*

153. 25 genet 1713. El bisbe de Barcelona, encara com a tan sols cardenal *in pectore* -doncs els seu nomenament es féu efectiu el 30 de gener de 1713-, escriu al marquès de Priè que espera passar l'hivern per veure què fa amb tantes notícies que el deixen en l'obscuritat. *Epístola 2 i 7 / AlbVI, pàg. 125*

154. 25 gener 1713. El bisbe Sala escriu al cardenal secretari d'Estat comunicant-li que el sotsdelegat d'Avinyó li va enviar els passaports que havia rebut del Senyor nunci resident a la Cort de París. De forma que ja s'ha acabat aquesta llarga dependència. El nomenament definitiu de cardenal tindria lloc el 30 de gener del 1713. *AlbVI A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 148, i pàg. 120 fotocòpia.*

155. 29 gener 1713. L'ambaixador de Viena a Roma escriu al bisbe Sala -un dia abans d'ésser nomenat cardenal al consistori- que va tenir una reunió amb el Papa i que aquesta reunió es va allargar. Molts dels enemics (els partidaris de Felip V) no volien que Benet Sala fos creat cardenal. *Epístola 220*

156. Roma, 29 gener 1713. Emili Alfieri, duc de Monterano, felicita al bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/51; plec 45, núm. 121*

157. París, 30 gener 1713. En nunci de París comunica a la Secretaria d'Estat que ha enviat un altre passaport per al bisbe de Segòvia, en haver-se equivocat en el primer. A més, havia caducat, perquè durava tres mesos. *AlbVI/66 A.V. Fons Albani, vol. 100, fol. 147*

158. Roma, 30 gener 1713. En el consistori celebrat en aquesta mateixa data, el bisbe Sala fou creat cardenal, tot i que ja ho era abans *in pectore* en l'anterior consistori. Aquesta era una notícia generalitzada per tot Europa. *AlbVII/51 bis*

159. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Acquaviva felicita el cardenal Sala: «Stamana ci ha dato nostro Signore per collega la dignissima persona di V.E. la quale siccome...»

160. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Tolomei felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/53; plec 76, núm. 160*

161. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Bussi felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/54; plec 77, núm. 161*

162. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Altieri felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/55; plec 78, núm. 163*

163. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Vallemanni felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/56; plec 79, núm. 164*

164. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Spinola felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/57; plec 83, núm. 169*

165. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Bichi felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/58; plec 86, núm. 181*

166. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Carpegna felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/59; plec 87, núm. 182*

167. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Albani felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/60; plec 88, núm. 187*

168. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Imperiale felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/61; plec 90, núm. 191*

- 169. Roma, 30 gener 1713.** El cardenal Adda felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/62; plec 113, núm. 235*
- 170. Roma, 30 gener 1713.** El cardenal Spanda felicita al bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/63; plec 92, núm. 194*
- 171. Roma, 30 gener 1713.** El cardenal Fabroni felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/64; plec 93, núm. 196*
- 172. Roma, 30 gener 1713.** El cardenal Grimaldo felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/65; plec 109, núm. 226*
- 173. Roma, 30 gener 1713.** El cardenal Acciaioli felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/66; plec 110, núm. 228*
- 174. Roma, 30 gener 1713.** El cardenal Origo felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/67; plec 122, núm. 250*
- 175. Roma, 30 gener 1713.** El cardenal Martelli felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/68; plec 125, núm. 259*
- 176. Roma, 30 gener 1713.** El cardenal Parracciani felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/69; plec 127, núm. 264*
- 177. Roma, 30 gener 1713.** El príncep Rúsoli felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/70; plec 29, núm. 94*
- 178. Roma, 30 gener 1713.** El príncep Rospigliosi felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/71; plec 30, núm. 95*
- 179. Roma, 30 gener 1713.** El cardenal Sacripante felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/72; plec 106, núm. 223*
- 180. Roma, 30 gener 1713.** El cardenal Barberini felicita al cardenal Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/73; plec 73, núm. 157*
- 181. Roma, 30 gener 1713.** El cardenal Olivieri felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/74; plec 107, núm. 224*
- 182. Roma, 30 gener 1713.** El cardenal Carradini felicita al bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/75; plec 104, núm. 220*
- 183. Roma, 30 gener 1713.** El cardenal Panciati felicita el bisbe Sala per la promoció

al cardenalat. *AlbVII/76; plec 103, núm. 219*

184. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Marescotti felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/77; plec 100, núm. 216*

185. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Sant Climent felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/78; plec 98, núm. 212*

186. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Colonna felicita el cardenal Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/79; plec 151, núm. 301*

187. Roma, 30 gener 1713. El cardenal Pamfili felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/80; plec 74, núm. 158*

188. Roma, 30 gener 1713. «Andreu del Rosso generale delle Poste di Sua Santità». Es troba annexa la minuta autògrafa del cardenal, de la resposta que li fou tramesa des d'Avinyó. *AlbVII/81; plec 70, núm. 153*

189. Roma, 30 gener 1713. Monsenyor Tomàs Cervini felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. Cervini conegué personalment al cardenal Sala a Avinyó, quan dugué la birreta cardenalícia al nunci Monsenyor Zondodari. *AlbVII/82; plec 108, núm. 225*

190. Roma, 30 gener 1713. Banchieri, secretari de la Sacra Consulta, felicita el cardenal Sala per la seva promoció al cardenalat. Annexa hi ha la minuta de resposta. *AlbVII/83; plec 143, núm. 292*

191. Roma, 30 gener 1713. Carles Albani felicita el bisbe de Barcelona per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/84; plec 65, núm. 148*

192. 31 gener 1713. L'ambaixador de Viena a Roma felicita al nou cardenal Sala, i li diu que aquest nomenament s'ha de considerar un triomf personal que ell obtenia a favor de Carles III i contra Felip V. *Epístola 122 [AlbV, pàg. 125]*

193. Roma, 31 gener 1713. Alexandre Albani felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/52; plec 117, núm. 241*

194. 31 gener 1713. Felip Colonna felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/86; plec 61, núm. 141*

195. Roma, 31 gener 1713. El comendador del Sant Esperit felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/87; plec 132, núm. 272*

- 196. Versailles, 31 gener 1713.** El marquès de Torcy, ministre de Lluís XIV remercia la lletra de compliment que el bisbe Sala ha adreçat al rei. Malgrat que el pare Sala en aquests moments ja fos cardenal, a la carta encara se li dóna tractament de bisbe i li és adreçada com a bisbe de Barcelona degut a què Felip V així ho volgué. *AlbVII/88; plec 43, núm. 119*
- 197. Roma, 1 febrer 1713.** El cardenal Corsini felicita el bisbe de Barcelona per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/89; plec 126, núm. 261*
- 198. Roma, 1 febrer 1713.** L'arquebisbe de Nicea (Mons. Ferran Nuzzi) felicita al bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/90; plec 131, núm. 271*
- 199. Roma, 1 febrer 1713.** Monsenyor Jeroni degli Afflitti felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/91; plec 15, núm. 300*
- 200. Roma, 1 febrer 1713.** El cardenal de Santa Prisca felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/92; plec 75, núm. 159*
- 201. Roma, 1 febrer 1713.** El duc de Poli felicita al bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/93; plec 47, núm. 123*
- 202. Venècia, 2 febrer 1713.** Gaspar Alfieri felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/94; plec 67, núm. 151*
- 203. Roma, 3 febrer 1713.** El marquès de Macdalchini felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/95; plec 50, núm. 127*
- 204. Pesaro, 3 febrer 1713.** El cardenal Conyé respon al cardenal Sala que li havia comunicat la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/96; plec 121, núm. 249*
- 205. Viterbo, 3 febrer 1713.** El cardenal Conté respon a la lletra en la qual el cardenal Sala li anunciava la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/97; plec 121, núm. 249*
- 206. Roma, 4 febrer 1713.** El cardenal Paulucci encarrega al nunci de Barcelona que comuniqui en nom del Papa a l'emperadriu que el bisbe Sala ha estat nomenat cardenal. El cardenal Sala procedeix de l'anterior promoció. *AlbVI/67, A.V. Nunciatura d'Espanya, vol. 395, fol. 32*
- 207. Roma, 4 febrer 1713.** L'arquebisbe de Selencia felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/98; plec 130, núm. 270*
- 208. Roma, 4 febrer 1713.** El duc d'Altemps felicita el bisbe Sala per la seva promoció

al cardenalat. *AlbVII/99; plec 46, núm. 122*

209. Roma, 4 febrer 1713. El marquès Frangipani felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/100; plec 49, núm. 126*

210. Roma, 4 febrer 1713. Antoni Otthoboni felicita al cardenal Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/101; plec 59, núm. 139*

211. Roma, 4 febrer 1713. Joan Alfieri felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/102; plec 66, núm. 149*

212. Roma, 4 febrer 1713. El cardenal Pico felicita al bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/103; plec 91, núm. 192*

213. Roma, 4 febrer 1713. El cardenal Astalli felicita al bisbe de Barcelona per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/104; plec 120, núm. 246*

214. Roma, 4 febrer 1713. L'arquebisbe de Tebe, Mons. Nicolau Spínola, auditor general de la reverenda cambra, felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/105; plec 133, núm. 273*

215. Roma, 4 febrer 1713. El bisbe de Cirene felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/106; plec 134, núm. 274*

216. Roma, 4 febrer 1713. El procurador general dels benedictins casinessos felicita el bisbe de Barcelona per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/107; plec 114, núm. 237*

217. Roma, 4 febrer 1713. Monsenyor Domènec Riviera felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/108; plec 149, núm. 299*

218. Roma, 4 febrer 1713. El príncep August Chigi felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/109; plec 25, núm. 90*

219. Roma, 4 febrer 1713. El príncep Otthoboni felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/110; plec 28, núm. 93*

220. Bolonya, 4 febrer 1713. El cardenal Buoncompagni escriu: «Dopo d'aver la fama divulgato in singolare il merito grande di V. E. la degna sua promozione al grado cardinalizio che in altri va sotto nome de beneficenza in lei viene ad essere circoscritta con termine di giustizia». *AlbVII/111; plec 97, núm. 210*

221. Nàpols, 4 febrer 1713. El cardenal Pignatelli felicita al bisbe Sala per la

promoció al cardenalat. *AlbVII/112; plec 95, núm. 204*

222. Florència, 4 febrer 1713. El bisbe de Fiesole, Mons. Horaci M. Panciatici, felicita al bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/113; plec 135, núm. 275*

223. Pasaro, 5 febrer 1713. El cardenal Tanara felicita al bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/114; plec 123, núm. 252*

224. Rimini, 5 febrer 1713. El cardenal Da Via felicita al bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/115; plec 96, núm. 205*

225. Urbino, 6 febrer 1713. El cardenal Sanvitali felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/116; plec 102, núm. 277*

226. Nàpols, 7 febrer 1713. El comte Carles Borromeo felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. Fa al·lusions a la fidelitat del cardenal a la casa d'Àustria. *AlbVII/117; plec 55, núm. 134*

227. Avinyó, 7 febrer 1713. El cardenal Sala anuncia al cardenal Polignag la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/118; plec 36, núm. 104*

228. Avinyó, 8 febrer 1713. El cardenal Sala comunica als cardenals Albani, Paulucci, i al cardenals promoguts pel mateix consistori. També escriu a l'emperadriu notificant-li la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/118; plec 36, núm. 104*

229. Fierrara, 8 febrer 1713. El cardenal de Verne felicita al bisbe Sala per la promoció al cardenalat. Aquesta lletra fou adreçada a Barcelona, i el 24 de maig del mateix any n'adreçà un altra a Avinyó. *AlbVII/120; plec 94, núm. 199*

230. Avinyó, 8 febrer 1713. El cardenal Sala remecia al Papa l'haver-lo promogut al cardenalat. No va rebre resposta. *AlbVII/121; plec 36, núm. 104*

231. Avinyó, 9 febrer 1713. El cardenal Sala comunica a Lluís XIV la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/122; plec 36, núm. 104*

232. 8 febrer 1713. «Relazione del fatto delle mascare ocorso in Avignone il 8 febrario 1713». *AlbVI/87 A.V. Fons Albani, vol. 40, fol. 97...*

233. 10 febrer 1713. La mascarada contra el cardenal Sala. *AlbVI/87; AlbVI pàg. 126 i 218; Arxiu Secret Vaticà. Fons Albani, vol. 40, fols. 97...*

234. Padova, 10 febrer 1713. El cardenal Cornaro felicita al bisbe Sala per la seva

promoció al cardenalat. *AlbVII/123; plec 111, núm. 231*

235. Vicença, 11 febrer 1713. El cardenal Bodoaro felicita al bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/124; plec 89, núm. 188*

236. Padova, 11 febrer 1713. Dom. J. M. Barbieri, president de la congregació benedictino-casinessa felicita al bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/125; plec 154, núm. 304*

237. Brussel·les, 11 febrer 1713. V. Santini, internunci a Brussel·les, felicita al bisbe de Barcelona per la promoció al cardenalat. *AlbVII/126; plec 142, núm. 291*

238. Avinyó, 12 febrer 1713. El cardenal Sala escriu al consistori de Barcelona en la preparació del seu viatge a aquesta ciutat. *M. BRUGUERA: Sitio y bloqueo de Barcelona, vol. I, pàg. 98. Citat per E.C. GIRBAL: Biografía..., pàg. 32*

238bis. Venècia, 11 febrer 1713. L'arquebisbe de Termo, nunci a Venècia, felicita al bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/127; plec 141, núm. 290*

239. Avinyó, 12 febrer 1713. El cardenal Sala comunica a l'emperador Carles, als cardenals Bouillon, de Sachsen-Zeith i de Rouhan Soubise, a la ciutat de Barcelona, i a la vídua de Carles V d'Espanya, la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/128; plec 36, núm. 104*

240. Avinyó, 13 febrer 1713. El cardenal Sala agraeix la felicitació que, amb motiu de la seva promoció al cardenalat, li havia adreçat Monsenyor Cervini. *AlbVII/129; plec 108, núm. 225*

241. Macerata, 13 febrer 1713. El governador de Macerata felicita al cardenal Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/130; plec 48, núm. 150*

242. Lucca, 13 febrer 1713. Gli anziani i el gonfaloniero de la República de Lucca feliciten al bisbe Sala pel seu cardenalat. *AlbVII/131; plec 31, núm. 96*

243. Roma, 14 febrer 1713. L'ambaixador de Viena a Roma escriu al nou cardenal Sala indicant-li que ara sí obtindrà la llibertat: «pero debo decir que es tal la rabia y el veneno de los enemigos, que una protesta hecha al Papa por la que han declarado no dexaran de manifestarlo no obstante cualquier paz que se siga». *Epístola 119 / AlbVI pàg. 126*

244. Nàpols, 14 febrer 1713. L'arquebisbe de Rodes, nunci a Nàpols felicita al bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/132; plec 140, núm. 289*

245. Roma, 15 febrer 1713. El cardenal Piazza felicita al bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/133; plec 101, núm. 217*

246. Avinyó, 18 febrer 1713. El cardenal Sala anuncia als reis de Polònia i Portugal la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/134; plec 36, núm. 104*

247. Varsòvia, 22 febrer 1713. El cardenal Odescalchi felicita al cardenal Sala per la seva promoció al mateix temps que li anuncia la propia. *AlbVII/135; plec 124, núm. 257*

248. Avinyó, 22 febrer 1713. El cardenal Sala anuncia a tots els cardenals la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/136; plec 36, núm. 104*

249. París, 23 febrer 1713. El príncep de Carpegna escriu al cardenal Sala: «La promozione al cardinalato della persona di V.E. ha rallegtrato tutti quelli che hanno l'onore d'essere attaccati all'augustissima persona e casa della maestà di Cesare. Io che no sono con precisa distinzione ne porto a V.E. il mio particolare giubilo sperando poterglelo manifestare piu distintamente in Roma». *AlbVII/137; plec 27, núm. 92*

250. Avinyó, febrer 1713. El cardenal Sala anuncia al rector i a la Universitat de Salamanca la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/138; plec 36, núm. 104*

251. Varsòvia, 1 març 1713. El cardenal Odescalchi remercia al cardenal Sala la felicitació que li adreça amb motiu d'haver estat promogut cardenal. *AlbVII/139; plec 124, núm. 255*

252. Gènova, 4 març 1713. El cardenal Fieschi dona les gràcies al cardenal Sala per una carta rebuda en la qual aquest li comunica la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/140; plec 119, núm. 244*

253. Roma, 4 març 1713. El cardenal Imperiale recomana al cardenal Sala el clergue Josep Costa. *AlbVII/141; plec 90, núm. 189*

254. Imola, 8 març 1713. El cardenal Carradini respon al cardenal Sala, el qual li havia comunicat la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/142; plec 99, núm. 215*

255. Nàpols, 10 març 1713. El comte Carles Borromeo respon a la lletra en la qual el cardenal Sala li comunica la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/143; plec 55, núm. 135*

256. Lucca, 10 març 1713. El cardenal de Sant'Onofrio felicita el bisbe Sala per la

promoció al cardenalat. *AlbVII/144; plec 84, núm. 173*

257. Roma, 11 març 1713. El cardenal Origo respon al cardenal Sala que li havia anunciat la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/145; plec 122, núm. 251*

258. Lisboa, 11 març 1713. El cardenal Da Cunha felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/146; plec 105, núm. 222*

259. Roma, 11 març 1713. El cardenal Sant Climent repeteix la felicitació al bisbe Sala en comunicar-li aquest la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/147; plec 98, núm. 213*

260. Nàpols, 14 març 1713. El cardenal Pignatelli felicita novament el bisbe de Barcelona amb motiu d'haver rebut la comunicació que aquest li féu de la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/148; plec 95, núm. 203*

261. Viterbo, 15 març 1713. El cardenal Conci felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/149; plec 121, núm. 248*

263. Roma, 16 març 1713. El cardenal Astalli respon a una carta del cardenal Sala en la qual aquest li anunciava la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/150; plec 120, núm. 247*

264. Barcelona, 18 març 1713. La comtessa de Galbez, filla de la marquesa del Carpio, recomana al cardenal Sala el Dr. Francesc Riguera. *AlbVII/151; plec 40, núm. 116*

265. Bolonya, 18 març 1713. El cardenal Buoncompagni repeteix la felicitació al bisbe Sala en comunicar-li aquest la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/152; plec 97, núm. 211*

266. Roma, 18 març 1713. El cardenal Imperial felicita al cardenal Sala. *AlbVII/153; plec 90, núm. 190*

267. Roma, 18 març 1713. El cardenal Spada felicita al cardenal Sala. *AlbVII/154; plec 92, núm. 195*

268. Roma, 18 març 1713. El cardenal Grimaldo felicita de nou al cardenal Sala. *AlbVII/155; plec 109, núm. 227*

269. Roma, 18 març 1713. El cardenal Acciaiolli felicita de nou al cardenal Sala. *AlbVII/156; plec 110, núm. 229*

- 270. Roma, 18 març 1713.** El cardenal Adda felicita de nou al cardenal Sala. *AlbVII/157; plec 113, núm. 236*
- 271. Roma, 18 març 1713.** El cardenal de S. Marcel felicita de nou al cardenal Sala. *AlbVII/158; plec 116, núm. 240*
- 272. Roma, 18 març 1713.** El cardenal Martelli felicita el nou cardenal Sala. *AlbVII/159; plec 125, núm. 260*
- 273. Bolonya, 18 març 1713.** El cardenal Corsini felicita de nou al cardenal Sala. *AlbVII/160; plec 126, núm. 262*
- 274. Benevento, 18 març 1713.** El cardenal Corsini felicita de nou el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/161; plec 126, núm. 263*
- 275. Florència, 19 març 1713.** El bisbe de Fiesole felicita de nou al cardenal Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/162; plec 135, núm. 276*
- 276. Maguncia, 20 març 1713.** L'arquebisbe Francesc-Lluís von Pfalg-Neuburg i elector de Maguncia felicita al pare Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/163; plec 22, núm. 84*
- 277. Barcelona, 21 març 1713.** Josep Sayol, secretari del cabildo de Barcelona, felicita oficialment al bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/164; plec 145, núm. 294*
- 278. Viena, 22 març 1713.** Eleonor, mare de l'emperador Carles, escriu al cardenal Sala. Felicita en llatí la promoció de Sala al cardenalat. *AlbVII/165; plec 5, núm. 13*
- 279. Fienara, 24 març 1713.** El cardenal del Verne felicita el bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/167; plec 94, núm. 200*
- 280. Roma, 25 març 1713.** Monsenyor Ottavio Gasparini comunica al cardenal Sala que Climent XI l'ha escollit per dur-li el capello cardenalici. Es posa immediatament en camí dirigint-se a Avinyó. Passarà per Romagna i la Llombardia. *AlbVII/166; plec 147, núm. 297*
- 281. Roma, 25 març 1713.** El cardenal Febroni dóna les gràcies al cardenal Sala per la carta en la que aquest li comunica la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/168; plec 93, núm. 197*
- 282. Confluència, 26 març 1713.** Carles Antoni von Lothringen, arquebisbe i elector

de Trèveris, felicita al bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/169; plec 24, núm. 88*

283. Rimini, 26 març 1713. El cardenal Da Via felicita novament el bisbe Sala en rebre la comunicació de la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/70; plec 96, núm. 207*

284. Roma, 1 abril 1713. La reina Maria Cristina escriu al nou cardenal i afirma: «È stato un giusto premio del gran merito de V. Eminenza la sacra porpora...». *AlbVII/171; plec 77, núm. 1*

285. Roma, 1 abril 1713. El cardenal Pico respon al cardenal Sala que li havia enunciat la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/172; plec 91, núm. 193*

286. Barcelona, 8 abril 1713. El comte de Starenberg escriu al cardenal Sala: «... habiendo sabido que V. Ema. llegaría hoy a Granollers no omite la veneración y especial afecto que le profeso adelantar por instantes el gusto con que celebro la vecindad y fortuna de ponerme a la obediencia de V. Ema. como expresaran mis ayudantes D. Daniel Zadlhuyeber y D. Dionisio Grifit, que pasaron a mi orden por si menester fuese repetir preceptos del mayor agrado y servir a V.E.». *AlbVII/173; plec 17, núm. 52*

287. Ripoll, 9 abril 1713. El prior i monjos de Ripoll feliciten al bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat, i trameten també la felicitació de Francesc de Copons, paborde de Berga, i Miquel de Ramon, tresorer. *AlbVII/174; plec 152, núm. 302*

288. Barcelona, 10 abril 1713. El cardenal Sala escriu a l'emperador Carles (VI) per expressar-li que ha estat molt ben rebut a Barcelona. *Epístola 243 / AlbVI pàg. 126*

289. Barcelona, 10 abril 1713. El cardenal Zondodari comunica al cardenal Paulucci que ha sabut del greu disgust que ha causat a Felip V la promoció del cardenal Sala. Entre altres coses escriu: «Ho veduto il decreto originale con cui ordina il Re che non si riconosca per Cardinale el Vescovo di Barcelona, riguardi i suoi scandalosi procedimenti e per traverare conseguito la dignità con le violente istanze e presentazione dell' Arciduca con l'usurpato titolo di Re cattolico; aggimendo che questa risoluzione era stata partecipata alla Francia il medesimo». *AlbVI/68; A.V. Fons Albani, vol. 94, fol. 294*

290. Madrid, 10 abril 1713. Felip V anuncia a Josep de Molines, auditor de la Rota, que no vol que el bisbe de Barcelona sigui reconegut com a cardenal: «la promoción de un sujeto tan indigno para el Sacro Collegio por nominación del Archiduque, yo el Rey tengo resuelto que no se reconozca por cardenal al Obispo de Barcelona».

AlbVI/69; Arxiu de l'Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; lligall 164, núm. 5

291. Seu d'Urgell, 12 abril 1713. El cabildo de la Seu d'Urgell felicita el bisbe Sala per la promoció al cardenalat. *AlbVII/175; plec 144, núm. 293*

292. Roma, 13 abril 1713. Còpia autèntica d'un breu pontifici amb el qual Climent XI concedeix al cardenal Sala àmplies facultats per a l'administració dels seus béns eclesiàstics. *AlbVII/176; plec 118, núm. 242*

293. Vic, 16 abril 1713. Josep Boxeda, secretari del cabildo de Vic, felicita oficialment al bisbe Sala per la seva promoció al cardenalat. *AlbVII/177; plec 146, núm. 295*

294. Milà, 21 abril 1713. La marquesa de Carpio escriu al cardenal Sala: «Sólo mi desgracia puede haber dispuesto estar dos años en Barcelona y faltar de ella, cuando V. Ema. había de restituirse a su diócesis... ignoro si las cosas se dispondran de suerte que logre estar a la obediencia de V. Ema. como lo deseo infinito...». Recomana al cardenal que afavoreixi el compte de la Atalaya. *AlbVII/178; plec 39, núm. 115*

295. Reus, 23 abril 1713. Els jurats de la ciutat de Reus escriuen al cardenal Sala i li trameten «la enhorabuena por su exaltación al capello, gracia tan condigna y propia de los meritos de V. Ema. como de singular aprecio y gloria para toda la nación (sic.) catalana». *AlbVII/179; plec 164, núm. 239*

296. Viena, 24 abril 1713. L'emperador Carles escriu al cardenal Sala: «Muy reverendo in Christo, Padre Cardenal Sala, obispo de Barcelona, mi muy caro y muy amado amigo: Bien podeis creer quan de mi satisfacción ha sido el que se haya logrado vuestra promoción a la púrpura no obstante las fuertes contradicciones con que lo han procurado embarazar nuestros enemigos sin que puedan contener su disgusto aun después de publicada vuestra elección...». *AlbVII/180; plec 10, núm. 32*

297. Saint Pierre d'Arene, 26 abril 1713. El duc d'Uceda escriu al cardenal Sala que s'alegra de saber-lo arribat a Barcelona; el felicita pel nomenament de cardenal, i diu que suposa que anirà a Roma i farà escala a Gènova, tenint llavors el gust de felicitar-lo verbalment. *AlbVII/181; plec 38, núm. 108*

298. Milà, 27 abril 1713 (?). La marquesa de Carpio escriu al cardenal Sala incloent-hi una carta per a una persona, el nom de la qual no es diu i que la marquesa recomana al cardenal Sala. *AlbVII/182; plec 39, núm. 113*

299. Lisboa, 5 maig 1713. Maria Anna, reina de Portugal, escriu al bisbe de

Barcelona: «A notícia que me participais pella vossa carta de 12 de Febreyro, de SS. vos haver nomenado Cardenal; me foy muito agradavel per ver que attendeu as vossas virtudes e merecimientos premiados con a refferida dignidade e tenho por certo contribuireis muito para o bon governo de la chiesha Cattolica...». *AlbVII/183; plec 8, núm. 18*

300. Milà, 7 maig 1713. Isabel Cristina, esposa de l'Emperador Carles, acusa rebut de la carta de l'11 d'abril de 1713, en la que el cardenal Sala li anunciava la seva arribada a Barcelona: «... y en mi memoria, la consiguiante gratitud a la fina demostración de vuestro atentísimo zelo y entre la confianza de que en la presente constitución vuestro conocimiento sabrá discernir con propia resolución las circunstancias que sucesivamente pueden establecer el mayor bien y justicia de la causa del Emperador, mi Señor; me reservo el cuidado de acreditar en su memoria la que en expresiones atentas he experimentado de vuestra fineza». *AlbVII/184; plec 2, núm. 5*

301. Milà, 7 maig 1713. Domènec d'Aguirre acusa rebut al cardenal Sala de la carta que li adreçava el 15 d'abril. No ha gosat presentar a l'emperador això que ell li demana a favor del seu nebot Benet Sala i Sella, doncs creu més convenient esperar que es decideixi la sort del Principat. *AlbVII/185; plec 139, núm. 288*

302. Lachsemburg, 9 maig 1713. L'emperador Carles escriu al cardenal Sala acusant rebut de la carta que li escriví amb data de l'11 d'abril de 1713 anunciant-li la seva arribada a Barcelona. L'arxiduc insisteix en què surti immediatament d'aquesta ciutat i es dirigeixi a Milà segons li deia més extensament a la carta del 24 d'abril. *AlbVII/186; plec 10, núm. 33 (Doc. 296)*

303. Barcelona, abril/maig/juny 1713. Segons es dedueix de les cartes especialment de l'emperador Carles VI a Lachsemburg (9 maig 1713), el cardenal Sala estigué a Barcelona almenys de l'11 d'abril fins el 12 de juny, quan l'emperador li exigeix que marxi immediatament. *AlbVII/186; plec 10, núm. 33*

304. Lachsemburg, 10 maig 1713. L'emperador Carles escriu al bisbe Sala perquè es traslladi a Milà. *Epístola 252 / AlbVI; pàg. 128*

305. Roma, 13 maig 1713. El cardenal Albani regracia al cardenal Sala per haver-li comunicat el desig de la seva arribada a Roma. *AlbVII/187; plec 88, núm. 84*

306. Milà, 23 maig 1713. El cardenal d'Aguirre comunica al cardenal Sala que l'Emperador l'ha nomenat President del consell de Santa Clara de Nàpols. Essent-li impossible d'anar a Viena a tractar personalment l'assumpte que li interessa al

cardenal i lliurar la seva lletra a mans de l'emperador, ho comunica tot el marquès de Rialp. *AlbVII/188; plec 138, núm. 286*

307. Barcelona, 12 juny 1713. El cardenal Sala escriu al marquès de Rialp assegurant-li que tot seguit marxarà de Barcelona, i que ho comunicués a l'emperador. *Epístola 273 / AlbVI; pàg. 128*

308. Gènova, 14 juny 1713. Domènec d'Aguirre ha rebut la carta del cardenal Sala del 10 de maig juntament amb la destinada a l'emperador, la qual, no podent lliurar-la personalment, donarà al marquès de Rialp per tal de què ell ho faci. *AlbVII/189; plec 139, núm. 287*

309. Gènova, 15 juny 1713. El duc d'Uceda respon a una carta del cardenal Sala (18 de maig) en què li anuncia que passarà per Gènova i que ell i el marquès de Rialp l'esperen ansiosament. Després de la data, el duc afegeix de la pròpia mà: «Señor mío, todos esperamos a V. Ema. con alborozo». *AlbVII/190; plec 38, núm. 109*

310. 10 juliol 1713. El cardenal Sala passarà per Gènova quan vagi de Barcelona a Milà. Restarà a Gènova fins el 22 de juliol de 1713. *AlbVII/190/1; plec 38, núm. 109*

311. Roma, 16 maig 1713. El cardenal Paulucci escriu al nunci extraordinari a París comunicant-li les promocions al cardenalat fetes durant el proper consistori. *AlbVI/70; A.V. Nunciatura Spagna, vol. 369, fol. 45*

312. Roma, 20 maig 1713. El cardenal Paulucci escriu al nunci extraordinari de París comunicant-li el disgust del Papa davant el decret de Felip V que prohibia reconèixer al bisbe Sala com a cardenal. *AlbVI/71; A.V. Nunciatura Espanya, vol. 364, fol. 5*

313. Castel Gandolfo, 10 juny 1713. El cardenal Paulucci escriu al nunci de Barcelona, a Gènova, aprovant la seva actuació referent al breu (o document papal de nomenament) d'inquisidor a favor del cardenal Sala. *AlbVI/72; A.V. Nunciatura Spagna, vol. 354, fol. 5*

314. Roma, 1 juliol 1713. El cardenal A. Albani acusa rebut de la lletra del cardenal Sala del 4 de juny, en la qual aquest li anunciava que li havia estat lliurada la birreta cardenalícia de mà de l'abat Gasparini. *AlbVII/191; plec 88, núm. 186*

315. Roma, 1 juliol 1713. Benet Vadella (ardiaca) escriu al cardenal Sala i l'anima perquè es prengui tots els contratemps amb paciència, esperant sempre en la divina providència «Al mismo tiempo acuerdo el instalar sin intermisión

por los indispensable socorros de V. E. no sólo por rentas, sino para los gastos presentados... basta una carta del Emperador para solucionarlo». *AlbVII/192; plec 162, núm. 320*

316. Roma, 15 juliol 1713. El marquès de Priè felicita al bisbe Sala per haver arribat a Vado; desitja poder saludar-lo aviat personalment. *AlbVII/193; plec 19, núm. 73*

317. Roma, 22 juliol 1713. Mn. Benet Vadella escriu al cardenal Sala: «Respondo a la de V. E. de Barcelona a primero de julio y a el anterior con que me favorece desde Génova, donde creo le hallará esta habiendo pasado por aquí el Sr. Marqués de Rialp... No dudo que secuestraron a V. E. todas las rentas del obispado... pero se preparan todas sus asistencias... Supongo también que no ha exagerado cuando ha escrito la cantidad de los gastos presentados y de plantarse en Roma... Por ahora sólo puedo decir que para pagar el colegio de propaganda (fidei) se pide 545 escudos de oro que han sido menester de moneda romana. 899,25 por las diferencias de oro, aunque he pagado con la justificación que V.E. Espero pagar el lunes los mil escudos a la Cámara Secreta y el Breve... La familia de capa negra de Cardenal regular y secular ordinario consiste en 4 gentiles hombres togados de eclesiásticos, 3 capellanes y tres ayudantes de cámara. Ningún cardenal, aunque príncipe nacido, tiene paga». Li aconsella que faci el viatge de Gènova a Livorno passant per Frescati.

318. Viena, 24 juliol 1713. El marquès d'Erendazu comunica al cardenal Sala que ha passat a mans de l'emperador les lletres del 10, 11 i 12 corrent que S. Eminència li ha adreçat, el qual ha manat al comte Josep Bolaños de Nàpols que li faci arribar 20.000 ducats i que el dia de la data s'escriu a Jacinto alcorio, per tal que li doni 1500 o bé 2000 "dobloncs" per cobrir les necessitats més urgents. *AlbVII/195; plec 153, núm. 203*

319. Nàpols, 25 juliol 1713. Domènec d'Aguirre, president del consell de Santa Clara, Nàpols, acusa rebut d'una carta del cardenal del 13 de juny del 1713; li comunica un altre cop el seu nomenament de president i la pressa que hi ha de què prengui possessió d'aquest càrrec, cosa que ja va fer adreçant-li cartes de Barcelona que suposa ha rebut. *AlbVII/196; plec 139, núm. 284*

320. Gènova, 6 agost 1713. El duc d'Uceda s'alegra de la bona nova que el cardenal li comunica en haver arribat a aquesta ciutat. *AlbVII/194; plec 38, núm. 107*

321. Avinyó, 9 agost 1713. Monsenyor Ottavio Gasparini ha rebut la carta en què el cardenal Sala demanava que aturi la correspondència que vagi cap a Barcelona, car ell es troba a Itàlia. Gasparini li ha escrit diverses cartes; d'aquestes, però -com de la

que li ha escrit la senyora d'Urbano agraint-li la “mostra indiana” que S. E. va fer-li consignar- no s'ha rebut resposta: confia que ara ja a Itàlia, la seva correspondència seguirà el curs normal. *AlbVII/198; plec 147, núm. 296*

322. Viena, 9 agost 1713. Isabel Cristina acusa rebut de la carta del 10 de juliol del 1713 en la qual el cardenal li comunicava que havia arribat a Gènova. *AlbVII/199; plec 2, núm. 2*

323. Viena, 9 agost 1713. L'emperador Carles agraeix la carta del 31 de juliol del 1713 i les seves expressions afectuoses, i acaba dient: «Como os está insinuado, os prevendré a su tiempo cuando habréis de pasar a Roma». *AlbVII/200; plec 10, núm. 34*

324. Avinyó, 9 agost 1713. El cardenal Zondodari acusa rebut i agraeix al cardenal Sala les cartes que li ha adreçat del 29 de març i 4 de juliol. *AlbVII/201; plec 80, núm. 165*

325. Milà, 15(?) agost 1713. El cardenal Sala el 15 d'agost del 1713 és a Milà. *AlbVII/201/1; plec 80, núm. 165*

326. Camp de Mühlberg, 18 agost 1713. El príncep Eugeni de Savoia acusa rebut al cardenal Sala de la lletra en la qual li comunica haver arribat a Milà. *AlbVII/202; plec 16, núm. 47*

327. Roma, 19 agost 1713. Mn. Benet Vadella escriu al cardenal Sala: «Doblada es la consolación que me da con la que V. E. me favorece en 8 de agosto por el buen alojamiento que goza y por los generosos socorros que le empieza su Majestad Cesàrea y esto me hace esperar proveerá a V. E. de S. S. no pedia respuesta, como V. E. bien ha advertido; por eso he ido yo a Mons. Batelli de parte de V. E. a cumplir y mostrar a S. S. el debido agradecimiento y no he dado la carta porque no respondiéndose al Papa menos debe responderse al secretario». Segueix un paràgraf advertint al cardenal, poc pràctic en les etiquetes de la Cort Romana, l'ordre que tenen els prelats, i com cal encapçalar les lletres i adreces que hom dirigeix als prelats esmentats: «Estoy solicitando los breves con el fruto que hasta aquí, a causa de alguna indisposición de Mons. Oliviveri que no es cosa de cuydado aunque basta para entreterener el despacho. Quedo como siempre en la obediencia de V. E.». *AlbVII/203; plec 162, núm. 326*

328. Roma, 19 agost 1713. Segons Mn. Benet Vadella, delegat del cardenal a Roma, els breus (documents) del Papa no s'han de respondre tal com, erròniament, el cardenal Sala ho havia fet. *AlbVII/203/1; plec 162, núm. 326*

329. Gènova, 19 agost 1713. El duc d'Uceda recomana una persona el nom de la qual no es diu, per tal que el cardenal Sala el prengui al seu servei, afegint: «Sirvo a V. Ema. Al proponerle un sujeto con todas las buenas cualidades que requiere tal empleo en aquella corte de Roma; hago a V. Eminencia este ruego con agregar a su inteligencia que la familia forastera es la que se debe anteponer a la romana manejando importancias de la Corona, pues en tales sujetos sólo se mantiene a espías de aquel gobierno». *AlbVII/204; plec 38, núm. 110*

330. Gènova, 19 agost 1713. El duc d'Uceda proposa que una persona (Mn. Benet Vadella) el prengui al seu servei, car en cap dels romans es pot confiar, ja que són o poden ser espies dels enemics (Felip V). *AlbVII/204/1; plec 38, núm. 110*

331. Varsòvia, 23 agost 1713. El cardenal Odescalchi saluda al cardenal Sala, arribat a Milà, i li explica el greu que li sap el fet de no trobar-se a la capital de la seva diòcesi per tal de poder-lo obsequiar personalment. Ho farà en el seu nom el seu Vicari General, Monsenyor Calchi, el qual informará també al cardenal Sala de la pretensió de potestat secular en exigir el pagament de la porció canonical també respecte els béns eclesiàstics, espera del cardenal Sala la influència del qual a la Cort de Viena és tan coneguda, que treballarà a favor de la immunitat eclesiàstica. *AlbVII/205; plec 124, núm. 258*

332. 23 agost 1713. El cardenal de Milà Odescalchi, que es troba a Varsòvia, informat de què el cardenal Sala es troba a Milà, li demana que intervingui a la cort imperial perquè es retornin els drets de l'Església usurpats ja en temps de Josep I emperador. Sala té molta entrada en la cort imperial. *AlbVII/205/1; plec 124, núm. 258*

333. Viena, 23 agost 1713. L'arquebisbe de Cesarea, Nunci a Viena, acusa rebut de dues cartes de l'11 i 12 de juliol del cardenal Sala, i li parla de: «... quella benignità rimostratami in Barcelona in tante occassioni...». *AlbVII/206; plec 138, núm. 282*

334. Linz, 24 agost 1713. El comte de l'Atalaya es mostra content per l'arribada a aquesta ciutat. *AlbVII/207; plec 53, núm. 132*

335. Linz, 24 agost 1713. La marquesa del Carpio acusa rebut al cardenal Sala d'una carta rebuda i es lamenta del greu que li sap no poder-lo veure. La seva estada a Linz és per mor d'infirmitat. «... como providencia para entrar en la corte... Mi hija se pone a la obediencia de V. Eminencia». *AlbVII/208; plec 39, núm. 114*

336. La marquesa del Carpio, veient la gran influència que el cardenal té a la cort imperial, posa al seu servei la pròpia filla. *AlbVII/208/1; plec 39, núm. 114*

337. Gènova, 27 agost 1713. El duc d'Uceda agraeix al cardenal Sala l'atenció que ha tingut interessant-se per una persona per ell recomanada. Possiblement es tracta de Mn. Benet Vadella, que des del 19 d'agost actua com a delegat del cardenal. *AlbVII/209; plec 38, núm. 111*

338. Madrid, 28 agost 1713. Felip V ordena al cardenal Acquaviva, com ho ha fet amb els altres ministres que té, que no reconeixin com a cardenal el bisbe Sala. *AlbVI/73; Arxiu Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; llig. 164, núm. 5*

339. Nàpols, 29 agost 1713. Domènec d'Aguirre acusa rebut d'una carta que el cardenal li ha escrit al juliol de 1713. Ha parlat amb Josep Bolaños, lloctinent de la cambra, que li ha dit fa tres setmanes que arribà l'ordre de trametre a S. E. els 20.000 ducats, cosa que es disposa a fer; també s'informarà de les vacants del Regne per a comunicar-les a S. E.; cal, però, que tingui present que els naturals del país pretenen haver rebut privilegi de l'emperador per tal de què aquestes recaiguin exclusivament en ells. Després de la data afegeix amb la seva pròpia lletra: «Excmo. Sr.: en gran cuidado me tiene la resolución que nuestra Patria ha tomado de defenderse, pues parece que sin especial milagro de Dios no se puede salir bien del empeño; y la falta de noticias que por acá tenemos aumenta más el cuidado. Dios quiera que se concluya en servicio de nuestro Amo y libertad de la Patria». *AlbVII/210; plec 139, núm. 285*

340. Roma, 2 setembre 1713. Mn. Benet Vadella, escriu al cardenal Sala: «Las heroicas expresiones de fineza con que V. E. me honra en la del 22 de agosto son solamente propias de la eminentísima generosidad y bondad de V. E., y hacen tal fuerza a mi voluntad que le quitan el albedrío con la memoria de todo el riesgo que me hizo consultar a V. E. no el estado de la necesidad presente, sino el mirarla muy vecina. Doy pues infinitas las gracias a V. E. sacrificándome todo a su voluntad para que de mi disponga como quiera, sin pasar a otra expresión para no disminuir con ella lo que siente mi gratitud. Tengo ya en mano el Breve (document papal) de testar, el de conferir y el de transferir, faltame sólo el de testar de paramentos que se me promete dentro de pocos dias. Espero por el próximo correo poder enviar las copias de todos no habiendo tenido tiempo para la de los tres. El de testar tiene la data del primero abril, el de conferir de 27 de Marzo, de suerte que no puede haberse desviado algún beneficio por reservado ni podrá escaparse el canonicato de Sta. Ana que se dice vaca, y me dicen piden en dataria, al mismo tiempo que se asegura lo ha provisto el Sr. Vicario General de que a mi no me avisan. Me consta pero ha llegado a manos del Dr. Rifós (vicario general de Barcelona) la respuesta de las dudas sobre esa materia que V. E. mandó enviarme. Respondo a Jacinto Ramon sobre la que V. E. le ha mandado me escribiese y quedo prevenido

para procurar la lista que pide enviandole desde ahora mis cuentas. Está el mundo con tanta curiosidad de ver cómo proveerá S. M. a V. E. que sus apasionados de todo hacen caudal para su desempeño. Ahora acá dice el vulgo que se dará a V. E. el Obispado vacante de Novara, y en suposición que V. E. quisiere dejar el de Barcelona». *AlbVII/211; plec 139, núm. 285*

341. Roma, 2 setembre 1713. Mn. Benet Vadella feia de delegat del cardenal Sala, mentre ell estava a Milà, a l'agost del 1713. *AlbVII/211/1; plec 139, núm. 285*

342. Roma, 2 setembre 1713. Relació de paraments de cardenal a inicis del segle XVIII segons Benet Vadella. *AlbVII/211/2; plec 139, núm. 285*

343. Roma, 2 setembre 1713. Segons Mn. Benet Vadella, delegat del cardenal a Roma, hi havia un rumor en els ambients de la cúria papal: «al cardenal Sala se li donarà una nova diòcesi en comptes de la de Barcelona, molt més rica: la de Novara». *AlbVII/211/3; plec 139, núm. 285*

344. Roma, 2 setembre 1713. Segons Mn. Benet Vadella, al cardenal Sala se li donaria una abadia de 6000 escuts. *AlbVII/211/4; plec 139, núm. 285*

345. Roma, 30 setembre 1713. Mn. Benet Vadella escriu al cardenal Sala: «Habría excusado a V. E. el incómodo de esta mi carta mientras no tengo que responder a la con que V. E. me favorece en 20 de septiembre, sino me avisase Jacinto Ramón que V. E. desea saber si he consultado el hebreo Deodato de Modena, recomendado del Sr. duque de Uceda; a lo que digo que si, en todo lo que es de su esfera; de suerte que la lista del aparato del Palacio y del tren negro de carrozas es suya, de quien tengo los originales de su mano que puedo enviar a V. E. cuando los quiera; le hice ver tambien la lista toda por mayor. La lista del treno dorado es de otro hebreo, tambien consultado aparte, porque con tal gente ninguna cautela basta, y a fiarse de su ley ni discreción estan malos los intereses. Para los vestidos he consultado un sastre muy práctico, y para lo demás he ohido a varios peritos y después he concluido el todo con varias personas, con el Maestro de Casa del Sr. Cardenal Fabroni, que conozco, hombre de bien, de mucho tiempo y práctico de todo lo que es gasto y Gobierno de Palacio; de suerte que, como ya precisé, en la lista no hay cosa originalmente mia porque es de materia de que ni soy ni debo ser informado. Sobre lo que he escrito hasta aquí, espero órdenes, y la respuesta, con impaciencia, de lo que escribí en mi pasada, que suplico a V. E. mande hacerme con toda claridad y todas las órdenes del agrado y servicio de V. E., en cuya obediencia quedo... Ahora acaba de venirme Antonio Poal de Terrassa, provisto de mucho tiempo de una capellania de Santa Maria que queria ir a servir, si no le hubiesen detenido los

trabajos presentes de aquel país. Tenía sus dimisorias del Vic. Gen. De V. E.». Però mancava la dispensa dels intersticis la qual demana a S. E. perquè les cartes triguen molt a arribar a Barcelona, i si es demana a la Cúria Romana és una despesa de més. *AlbVII/212; plec 162, núm. 318*

346. Roma, 30 setembre 1713. Segons Mn. Benet Vadella, el cardenal a Roma necessita un palau, carruatges, vestits,... Caldrà demanar l'auxili i préstecs als jueus, però caldrà també tenir molta cautela amb aquesta gent (els jueus). (sic) *AlbVII/212/1; plec 162, núm. 318*

347. 30 setembre 1713. El delegat del cardenal Sala, Mn. Benet Vadella, explica que Antoni Poal de Terrassa desitja possessionar-se d'una capellania de Santa Maria (d'Ègara?), però que si es fa a través de Roma és molt car. *AlbVII/212/2*

348. Viena, 7 octubre 1713. Baltasar, príncep d'Odeschalci comunica al cardenal Sala la mort del seu cosí el Duc de Braviano. *AlbVII/213; plec 26, núm. 91*

349. Roma, 14 octubre 1713. Mn. Benet Vadella escriu al cardenal Sala i es defensa d'algunes acusacions que d'ell semblen haver fet sobre la poca atenció que ha tingut amb el Rdm. Díaz, en consultar alguns afers del cardenal. Li tramet mostres de la roba per les lliures i els colors que han de tenir les franges, puig tot i que és encara religiós, aquestes haurien d'ésser negres; l'ésser cardenal de Corona li permet l'ús dels colors: «A causa de no haber habido más que una Chancillería, no he podido averiguar si está despachada la impetra del canonicato de Santa Anna, la súplica del cual a favor del Sr. Antonio queda entretenida por un *nilhil transeat* del impetrante que se descubrió ayer; procuraré haver mi deber. De Cataluña no tenemos cartas ni noticias, si no las que vinieron de aquí, que también vinieron de Génova, de Girona he visto carta del 15 de septiembre que no dice sino que El Rabet (?) se hallaba con su gente en Olot, que basta para desmentir lo que publican los enemigos de tener a su devoción: Dios lo guíe todo y guarde a V. E.». *AlbVII/214; plec 162, núm. 322*

350. Roma, 14 octubre 1713. Segons Mn. Benet Vadella, Vic estava, al mes d'octubre, a favor de Felip V. *AlbVII/214/1; plec 162, núm. 322*

351. Roma, 14 octubre 1713. Segons Mn. Benet Vadella, delegat del cardenal a Roma, aquest serà cardenal de la Corona d'Àustria, que és molt més que simple cardenal (s'entén de la corona imperial de Carles VI, abans arxiduc). *AlbVII/214/1; plec 162, núm. 322*

352. Roma, 4 novembre 1713. Mn. Benet Vadella escriu al cardenal Sala: «En la conferencia de que hablo en la carta, me encargó el Sr. Embajador que yo escribiese

a V. E. el que solicitase con fuerza la venida a Roma, representando que V. E. siente estar aquí ocioso, pudiendo servir a S. C. M. en Roma y que no reparase a venir a su palacio, en donde seria asistido de todo sin algún dispendio, que así era necesario para empeñar el Cesar a sus socorros. A lo que respondí: y si V. E. es llamado y ha de partir, como queda S. E. A lo que me respondió que no le faltaria. En este sentido y fuerza queria que yo escribiese y prometí de escribírselo, pero lo cumpla como V. E. ve. Escribo la carta por si parecerá bien a V. E. enviarla original al Sr. Marqués de Rialp, con la qual sin hablar V. E. se hace entender i satisface con el Embajador a quien puede decir que escribiendo yo sus dictámenes, V. E. ha enviado mi carta; restando V. E. con la misma modestia y resignación cuyo modo me parece bien. Porque si V. E. obra como dice el Embajador, crece la sospecha de su parcialidad y carga más con el odio de sus adversarios y pueden persuadirse unos y otros que V. E. tenia ambición de entrar a manejo a que todos se le opondran. A mi me parece mejor con el medio de la resignación pasarse a neutral, mostrando deseos de servir al Emperador y entrar a lo que sea llamado y no más, porque en Roma piensa hacer su oficio de cardenal, con que se escusará grandes disgustos y odiosidad. Entre tanto goce V. E. su reposo y no le está mal pasar el invierno en Milan; en el discurso del qual algun efecto harán las continuas, pero modestas, instancias de V. E. para sus asistencias, y será mucho que hasta la primavera no se hubiese dispuesto el venir a Roma V. E. y en todo modo a mi me parece que sin asistencias V. E. no venga. No es dudable que el partido contrario al Embajador es la rémora, porque le suponen de su partido, por gratitud a lo menos, de suerte que si viniese Gallas (de quien no hay noticia haya partido de Viena) creo facilitaria. Esto es lo que alcanza mi cortedad que he querido decir porque no puede dañar a la alta comprensión y superior noticia de V. E. El Sr. Embajador me dijo responderia remitiendose a mi carta, supongo pero le dirá lo que queda entendido de la carta, que no tiene lugar el pedir al Papa ni beneficios ni pensiones mayormente sin orden del Emperador. De Cataluña no tenemos otra noticia que la que vino de Girona la posta pasada que es la que tienen aquí. Yo estoy observando que los enemigos no hablan de las noticias que pueden tener y tiene por Girona. Dios nos asista como sabe S. M. Divina, que se los suplico sin cesar y que guarde y prospere... a V. E...». *AlbVII/215; plec 162, núm. 327*

353. Roma, 4 novembre 1713. Segons Mn. Benet Vadella, delegat del cardenal, durant el novembre de 1713 el cardenal va romandre a Milà. *AlbVII/215/1; plec 162, núm. 327*

354. Roma, 11 novembre 1713. Mn. Benet Vadella escriu al cardenal Sala: «En respuesta de la con que V. E. me honra en 31 de octubre no tengo cosa particular que

decir habiendo en mis antecedentes avisado a V. E. que no hay cosa que hacer en lo de la impetra del Canoncato de Santa Ana hasta saber de cierto la posesión a favor del Sr. Antonio, siendo la dilación a nuestro favor y permitida de los ocho meses que da el Breve; a mas de haver cumplido ya con el pedir de la provisión apostólica sobre que V. E. descanse en mi cuydado que no faltará nada de los posible. Para lo demàs servirá lo que escribí en mi pasada sobre que me ha dicho el Sr. Agente que le escribe el Sr. marqués de Rialp le ha espantado la lista de los gastos en la qual, habrá dicho el Sr. duque de Uceda, havia alguna partidas superfluas, lo que me hace temer que V. E. habrá enviado la lista sin las advertencias que estaban en la carta o al Sr. Duque no las habrá mostrado el Sr. Marqués, quales hice de propósito para prevenir eso y lo que parezca excesivo en realidad no lo és, suponiendo se ha de hacer todo de planta, como debe suponerse en semejantes cuentas, que ni deben ser cortas ni deben comprender los arbitrios y asistencias que ya previene no las comprenderá ni deberá comprender por contingentes. Tampoco comprende la lista muchísimos gastitos que hacen gran suma al cabo del año. Lo que basta y es cierto, que de V. E. no pueden quejar-se porque no es hecho suyo, mayormente quando V. E. no pide sinó lo que querrán darle ofreciendo tres estados para quedar en el que la Corte dispondrà. Que de mi digan ha sido excesivo no importa nada ni me viene en nuevo pues lo pensé y por eso procuré la distinción y advertencias y lo veremos cuando estaremos en el baile. Lo que yo se es que Sr. Card. Grimani tenia los 12 mil escudos de la Protección del Imperio y otros tantos de sus abadias sin lo de su casa, y en pocos años, aunque tuvo otros tantos de Virrey de Napoles, con 100.000 ducados cada año, murió cargado de déudas. Verdad es que tuvo gastos muy extraordinarios por el aquisto de aquel Reyno. Sin embargo, de esto puede entenderse los gastos de un Cardenal de Corona a proporción. Me ha dicho el Rdm. Diaz que el cardenal de Córdoba, Salazar, se fue de Roma pobre, con tener el sufragio de su obispado que le daba en Roma a lo menos 30.000 escudos. Y oigo a decir que el Sr. cardenal de Olmitz con un obispado de 100.000 escudos, según dicen (yo no quiero suponer que le de sino 50.000 en Roma) pide, y le han dado 9.000 escudos para ayuda de costa de primeros gastos y seis mil. Si este pide con justicia y los otros no han gastado mal, no sé como puede censurarse de excesiva la lista. Si el Sr. marqués habrá escrito, como al Sr. Agente, espero se habrá disculpado V. E. con la verdad que digo y previene. No obstante el dicho espanto, el dicho Sr. marqués, avisa lo propondrá quanto antes a S. Magestad quedando persuadido de la necesidad de la presencia de V. E. en Roma».

Segueix un paràgraf sobre el tractament que es deu a les persones de la cort i certes indicacions per a escriure correctament “lletres d’etiqueta”: «De Arenys hay cartas del 25 de octubre que dicen la continuación de la constancia de Barcelona

y que aquello será negocio muy largo. De Genova avisan también el arribo del comboy socorro de Mallorca y si se verificase la liga que avisan los avisos públicos, respirarian con más libertad nuestras esperanzas. Dios por su infinita bondad nos tenga misericordia como se lo suplico. Supongo sabido que V. E. ha de escribir las fiestas o Navidades a todas las Coronas y príncipes mayores, menos a los enemigos; y a los Cardenales en la misma restricción». *AlbVII/216; plec 162, núm. 323*

355. Roma, 11 novembre 1713. Segons Mn. Benet Vadella, delegat del cardenal, a Roma aquest cardenal ha de felicitar a tots els cardenals i importants membres de les corts europees en les properes festes de Nadal. *AlbVII/216/1; plec 162, núm. 323*

356. Roma, 23 novembre 1713. El Marquès de Prié acusa rebut al cardenal d'una carta del 4 de novembre; diu en ella: «Escribí también a S. M. haciéndole conocer que importaba igualmente a su real decoro que a sus cesareos intereses, el más pronto arribo de V. E. a esta corte que serviría de una especie de triunfo a vista de todo el Galispanismo, pues le saldría al encuentro el sacro Colegio y le recibiría su cardenal de real nómina y promovido por tan singulares méritos al Capelo, lo qual sería una formal reparación al injurioso edicto que hizo el Duque de Anjou contra la promoción de V. E. Su Santidad lo deseaba sumamente juzgando este el modo más propio de reintegrar el honor de la Santa Sede, sobre cuyo asunto tubo conmigo un serio y largo discurso...».

Després de la data amb carta autògrafa del marquès: «Siento mucho se pase el tiempo de mi permanencia en esta Corte sin gozar la honra de servir a V. E. en ella, donde su grande capacidad y conocido zelo podría tanto aventajar al cesáreo y real servicio...». *AlbVII/217; plec 19, núm. 73*

357. Roma, 23 novembre 1713. Segons el marquès de Piré, la possible entrada a Roma del cardenal Sala suposaria la gran victòria contra el galipanisme. Òbviament el cardenal Sala havia pres part contra Felip V. *AlbVII/217; plec 19, núm. 73*

358. Roma, 28 novembre 1713. Mn. Benet Vadella escriu al cardenal Sala: «Para responder a la con que V. E. me honra en el 6 del corriente, bastará decir que S. S. continua con su enfermedad habitual, pero sin particulares accidentes; y sin embargo que la aplicación le daña, un día de estos estuvo nueve horas continuas en el tavolino; despacha y da sus audiencias, como la dio antes de ayer a nuestro Embajador. Continuase en Monte-Cavallo y no se va a San Pedro porque no permite mutación el estado de S. S. Pero no me bastará el modo para declarar lo que siento de la generosidad de V. E. para conmigo que me dice Jacinto Ramon. A. V. E. me confieso corrido, quejandome de las borrascas de los tiempos que me

quitan la libertad de servir a V. E. por la sola gloria y sin agravio de sus intereses. Solos los presentes contratiempos me violentan a exercitar en un mismo tiempo la paciencia y caridad de V. E. cuyas manos beso con el más alto respeto en muda demostración de mi gratitud que no sabe declararse más. Supongo que V. E. sabrá ya ajustado y publicado el matrimonio del Sr. D. Carlos Albani con la hija del Sr. Conde Borromeo, por si no lo supiese dígolo, y que V. E. puede escribir con gratulaciones a toda la casa Albani; al Papa, pero, no las escriba, que así concuerda con la alienación que de todo esto muestra S. S. Las novedades de Cataluña que nos vinieron de aquí el jueves, nos han tenido alegres hasta esta mañana que la posta de Genova nos ha desengañados, con las cartas de Barcelona que he tenido hasta el día 21 de noviembre y Gazetas hasta el 17, como no dudo habrá tenido V.E. A mi entender han equivocado la noticia con el hecho de Cardona que me dicen mayor de lo que dice la Gazeta por las noticias habidas despues de ella; a mas de que lo que me dicen se reduce en el ánimo incontrastable de todos y cada uno de los de aquella ciudad; los milagros, particularmente de la divina Providencia, que en faltandoles algo se los provehe aun quitandolo a los enemigos; que allí solo va faltando la carne fresca y vino por lo que havia partido mas de cuarenta barcas para procurar la provisión. Sin embargo quedan tan contentos que me dicen no conocen malincolia, gozando generalmente singularisima salud. Ciertamente es cosa que pide de todos el alabar a Dios por lo singular y raro de su divina asistencia. Yo le suplico para la continuación de sus misericordias para su gloria y nuestro triunfo que espero de su divina bondad...». *AlbVII/218; plec 19, núm. 73*

359. Roma, 23 desembre 1713. Sor Maria Albani, neboda de Climent XI, regracia al cardenal Sala les bones festes de Nadal que aquest li havia tramès. *AlbVII/219; plec 63, núm. 144*

360. Girona, (?) any 1713 ó 1714. El marquès de Brancas, governador de Girona, escriu (en francès) al cardenal Sala i li manifesta el greu que li ha sabut que no passés per Girona; li dóna mercès per les noves que li comunica del senyor Labastie i li promet que farà conduir fins a la frontera els cotxes d'Avinyó pels quals s'interessa el cardenal Sala. *AlbVII/220; plec 48, núm. 118*

1714

361. Rastat, 1 gener 1714. El príncep Eugeni de Savoia regracia al cardenal Sala els auguris de Nadal. *AlbVII/221; plec 16, núm. 48*

362. Lisboa, 4 gener 1714. Maria Anna, Reina de Portugal, regracia al cardenal Sala la felicitació adreçada amb motiu de les festes de Nadal. *AlbVII/222; plec 8, núm. 19*

363. Roma, 6 gener 1714. Carles Albani, nebot del papa Climent XI, comunica al cardenal Sala el seu casament amb Teresa Borromeo. *AlbVII/223; plec 65, núm. 146*

364. Roma, 13 gener 1714. Sor Maria Albani, neboda de Climent XI, regracia al cardenal Sala l'enhorabona enviada amb motiu del casament del seu germà Carles amb Teresa Borromeo. *AlbVII/224; plec 63, núm. 143*

365. Viena, 13 gener 1714. Eleonora Magdalena, mare de l'emperador Carles, agraeix al cardenal Sala els auguris que li ha tramès amb motiu de les festes de Nadal. *AlbVII/225; plec 5, núm. 11*

366. Viena, 20 gener 1714. Isabel Cristina agraeix la carta en la qual el cardenal Sala li augura les bones festes de Nadal. *AlbVII/226; plec 2, núm. 4*

367. Viena, 20 gener 1714. Amèlia, emperadriu vídua, regracia al cardenal Sala les bones festes de Nadal que li ha augurat. *AlbVII/227; plec 6, núm. 14*

368. Roma, 20 gener 1714. El cardenal A. Albani agraeix l'enhorabona enviada pel cardenal Sala amb motiu del pròxim casament del seu germà Carles Albani amb Teresa Borromeo. *AlbVII/228; plec 88, núm. 183*

369. Roma, 20 gener 1714. Carles Albani regracia al cardenal Sala l'enhorabona enviada amb motiu del seu pròxim matrimoni amb Teresa Borromeo. *AlbVII/229; plec 65, núm. 147*

370. Roma, 20 gener 1714. Mn. Benet Vadella escriu al cardenal Sala: «V. E. debe una singularísima atención al Sr. Conde de Bolaños por la gran puntualidad con que ha mandado el dinero de Nápoles en la cantidad y modo que verá V. E. en la segunda letra original que envió con esta, quedando en mi mano la primera, y así V. E. se sirva escribirle agradecido, como yo se lo prometí ayer en la respuesta que le dí. Jamás he sabido pensar tal puntualidad, como no pensé que allí no hubiesse mas dinero, pues según es, a V. E. han pagado en Milán poco menos de cuatro mil doblones en que habrá perdido mucho en el transporte, como se ha perdido en el que se me ha enviado; por lo que habria ganado empleado en Nápoles. En mi pasada escribí se me enviase una fe del mercante con la precisa cantidad de lo que ha pagado por esa cuenta a V. E. para concordarla; a tal fin diferiré el cobrar por huir del perjuicio del fin y quito que debo hacer según pide el orden. Espero no me faltará esa fe. En conformidad de lo que escribí en mi pasada me he visto con el ministro de S. Alteza el Sr. Duque de Modena, del qual he entendido se diferirá poco la execución de la vendita del palacio, suponiendome de poca consideración la diferencia que dije de la dama; ella, pero, por otra parte he hecho entender al

Sr. Cardenal Acciaioli que cualquier equivalente le den quiere le quede obligado el palacio y esto he creído pueda diferir hasta el abril en parte o todo y pensaba esta dilación a favor de V. E. que suponía viniese a principios de junio. Pero mientras veo que V. E. no lo supone tan lejos y quiere prevenir cualquier accidente, veré sin dilación el Palacio del Monte de la Piedad, que es el único a que puedo apelar, y según lo que veré consultaré y procuraré estrechar para asegurar el uno o el otro. El de Barberino no lo he visto, pero se es mas grande y no creo se de por menos de mil escudos pues últimamente ha pagado mil y doscientos y según me han insinuado: lo mismo querran de Dost o Acciaioli del qual he visto parte, de por sí, rico y noble, aire y puesto bueno (que no es en el Curso). Si tendré libertad en igual precio escogeré el que parecerá mejor al consejo y buen gusto del Sr. Agente. Tengo singularísima consolación de ver en el puesto el Sr. Marqués de Rialp, porqué de su buena voluntad para V. E. espero los mejores influjos para sus asistencias de V. E. Del Sr. Conde Gallas no se sabe aun haya partido. S. S. continua prosperamente de que sera testigo el breve incluso que me ha enviado a casa el Sr. Cardenal Paulucci. Yo lo creo fineza hija del regalo que V. E. ha hecho a la esposa Borromea. De Barcelona no ha venido noticia alguna de Genova ni Girona. Espero que Dios nos continuará sus misericordias como se lo suplico, y que guarde y prospere V. E. los muchos años que deseo...». *AlbVII/230; plec 162, núm. 321*

371. Roma, 3 febrer 1714. Felip Dòria recomana al cardenal Sala el jove Narcís Rius, que desitja el benefici de Sant Sever de la catedral de Barcelona, vacant per la mort de Josep Iugli. *AlbVII/231; plec 58, núm. 138*

372. Roma, 3 febrer 1714. Mn. Benet Vadella escriu al cardenal Sala: «En mi pasada dije a V. E. la resolución sobre el palacio a la qual añadido ahora, respondiendo a la con que me honra V. E. en 24 de enero, que el Ministro de Modena me dijo, miercoles, que sin dificultad antes que entrar en cuaresma seria efectuada la vendita del Palacio, de suerte que luego podré tratar del alquiler; en todo caso V. E. descanse pues cuando sucediese el lance (que no creo) de haver de venir en prisa, no le faltará palacio; pues no puede ser tanta prisa que no me dé un mes de tiempo, no habiendo de venir el orden sin preceder la asignación y después la quarantena. La carta de Munster va bien, pero no la firma; pues los adjetivos del servidor no han de significar obligación ni justicia, sí voluntad y gracia. De este principio se ha de regular no permitiendo más su gran dignidad; y así deberá decir: “Su mas aficionado servidor” o “Su seguro servidor” y “Servidor de corazón”; y no “obligado”. Sin embargo la he embiado (sic), porqué siendo en español no se entenderá la fuerza en Germania, y porque es abundar y no faltar que no puede ofender a quien se escribe. Las cartas que vienen de Milán para el Virrey y ministros de Nápoles, pasan

allí con un correo que va y viene en los tres dias que tarda en partir el de acá para Milan, por eso Bolaños escribió a V. E. en 11 del pasado por el correo en que yo escribí a los trece, a tiempo que yo no tenia el aviso de Nápoles que envié a V. E. por el consecutivo correo. Y habiendome aquí avisado lo cobrado, no viene a faltar a la cuenta sino lo que juzgo habrán pagado de cambios y así en madurando el plazo cobrase con la conformidad del crédito. Y si se podrá saber el estado en que habrá de vivir vuestra E. se obrará con seguridad. S. S. continua su salud prósperamente en Montecavallo, de suerte que creo no pensará más a ir a vivir en S. Pedro. Ayer lo ví y hizo la larga función en la capilla. De Cataluña no tenemos novedad. Acá tenemos un invierno frio sí, pero el más galán que se ha visto, sin lluvias, sin vientos. Aquí que por lo ordinario es más riguroso que acá, también sera más riguroso que lo ordinario, y así aprovechará el que V. E. se tenga cuidado como lo tengo yo de suplicar a Dios por su prospera conservación...». *AlbVII/232; plec 162, núm. 319*

373. Viena, 21 febrer 1714. Lupenci de Monleón, conseller d'Estat, anuncia al cardenal Sala la seva arribada a Viena. *AlbVII/233; plec 71, núm. 154*

374. Viena, 28 febrer 1714. El marquès de Mondegnari anuncia al cardenal la seva pròxima arribada a Roma. *AlbVII/234; plec 48, núm. 125*

375. Roma, 3 març 1714. El marquès de Prié recomana al cardenal Sala, Carles Galesi, gentil home seu, el qual no podent continuar en aquest càrrec per absència del marquès desitja servir al cardenal Sala. *AlbVII/235; plec 19, núm. 75*

376. Roma, 3 maig 1714. El cardenal Sant Onofrio recomana al cardenal Sala el seu secretari, doncs creu que en necessitarà un d'italià. *AlbVII/236; plec 84, núm. 172*

377. Milà, 8 març 1714. Una llarga resposta donada per Miquel Mange (?) i Ripas, abat electe de Sant Joan de la Penya sobre aquests punts que li foren proposats a nom de l'emperador:

«1.- Donades les circumstàncies de l'època que no permet revisar els arxius de la Inquisició, etc... per poder fer les proves majors de la “limpieza” que es requereixen per a poder nomenar Inquisidor, n'hi ha prou amb una informació comuna regular.

» 2.- Quina espècie de graus es donen al Col·legi de nobles de Milà i als graduats per ell. Se'ls confia *tuta conscientia* un càrrec d'inquisidor? *AlbVII/237; plec 159, núm. 312*

378. Milà, 8 març 1714. Per ésser inquisidor calia confirmar que no hi havia descendència jueva, i això és la “limpieza de sangre”, la mateixa a la que estaria

sotmès el mateix cardenal. *AlbVII/237/1; plec 159, núm. 312*

379. Nàpols, 19 març 1714. El comte de l'Atalaya acusa rebut d'una carta del cardenal Sala del 8 de gener en què el felicita perquè l'emperador l'ha nomenat virrei de Sardenya «... procuraré mostrar a los catalanes el reconocimiento de lo mucho que confieso haberles debido...». *AlbVII/238; plec 53, núm. 180*

380. Roma, 18 març 1714. Còpia autèntica d'un Breu (document papal) adreçat al bisbe de Girona en el qual Climent XI concedia permís a “Benedictius de Sala, nobilis gerundensis” perquè es pugui celebrar missa a la seva capella. *AlbVII/239; plec 118, núm. 243*

381. Rimello, 28 març 1714. El cardenal Odescalchi regracia al cardenal Sala l'haver-li comunicat la seva arribada a Milà. *AlbVII/240; plec 124, núm. 255*

382. Lisboa, març 1714. Joan, rei de Portugal, regracia al cardenal Sala els auguris de Nadal. *AlbVII/241; plec 13, núm. 44*

383. Caller, 5 abril 1714. El comte de l'Atalaya anuncia al cardenal que ha arribar a Sardenya, i regracia la carta del cardenal Sala del 5 de maig, i afegeix: «La memoria que V. E. me hace de su Patria, está tan viva en la mía que puede creer V. Ema. soy uno de los más interesados y deseoso que consiga los frutos que merecen sus heroicas acciones en la gloriosa empresa en que se halla, y que no omitiré contribuir con todo cuanto estuviere de mi parte, que me permitiere la positura presente». *AlbVII/242; plec 53, núm. 131*

384. Tívoli, 8 maig 1714. Joan Rinuccini fa saber al cardenal Sala que el Papa l'acaba de nomenar legat per la ciutat de Bolonya. *AlbVII/243; plec 72, núm. 156*

385. Roma, 11 maig 1714. El marquès de Priè lamenta que a causa de la seva anada a Viena, la setmana propera, li impedeixi poder servir personalment a S. E. com hauria estat el seu desig. És la resposta a una carta del cardenal del 16 d'abril. *AlbVII/244; plec 19, núm. 174*

386. Caller, 2 juliol 1714. El marquès d'Almenara recomana al cardenal Sala, Josep Mallano. *AlbVII/245; plec 51, núm. 128*

387. Barcelona, La Posada, 6 octubre 1714. Baltasar de Bastero, nou Vicari General de Barcelona, escriu a «...los señores de la Junta de Gobierno y Audiencia de Barcelona» que l'haver d'obrir la Cúria eclesiàstica, i saber que el rei té prohibit que es reconegui com a cardenal al bisbe, li fa preguntar com ha d'intitular ell els

despatxos, quin segell ha d'usar; i així mateix què cal fer en la provisió dels beneficis que vaquin durant els 8 primers mesos reservats a la Santa Seu per la regla octava de la Cancelleria i dels quals el Papa, en virtut d'un Breu (o document papal), n'ha concedit la provisió al Bisbe de Barcelona «... deseando en todo conformarme con quanto sea del real servicio y del aprecio de V. S. [els senyors de la Junta].».

Al mateix foli hi ha una còpia de la resposta -Barcelona, 8 d'octubre 1714- signada pel secretari Prats en la que diu que ha d'usar-se solament el títol de Vicari General del Obispado; el segell antic i les vacants no han de proveir-se sense avisar a Roma fins que el rei prengui un determini. *AlbVII/246; plec 155, núm. 306*

388. 6 octubre 1714. Baltasar Bastero vol actuar -gràcies a Felip V- com a vicari general de Barcelona, però cal considerar la diòcesi de Barcelona com a vacant. *AlbVII/246/1; plec 155, núm. 306*

389. Roma, 7 octubre 1714. El cardenal Acquaviva contesta a Felip V assegurant-li que complirà la seva voluntat pel que fa al cardenal Sala. *AlbVI/74; Arxiu de l'Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; Llig. 164, núm. 5*

390. Barcelona, 8 octubre 1714. Baltasar de Bastero escriu al cardenal Sala que, finalment, després de grans dificultats, ell (Bastero) ha arribat a Barcelona el 13 de setembre del 1714 (el dia abans de l'entrada de Felip V a Barcelona). De Mataró, on ha residit des del moment en què el Duc de Popoli es presentà al camp de Barcelona, li ha comunicat tot el que havia fet. Ara li escriurà la resta. Els Srs. de la Junta del Govern de Barcelona, que són Josep Patiño, Francesc Ameller, Josep Alòs, Josep Marimon, Rafel Cortada, han posat dificultats a què es doni el tractament d'Ema. al bisbe (Sala) en els despatxos de la cúria. Després d'algunes conferències tingudes amb ells, adonant-se de «... quan acérrims estavan con el decreto que salió en la corte el año pasado», va adreçar-los unes *Reflexiones*, i veient que seria inútil la insistència, han arribat a acordar que es tituli Vicari General del *Obispado de Barcelona* per contes del *Obispo*; que s'usi l'antic segell del bisbe, i no el que actualment usa com a cardenal, i que se suspenguin les provisions de les vacants -precisament el dia d'avui ha mort el canonge Joan Bach-. En tots els afers s'ha aconsellat amb el seu nebot, Benet Sala i amb el Vicari General Rifós quan era a Barcelona. Per la provisió de la canongia vacant, li insinua al nebot del cardenal, Antoni, del qual en fa elogis. Les *reflexiones* que s'al·ludeixen en la present carta, figuren copiades en aquest plec núm. 307; en elles demostra la diferència que hi ha entre “cardenal” i “cardenal de la Corona”; conclou que al cardenal Sala no se li pot donar el títol, i que no té els privilegis de cardenal de la Corona d'Espanya, però sí el títol d'Eminència com els altres cardenals. *AlbVII/247; plec 155, núm. 305*

- 391. Barcelona, 8 octubre 1714.** El cardenal Sala, segons els documents relatats, tenia dos nebots: Antoni i Benet. *AlbVII/247; plec 155, núm. 305*
- 392. Roma, 27 octubre 1714.** El cardenal Schrattenbach acusa rebut al cardenal Sala de la carta que li va escriure el passat 10 d'octubre anunciant-li la seva pròxima arribada a Roma. *AlbVII/248; plec 81, núm. 167*
- 393. Roma, 10 novembre 1714.** Fabrici Colonna comunica al cardenal Sala la mort del seu pare. *AlbVII/249; plec 60, núm. 140*
- 394. Barcelona, 20 novembre 1714.** El comte Assumar, ambaixador a Barcelona del rei de Portugal. Al marge d'aquesta carta, es troba la minuta de la resposta tramesa el 4 de gener del 1715. *AlbVII/250; plec 57, núm. 137*
- 395. Nàpols, 1 desembre 1714.** El cardenal Pignatelli felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/251; plec 95, núm. 201*
- 396. Lisboa, 4 desembre 1714.** El cardenal Da Cunha felicita al cardenal les festes de Nadal. *AlbVII/252; plec 105, núm. 221*
- 397. Roma, 4 desembre 1714.** El cardenal Acquaviva comunica a Felip V que ha pogut obtenir que els cardenals francesos no responguessin a la invitació feta pel cardenal Sala fins a rebre noves ordres de Lluís XIV. *AlbVI/201; Arxiu de l'Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; lligall 277, núm. 740*
- 397 bis. Bolonya, 4 desembre 1714.** El cardenal Cusano felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/253; plec 112, núm. 232*
- 398. Bergamo, 4 desembre 1714.** El cardenal Prioli felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/254; plec 82, núm. 168*
- 399. Macerata, 5 desembre 1714.** El governador de Macerata felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/255; plec 69, núm. 152*
- 400. Viena, 5 desembre 1714.** Domènec d'Aguirre, conseller d'estat a Viena, felicita al cardenal Sala per les festes de Nadal. *AlbVII/256; plec 139, núm. 283*
- 401. Magúncia, 7 desembre 1714.** L'elector de Magúncia felicita al cardenal Sala amb motiu de les festes de Nadal. *AlbVII/257; plec 22, núm. 86*
- 402. Munster, 7 desembre 1714.** Francesc Arnold, bisbe i príncep de Paderborn i Munster. *AlbVII/258; plec 37, núm. 105*

403. Roma, 8 desembre 1714. El cardenal Acquaviva escriu a Felip V que Lluís XIV ha comunicat als cardenals francesos residents a Roma, que havent-se signat les paus amb l'arxiduc, no veu motiu perquè s'impedeixi no tractar amb el cardenal Sala. *AlbVI/75; Arxiu de l'Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; lligall 276, núm. 45*

404. Roma, 4 desembre 1714. El cardenal Acquaviva comunica a Felip V que no ha pogut obtenir que els cardenals francesos no responguessin a la invitació feta pel cardenal Sala, fins a rebre noves ordres de Lluís XIV. *AlbVI/76; Arxiu de l'Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; lligall 277, núm. 671*

405. Roma, 4 desembre 1714. El cardenal Acquaviva s'excusa amb el secretari de Felip V per posar-se en l'afer del cardenal Sala. Ho fa per tal que no resti inobservada la voluntat del seu rei. *AlbVI/77; Arxiu de l'Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; lligall 277, núm. 701*

406. Viena, 8 desembre 1714. El marquès de Priè felicita al cardenal Sala per les festes de Nadal. *AlbVII/259; plec 19*

407. Gènova, 8 desembre 1714. El cardenal Fiesco felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/260; plec 119, núm. 245*

408. Confluència, 8 desembre 1714. Carles Antoni, arquebisbe i elector del palatinat, felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/261; plec 24, núm. 89*

409. Fienara, 8 desembre 1714. El cardenal de Verne felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/262; plec 94, núm. 189*

410. Bolonya, 8 desembre 1714. El cardenal Buoncompagni felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/263; plec 97, núm. 209*

411. Colònia, 9 desembre 1714. L'arquebisbe, príncep elector de Colònia, felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/264; plec 21, núm. 83*

412. Ancona, 9 desembre 1714. El cardenal Bussi felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/265; plec 77, núm. 162*

413. Pesaro, 10 desembre 1714. El cardenal Tanari felicita les festes de Nadal. *AlbVII/266; plec 123, núm. 252 ç*

414. El cardenal de Sant Onofrio felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/267; plec 84, núm. 170*

415. Viena, 12 desembre 1714. Luperci de Monleón felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/268; plec 75, núm. 162*

416. Milà, 12 desembre 1714. El comte de Stampa felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/269; plec 56, núm. 130*

417. Màntua, 14 desembre 1714. El marquès de Gonzaga felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/270; plec 21, núm. 87*

418. Urat, 15 desembre 1714. Francesc Lluís Palatinat felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/271; plec 23, núm. 87*

419. Ravenna, 16 desembre 1714. El cardenal Corradini felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/272; plec 99, núm. 214*

420. Bolonya, 29 desembre 1714. El cardenal Buoncompagni regracia al cardenal Sala la carta de felicitació de Nadal. *AlbVII/273; plec 97, núm. 208*

421. Osimo, 31 desembre 1714. El cardenal Sant Onofrio regracia al cardenal Sala les bones festes de Nadal que li ha tramès. *AlbVII/274; plec 84, núm. 171*

422. Padova, (?) desembre 1714. El cardenal Cornaro felicita al cardenal Sala les festes de Nadal. *AlbVII/275; plec 111, núm. 230*

423. Viena, (?) desembre 1714. El marquès de Mondegnari, conseller d'Estat a Viena, acusa rebut al cardenal Sala de la felicitació de Nadal tramesa per ell. *AlbVII/276; plec 48, núm. 124*

1715

424. Bolonya, 1 gener 1715. El cardenal Cusano acusa rebut al cardenal Sala de la felicitació de Nadal que li ha tramès. *AlbVII/277; plec 112, núm. 233*

425. Rimini, 3 gener 1715. El cardenal Da Via felicita al cardenal Sala, que li havia enviat una felicitació amb motiu de les festes de Nadal. *AlbVII/278; plec 96, núm. 207*

426. Nàpols, 6 gener 1715. El cardenal Pignatelli acusa rebut de la felicitació de Nadal al cardenal Sala. *AlbVII/279; plec 95, núm. 202*

427. Viena, 12 gener 1715. L'emperador Carles acusa rebut de la felicitació de Nadal al cardenal Sala. *AlbVII/280; plec 10, núm. 30*

428. Madrid, 15 gener 1715. Felip V insisteix perquè el cardenal Acquaviva no visiti ni tracti al cardenal Sala encara que ho fessin els cardenals francesos. *AlbVI/78; Arxiu de l'Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; lligall 165, núm. 8*

429. Viena, 19 gener 1715. L'emperadriu Isabel Cristina acusa rebut al cardenal Sala de la felicitació de Nadal per ell tramesa. *AlbVII/281; plec 2, núm. 4*

430. Viena, 26 gener 1715. L'emperadriu vídua Amàlia, acusa rebut al cardenal de la felicitació de Nadal per ell tramesa. *AlbVII/282; plec 6, núm. 16*

431. Buen Retiro, 28 gener 1715. Felip V repeteix al cardenal Acquaviva els motius que li han fet ordenar els seus ministres que no reconeguessin per cardenal al bisbe de Barcelona i haver novament insistit amb Lluís XIV perquè fes el mateix amb els seus. *AlbVI/79; Arxiu de l'Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; lligall 165, núm. 23*

432. Magúncia, 29 gener 1715. L'elector de Magúncia acusa rebut al cardenal Sala de la felicitació de Nadal tramesa per ell. *AlbVII/283; plec 22, núm. 85*

433. Roma, 23 febrer 1715. El cardenal Acquaviva comunica a Felip V que els cardenals de França no han tingut ocasió de saludar al cardenal Sala. Tanmateix en el text no apareix la consideració i denominació de "cardenal". Es diu que «su estado no es para volver en salud ni para vivir mucho tiempo». *AlbVI/80; Arxiu de l'Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; lligall 278, núm. 71*

434. Viena, 24 febrer 1715. Eleonora, mare de l'emperador Carles, acusa rebut al cardenal Sala de la felicitació de Nadal per ell tramesa. *AlbVII/284; plec 5, núm. 12*

435. Buen Retiro, 10 març 1715. Felip V envia al cardenal Acquaviva còpia dels oficis enviats a Lluís XIV instant a què ordeni als cardenals francesos perquè no reconeguin com a tal (cardenal) al bisbe de Barcelona. *AlbVI/81; Arxiu de l'Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; lligall 161, núm. 31*

436. Viena, 16 març 1715. Amàlia, emperadriu vídua, escriu al cardenal Sala: «... R. P. vestram felicitatem denique emerso tot tantarumque procellarum pelago Romam, tanquam in tutissimum contra quasvis tempestates bonis semper auspiciis recepisse ex scriptis eam in rem ad nos literis suis eo libentius intelleximus, quo certior nobis ex egregiis virtutibus suis fiducia facile futurum, ut quos vitae ipsius summa Dei bonitas amplius ad fecerit dies sanctorum martyrum meritis fortiter immixa, Iucundos transigere ipso spretisque cunctis malevolentium impetitionibus et Augustae Domus et afflictæ. Patriæ bono piis suffragiis suis constanter iusta ac

secure litare possuit». *AlbVII/285; plec 6, núm. 15*

437. Viena, 23 març 1715. Eleonora Magdalena, mare de l'emperador Carles, felicita al cardenal per haver arribat a Roma segons que aquest li ha escrit (no esmenta la data de la carta). *AlbVII/286; plec 5, núm. 10*

438. Buen Retiro, 7 abril 1715. Felip V acusa rebut al cardenal Acquaviva per haver rebut la seva carta sobre que no s'ha de considerar al bisbe Sala com a cardenal. *AlbVI/82; Arxiu de l'Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; lligall 161, núm. 31*

439. Aranjuez, 9 juny 1715. Felip V acusa rebut d'una carta del cardenal Acquaviva en què li comunica que els cardenals amics de França havien rebut ordre de Lluís XIV de no visitar el cardenal Sala. *AlbVI/83; Arxiu de l'Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; lligall 165, núm. 64*

440. Roma, 6 juliol 1715. El cardenal Acquaviva comunica al marquès de San Felipe la mort del cardenal Sala. No l'anomena "cardenal", i diu d'ell «El prelado defunto hizo fortuna de ir contra su monarca». *AlbVI/84; Arxiu de l'Ambaixada d'Espanya, prop de la Santa Seu; lligall 374, núm. 374...*

441. El cardenal Sala morí el juliol del 1715, quatre mesos després d'haver arribat (de Milà) a Roma. *AlbVI/84bis*

APÈNDIX VII

El calvari del cardenal de Barcelona Benet de Sala

Publicat a Catalunya Cristiana l'11 d'agost de 2013

L'any 1658 un jovenet de Girona, amb dotze anys ben viscuts, ingressà a Montserrat com a escolanet. Era Benet de Sala i de Caramany. Després, com tants d'altres, esdevingué monjo de la Santa Muntanya.

Aquest monestir serà per a ell l'inici d'una gran trajectòria eclesiàstica coronada amb la mitra barcelonina i amb la porpra de cardenal, però també serà el germen de la història d'una colpidora tragèdia.

Així es titula el llibre que ja està en premsa i que he escrit —després d'una investigació de mitja dotzena d'anys— amb Mn. Josep M. Juncà, rector emèrit de Sant Agustí.

Aital tragèdia la provocà un home de qui aquests dies es parla molt (Felip V) i tingué com a escenari la guerra de Successió ja que el nostre monjo —després abat, bisbe i cardenal— fou despietadament exiliat, perseguit, empresonat i ultratjat pel monarca borbó. Quina pena! Com va patir la nostra diòcesi en aquesta fatal contesa!

Destacà a la ciutat del riu Tormes

Benet era fill de Francesc de Sala i Anna de Caramany. El seu pare era doctor en dret civil i eclesiàstic. Fou batejat el dia 20 d'abril del 1646 (quatre dies després d'haver nascut) a la col·legiata i parròquia de Sant Feliu de Girona. Benet, malgrat que era monjo de Montserrat, es va matricular per cursar estudis de Filosofia a Barcelona. Pocs anys després (1665) anà a la Facultat de Teologia de la famosa Universitat de Salamanca. Tant a Barcelona com a Salamanca el monjo Sala defensà públicament les seves tesis amb gran èxit. Les seves intervencions públiques esdevenien grans manifestacions acadèmiques que molt sovint agafaven caire de debat. Hem comprovat que les tesis defensades eren publicades sobre folis molt

ben impresos, amb il·lustracions magnífiques o sobre teixits de seda, constituint així exemplars molt delicats i valuosos per als bibliòfils.

El jove monjo Benet destacà a la ciutat del riu Tormes i va arribar a ser doctor, mestre de Teologia, primer al col·legi dirigit pels benedictins de Sant Vicenç i després —durant vuit anys— a la mateixa universitat. Es diu *quod natura non dat, Salmantica non praestat*. Obviament, al doctor monjo Salamanca no li va prestar res, però sí que el va fer famós, de manera que va arribar a ser prou conegut a la cort de Carles II, el qual en tenia una gran estima. Per això esdevindrà abat de Montserrat (quatre anys), de Sant Pau del Camp de Barcelona, de Sant Pere de Portella, de Santa Maria de Gerri i electe de Ripoll.

Proposat bisbe de Barcelona pel rei espanyol Carles II

Sabem que l'any 1698, el 8 de juliol, el rei Carles II escriu al seu ambaixador de Roma, el comte d'Altamira, i exposa que com que ha quedat vacant el bisbat de Barcelona proposa al Papa per a aquest càrrec el P. Benet de Sala. A Roma no es van fer els desentesos a la petició reial i uns mesos després, concretament el 24 de novembre del 1698, l'abat Sala és elegit bisbe de Barcelona.

Encerts del nou bisbe Sala a Barcelona

La situació de la diòcesi era prou delicada, però més ho era l'estat físic del Palau Episcopal, que havia rebut els impactes de la guerra dels Segadors. Algunes estances —per exemple, la que tenia els retrats de tots els bisbes de Barcelona— no tenien ni sostre. El nou bisbe, del seu peculi personal, reedificà el Palau, malgrat que després ningú no li va tornar els diners. Se'n diu que els hereus de l'anterior bisbe, Manuel Alba (1693-1697), s'ho van emportar tot, «àdhuc els claus de les vidrieres».

Un dels encerts més grans del nou bisbe Sala fou la fundació de la Casa de la Missió a Barcelona —la primera a tot Espanya. Creada per sant Vicenç de Paül a França, l'objectiu de la Casa de la Missió era la instrucció en l'oració i en la doctrina cristiana. Allà passaven tots els sacerdots diocesans amb el bisbe. Hi estaven obligats, però, els seminaristes que s'havien d'ordenar. Eren unes aprofitades tandes espirituals. La primera d'elles —la celebrada el 20 de novembre («Les Tépores») del 1704— fou tot un èxit, ja que hi assistiren 400 sacerdots. Aquestes pràctiques exemplars duraren molts anys. En tot aquest moviment promogut pel bisbe Sala sobresortiren els canonges Dr. Senjust i Dr. Enveja.

Bisbe molt competent i ben acceptat pels barcelonins

Del bisbe Sala hem trobat a l'Arxiu Secret del Vaticà una relació completíssima de la seva visita *ad limina* a Roma, signada el 28 d'agost del 1701. Hi ha detalls molt significatius, com per exemple que la catedral té 250 beneficis; Santa Maria del Mar, 120; el Pi, 28... Hi havia més de 1.500 sacerdots a la diòcesi sense comptar els clergues simples.

També hi ha la descripció de monestirs, convents masculins i femenins, hospitals, universitat, seminari, col·legis... costumari, confraries, devocions... És molt interessant.

Els escrits del bisbe Sala manifesten el gran professor però també el pastor que connecta amb les ovelles de les quals no li manquen les reflexions sobre els difunts ja que, com diu, ells també formen part del cos místic de Jesús. «Tènim —diu— l'obligació de recordar-los amb abundants sufragis.»

El dropo de Felip V

Sala era un bisbe molt ben acceptat pels seus sacerdots i fidels, fins que d'una manera sobtada fou pres durant vuit anys i apartat de la seva feligresia per la mà del «dropo» de Felip V, rei d'Espanya. Així el qualifica el Rei Sol, Lluís XIV, que era el seu avi: «No tens altre enemic major que la teva droperia i peresa; si ella et domina, els nostres negocis acabaran per sucumbir.»

Molts dels afers de la guerra de Successió —entre els quals el del mateix cardenal Sala— esdevenen realitats no tant pel rei d'Espanya sinó pel seu avi Lluís XIV.

El pare Benet Sala era perjur?

El bisbe Sala va patir en pròpia carn la guerra de Successió. Era acusat de ser perjur ja que, en ser fidel a Carles III, no ho fou a Felip V, i aquest i també el seu avi, Lluís XIV, mai perdonaven.

Recordem els fets: l'any 1700 Carles II, rei d'Espanya, va morir reconeixent com a hereu universal Felip de Borbó, duc d'Anjou, nét de l'esmentat Lluís XIV (el Rei Sol) de França, però l'emperador Leopold I va reivindicar els drets de la seva nissaga a les corones hispàniques.

Així comença la malaurada guerra de Successió. Tot semblava que Felip V s'imposaria i no hagués passat res si no hagués inquietat els regnes de València, Catalunya i Aragó per les seves constants transgressions a les seves Constitucions.

Sabem que en un principi els càrrecs oficials —entre ells els bisbes— juraren fidelitat al nou rei, o sigui Felip V. Eren juraments protocol·laris i el dret de gentes preveia què calia fer en cas de canvis traumàtics de monarques. Quan arribà el rei contrincant, Carles III (arxiduc Carles), molts bisbes li juraren fidelitat. Eren perjurs? No ho sembla pas.

Castigat a Madrid

Sabem que al bisbe Sala, en un principi, tant li feia Carles III com Felip V, però no ho veia així el Rei Sol i la seva joguina Felip V. No podien de cap manera veure un bisbe (de Barcelona) que pactés amb el seu enemic. El van cridar a Madrid sense dir-li quin era el motiu. Allà ningú li deia res, però no podia tornar a Barcelona. Acabà els diners i hagué de demanar com si fos un pobre capellà almoïna a les parròquies de Madrid. Un espectacle penós, fins que s'assabentà que arribaven a Madrid les tropes del Marquès de les Mines (25-VI-1706).

El bisbe Sala va sortir de Madrid per poder obsequiar la seva fidelitat al rei Carles III, però amb tan mala sort que s'equivocà de direcció i topà amb la tropa del rei Felip V, que fugia cap a Burgos.

Allà va fer la pantomima que volia adherir-se al nou rei. S'equivocava. I els mateixos soldats el van empresonar i se'l van emportar a França. Allà no hi havia possibilitat de trobar els partidaris de Carles III.

Perseguit i empresonat

I així començà per al bisbe Sala el gran calvari. Fou empresonat en diversos castells de França per manament del mateix rei Lluís XIV. Amb ell hi havia alguns altres bisbes, com el de Segòvia i el patriarca monsenyor Benavides. Aquest últim morí a la presó. El nostre bisbe Sala, durant un any i mig, s'ho va passar molt malament. Sense llibertat, sense cap diner: pobre, pobre! Durant tots aquells anys —del 1704 al 1713— sofí la manca de diners deguda o a la confiscació dels seus béns patrimonials i de la mensa episcopal o a les rebequeries dels canonges de Barcelona, que amb motiu de l'absència, negaven al bisbe les sòlites distribucions.

Capellans miserables i bisbes empresonats: la solució d'Avinyó

Però allò no podia continuar: capellans miserables, bisbes empresonats, ultratjats constantment pels carrers, malgrat la compassió d'alguns que observaven que aquells miserables eren capellans o àdhuc bisbes.

El mateix papa Climent XI (1700-1721) donà instruccions als seus nuncis perquè tot seguit se solucionés aquell caos tan vexatori, especialment el del bisbe Sala. La solució fou enginyosa, però no gaire satisfactòria: traslladar els bisbes a Avinyó. Així, automàticament, serien lliures.

Aquesta ciutat fou comprada pels papes al segle XIV com a residència. Formava part dels Estats Pontificis. Era un enclavament dins de França. A dintre serien lliures, però a fora de les muralles necessitarien el passaport. Serien lliures empresonats a la ciutat. I el Rei Sol no volia de cap manera que el bisbe Sala sortís de França.

Com aconseguir un passaport?

Per això es violentà l'adquisició d'un passaport que, per acords internacionals, França i Espanya se sentissin obligats a acceptar, com era en el cas dels arquebisbes, inquisidors generals, cardenals. Per això s'intentà fer-lo arquebisbe de Tarragona. Aquesta solució no la trobà adient, ja que el bisbe Sala deia que estimava massa els de Barcelona per deixar-los i que Tarragona, tot i ser molt important, no ho era tant com Barcelona, el cap de tot Catalunya.

Quedava la possibilitat, també, que el bisbe Sala s'escapés d'incògnit, falsificant la seva identitat, de les muralles d'Avinyó. Però això tampoc agradà al pare Sala, ja que deia que ell mai no havia dit cap mentida.

Tot semblava impossible fins que, personalment, el Papa, amb el consell de l'arxiduc, ja era emperador Carles VI, féu la gran fugada: el crearà cardenal, així el Rei Sol (Lluís XIV) es veurà obligat a donar-li el passaport.

Climent XI primer el féu cardenal *in pectore*, però vuit mesos després (el 30 de gener del 1713) en el consistori esclatà la gran notícia: el pare Sala era ja cardenal. A París i a Madrid fou una vertadera bomba. I a Roma un prelat deia: «*Aquí en Roma, sobre el cardenalato del obispo Sala, se han desatado todas las furias del infierno.*»

Però també a la Ciutat Eterna hi havia un clergue barceloní, personatge funest, que era Monsenyor Josep Molines, auditor de la Rota, encarregat dels afers eclesiàstics

de la cort de Felip V, contra el qual el Papa es veié obligat a procedir fins i tot a excomunicar-lo per l'exageració de la defensa a ultrança que feia de les regalies espanyoles.

Aquest subjecte visità els principals cardenals residents a Roma, calumniant sense pietat el qui anomenava «perjur Sala», presentant-lo com a reu de «lesa majestat» per haver atemptat amb un fals jurament contra la fama de Felip V, afegint que era un home de doctrina sospitosa, de mals costums i que no vestia com pertocava a un bisbe regular benedictí.

És ben veritat aquell principi que diu «calúnnia, que alguna cosa sempre queda». Es deia —i en part tenien raó— que a Roma i per descomptat a Madrid el nou cardenal seria el «cardenal oficial» de l'emperador. Hi ha moltes cartes que ho testimonien. I aquest rumor li va fer més difícil la pòstuma estada a Roma.

Un cop cardenal pogué obtenir el seu passaport. I el pare Sala es dirigí directament a Barcelona, que es trobava en les vigílies de la seva gran desfeta de l'11 de setembre. El nou cardenal romangué amb els seus feligresos de l'11 d'abril al 12 de juny del 1713. El mateix emperador, però, li va escriure que sortís tot seguit de Barcelona perquè el necessitava molt a prop seu. Li va prometre mil prebendes que, en realitat, es convertiren en fum.

Al final, el nou cardenal va a Roma. Tenia una comitiva de 12 persones i ell era pobre ja que hom no viu sols de promeses.

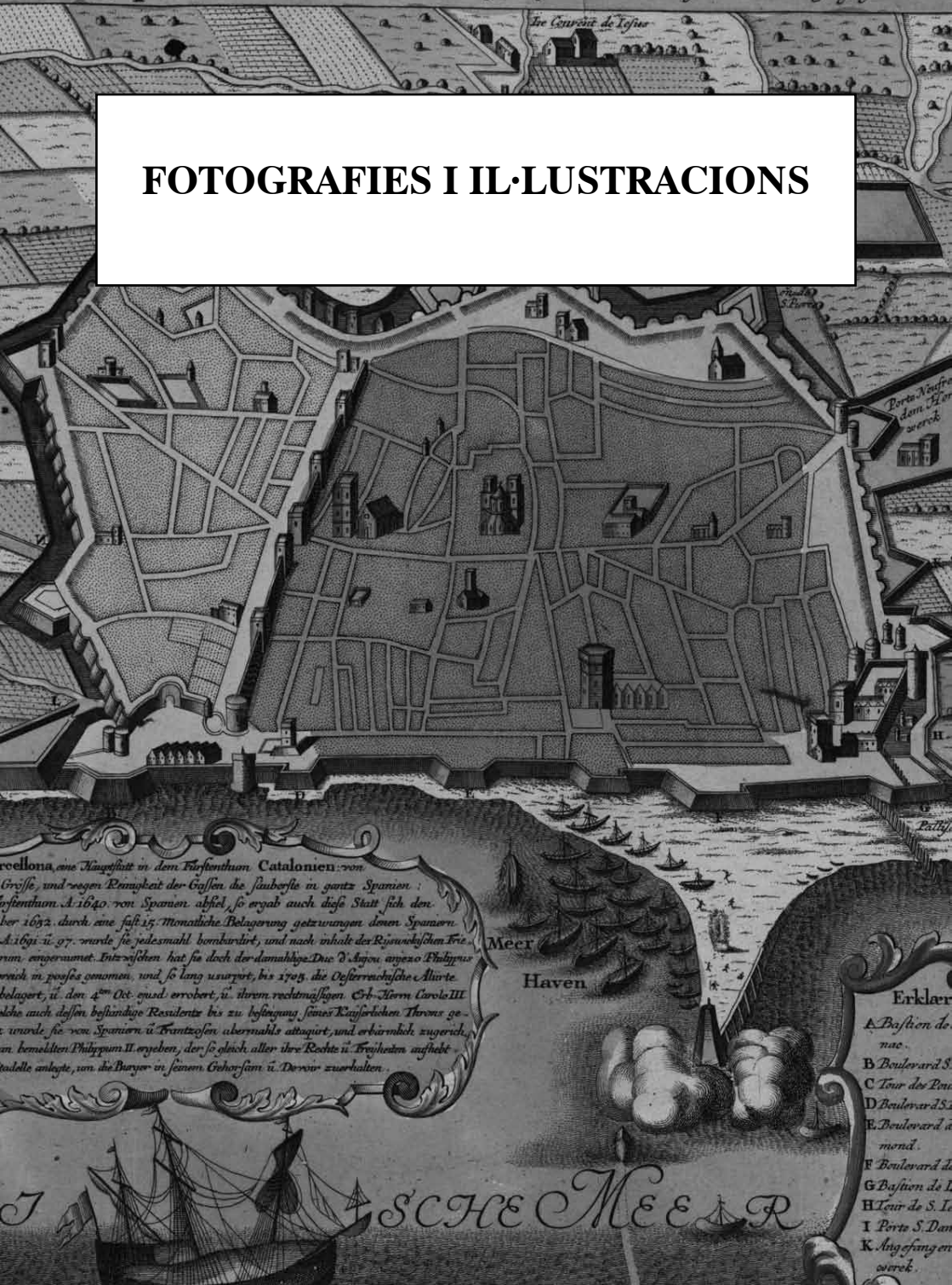
Esperant que les seves despulles tornin a Barcelona

Al final, en una casa molt senzilla a prop de la basílica dels 12 apòstols, va morir l'1 de juliol del 1715. I com que Felip V i Lluís XIV prohibiren totalment que el pare Sala fos considerat cardenal, les seves exèquies a l'estimada basílica romana es començaren amb els ritus d'un simple bisbe, fins que el mateix Papa envià un *capelo* que posaven sobre el túmul i canviaren els ritus *pro defuncto cardinali*. Fou enterrat a la capella del Santíssim de Sant Pau Extramurs de Roma.

A Barcelona se li feren les exèquies, però les d'un simple bisbe. Seria bo que les despulles d'aquest gran cardenal, víctima de la guerra de Successió, tornessin a Barcelona on se li farien unes exèquies com a cardenal que era, tan estimat.

in minuta, et ob
 GEOGR. AUG. VIND. BARCELONA die Haupt Stadt des Spanischen Fürstenthums Catalonien an dem
 sehr fest und wegen des bequemen Häffens starke Handlung tracht, Heraus gegeben von

FOTOGRAFIES I IL·LUSTRACIONS

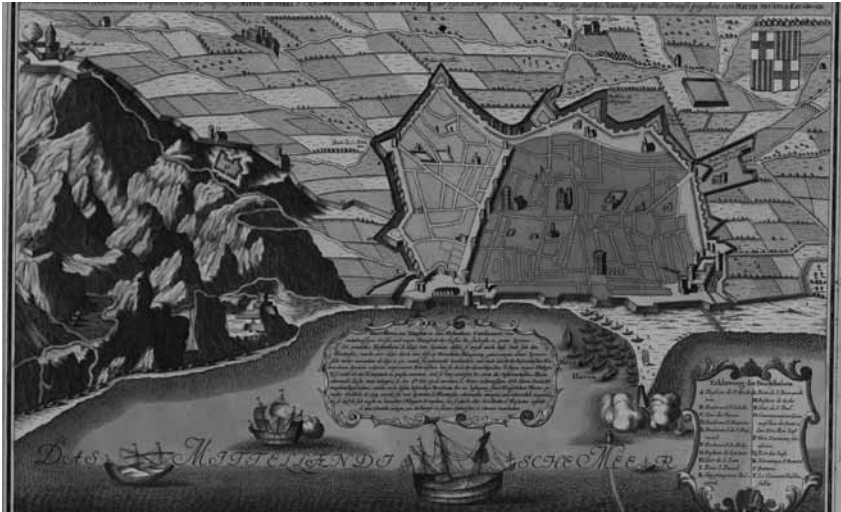
Barcelona eine Hauptstadt in dem Fürstenthum Catalonien von
 Größe, und wegen Räumigkeit der Gassen die sauberste in ganz Spanien:
 Fürstenthum. A. 1640. von Spanien abgetrennt, so ergab auch diese Stadt sich den
 über 1692. durch eine fast 15. monatliche Belagerung gezwungen denen Spaniern.
 A. 1691. u. 97. wurde sie jedesmahl bombardirt, und nach inhalte des Ryswickschen Frie-
 dems, eingenommen. Inzwischen hat sie doch der damalige Duc d'Angou angezo Philippus
 erwich in großes genommen, und so lang unversetzt, bis 1705. die Oesterreichische Ahrte
 belagert, u. den 4ten Oct. erobert, u. ihrem rechtmässigen Erb-König Carl VI.
 welche auch dessen beständige Residente bis zu bestigung seiner Kaiserlichen Throns ge-
 wurde so von Spanien u. Frankreich abernahm abgetrennt, und erbärmlich zugerich-
 an. bemalten Philippum II. ergeben, der so gleich aller ihre Rechte u. Freyheden aufhebe
 stadtelle anlegte, von die Bürger in seinem Gehorsam u. Derwor zuerkennen.

Meer
 Haven

Erklär

- A. Bastion de la
- B. Boulevard S.
- C. Tour des Pénit
- D. Boulevard S.
- E. Boulevard a
- F. Boulevard de
- G. Bastion de la
- H. Tour de S. Le
- I. Porte S. Dan
- K. Anfangung en
- werck.

SCHNE MEER

Barcelona. George Mattheus Seutter

Barcelona. George Mattheus Seutter

Felip V

Felip V

L'arxiduc Carles

L'arxiduc Carles

Batalla d'Almansa. 25 d'abril de 1707

Madrid, pintada per Francisco de Goya

Catedral de Baiona

Bordeus. Braun and Hogenberg, 1572

El port de Bordeus, pel pintor Edouard Manet el 1873

Avinyó, envoltada per la seva antiga muralla. Braun and Hogenberg. 1575

Pont d'Avinyó

Entrada a la ciutat d'Avinyó

Avinyó

Avinyó

Palau del Papa a Avinyó

Detall de l'escut papal a l'entrada del palau papal

Palau papal a Avinyó

Interior del palau papal a Avinyó

Milà. Braun and Hogenberg, 1572

Milà

Basilica dels Dotze Apòstols. Roma.

Làpida a l'interior de la basílica dels Dotze Apòstols.

Interior de la basílica dels Dotze Apòstols.

Sant Pau Extramuri. Roma.

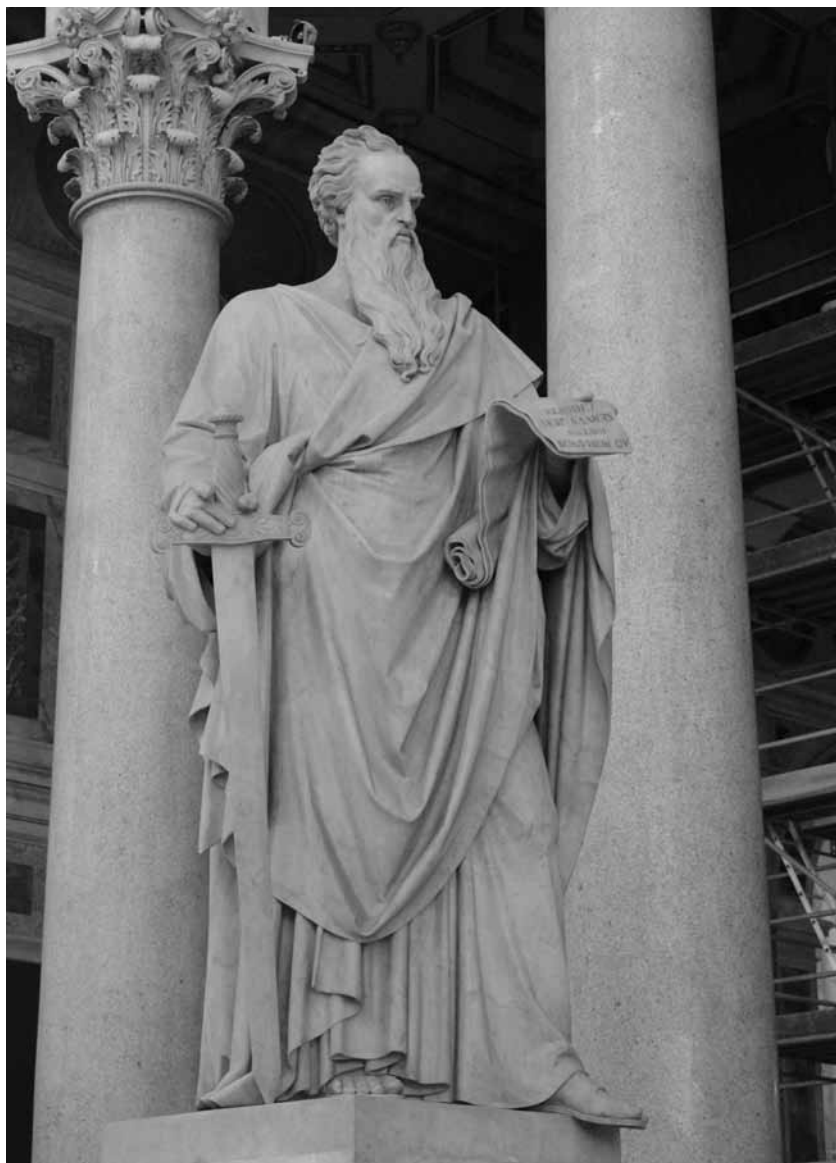
Sant Pau Extramuri. Roma.

Interior de Sant Pau Extramuri.

Capella del Santíssim de la basílica de Sant Pau Extramuri. Roma.

Imatge de sant Pau a la basílica de Sant Pau Extramuri. Roma.

Sant Pau Extramuri. Roma.

Làpida sepulcral del cardenal Benet de Sala a la capella del Santíssim a l'interior de la basílica de Sant Pau Extramuri. Roma.

ÍNDIX

A TALL D'INTRODUCCIÓ	7
Dos cardenals de Montserrat	7
La insistència de Mn. Juncà. Arxius i biblioteques consultades	8
1. BENET DE SALA, FILL DE GIRONA	11
Els orígens d'un gran home	11
Sala monjo de Montserrat	12
A Salamanca. El prestigiós doctor. <i>Quod natura non dat Salmantica non praestat</i>	12
2. ABAT DE QUATRE MONESTIRS	15
Linici de l'auge de Montserrat	15
L'abat Sala i Montserrat	17
Sant Pau del Camp de Barcelona	17
Abat de Sant Pere de Portella i de Santa Maria de Gerri	18
Abat electe de Ripoll?	20
3. CARLES II I EL NOU BISBE SALA	21
Primers mesos al bisbat de Barcelona. Cronologia de la Guerra de Successió	21
El dietari de Barcelona i el nou bisbe	23
4. S'ALBIRA UN GRAN BISBE	25
Primeres actuacions del bisbe Sala a Barcelona	25
Cal recordar els difunts i pregar per ells	26

Les causes pies i els difunts	27
5. LA VISITA AD LIMINA DEL 1701 DEL BISBE SALA	31
Espectum i la visita ad limina del 1701: dues fonts històriques notables	31
Estadístiques diocesanes	32
El preàmbul de la visita ad limina	32
Situació religiosa de la diòcesi	33
Patrons espirituals de Barcelona	34
Canonges i beneficiats	34
La catedral de Barcelona	35
Esglésies parroquials	36
Monestirs i convents masculins de Barcelona	37
Monges a la ciutat de Barcelona	37
Monestirs fora de Barcelona	38
Hospitals	38
Universitat, Seminari i Inquisició	38
Santa Madrona	39
Pobles i ciutats fora de Barcelona	39
Altars portàtils i altres temes	40
6. BENET DE SALA I LA CASA DE MISSIÓ	43
Fundació de la Casa de Missió	43
Objectiu de la Casa de Missió: instrucció en l'oració i la doctrina cristiana	44
Els sacerdots i la Casa de Missió. Exercicis espirituals	45
Els canonges Senjust i Enveja	47
Progressos de la Casa de Missió	48
7. PRIMERES ACTUACIONS DEL BISBE SALA	51
Producció literària episcopal del bisbe Sala	51
Arranjament del Palau Episcopal de Barcelona	51
La torre quedà sense teules, totalment descoberta	52
El culpable era el col·lector de la cambra	54

El bisbe Sala va emprendre les obres	54
Les obres van arruïnar el bisbe Sala	55
8. EL BISBE SALA I LA TRANSICIÓ ENTRE ELS ÀUSTRIES I ELS BORBONS	57
La incògnita de Carles II	57
Camí obert a la Guerra de Successió	58
Documents entre Carles II i Benet de Sala	59
Carles II sentia simpatia vers Benet de Sala	59
9. PERÍODE DE GRANS TRIBULACIONS	63
Felip V	63
Per què Catalunya no podia veure Felip V?	64
Felip V era un titella en mans del Rei Sol i Maria Lluïsa de Savoia	65
Comença la guerra. Felip V “el dropo” o “l’animós”?	66
Entra en acció l’arxiduc Carles	67
No es podia aconseguir alhora catalans i castellans	68
El bisbe Sala entre dues fidelitats	69
Les setze cartes del bisbe Sala	70
No tot era la Guerra de Successió	72
L’acusació de Felip V contra el bisbe Sala	73
10. EL BISBE SALA VA A MADRID QUASI EMPRESONAT	75
L’engany de Felip V	75
«M’han abandonat a Madrid», es queixa el bisbe Sala	76
Els perjudicats eren els diocesans de Barcelona que estaven sense bisbe	76
Mala fortuna del bisbe Sala: camí del desterrament	77
11. REACCIÓ DE ROMA	79
L’únic crim comès pel bisbe de Barcelona: ser partidari dels Àustria	79
Monsenyor Acquaviva li transmet l’afecte del Papa. El bisbe de Barcelona perdé, poc a poc, les esperances	80
Per què no retornà a Barcelona?	81

Desgràcies i misèries	82
«És de fiar el cardenal Acquaviva?», es preguntava el bisbe Sala	83
Per fi és lliurat a Avinyó, ciutat papal	85
Satisfacció del Papa, però engany d'una falsa llibertat	86
12. CAPTIVITAT DEL BISBE SALA A AVINYÓ	89
Per què la insistència del Papa?	89
Cartes comprometedores	91
Gran adhesió a l'arxiduc Carles	92
La causa del bisbe Sala era també la causa dels catalans	93
13. UNA CAUSA EMBLEMÀTICA EN LA LLUITA ENTRE FELIP V I L'ARXIDUC CARLES	95
Catalunya havia quedat pràcticament sense bisbes	95
Els nuncis es guardaven un roc a la faixa	96
La mala sort dels prelats que acompanyaven el bisbe Sala. Les promeses reials no es complien	97
El Papa molt enfadat	98
Felip V es negava en rodó a donar la llibertat al bisbe Sala	98
L'afer del bisbe Sala suposava quasi el trencament de relacions entre Felip V i el Papa	99
Si França volia, el bisbe Sala quedava reclòs a Avinyó	99
Un embolic de gestions entre els nuncis	100
L'arxiduc -que es farà dir Carles III d'Espanya- entra a Catalunya	101
Elogis a Carles III (l'arxiduc). Preparació d'una campanya a gran escala	102
La diplomàcia pontificia tampoc tenia entranyes	103
Seria el bisbe Sala el representant diplomàtic de la cort dels Àustria?	104
El bisbe Sala no vol (o no pot) jugar en política, ni que fos la del Papa	105
Tot es cuinava a França. El bisbe Sala era un espia?	106
Els enemics del bisbe Sala eren molt actius	106
14. DOS ANYS I MIG DE VACIL·LACIONS	109

Continuen les gestions	109
Tres possibilitats	109
Intercanvi de presoners?	110
Era possible el boicot del Vaticà a Felip V?	111
El bisbe Sala podia fugir d'Avinyó	111
El bisbe Sala a Avinyó feia pena, malgrat els oferiments d'alts càrrecs i dignitats	113
Àdhuc es pensà en nomenar-lo Inquisidor General d'Espanya	113
I per què no nomenar-lo arquebisbe de Tarragona? Però: «Barcelona és més important»	114
Primeres passes cap al cardenalat	115
Indignació de la cort de Felip V. No li perdonaren mai les gestions per ser cardenal	116
Cardenal <i>in pectore</i> del 18 de maig de 1712. Vuit mesos terribles	118
El passaport tan esperat. La llibertat	119
Al final fou proclamat cardenal el 30 de gener de 1713	120
15. LA MASCARADA D'AVINYÓ	123
La burla contra el nou cardenal Sala	123
Preparatius de la mascarada	123
En què va consistir la mascarada?	124
Tot Avinyó se'n reia del nou cardenal	125
Gran rebombori. Àdhuc la Inquisició volia intervenir	127
Excuses de mal pagador	127
En realitat no fou més que una tempesta en un got d'aigua	128
16. LES FELICITACIONS	131
Personatges que felicitaren el nou cardenal Sala	131
Cardenals que no felicitaren el cardenal Sala	140
Altres personatges que felicitaren el cardenal Sala	142
Felicitacions que venien de Barcelona	143

L'emperador, el Papa, els reis i reines d'Europa, així com la noblesa romana i austríaca, felicitaren el cardenal Sala	143
Felicitacions de benedictins	145
Boicot dels francesos i dels súbdits del rei Felip V	145
Poesies en honor del nou cardenal Sala	147
17. CAP A BARCELONA UN COP CARDENAL	149
La tempesta del cardenalat	149
El passaport caducat i el nou per tres mesos	149
El disgust del Papa	150
Per què l'odi de Felip V al cardenal Sala?	151
El cardenal Sala s'inclina definitivament pel bàndol de l'emperador	152
Adhesió a l'emperadriu	153
La inoportuna arribada del cardenal Sala a Barcelona?	
Continua l'adhesió a la casa d'Àustria	154
El Dietari de Barcelona es féu ressò de l'arribada del cardenal a Barcelona	155
Rebuda del cardenal a Granollers	157
El birret cardenalici	157
La incògnita de l'anomenada "traïció" de Carles III (rei d'Espanya): la víctima fou Barcelona	158
L'emperador vol que el cardenal surti de Barcelona	159
Perill que tornin a capturar el cardenal Sala	161
Abans de deixar Barcelona vol solucionar el problema econòmic	161
Calia sortir ràpidament de Barcelona	162
Calia confiar en l'emperador, però també considerar la possibilitat de pactar. El cardenal recomana pregàries	163
18. PREPARATIUS PER INSTAL·LAR-SE A ROMA	165
Dobles d'or per al cardenal Sala	165
L'escandalós decret	166
El cardenal Sala serviria a l'emperador com un vassall més	166
L'exuberant imaginació de Mn. Benet Vadella	168

«Els jueus ens poden donar una mà; però cal desconfiar d'ells».	
Un clergue de Terrassa	169
La llista de despeses feia espantar... Sala havia de ser el cardenal de la Corona d'Àustria	170
El galipanisme	170
Calia seguir el protocol cardenalici	171
Un palau romà per al cardenal Sala? Els aduldors de sempre	172
19. ROMA, EL DARRER DESTÍ DEL CARDENAL SALA	175
L'última batalla de Felip V contra el cardenal Sala	175
De part de qui estava el cardenal Acquaviva?	176
Patiments i amargors del cardenal	177
El setge terrible de Barcelona	178
El cardenal estava fora de Barcelona	179
20. BASTERO, VICARI GENERAL DE BARCELONA	181
Bastero, vicari general de Barcelona, vol obrir la cúria	182
Un ignominiós edicte del vicari general Bastero	183
Adulació exagerada a Felip V	183
«Pena de pecat mortal per a aquell que no obeeixi Felip V»	184
Excomunió major contra qui no obeeixi Felip V	186
Sancions contra els sacerdots contraris a Felip V	186
21. ELS ÚLTIMS MESOS DEL CARDENAL SALA.	
LA SEVA MORT A ROMA	191
Les protocol·làries felicitacions de Nadal	191
La mort del cardenal Sala: 1 de juliol de 1715	193
Enterrat a Roma. Epitafi	195
Partida de defunció	195
Testament del cardenal Sala	196
La crònica funerària	197
Homenatge de dos sacerdots de Barcelona al cardenal Sala al segle XXI	198

APÈNDIX I Currículum vitae acadèmic i títols del Dr. Benet de Sala, mestre general benedictí	199
APÈNDIX II Alguns estudis, articles i llibres del cardenal Sala	203
APÈNDIX III Retrat del cardenal Sala	205
APÈNDIX IV Testament del cardenal Sala	207
APÈNDIX V Poesies en honor del nou cardenal Benet de Sala	213
APÈNDIX VI Regesta dels documents referents al cardenal Sala	217
APÈNDIX VII El calvari del cardenal de Barcelona Benet de Sala (article publicat a <i>Catalunya Cristiana</i> l'11 d'agost de 2013)	271
FOTOGRAFIES I IL·LUSTRACIONS	277